Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯେ

ନିଦାନୱଗ୍ଗ-ଅଟ୍ଠକଥା

୧। ନିଦାନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧।ଏୱଂମେ ସୁତନ୍ତି – ନିଦାନୱଗ୍ଗେ ପଠମଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନା – ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି, ଏତ୍ଥ ତତ୍ରାତି ଦେସକାଲପରିଦୀପନଂ। ତଞ୍ହି ‘‘ଯଂ ସମଯଂ ୱିହରତି, ତତ୍ର ସମଯେ, ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ଜେତୱନେ ୱିହରତି, ତତ୍ର ଜେତୱନେ’’ତି ଦୀପେତି। ଭାସିତବ୍ବଯୁତ୍ତେ ୱା ଦେସକାଲେ ଦୀପେତି। ନ ହି ଭଗୱା ଅଯୁତ୍ତେ ଦେସେ କାଲେ ଚ ଧମ୍ମଂ ଭାସତି। ‘‘ଅକାଲୋ ଖୋ ତାୱ ବାହିଯା’’ତିଆଦି (ଉଦା। ୧୦) ଚେତ୍ଥ ସାଧକଂ। ଖୋତି ପଦପୂରଣମତ୍ତେ, ଅୱଧାରଣେ ଆଦିକାଲତ୍ଥେ ୱା ନିପାତୋ। ଭଗୱାତି ଲୋକଗରୁଦୀପନଂ। ଭିକ୍ଖୂତି କଥାସୱନଯୁତ୍ତପୁଗ୍ଗଲୱଚନଂ। ଅପିଚେତ୍ଥ ‘‘ଭିକ୍ଖକୋତି ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖାଚରିଯଂ ଅଜ୍ଝୁପଗତୋତି ଭିକ୍ଖୂ’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୪୫; ୱିଭ। ୫୧୦) ନଯେନ ୱଚନତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆମନ୍ତେସୀତି ଆଲପି, ଅଭାସି, ସମ୍ବୋଧେସି, ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ପନ ଞାପନେପି ହୋତି। ଯଥାହ – ‘‘ଆମନ୍ତଯାମି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିୱେଦଯାମି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି। ପକ୍କୋସନେପି। ଯଥାହ – ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ମମ ୱଚନେନ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେହୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୯।୧୧)। ଭିକ୍ଖୱୋତି ଆମନ୍ତନାକାରଦୀପନଂ। ତଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖନସୀଲତାଦିଗୁଣଯୋଗସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖନସୀଲତାଗୁଣଯୁତ୍ତୋପି ହି ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖନଧମ୍ମତାଗୁଣଯୁତ୍ତୋପି ଭିକ୍ଖନେ ସାଧୁକାରିତାଗୁଣଯୁତ୍ତୋପୀତି ସଦ୍ଦୱିଦୂ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ତେନ ଚ ତେସଂ ଭିକ୍ଖନସୀଲତାଦିଗୁଣଯୋଗସିଦ୍ଧେନ ୱଚନେନ ହୀନାଧିକଜନସେୱିତୱୁତ୍ତିଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଉଦ୍ଧତଦୀନଭାୱନିଗ୍ଗହଂ କରୋତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ଇମିନା ଚ କରୁଣାୱିପ୍ଫାରସୋମ୍ମହଦଯନଯନନିପାତପୁବ୍ବଙ୍ଗମେନ ୱଚନେନ ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅଭିମୁଖେ କରୋନ୍ତୋ ତେନେୱ କଥେତୁକମ୍ୟତାଦୀପକେନ ନେସଂ ୱଚନେନ ସୋତୁକମ୍ୟତଂ ଜନେତି, ତେନେୱ ଚ ସମ୍ବୋଧନତ୍ଥେନ ସାଧୁକଂ ମନସିକାରେପି ନିଯୋଜେତି। ସାଧୁକଂ ମନସିକାରାଯତ୍ତା ହି ସାସନସମ୍ପତ୍ତି।

ଅପରେସୁପି ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ କସ୍ମା ଭିକ୍ଖୂଯେୱ ଆମନ୍ତେସୀତି ଚେ? ଜେଟ୍ଠସେଟ୍ଠାସନ୍ନସଦାସନ୍ନିହିତଭାୱତୋ। ସବ୍ବପରିସସାଧାରଣା ହି ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଦେସନା, ପରିସାଯ ଜେଟ୍ଠା ଭିକ୍ଖୂ ପଠମଂ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା, ସେଟ୍ଠା ଅନଗାରିଯଭାୱଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସତ୍ଥୁଚରିଯାନୁୱିଧାଯକତ୍ତା ସକଲସାସନପଟିଗ୍ଗାହକତ୍ତା ଚ, ଆସନ୍ନା ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନେସୁ ସତ୍ଥୁସନ୍ତିକତ୍ତା, ସଦାସନ୍ନିହିତା ସତ୍ଥୁସନ୍ତିକାୱଚରତ୍ତାତି। ଅପିଚ ତେ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଭାଜନଂ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ। ୱିସେସତୋ ଚ ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ଅଯଂ ଦେସନାପୀତି ଏୱଂ ଆମନ୍ତେସି।

କିମତ୍ଥଂ ପନ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ପଠମଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି, ନ ଧମ୍ମମେୱ ଦେସେସୀତି? ସତିଜନନତ୍ଥଂ। ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତାପି ୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତାପି ଧମ୍ମଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତାପି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତାପି ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ତେ ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ଧମ୍ମେ ଦେସିଯମାନେ ‘‘ଅଯଂ ଦେସନା କିଂନିଦାନା କିଂପଚ୍ଚଯା କତମାଯ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଦେସିତା’’ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଦୁଗ୍ଗହିତଂ ୱା ଗଣ୍ହେଯ୍ୟୁଂ, ନ ୱା ଗଣ୍ହେଯ୍ୟୁଂ, ତେନ ନେସଂ ସତିଜନନତ୍ଥଂ ଭଗୱା ପଠମଂ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି।

ଭଦନ୍ତେତି ଗାରୱୱଚନମେତଂ, ସତ୍ଥୁନୋ ପଟିୱଚନଦାନଂ ୱା। ଅପିଚେତ୍ଥ ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ୱଦମାନୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆଲପତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ୱଦମାନା ତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ପଚ୍ଚାଲପନ୍ତି। ତଥା ହି ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ଭଗୱା ଆଭାସତି, ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ପଚ୍ଚାଭାସନ୍ତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି ପଟିୱଚନଂ ଦାପେତି, ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ପଟିୱଚନଂ ଦେନ୍ତି। ତେ ଭିକ୍ଖୂତି ଯେ ଭଗୱା ଆମନ୍ତେସି, ତେ। ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁନ୍ତି ଭଗୱତୋ ଆମନ୍ତନଂ ପଟିଅସ୍ସୋସୁଂ, ଅଭିମୁଖା ହୁତ୍ୱା ସୁଣିଂସୁ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ ପଟିଗ୍ଗହେସୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚାତି, ଭଗୱା ଏତଂ ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସକଲସୁତ୍ତଂ ଅୱୋଚ। ଏତ୍ତାୱତା ଯଂ ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦେସନାଞାଣଗମ୍ଭୀରଭାୱସଂସୂଚକସ୍ସ ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ସୁଖାୱଗାହଣତ୍ଥଂ

କାଲଦେସଦେସକପରିସାପଦେସପ୍ପଟିମଣ୍ଡିତଂ ନିଦାନଂ ଭାସିତଂ, ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଓଣ୍ଣନା ସମତ୍ତା।

ଇଦାନି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ଓୋଟିଆଦିନା ନଯେନ ଭଗଓତା ନିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ସଂଓଣ୍ଣନାଯ ଓକାସୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ସା ପନେସା ସୁତ୍ତଓଣ୍ଣନା ଯସ୍ମା ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପଂ ଓିଚାରେତ୍ୱା ଓୁଚ୍ଚମାନା ପାକଟା ହୋତି, ତସ୍ମା ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପଂ ତାଓ ଓିଚାରେସ୍ସାମ। ଚତ୍ତାରୋ ହି ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପା – ଅତ୍ତଜ୍ଝାସଯୋ, ପରଜ୍ଝାସଯୋ, ପୁଚ୍ଛାଓସିକୋ, ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋତି। ତତ୍ଥ ଯାନି ସୁତ୍ତାନି ଭଗଓା ପରେହି ଅନଜ୍ଝିଟ୍ଠୋ କେଓଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସଯେନେଓ କଥେତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଦସବଲସୁତ୍ତନ୍ତହାରକୋ ଚନ୍ଦୋପମ-ଓୀଣୋପମ-ସମ୍ମପ୍ପଧାନ-ଇଦ୍ଧିପାଦ-ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଲ-ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗ-ସୁତ୍ତନ୍ତହାରକୋତି ଏଓମାଦୀନି, ତେସଂ ଅତ୍ତଜ୍ଝାସଯୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଯାନି ପନ ''ପରିପକ୍କା ଖୋ ରାହୁଲସ୍ସ ଓିମୁତ୍ତିପରିପାଚନୀଯା ଧମ୍ମା। ଯଂନୂନାହଂ ରାହୁଲଂ ଉତ୍ତରିଂ ଆସଓାନଂ ଖଯେ ଓିନେଯ୍ୟ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୪। ୧୨୧; ମ। ନି। ୩।୪୧୬) ଏଓଂ ପରେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଖନ୍ତିଂ ନିଜ୍ଝାନକ୍ଖମଂ ମନଂ ଅଭିନୀହାରଂ ବୁଜ୍ଝନଭାଓଞ୍ଚ ଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରଜ୍ଝାସଯଓସେନ କଥିତାନି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଚୂଳରାହୁଲୋଓାଦସୁତ୍ତଂ, ମହାରାହୁଲୋଓାଦସୁତ୍ତଂ, ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଓତ୍ତନଂ, ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତଂ, ଆସୀଓିସୋପମସୁତ୍ତଂ, ଧାତୁଓିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତନ୍ତି, ଏଓମାଦୀନି, ତେସଂ ପରଜ୍ଝାସଯୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଭଗଓନ୍ତଂ ପନ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ଚତ୍ତାରୋ ଓଣ୍ଣା ନାଗା ସୁପଣ୍ଣା ଗନ୍ଧବ୍ବା ଅସୁରା ଯକ୍ଖା ମହାରାଜାନୋ ତାଓତିଂସାଦଯୋ ଦେଓା ମହାବ୍ରହ୍ମାତି ଏଓମାଦଯୋ ''ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି, ଭନ୍ତେ, ଓୁଚ୍ଚନ୍ତି – (ସଂ। ନି। ୫।୨୦୨) ନୀଓରଣା ନୀଓରଣାତି, ଭନ୍ତେ, ଓୁଚ୍ଚନ୍ତି – ଇମେ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, କିଂସୂଧ ଓିତ୍ତଂ ପୁରିସସ୍ସ ସେଟ୍ଠ''ନ୍ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୧।୨୪୬; ସୁ। ନି। ୧୮୩) ନଯେନ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ଏଓଂ ପୁଟ୍ଠେନ ଭଗଓତା ଯାନି କଥିତାନି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତାଦୀନି, ଯାନି ଓା ପନଞ୍ଞାନିପି ଦେଓତାସଂଯୁତ୍ତ, ମାରସଂଯୁତ୍ତ, ବ୍ରହ୍ମସଂଯୁତ୍ତ, ସକ୍କପଞ୍ହ, ଚୂଳଓେଦଲ୍ଲ, ମହାଓେଦଲ୍ଲ, ସାମଞ୍ଞଫଲଆଳଓକ, ସୂଚିଲୋମ, ଖରଲୋମସୁତ୍ତାଦୀନି, ତେସଂ ପୁଚ୍ଛାଓସିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଯାନି ପନ ତାନି ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ କଥିତାନି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଧମ୍ମଦାଯାଦଂ। ଚୂଳସୀହନାଦସୁତ୍ତଂ ପୁତ୍ତମଂସୂପମଂ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୂପମଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୂପମଂ ଫେଣପିଣ୍ଡୂପମଂ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକୂପମନ୍ତି ଏଓମାଦୀନି, ତେସଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ।

ଏଓମେତେସୁ ଚତୂସୁ ନିକ୍ଖେପେସୁ ଇମସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସୁତ୍ତସ୍ସ ପରଜ୍ଝାସଯୋ ନିକ୍ଖେପୋ। ପରପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯଓସେନ ହିଦଂ ଭଗଓତା ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। କତମେସଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯଓସେନାତି? ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂନଂ। ଚତ୍ତାରୋ ହି ପୁଗ୍ଗଲା ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ ଓିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ ନେଯ୍ୟୋ ପଦପରମୋତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସହ ଉଦାହଟଓେଲାଯ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି, ଅଯଂ ଓୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଓିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥେ ଓିଭଜିଯମାନେ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି, ଅଯଂ ଓୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଓିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସତୋ ପରିପୁଚ୍ଛତୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକରୋତୋ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ସେଓତୋ, ଭଜତୋ, ପଯିରୁପାସତୋ, ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି, ଅଯଂ ଓୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ନେଯ୍ୟୋ। ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ବହୁମ୍ପି ସୁଣତୋ, ବହୁମ୍ପି ଧାରଯତୋ, ବହୁମ୍ପି ଓାଚଯତୋ ନ ତାଯ ଜାତିଯା ଧମ୍ମାଭିସମଯୋ ହୋତି, ଅଯଂ ଓୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ପଦପରମୋ। ଇତି ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯଓସେନ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ।

ତଦା କିର ପଞ୍ଚସତା ଜନପଦଓାସିକା ଭିକ୍ଖୂ ସବ୍ବେଓ ଏକଚରା ଦ୍ୱିଚରା ତିଚରା ଚତୁଚରା ପଞ୍ଚଚରା ସଭାଗଓୁତ୍ତିନୋ ଧୁତଙ୍ଗଧରା ଆରଦ୍ଧଓୀରିଯା ଯୁତ୍ତଯୋଗା ଓିପସ୍ସକା ସଣ୍ହଂ ସୁଖୁମଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ପଚ୍ଚଯାକାରଦେସନଂ ପତ୍ଥଯମାନା ସାଯନ୍ହସମଯେ ଭଗଓନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ଓନ୍ଦିତ୍ୱା, ରତ୍ତକମ୍ବଲସାଣିଯା ପରିକ୍ଖିପମାନା ଓିଯ ଦେସନଂ ପଚ୍ଚାସୀସମାନା ପରିଓାରେତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଓସେନ ଭଗଓା ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆରଭି। ଯଥା ହି ଛେକୋ ଚିତ୍ତକାରୋ ଅପରିକମ୍ମକତଭିତ୍ତିଂ ଲଭିତ୍ୱା, ନ ଆଦିତୋଓ ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେସି, ମହାମତ୍ତିକଲେପାଦୀହି ପନ ଭିତ୍ତିପରିକମ୍ମଂ ତାଓ କତ୍ୱା , କତପରିକମ୍ମାଯ ଭିତ୍ତିଯା ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି, କତପରିକମ୍ମଂ ପନ ଭିତ୍ତିଂ ଲଭିତ୍ୱା, ଭିତ୍ତିପରିକମ୍ମବ୍ୟାପାରଂ ଅକତ୍ୱା, ରଙ୍ଗଜାତାନି ଯୋଜେତ୍ୱା, ଓଟ୍ଟିକଂ ଓା ତୂଲିକଂ ଓା ଆଦାଯ ରୂପମେଓ ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ଏଓମେଓ ଭଗଓା ଅକତାଭିନିଓେସଂ ଆଦିକମ୍ମିକକୁଲପୁତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱା ନାସ୍ସ ଆଦିତୋଓ ଅରହତ୍ତପଦଟ୍ଠାନଂ ସଣ୍ହଂ ସୁଖୁମଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ଓିପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣଂ ଆଚିକ୍ଖତି, ସୀଲସମାଧିକମ୍ମସ୍ସକତାଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦାଯ ପନ ଯୋଜେନ୍ତୋ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦଂ ତାଓ ଆଚିକ୍ଖତି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଓୁତ୍ତଂ –

''ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆଦିମେଓ ଓିସୋଧେହି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ? ସୀଲଞ୍ଚ ସୁଓିସୁଦ୍ଧଂ ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା। ଯତୋ ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଞ୍ଚ ସୁଓିସୁଦ୍ଧଂ ଭଓିସ୍ସତି ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା। ତତୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ତିଓିଧେନ ଭାଓେଯ୍ୟାସି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଓା କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଓିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ଓିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ

ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ବହିଦ୍ଧା ୱା କାୟେ…ପେ… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱା କାୟେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ୟତୋ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଏୱଂ ତିୱିଧେନ ଭାୱେସ୍ସସି, ତତୋ ତୁୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ୟା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗମିସ୍ସତି, ୱୁଦ୍ଧିୟେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ପରିହାନୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୫। ୩୬୯)।

ଏୱଂ ଆଦିକମ୍ମିକକୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ସୀଲକଥାୟ ପରିକମ୍ମଂ କଥେତ୍ୱା, ଅରହତ୍ତପଦଟ୍ଠାନଂ ସଣ୍ହଂ ସୁଖୁମଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ୱିପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣଂ ଆଚିକ୍ଖତି।

ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲଂ ପନ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟଂ ୟୁତ୍ତୟୋଗଂ ୱିପସ୍ସକଂ ଲଭିତ୍ୱା, ନାସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦଂ ଆଚିକ୍ଖତି, ଉଜୁକମେୱ ପନ ଅରହତ୍ତପଦଟ୍ଠାନଂ ସଣ୍ହଂ ସୁଖୁମଂ ସୁଞ୍ଞତଂ ୱିପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣଂ ଆଚିକ୍ଖତି। ଇମେ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦଂ ପରିସୋଧେତ୍ୱା ଠିତା ସୁଧନ୍ତସୁୱଣ୍ଣସଦିସା ସୁପରିମଜ୍ଜିତମଣିକ୍ଖନ୍ଧସନ୍ନିଭା, ଏକୋ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗୋୱ ନେସଂ ଅନାଗତୋ। ଇତି ତସ୍ସାଗମନତ୍ଥାୟ ସତ୍ଥା ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସୟଂ ଅପେକ୍ଖମାନୋ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆରଭି।

ତତ୍ଥ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦନ୍ତି ପଚ୍ଚୟାକାରଂ। ପଚ୍ଚୟାକାରୋ ହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ସହିତେ ଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦେତି। ତସ୍ମା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗତୋ ଗହେତବ୍ବୋ।

ୱୋତି ଅୟଂ ୱୋ-ସଦ୍ଦୋ ପଚ୍ଚତ୍ତ-ଉପୟୋଗକରଣ-ସମ୍ପଦାନ-ସାମିୱଚନ-ପଦପୂରଣେସୁ ଦିସ୍ସତି। ''କଚ୍ଚି ପନ ୱୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧା ସମଗ୍ଗା ସମ୍ମୋଦମାନା''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୨୬; ମହାୱ। ୪୬୬) ହି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ଦିସ୍ସତି। ''ଗଚ୍ଛଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣାମେମି ୱୋ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨। ୧୫୭) ଉପୟୋଗେ। ''ନ ୱୋ ମମ ସନ୍ତିକେ ୱତ୍ଥବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୨।୧୫୭) କରଣେ। ''ୱନପତ୍ଥପରିୟାୟଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମୀ''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୧୯୦) ସମ୍ପଦାନେ। ''ସବ୍ବେସଂ ୱୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୁଭାସିତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୪୫) ସାମିୱଚନେ। ''ୟେ ହି ୱୋ ଅରିୟା ପରିସୁଦ୍ଧକାୟକମ୍ମନ୍ତା''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୩୫) ପଦପୂରଣମତ୍ତେ। ଇଧ ପନାୟଂ ସମ୍ପଦାନେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଭିକ୍ଖୱେତି ପତିସ୍ସୱେନ ଅଭିମୁଖୀଭୂତାନଂ ପୁନ ଆଲପନଂ। ଦେସେସ୍ସାମୀତି ଦେସନାପଟିଜାନନଂ। ତଂ ସୁଣାଥାତି ତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ତଂ ଦେସନଂ ମୟା ୱୁଚ୍ଚମାନଂ ସୁଣାଥ।

ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥାତି ଏତ୍ଥ ପନ ସାଧୁକଂ ସାଧୂତି ଏକତ୍ଥମେତଂ। ଅୟଞ୍ଚ ସାଧୁସଦ୍ଦୋ ଆୟାଚନ-ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ-ସମ୍ପହଂସନ-ସୁନ୍ଦର-ଦଳ୍ହୀକମ୍ମାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୪।୨୫୭; ସଂ। ନି। ୪।୬୫; ୫।୩୮୧) ହି ଆୟାଚନେ ଦିସ୍ସତି। ''ସାଧୁ, ଭନ୍ତେତି ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୮୬) ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନେ। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତା''ତିଆଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୩।୩୪୯) ସମ୍ପହଂସନେ।

''ସାଧୁ ଧମ୍ମରୁଚୀ ରାଜା, ସାଧୁ ପଞ୍ଞାଣୱା ନରୋ;

ସାଧୁ ମିତ୍ତାନମଦ୍ଦୁବ୍ଭୋ, ପାପସ୍ସ ଅକରଣଂ ସୁଖ''ନ୍ତି। –

ଆଦୀସୁ (ଜା। ୨।୧୮।୧୦୧) ସୁନ୍ଦରେ। ''ତେନ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସାଧୁକଂ ସୁଣାହୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଅ। ନି। ୫।୧୯୨) ସାଧୁକସଦ୍ଦୋୟେୱ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମେ ଆଣତ୍ତିୟନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଧ ପନାୟଂ ଏତ୍ଥେୱ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମେ ଆଣତ୍ତିୟା ଚ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ସୁନ୍ଦରତ୍ଥେପି ୱଟ୍ଟତି। ଦଳ୍ହୀକରଣତ୍ଥେନ ହି ''ଦଳ୍ହଂ ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାଥ, ସୁଗ୍ଗହିତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତା'', ଆଣତ୍ତିଅତ୍ଥେନ ''ମମ ଆଣତ୍ତିୟା ସୁଣାଥ'' ସୁନ୍ଦରତ୍ଥେନ ''ସୁନ୍ଦରମିମଂ ଭଦ୍ଦକଂ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାଥା''ତି ଏତଂ ଦୀପିତଂ ହୋତି। ମନସି କରୋଥାତି ଆୱଜ୍ଜେଥ। ସମନ୍ନାହରଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ନିସାମେଥ, ଚିତ୍ତେ କରୋଥାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଇଦାନେତ୍ଥ ତଂ ସୁଣାଥାତି ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟୱିକ୍ଖେପନିୱାରଣମେତଂ। ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥାତି ମନସିକାରେ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମନିୟୋଜନେନ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟୱିକ୍ଖେପନିୱାରଣଂ। ପୁରିମଞ୍ଚେତ୍ଥ ବ୍ୟଞ୍ଜନୱିପଲ୍ଲାସଗାହନିୱାରଣଂ, ପଚ୍ଛିମଂ ଅତ୍ଥୱିପଲ୍ଲାସଗାହନିୱାରଣଂ। ପୁରିମେନ ଚ ଧମ୍ମସ୍ସୱନେ ନିୟୋଜେତି, ପଚ୍ଛିମେନ ସୁତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଧାରଣୂପପରିକ୍ଖାସୁ। ପୁରିମେନ ଚ ''ସବ୍ୟଞ୍ଜନୋ ଅୟଂ ଧମ୍ମୋ, ତସ୍ମା ସୱନୀୟୋ''ତି ଦୀପେତି, ପଚ୍ଛିମେନ ''ସାତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ମନସି କାତବ୍ବୋ''ତି। ସାଧୁକପଦଂ ୱା ଉଭୟପଦେହି ୟୋଜେତ୍ୱା, ''ୟସ୍ମା ଅୟଂ ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମଗମ୍ଭୀରୋ ଚ ଦେସନାଗମ୍ଭୀରୋ ଚ, ତସ୍ମା ସୁଣାଥ ସାଧୁକଂ। ୟସ୍ମା ଅତ୍ଥଗମ୍ଭୀରୋ ଚ ପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରୋ ଚ, ତସ୍ମା ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥା''ତି ଏୱଂ ୟୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଭାସିସ୍ସାମୀତି ଦେସେସ୍ସାମି। ''ତଂ ସୁଣାଥା''ତି ଏତ୍ଥ ପଟିଞ୍ଞାତଂ ଦେସନଂ ସଂଖିତ୍ତତୋୱ ନ ଦେସେସ୍ସାମି, ଅପିଚ ଖୋ ୱିତ୍ଥାରତୋପି

ନଂ ଭାସିସ୍ସାମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରୱାଚକାନି ହି ଏତାନି ପଦାନି। ଯଥାହ ୱଙ୍ଗୀସତ୍ଥେରୋ –

''ସଂଖିତ୍ତେନପି ଦେସେତି, ୱିତ୍ଥାରେନପି ଭାସତି;

ସାଳିକାୟିୱ ନିଗ୍ଘୋସୋ, ପଟିଭାନଂ ଉଦୀରୟୀ''ତି। (ସଂ। ନି। ୧।୨୧୪; ଥେରଗା। ୧୨୪୧);

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଉସ୍ସାହଜାତା ହୁତ୍ୱା ଏୱଂ, ଭନ୍ତେତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ ସତ୍ଥୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ, ପଟିଗ୍ଗହେସୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଅଥ ନେସଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ଏତଂ ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ''ତିଆଦିଂ ସକଲଂ ସୁତ୍ତଂ ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥ କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋତି କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା। ପଞ୍ଚୱିଧା ହି ପୁଚ୍ଛା ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନାପୁଚ୍ଛା ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନାପୁଚ୍ଛା ୱିମତିଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛା ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛାତି, ତାସଂ ଇଦଂ ନାନତ୍ତଂ –

କତମା ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନା ପୁଚ୍ଛା (ମହାନି। ୧୫୦; ଚୂଳନି। ପୁଣ୍ଣକମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୧୨)? ପକତିଯା ଲକ୍ଖଣଂ ଅଞ୍ଞାତଂ ହୋତି ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅତୁଲିତଂ ଅତୀରିତଂ ଅୱିଭୂତଂ ଅୱିଭାୱିତଂ। ତସ୍ସ ଞାଣାୟ ଦସ୍ସନାୟ ତୁଲନାୟ ତୀରଣାୟ ୱିଭୂତାୟ ୱିଭାୱନତ୍ଥାୟ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଅୟଂ ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନାପୁଚ୍ଛା।

କତମା ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନାପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ଲକ୍ଖଣଂ ଞାତଂ ହୋତି ଦିଟ୍ଠଂ ତୁଲିତଂ ତୀରିତଂ ୱିଭୂତଂ ୱିଭାୱିତଂ। ସୋ ଅଞ୍ଞେହି ପଣ୍ଡିତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନତ୍ଥାୟ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଅୟଂ ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନାପୁଚ୍ଛା।

କତମା ୱିମତିଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛା? ପକତିଯା ସଂସୟପକ୍ଖନ୍ଦୋ ହୋତି ୱିମତିପକ୍ଖନ୍ଦୋ ଦ୍ୱେଳ୍ହକଜାତୋ – ''ଏୱଂ ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋ, କଥଂ ନୁ ଖୋ''ତି, ସୋ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥାୟ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଅୟଂ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛା।

କତମା ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା? ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁମତିଯା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା''ତି, ଅନିଚ୍ଚଂ, ଭନ୍ତେ। ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱା ତଂ ସୁଖଂ ୱାତି, ଦୁକ୍ଖଂ, ଭନ୍ତେ। ଯଂ ପନାନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମଂ, କଲ୍ଲଂ ନୁ ତଂ ସମନୁପସ୍ସିତୁଂ – ''ଏତଂ ମମ ଏସୋହମସ୍ମି ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା''ତି, ନୋ ହେତଂ ଭନ୍ତେତି (ସଂ। ନି। ୩।୭୯)। ଅୟଂ ଅନୁମତିପୁଚ୍ଛା।

କତମା କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛା? ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାୟ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି – ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ''ତି? ଅୟଂ କଥେତୁକମ୍ୟତାପୁଚ୍ଛାତି।

ତତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧାନଂ ପୁରିମା ତିସ୍ସୋ ପୁଚ୍ଛା ନତ୍ଥି। କସ୍ମା? ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ତୀସୁ ଅଦ୍ଧାସୁ କିଞ୍ଚି ସଙ୍ଖତଂ ଅଦ୍ଧାୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଅସଙ୍ଖତଂ ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅଜୋତିତଂ ଅତୁଲିତଂ ଅତୀରିତଂ ଅୱିଭୂତଂ ଅୱିଭାୱିତଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେନ ନେସଂ ଅଦିଟ୍ଠଜୋତନାପୁଚ୍ଛା ନତ୍ଥି। ଯଂ ପନ ଭଗୱତା ଅତ୍ତନୋ ଞାଣେନ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ତେନସ୍ସ ଦିଟ୍ଠସଂସନ୍ଦନାପୁଚ୍ଛା ନତ୍ଥି। ଯସ୍ମା ପନେସ ଅକଥଂକଥୀ ତିଣ୍ଣୱିଚିକିଚ୍ଛୋ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ୱିହତସଂସୟୋ। ତେନସ୍ସ ୱିମତିଚ୍ଛେଦନାପୁଚ୍ଛା ନତ୍ଥି। ଇତରା ପନ ଦ୍ୱେ ପୁଚ୍ଛା ଭଗୱତୋ ଅତ୍ଥି। ତାସୁ ଅୟଂ କଥେତୁକମ୍ୟତା ପୁଚ୍ଛାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇଦାନି ତାୟ ପୁଚ୍ଛାୟ ପୁଟ୍ଠଂ ପଚ୍ଚୟାକାରଂ ୱିଭଜନ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରାତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥା ନାମ ''ପିତରଂ କଥେସ୍ସାମୀ''ତି ଆରଦ୍ଧୋ ''ତିସ୍ସସ୍ସ ପିତା ସୋଣସ୍ସ ପିତା''ତି ପଠମତରଂ ପୁତ୍ତମ୍ପି କଥେତି, ଏୱମେୱ ଭଗୱା ପଚ୍ଚୟଂ କଥେତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା''ତିଆଦିନା ନୟେନ ସଙ୍ଖାରାଦୀନଂ ପଚ୍ଚୟେ ଅୱିଜ୍ଜାଦିଧମ୍ମେ କଥେନ୍ତୋ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନମ୍ପି କଥେସି। ଆହାରୱଗ୍ଗସ୍ସ ପନ ପରିୟୋସାନେ ''ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନେ ଚ ଧମ୍ମେ''ତି (ସଂ। ନି। ୨।୨୦) ଉଭୟଂ ଆରଭିତ୍ୱା ଉଭୟମ୍ପି କଥେସି। ଇଦାନି ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରାତିଆଦୀସୁ ପନ ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ସା ପଚ୍ଚୟୋ ଚାତି ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟୋ। ତସ୍ମା ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା ସମ୍ଭୱନ୍ତୀତି ଇମିନା ନୟେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରେନ ପନ ସବ୍ବାକାରସମ୍ପନ୍ନା ଅନୁଲୋମପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ କଥିତା, ତସ୍ମା ସା ତତ୍ଥ କଥିତୱସେନେୱ ଗହେତବ୍ବା।

ପଟିଲୋମକଥାୟଂ ପନ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ତ୍ୱେୱାତି ଅୱିଜ୍ଜାୟ ତୁ ଏୱ। ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧାତି ୱିରାଗସଙ୍ଖାତେନ ମଗ୍ଗେନ ଅସେସନିରୋଧା।

ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧୋ ହୋତି। ଏୱଂନିରୋଧାନଂ ପନ ସଙ୍ଖାରାନଂ ନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନଞ୍ଚ ନିରୋଧା ନାମରୂପାଦୀନି ନିରୁଦ୍ଧାନିଯେୱ ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା, ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତୀତି ଆହ। ତତ୍ଥ କେୱଲସ୍ସାତି ସକଲସ୍ସ, ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱା, ସତ୍ତୱିରହିତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସାତି ଦୁକ୍ଖରାସିସ୍ସ। ନିରୋଧୋ ହୋତୀତି ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ଇତି ଭଗୱା ଅନୁଲୋମତୋ ଦ୍ୱାଦସହି ପଦେହି ୱଟ୍ଟକଥଂ କଥେତ୍ୱା ତମେୱ ୱଟ୍ଟଂ ୱିନିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ପଟିଲୋମତୋ ଦ୍ୱାଦସହି ପଦେହି ୱିୱଟ୍ଟଂ କଥେନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତେନ ଦେସନାଯ କୂଟଂ ଗଣ୍ହି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ତେ ପଞ୍ଚସତା ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକା ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂପୁଗ୍ଗଲା ସୂରିଯରସ୍ମିସମ୍ଫୁଟ୍ଠାନି ପରିପାକଗତାନି ପଦୁମାନି ୱିଯ ସଚ୍ଚାନି ବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଫଲେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱାତି ଇଦଂ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ସକଲସୁତ୍ତଂ ଭଗୱା ଅୱୋଚ। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂତି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା ତେ ପଞ୍ଚସତା ଖୀଣାସୱା ଭିକ୍ଖୂ। ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି କରୱୀକରୁତମଞ୍ଜୁନା କଣ୍ଣସୁଖେନ ପଣ୍ଡିତଜନହଦଯାନଂ ଅମତାଭିସେକସଦିସେନ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରେନ ଭାସତୋ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ଅଭିନନ୍ଦିଂସୁ, ଅନୁମୋଦିଂସୁ ଚେୱ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସୁଭାସିତଂ ସୁଲପିତଂ, ସାଧୁ ସାଧୂତି ତାଦିନୋ;

ଅନୁମୋଦମାନା ସିରସା, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି।

ପଠମପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨। ଦୁତିଯେପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ସୁତ୍ତନିକ୍ଖେପୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ପଠମଂ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂପୁଗ୍ଗଲାନଂ ୱସେନ ସଙ୍ଖେପତୋ ଦସ୍ସିତଂ, ଇଦଂ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂନଂ ୱସେନ ୱିତ୍ଥାରତୋତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ସୁତ୍ତେ ଚତସ୍ସୋ ୱଲ୍ଲିହାରକପୁରିସୂପମା ୱତ୍ତବ୍ବା, ତା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତା ଏୱ। ଯଥା ହି ୱଲ୍ଲିହାରକୋ ପୁରିସୋ ୱଲ୍ଲିଯା ଅଗ୍ଗଂ ଦିସ୍ୱା ତଦନୁସାରେନ ମୂଲଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱଲ୍ଲିଂ ମୂଲେ ଛେତ୍ୱା ଆଦାଯ କମ୍ମେ ଉପନେଯ୍ଯ, ଏୱଂ ଭଗୱା ୱିତ୍ଥାରଦେସନଂ ଦେସେନ୍ତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସ୍ସ ଅଗ୍ଗଭୂତା ଜରାମରଣା ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ମୂଲଭୂତଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଦଂ, ତାୱ ଦେସନଂ ଆହରିତ୍ୱା ପୁନ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ ଦେସେନ୍ତୋ ନିଟ୍ଠପେସି।

ତତ୍ରାଯଂ ଜରାମରଣାଦୀନଂ ୱିତ୍ଥାରଦେସନାଯ ଅତ୍ଥନିଚ୍ଛଯୋ – ଜରାମରଣନିଦ୍ଦେସେ ତାୱ ତେସଂ ତେସନ୍ତି ଅଯଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅନେକେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସାଧାରଣନିଦ୍ଦେସୋତି ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବୋ। ଯା ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଜରା, ଯା ସୋମଦତ୍ତସ୍ସାତି ଏୱଞ୍ହି ଦିୱସମ୍ପି କଥେନ୍ତସ୍ସ ନେୱ ସତ୍ତା ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇମେହି ପନ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ନ କୋଚି ସତ୍ତୋ ଅପରିଯାଦିନ୍ନୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ, ''ଅଯଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅନେକେସଂ ସତ୍ତାନଂ ସାଧାରଣନିଦ୍ଦେସୋ''ତି। ତମ୍ହି ତମ୍ହୀତି ଅଯଂ ଗତିଜାତିୱସେନ ଅନେକେସଂ ସତ୍ତନିକାଯାନଂ ସାଧାରଣନିଦ୍ଦେସୋ। ସତ୍ତନିକାଯେତି ସାଧାରଣନିଦ୍ଦେସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ସରୂପନିଦସ୍ସନଂ। ଜରା ଜୀରଣତାତିଆଦୀସୁ ପନ ଜରାତି ସଭାୱନିଦ୍ଦେସୋ। ଜୀରଣତାତି ଆକାରନିଦ୍ଦେସୋ। ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦଯୋ ତଯୋ କାଲାତିକ୍କମେ କିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସା, ପଚ୍ଛିମା ଦ୍ୱେ ପକତିନିଦ୍ଦେସା। ଅଯଞ୍ହି ଜରାତି ଇମିନା ପଦେନ ସଭାୱତୋ ଦୀପିତା, ତେନସ୍ସାଯଂ ସଭାୱନିଦ୍ଦେସୋ । ଜୀରଣତାତି ଇମିନା ଆକାରତୋ, ତେନସ୍ସାଯଂ ଆକାରନିଦ୍ଦେସୋ। ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚନ୍ତି ଇମିନା କାଲାତିକ୍କମେ ଦନ୍ତନଖାନଂ ଖଣ୍ଡିତଭାୱକରଣକିଚ୍ଚତୋ। ପାଲିଚ୍ଚନ୍ତି ଇମିନା କେସଲୋମାନଂ ପଲିତଭାୱକରଣକିଚ୍ଚତୋ। ୱଲିତ୍ତଚତାତି ଇମିନା ମଂସଂ ମିଲାପେତ୍ୱା ତଚୱଲିଭାୱକରଣକିଚ୍ଚତୋ ଦୀପିତା। ତେନସ୍ସା ଇମେ ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦଯୋ ତଯୋ କାଲାତିକ୍କମେ କିଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସା। ତେହି ଇମେସଂ ୱିକାରାନଂ ଦସ୍ସନୱସେନ ପାକଟୀଭୂତା ପାକଟଜରା ଦସ୍ସିତା। ଯଥେୱ ହି ଉଦକସ୍ସ ୱା ୱାତସ୍ସ ୱା ଅଗ୍ଗିନୋ ୱା ତିଣରୁକ୍ଖାଦୀନଂ ସଂଭଗ୍ଗପଲିଭଗ୍ଗତାଯ ୱା ଝାମତାଯ ୱା ଗତମଗ୍ଗୋ ପାକଟୋ ହୋତି, ନ ଚ ସୋ ଗତମଗ୍ଗୋ ତାନେୱ ଉଦକାଦୀନି, ଏୱମେୱ ଜରାଯ ଦନ୍ତାଦୀସୁ ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଗତମଗ୍ଗୋ ପାକଟୋ, ଚକ୍ଖୁଂ ଉମ୍ମୀଲେତ୍ୱାପି ଗଯ୍ହତି ନ ଚ ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚାଦୀନେୱ ଜରା। ନ ହି ଜରା ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ହୋତି।

ଆଯୁନୋ ସଂହାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପରିପାକୋତି ଇମେହି ପନ ପଦେହି କାଲାତିକ୍କମେଯେୱ ଅଭିବ୍ୟତ୍ତାଯ ଆଯୁକ୍ଖଯ-ଚକ୍ଖାଦିଇନ୍ଦ୍ରିଯ-ପରିପାକସଞ୍ଞିତାଯ ପକତିଯା ଦୀପିତା। ତେନସ୍ସିମେ ପଚ୍ଛିମା ଦ୍ୱେ ପକତିନିଦ୍ଦେସାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଜରଂ ପତ୍ତସ୍ସ ଆଯୁ ହାଯତି, ତସ୍ମା ଜରା ''ଆଯୁନୋ ସଂହାନୀ''ତି ଫଲୂପଚାରେନ ୱୁତ୍ତା। ଯସ୍ମା ଚ ଦହରକାଲେ ସୁପ୍ପସନ୍ନାନି ସୁଖୁମମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯଂ ସୁଖେନେୱ ଗଣ୍ହନସମତ୍ଥାନି ଚକ୍ଖାଦୀନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଜରଂ ପତ୍ତସ୍ସ ପରିପକ୍କାନି ଆଲୁଲିତାନି ଅୱିସଦାନି, ଓଳାରିକମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ୱିସଯଂ ଗହେତୁଂ ଅସମତ୍ଥାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପରିପାକୋ''ତି

ଫଲୂପଚାରେନେୱ ୱୁତ୍ତା।

ସା ପନାଯଂ ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ସବ୍ବାପି ଜରା ପାକଟା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାତି ଦୁୱିଧା ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦନ୍ତାଦୀସୁ ଖଣ୍ଡାଦିଭାୱଦସ୍ସନତୋ ରୂପଧମ୍ମେସୁ ଜରା ପାକଟଜରା ନାମ, ଅରୂପଧମ୍ମେସୁ ପନ ଜରା ତାଦିସସ୍ସ ୱିକାରସ୍ସ ଅଦସ୍ସନତୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଜରା ନାମ। ତତ୍ଥ ଯ୍ୱାଯଂ ଖଣ୍ଡାଦିଭାୱୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ତାଦିସାନଂ ଦନ୍ତାଦୀନଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା ୱଣ୍ଣୋଯେୱ, ତଂ ଚକ୍ଖୁନା ଦିସ୍ୱା ମନୋଦ୍ୱାରେନ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ଇମେ ଦନ୍ତା ଜରାଯ ପହଟା''ତି ଜରଂ ଜାନାତି ଉଦକଟ୍ଠାନେ ବଦ୍ଧାନି ଗୋସୀସାଦୀନି ଓଲୋକେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ଉଦକସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ ଜାନନଂ ୱିଯ। ପୁନ ଅୱୀଚି ସୱୀଚୀତି ଏୱମ୍ପି ଦୁୱିଧା ହୋତି। ତତ୍ଥ ମଣି-କନକ-ରଜତ-ପୱାଳଚନ୍ଦସୂରିଯାଦୀନଂ ୱିଯ ମନ୍ଦଦସକାଦୀସୁ ପାଣୀନଂ ୱିଯ ଚ ପୁପ୍ଫଫଲପଲ୍ଲୱାଦୀସୁ ଚ ଅପାଣୀନଂ ୱିଯ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ୱଣ୍ଣୱିସେସାଦୀନଂ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା ଜରା ଅୱୀଚିଜରା ନାମ, ନିରନ୍ତରଜରାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ଅଞ୍ଞେସୁ ପନ ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ୱଣ୍ଣୱିସେସାଦୀନଂ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟତ୍ତା ଜରା ସୱୀଚିଜରା ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଇତୋ ପରଂ ତେସଂ ତେସନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଚୁତି ଚୱନତାତିଆଦୀସୁ ପନ ଚୁତୀତି ଚୱନକୱସେନ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏକଚତୁପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧସାମଞ୍ଞୱଚନମେତଂ। ଚୱନତାତି ଭାୱୱଚନେନ ଲକ୍ଖଣନିଦସ୍ସନଂ । ଭେଦୋତି ଚୁତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଭଙ୍ଗୁପ୍ପତ୍ତିପରିଦୀପନଂ। ଅନ୍ତରଧାନନ୍ତି ଘଟସ୍ସେୱ ଭିନ୍ନସ୍ସ ଭିନ୍ନାନଂ ଚୁତିକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଯେନ କେନଚି ପରିଯାଯେନ ଠାନାଭାୱପରିଦୀପନଂ। ମଚ୍ଚୁ ମରଣନ୍ତି ମଚ୍ଚୁସଙ୍ଖାତଂ ମରଣଂ, ତେନ ସମୁଚ୍ଛେଦମରଣାଦୀନି ନିସେଧେତି। କାଲୋ ନାମ ଅନ୍ତକୋ, ତସ୍ସ କିରିଯା କାଲକିରିଯା। ଏୱଂ ତେନ ଲୋକସମ୍ମୁତିଯା ମରଣଂ ଦୀପେତି।

ଇଦାନି ପରମତ୍ଥେନ ଦୀପେତୁଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋତିଆଦିମାହ। ପରମତ୍ଥେନ ହି ଖନ୍ଧାଯେୱ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ସତ୍ତୋ ନାମ କୋଚି ମରତି। ଖନ୍ଧେସୁ ପନ ଭିଜ୍ଜମାନେସୁ ସତ୍ତୋ ମରତି, ଭିନ୍ନେସୁ ମତୋତି ୱୋହାରୋ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଚତୁପଞ୍ଚୱୋକାରୱସେନ ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ, ଏକୱୋକାରୱସେନ କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ। ଚତୁୱୋକାରୱସେନ ଚ ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ, ସେସଦ୍ୱଯୱସେନ କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କସ୍ମା? ଭୱଦ୍ୱଯେପି ରୂପକାଯସଙ୍ଖାତସ୍ସ କଳେୱରସ୍ସ ସବ୍ଭାୱତୋ। ଅଥ ୱା ଯସ୍ମା ଚାତୁମହାରାଜିକାଦୀସୁ ଖନ୍ଧା ଭିଜ୍ଜନ୍ତେୱ, ନ କିଞ୍ଚି ନିକ୍ଖିପତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ୱସେନ ଖନ୍ଧାନଂ ଭେଦୋ, ମନୁସ୍ସାଦୀସୁ କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ। ଏତ୍ଥ ଚ କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପକାରଣତୋ ମରଣଂ ''କଳେୱରସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇତି ଅଯଞ୍ଚ ଜରା ଇଦଞ୍ଚ ମରଣଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇଦଂ ଉଭଯମ୍ପି ଏକତୋ କତ୍ୱା ଜରାମରଣନ୍ତି କଥୀଯତି।

ଜାତିନିଦ୍ଦେସେ ଜାତି ସଞ୍ଜାତୀତିଆଦୀସୁ ଜାଯନଟ୍ଠେନ ଜାତି, ସା ଅପରିପୁଣ୍ଣାଯତନୱସେନ ଯୁତ୍ତା। ସଞ୍ଜାଯନଟ୍ଠେନ ସଞ୍ଜାତି, ସା ପରିପୁଣ୍ଣାଯତନୱସେନ ଯୁତ୍ତା। ଓକ୍କମନଟ୍ଠେନ ଓକ୍କନ୍ତି, ସା ଅଣ୍ଡଜଜଲାବୁଜୱସେନ ଯୁତ୍ତା। ତେ ହି ଅଣ୍ଡକୋସଞ୍ଚ ୱତ୍ଥିକୋସଞ୍ଚ ଓକ୍କମନ୍ତା ପୱିସନ୍ତା ୱିଯ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତନଟ୍ଠେନ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି, ସା ସଂସେଦଜଓପପାତିକୱସେନ ଯୁତ୍ତା। ତେ ହି ପାକଟାଯେୱ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ଅଯଂ ତାୱ ୱୋହାରଦେସନା।

ଇଦାନି ପରମତ୍ଥଦେସନା ହୋତି। ଖନ୍ଧାଯେୱ ହି ପରମତ୍ଥତୋ ପାତୁଭୱନ୍ତି, ନ ସତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଚ ଖନ୍ଧାନନ୍ତି ଏକୱୋକାରଭୱେ ଏକସ୍ସ, ଚତୁୱୋକାରଭୱେ ଚତୁନ୍ନଂ, ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱେ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପାତୁଭାୱୋତି ଉପ୍ପତ୍ତି। ଆଯତନାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତତ୍ର ତତ୍ର ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନାଯତନୱସେନ ସଙ୍ଗହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଟିଲାଭୋତି ସନ୍ତତିଯଂ ପାତୁଭାୱୋଯେୱ। ପାତୁଭୱନ୍ତାନେୱ ହି ତାନି ପଟିଲଦ୍ଧାନି ନାମ ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତୀତି ଇମିନା ପଦେନ ୱୋହାରତୋ ପରମତ୍ଥତୋ ଚ ଦେସିତାଯ ଜାତିଯା ନିଗମନଂ କରୋତୀତି।

ଭୱନିଦ୍ଦେସେ କାମଭୱୋତି କମ୍ମଭୱୋ ଚ ଉପପତ୍ତିଭୱୋ ଚ। ତତ୍ଥ କମ୍ମଭୱୋ ନାମ କାମଭୱୂପଗକମ୍ମମେୱ। ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ଉପପତ୍ତିଭୱସ୍ସ କାରଣତ୍ତା ''ସୁଖୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ (ଧ। ପ। ୧୯୪) ଦୁକ୍ଖୋ ପାପସ୍ସ ଉଚ୍ଚଯୋ''ତିଆଦୀନି (ଧ। ପ। ୧୧୭) ୱିଯ ଫଲୱୋହାରେନ ଭୱୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପପତ୍ତିଭୱୋ ନାମ ତେନ କମ୍ମେନ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଉପାଦିଣ୍ଣକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ। ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ଭୱତୀତି କତ୍ୱା ଭୱୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବଥାପି ଇଦଂ କମ୍ମଞ୍ଚ ଉପପତ୍ତିଞ୍ଚ ଉଭଯମ୍ପେତମିଧ ''କାମଭୱୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏସ ନଯୋ ରୂପାରୂପଭୱେସୂପି।

ଉପାଦାନନିଦ୍ଦେସେ କାମୁପାଦାନନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱତ୍ଥୁକାମଂ ଉପାଦିଯନ୍ତି ଏତେନ, ସଯଂ ୱା ତଂ ଉପାଦିଯତୀତି କାମୁପାଦାନଂ, କାମୋ ଚ ସୋ ଉପାଦାନଞ୍ଚାତି କାମୁପାଦାନଂ। ଉପାଦାନନ୍ତି ଦଳ୍ହଗ୍ଗହଣଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଦଳ୍ହତ୍ଥୋ ହି ଏତ୍ଥ ଉପସଦ୍ଦୋ ଉପାଯାସୌପକଟ୍ଠାଦୀସୁ ୱିଯ। ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ, ''ତତ୍ଥ କତମଂ କାମୁପାଦାନଂ? ଯୋ କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ''ତି (ଧ। ସ। ୧୨୨୦; ୱିଭ। ୯୩୮) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତଥା ଦିଟ୍ଠି ଚ ସା ଉପାଦାନଞ୍ଚାତି ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ। ଅଥ ୱା ଦିଟ୍ଠିଂ ଉପାଦିଯତି, ଉପାଦିଯନ୍ତି ୱା ଏତେନ ଦିଟ୍ଠିନ୍ତି ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ। ଉପାଦିଯତି ହି ପୁରିମଦିଟ୍ଠିଂ ଉତ୍ତରଦିଟ୍ଠି, ଉପାଦିଯନ୍ତି ଚ ତାଯ ଦିଟ୍ଠିଂ। ଯଥାହ – ''ସସ୍ସତୋ ଅତ୍ତା ଚ ଲୋକୋ ଚ ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ''ନ୍ତିଆଦି (ମ। ନି। ୩।୨୭)। ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନୱଜ୍ଜସ୍ସ ସବ୍ବଦିଟ୍ଠିଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ, ''ତତ୍ଥ କତମଂ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ? ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୧୨୨୧) ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତଥା ସୀଲବ୍ବତମୁପାଦିଯନ୍ତି ଏତେନ, ସଯଂ ୱା ତଂ ଉପାଦିଯତି, ସୀଲବ୍ବତଞ୍ଚ ତଂ ଉପାଦାନଞ୍ଚାତି ୱା ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଂ। ଗୋସୀଲଗୋୱତାଦୀନି ହି ''ଏୱଂ ସୁଦ୍ଧୀ''ତି (ଧ। ସ। ୧୨୨୨; ୱିଭ। ୯୩୮) ଅଭିନିୱେସତୋ ସଯମେୱ ଉପାଦାନାନୀତି। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ, ''ତତ୍ଥ କତମଂ ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଂ? ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ସୀଲେନ ସୁଦ୍ଧୀ''ତି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ୱଦନ୍ତି ଏତେନାତି ୱାଦୋ, ଉପାଦିଯନ୍ତି ଏତେନାତି ଉପାଦାନଂ, କିଂ ୱଦନ୍ତି ଉପାଦିଯନ୍ତି ୱା? ଅତ୍ତାନଂ। ଅତ୍ତନୋ ୱାଦୁପାଦାନଂ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ। ଅତ୍ତୱାଦମତ୍ତମେୱ ୱା ଅତ୍ତାତି ଉପାଦିଯନ୍ତି ଏତେନାତି ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ। ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକାଯ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନେତଂ, ''ତତ୍ଥ କତମଂ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ? ଇଧ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ''ତି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତଣ୍ହାନିଦ୍ଦେସେ ରୂପତଣ୍ହା…ପେ… ଧମ୍ମତଣ୍ହାତି ଏତଂ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ଜୱନୱୀଥିଯା ପୱତ୍ତାଯ ତଣ୍ହାଯ ''ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣପୁତ୍ତୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ ପିତିତୋ ନାମଂ ୱିଯ ପିତିସଦିସାରମ୍ମଣତୋ ନାମଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ରୂପାରମ୍ମଣା ତଣ୍ହା, ରୂପେ ତଣ୍ହାତି ରୂପତଣ୍ହା। ସା କାମରାଗଭାୱେନ ରୂପଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୀ ପୱତ୍ତମାନା କାମତଣ୍ହା, ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିସହଗତରାଗଭାୱେନ ''ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ଧୁୱଂ ସସ୍ସତ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୀ ପୱତ୍ତମାନା ଭୱତଣ୍ହା, ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିସହଗତରାଗଭାୱେନ ''ରୂପଂ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତି ପେଚ୍ଚ ନ ଭୱତୀ''ତି ଏୱଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତୀ ପୱତ୍ତମାନା ୱିଭୱତଣ୍ହାତି ରୂପତଣ୍ହା ଏୱଂ ତିୱିଧା ହୋତି। ଯଥା ଚ ରୂପତଣ୍ହା, ତଥା ସଦ୍ଦତଣ୍ହାଦଯୋପୀତି ଏୱଂ ତାନି ଅଟ୍ଠାରସ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ହୋନ୍ତି। ତାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତରୂପାଦୀସୁ ଅଟ୍ଠାରସ, ବହିଦ୍ଧାରୂପାଦୀସୁ ଅଟ୍ଠାରସାତି ଛତ୍ତିଂସ। ଇତି ଅତୀତାନି ଛତ୍ତିଂସ, ଅନାଗତାନି ଛତ୍ତିଂସ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନି ଛତ୍ତିଂସାତି ଏୱଂ ଅଟ୍ଠସତଂ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ହୋନ୍ତି। ''ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସ ଉପାଦାଯ ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ଇତ୍ଥସ୍ମୀତି ହୋତୀ''ତି (ୱିଭ। ୯୭୩) ୱା ଏୱମାଦୀନି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକରୂପାଦିନିସ୍ସିତାନି ଅଟ୍ଠାରସ, ''ବାହିରସ୍ସ ଉପାଦାଯ ଇମିନା ଅସ୍ମୀତି ହୋତି, ଇମିନା ଇତ୍ଥସ୍ମୀତି ହୋତୀ''ତି (ୱିଭ। ୯୭୫) ୱା ଏୱମାଦୀନି ବାହିରରୂପାଦିନିସ୍ସିତାନି ଅଟ୍ଠାରସାତି ଛତ୍ତିଂସ, ଇତି ଅତୀତାନି ଛତ୍ତିଂସ, ଅନାଗତାନି ଛତ୍ତିଂସ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନି ଛତ୍ତିଂସାତି ଏୱମ୍ପି ଅଟ୍ଠସତଂ ତଣ୍ହାୱିଚରିତାନି ହୋନ୍ତି। ପୁନ ସଙ୍ଗହେ କରିଯମାନେ ରୂପାଦୀସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ଛଳେୱ ତଣ୍ହାକାଯା ତିସ୍ସୋଯେୱ କାମତଣ୍ହାଦଯୋ ହୋନ୍ତୀତି। ଏୱଂ –

''ନିଦ୍ଦେସତ୍ଥେନ ନିଦ୍ଦେସ, ୱିତ୍ଥାରା ୱିତ୍ଥାରସ୍ସ ଚ;

ପୁନ ସଙ୍ଗହତୋ ତଣ୍ହା, ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବା ୱିଭାୱିନା''ତି।

ୱେଦନାନିଦ୍ଦେସେ ୱେଦନାକାଯାତି ୱେଦନାସମୂହା। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା…ପେ… ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜାୱେଦନାତି ଏତଂ ''ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜାୱେଦନା ଅତ୍ଥି କୁସଲା, ଅତ୍ଥି ଅକୁସଲା, ଅତ୍ଥି ଅବ୍ୟାକତା''ତି ଏୱଂ ୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୩୪) ଆଗତତ୍ତା ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ପୱତ୍ତାନଂ କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତୱେଦନାନଂ ''ସାରିପୁତ୍ତୋ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ''ତି ଏୱମାଦୀସୁ ମାତିତୋ ନାମଂ ୱିଯ ମାତିସଦିସତୋ ୱତ୍ଥୁତୋ ନାମଂ। ୱଚନତ୍ଥୋ ପନେତ୍ଥ – ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସହେତୁ ଜାତା ୱେଦନା ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନାତି। ଏସେୱ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକା କଥା। ୱିପାକୱସେନ ପନ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଦ୍ୱେ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାନି, ଦ୍ୱେ ମନୋଧାତୁଯୋ, ତିସ୍ସୋ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଯୋତି ଏତାହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତୱସେନ ୱେଦନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏସେୱ ନଯୋ ସୋତଦ୍ୱାରାଦୀସୁ। ମନୋଦ୍ୱାରେ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ।

ଫସ୍ସନିଦ୍ଦେସେ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଚକ୍ଖୁମ୍ହି ସମ୍ଫସ୍ସୋ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ…ପେ… କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଏତ୍ତାୱତା ଚ କୁସଲାକୁସଲୱିପାକା ପଞ୍ଚୱତ୍ଥୁକା ଦସ ଫସ୍ସା ୱୁତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଇମିନା ସେସବାୱୀସତିଲୋକିଯୱିପାକମନସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଫସ୍ସା।

ସଳାଯତନନିଦ୍ଦେସେ ଚକ୍ଖାଯତନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଖନ୍ଧନିଦ୍ଦେସେ ଚେୱ ଆଯତନନିଦ୍ଦେସେ ଚ ୱୁତ୍ତମେୱ।

ନାମରୂପନିଦ୍ଦେସେ ନମନଲକ୍ଖଣଂ ନାମଂ। ରୁପ୍ପନଲକ୍ଖଣଂ ରୂପଂ। ୱିଭଜନେ ପନସ୍ସ ୱେଦନାତି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞାତି ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଚେତନା ଫସ୍ସୋ ମନସିକାରୋତି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କାମଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେପି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହିତା ଧମ୍ମା ସନ୍ତି, ଇମେ ପନ ତଯୋ ସବ୍ବଦୁବ୍ବଲେସୁପି

ଚିତ୍ତେସୁ ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏତେସଂଯେଵ ଵସେନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମହାଭୂତାତି ଏତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୋ। ମହାଭୂତାତି ପଥଵୀଆପତେଜଵାଯାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଯେନ ପନ କାରଣେନ ତାନି ମହାଭୂତାନୀତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଯୋ ଚେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞୋ ଵିନିଚ୍ଛଯନଯୋ, ସୋ ସବ୍ବୋ ଵିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧନିଦ୍ଦେସେ ଵୁତ୍ତୋ। ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯାତି ଏତ୍ଥ ପନ ଚତୁନ୍ନନ୍ତି ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ସାମିଵଚନଂ, ଚତ୍ତାରି ମହାଭୂତାନୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଉପାଦାଯାତି ଉପାଦିଯିତ୍ଵା, ଗହେତ୍ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିସ୍ସାଯାତିପି ଏକେ। ''ଵତ୍ତମାନ''ନ୍ତି ଅଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ପାଠସେସୋ। ସମୂହତ୍ଥେ ଵା ଏତଂ ସାମିଵଚନଂ, ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ସମୂହଂ ଉପାଦାଯ ଵତ୍ତମାନଂ ରୂପନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଏଵଂ ସବ୍ବଥାପି ଯାନି ଚ ଚତ୍ତାରି ପଥଵୀଆଦୀନି ମହାଭୂତାନି, ଯଞ୍ଚ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯ ଵତ୍ତମାନଂ ଚକ୍ଖାଯତନାଦିଭେଦେନ ଅଭିଧମ୍ମପାଳିଯମେଵ ଵୁତ୍ତଂ ତେଵୀସତିଵିଧଂ ରୂପଂ, ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ରୂପନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ଵିଞ୍ଞାଣନିଦ୍ଦେସେ ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଚକ୍ଖୁମ୍ହି ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଚକ୍ଖୁତୋ ଵା ଜାତଂ ଵିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞାଣଂ। ଏଵଂ ସୋତଘାନଜିଵ୍ହାକାଯଵିଞ୍ଞାଣାନି। ଇତରଂ ପନ ମନୋଯେଵ ଵିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ମନୋଵିଞ୍ଞାଣଂ। ଦ୍ଵିପଞ୍ଚଵିଞ୍ଞାଣଵଜ୍ଜିତତେଭୂମକଵିପାକଚିତ୍ତସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ।

ସଙ୍ଖାରନିଦ୍ଦେସେ ଅଭିସଙ୍ଖରଣଲକ୍ଖଣୋ ସଙ୍ଖାରୋ। ଵିଭଙ୍ଗେ ପନସ୍ସ କାଯସଙ୍ଖାରୋତି କାଯତୋ ପଵତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ। କାଯଦ୍ଵାରେ ଚୋପନଵସେନ ପଵତ୍ତାନଂ କାମାଵଚରକୁସଲତୋ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ, ଅକୁସଲତୋ ଦ୍ଵାଦସନ୍ନନ୍ତି ଵୀସତିଯା କାଯସଞ୍ଚେତନାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଵଚୀସଙ୍ଖାରୋତି ଵଚନତୋ ପଵତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, ଵଚୀଦ୍ଵାରେ ଵଚନଭେଦଵସେନ ପଵତ୍ତାନଂ ଵୀସତିଯା ଏଵ ଵଚୀସଞ୍ଚେତନାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରୋତି ଚିତ୍ତତୋ ପଵତ୍ତସଙ୍ଖାରୋ, କାଯଵଚୀଦ୍ଵାରେ ଚୋପନଂ ଅକତ୍ଵା ରହୋ ନିସୀଦିତ୍ଵା ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ପଵତ୍ତାନଂ ଲୋକିଯକୁସଲାକୁସଲଵସେନ ଏକୂନତିଂସମନୋସଞ୍ଚେତନାନମେତଂ ଅଧିଵଚନଂ।

ଅଵିଜ୍ଜାନିଦ୍ଦେସେ ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ମୋହସ୍ସେତଂ ଅଧିଵଚନଂ। ଏସ ନଯୋ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣନ୍ତିଆଦୀସୁ। ତତ୍ଥ ଚତୂହି କାରଣେହି ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ ଅନ୍ତୋଗଧତୋ ଵତ୍ଥୁତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦନତୋ ଚ। ତଥା ହି ତଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଦୁକ୍ଖେ ଅନ୍ତୋଗଧଂ, ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଞ୍ଚସ୍ସ ନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯଭାଵେନ ଵତ୍ଥୁ, ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯଭାଵେନ ଆରମ୍ମଣଂ, ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଏତଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି ତସ୍ସ ଯାଥାଵଲକ୍ଖଣପଟିଵେଧନିଵାରଣେନ ଞାଣପ୍ପଵତ୍ତିଯା ଚେତ୍ଥ ଅପ୍ପଦାନେନ।

ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣଂ ତୀହି କାରଣେହି ଵେଦିତବ୍ବଂ ଵତ୍ଥୁତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ପଟିଚ୍ଛାଦନତୋ ଚ। ନିରୋଧେ ପଟିପଦାଯ ଚ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଏକେନେଵ କାରଣେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ ପଟିଚ୍ଛାଦନତୋ। ନିରୋଧପଟିପଦାନଞ୍ହି ପଟିଚ୍ଛାଦକମେଵ ଅଞ୍ଞାଣଂ ତେସଂ ଯାଥାଵଲକ୍ଖଣପଟିଵେଧନିଵାରଣେନ ତେସୁ ଚ ଞାଣପ୍ପଵତ୍ତିଯା ଅପ୍ପଦାନେନ। ନ ପନ ତଂ ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋଗଧଂ ତସ୍ମିଂ ସଚ୍ଚଦ୍ଵଯେ ଅପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା, ନ ତସ୍ସ ତଂ ସଚ୍ଚଦ୍ଵଯଂ ଵତ୍ଥୁ ଅସହଜାତତ୍ତା, ନାରମ୍ମଣଂ, ତଦାରବ୍ଭ ଅପ୍ପଵତ୍ତନତୋ। ପଚ୍ଛିମଞ୍ହି ସଚ୍ଚଦ୍ଵଯଂ ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା ଦୁଦ୍ଦସଂ, ନ ତତ୍ଥ ଅନ୍ଧଭୂତଂ ଅଞ୍ଞାଣଂ ପଵତ୍ତତି। ପୁରିମଂ ପନ ଵଚନୀଯଟ୍ଠେନ ସଭାଵଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଦୁଦ୍ଦସତ୍ତା ଗମ୍ଭୀରଂ, ତତ୍ଥ ଵିପଲ୍ଲାସଗାହଵସେନ ପଵତ୍ତତି।

ଅପିଚ ''ଦୁକ୍ଖେ''ତି ଏତ୍ତାଵତା ସଙ୍ଗହତୋ ଵତ୍ଥୁତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ କିଚ୍ଚତୋ ଚ ଅଵିଜ୍ଜା ଦୀପିତା। ''ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ''ତି ଏତ୍ତାଵତା ଵତ୍ଥୁତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ କିଚ୍ଚତୋ ଚ। ''ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯା''ତି ଏତ୍ତାଵତା କିଚ୍ଚତୋ। ଅଵିସେସତୋ ପନ ''ଅଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ଏତେନ ସଭାଵତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି ଞାତବ୍ବା।

ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେତି ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ। ନିରୋଧୋ ହୋତୀତି ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତି। ଅପିଚେତ୍ଥ ସବ୍ବେହେଵ ତେହି ନିରୋଧପଦେହି ନିବ୍ବାନଂ ଦେସିତଂ। ନିବ୍ବାନଞ୍ହି ଆଗମ୍ମ ତେ ତେ ଧମ୍ମା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ତେସଂ ତେସଂ ନିରୋଧୋତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଇତି ଭଗଵା ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଦ୍ଵାଦସହି ପଦେହି ଵଟ୍ଟଵିଵଟ୍ଟଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନେଵ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୂତି।

ଵିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଟିପଦାସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୩। ତତିଯେ ମିଚ୍ଛାପଟିପଦନ୍ତି ଅଯଂ ତାଵ ଅନିଯ୍ୟାନିକପଟିପଦା। ନନୁ ଚ ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରୋପି ଅତ୍ଥି ଆନେଞ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରୋପି, ସୋ କଥଂ ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା ହୋତୀତି। ଵଟ୍ଟସୀସତ୍ତା। ଯଞ୍ହି କିଞ୍ଚି ଭଵତ୍ତଯସଙ୍ଖାତଂ ଵଟ୍ଟଂ ପତ୍ଥେତ୍ଵା ପଵତ୍ତିତଂ, ଅନ୍ତମସୋ ପଞ୍ଚାଭିଞ୍ଞା ଅଟ୍ଠ ଵା ପନ

ସମାପତ୍ତିଯୋ, ସବ୍ବଂ ତଂ ୱଟ୍ଟପକ୍ଖିଯଂ ୱଟ୍ଟସୀସନ୍ତି ୱଟ୍ଟସୀସତ୍ତା ମିଚ୍ଛାପଟିପଦାୱ ହୋତି। ଯଂ ପନ କିଞ୍ଚି ୱିୱଟ୍ଟଂ ନିବ୍ବାନଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତଂ, ଅନ୍ତମସୋ ଉଲୁଙ୍କଯାଗୁମତ୍ତଦାନମ୍ପି ପଣ୍ଣମୁଟ୍ଠିଦାନମତ୍ତମ୍ପି, ସବ୍ବଂ ତଂ ୱିୱଟ୍ଟପକ୍ଖିଯଂ ୱିୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତଂ, ୱିୱଟ୍ଟପକ୍ଖିକତ୍ତା ସମ୍ମାପଟିପଦାୱ ହୋତି। ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି ହି ପଣ୍ଣମୁଟ୍ଠିମତ୍ତଦାନକୁସଲଂ ୱା ହୋତୁ ମହନ୍ତଂ ୱେଲାମଦାନାଦିକୁସଲଂ ୱା, ସଚେ ୱଟ୍ଟସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ଥେତ୍ୱା ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତୱସେନ ମିଚ୍ଛା ଠପିତଂ ହୋତି, ୱଟ୍ଟମେୱ ଆହରିତୁଂ ସକ୍କୋତି, ନୋ ୱିୱଟ୍ଟଂ। ''ଇଦଂ ମେ ଦାନଂ ଆସୱକ୍ଖଯାୱହଂ ହୋତୂ''ତି ଏୱଂ ପନ ୱିୱଟ୍ଟଂ ପତ୍ଥେନ୍ତେନ ୱିୱଟ୍ଟୱସେନ ସମ୍ମା ଠପିତଂ ଅରହତ୍ତମ୍ପି ପଚ୍ଚେକବୋଧିଞାଣମ୍ପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଦାତୁଂ ସକ୍କୋତିଯେୱ, ନ ଅରହତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ପରିଯୋସାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇତି ଅନୁଲୋମୱସେନ ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା, ପଟିଲୋମୱସେନ ସମ୍ମାପଟିପଦା ଦେସିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ନନୁ ଚେତ୍ଥ ପଟିପଦା ପୁଚ୍ଛିତା, ନିବ୍ବାନଂ ଭାଜିତଂ, ନିଯ୍ୟାତନେପି ପଟିପଦାୱ ନିଯ୍ୟାତିତା। ନ ଚ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପଟିପଦାତି ନାମଂ, ସଙ୍ଖିପସ୍ସନାନଂ ପନ ଚତୁନ୍ନଂ ମଗ୍ଗାନମେତଂ ନାମଂ, ତସ୍ମା ପୁଚ୍ଛାନିଯ୍ୟାତନେହି ପଦଭାଜନଂ ନ ସମେତୀତି। ନୋ ନ ସମେତି, କସ୍ମା? ଫଲେନ ପଟିପଦାଯ ଦସ୍ସିତତ୍ତା। ଫଲେନ ହେତ୍ଥ ପଟିପଦା ଦସ୍ସିତା। ''ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ''ତି ଏତଂ ନିରୋଧସଙ୍ଖାତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଯସ୍ସା ପଟିପଦାଯ ଫଲଂ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପଦାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ଅତ୍ଥେ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧାତି ଏତ୍ଥ ୱିରାଗୋ ନିରୋଧସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ, ଅସେସୱିରାଗା ଅସେସନିରୋଧାତି ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯେନ ୱା ୱିରାଗସଙ୍ଖାତେନ ମଗ୍ଗେନ ଅସେସନିରୋଧୋ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଏତଂ ପଦଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ହି ସତି ସାନୁଭାୱା ପଟିପଦା ୱିଭତ୍ତା ହୋତି। ଇତି ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ୱିପସ୍ସୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪। ଚତୁତ୍ଥେ ୱିପସ୍ସିସ୍ସାତି ତସ୍ସ କିର ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଯଥା ଲୋକିଯମନୁସ୍ସାନଂ କିଞ୍ଚିଦେୱ ପସ୍ସନ୍ତାନଂ ପରିତ୍ତକମ୍ମାଭିନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଜପସାଦସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲତ୍ତା ଅକ୍ଖୀନି ୱିପ୍ଫନ୍ଦନ୍ତି , ନ ଏୱଂ ୱିପ୍ଫନ୍ଦିଂସୁ। ବଲୱକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ପନ କମ୍ମଜପସାଦସ୍ସ ବଲୱତ୍ତା ଅୱିପ୍ଫନ୍ଦନ୍ତେହି ଅନିମିସେହି ଏୱ ଅକ୍ଖୀହି ପସ୍ସି ସେଯ୍ୟଥାପି ଦେୱା ତାୱତିଂସା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅନିମିସନ୍ତୋ କୁମାରୋ ପେକ୍ଖତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ 'ୱିପସ୍ସୀ ୱିପସ୍ସୀ'ତ୍ୱେୱ ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୪୦)। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଅନ୍ତରନ୍ତରା ନିମିସଜନିତନ୍ଧକାରୱିରହେନ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସତି, ୱିୱଟେହି ୱା ଅକ୍ଖୀହି ପସ୍ସତୀତି ୱିପସ୍ସୀ। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ପଚ୍ଛିମଭୱିକାନଂ ସବ୍ବବୋଧିସତ୍ତାନଂ ବଲୱକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଜପସାଦସ୍ସ ବଲୱତ୍ତା ଅକ୍ଖୀନି ନ ୱିପ୍ଫନ୍ଦନ୍ତି, ସୋ ପନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ଏତେନେୱ ନାମଂ ଲଭି।

ଅପିଚ ୱିଚେଯ୍ୟ ୱିଚେଯ୍ୟ ପସ୍ସତୀତି ୱିପସ୍ସୀ, ୱିଚିନିତ୍ୱା ୱିଚିନିତ୍ୱା ପସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଦିୱସଂ କିର ୱିନିଚ୍ଛଯଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଅତ୍ଥେ ଅନୁସାସନ୍ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ମହାପୁରିସଂ ଆହରିତ୍ୱା ଅଙ୍କେ ଠପଯିଂସୁ। ତସ୍ସ ତଂ ଅଙ୍କେ କତ୍ୱା ପଲାଳଯମାନସ୍ସେୱ ଅମଚ୍ଚା ସାମିକଂ ଅସ୍ସାମିକଂ ଅକଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଅନତ୍ତମନସଦ୍ଦଂ ନିଚ୍ଛାରେସି। ରାଜା ''କିମେତଂ ଉପଧାରେଥା''ତି ଆହ। ଉପଧାରଯମାନା ଅଞ୍ଞଂ ଅଦିସ୍ୱା ''ଅଟ୍ଟସ୍ସ ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛିତତ୍ତା ଏୱଂ କତଂ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ପୁନ ସାମିକମେୱ ସାମିକଂ କତ୍ୱା ''ଞତ୍ୱା ନୁ ଖୋ କୁମାରୋ ଏୱଂ କରୋତୀ''ତି? ୱୀମଂସନ୍ତା ପୁନ ସାମିକଂ ଅସ୍ସାମିକମକଂସୁ। ପୁନ ବୋଧିସତ୍ତୋ ତଥେୱ ସଦ୍ଦଂ ନିଚ୍ଛାରେସି। ଅଥ ରାଜା ''ଜାନାତି ମହାପୁରିସୋ''ତି ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅହୋସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ୱିଚେଯ୍ୟ ୱିଚେଯ୍ୟ କୁମାରୋ ଅତ୍ଥେ ପନାଯତି ଞାଯେନାତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିପସ୍ସିସ୍ସ କୁମାରସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ 'ୱିପସ୍ସୀ ୱିପସ୍ସୀ'ତ୍ୱେୱ ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୪୧)।

ଭଗୱତୋତି ଭାଗ୍ୟସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ। ଅରହତୋତି ରାଗାଦିଅରୀନଂ ହତତ୍ତା, ସଂସାରଚକ୍କସ୍ସ ୱା ଅରାନଂ ହତତ୍ତା, ପଚ୍ଚଯାନଂ ୱା ଅରହତ୍ତା ଅରହାତି ଏୱଂ ଗୁଣତୋ ଉପ୍ପନ୍ନନାମଧେଯ୍ୟସ୍ସ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସାତି ସମ୍ମା ନଯେନ ହେତୁନା ସାମଂ ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରେନ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧାତି ସମ୍ବୋଧୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣଂ, ତତୋ ପୁବ୍ବେୱ। ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋତି ଏତ୍ଥ ବୋଧୀତି ଞାଣଂ, ବୋଧିମା ସତ୍ତୋ ବୋଧିସତ୍ତୋ, ଞାଣୱା ପଞ୍ଞୱା ପଣ୍ଡିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରିମବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ପାଦମୂଲେ ଅଭିନୀହାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଣ୍ଡିତୋୱ ସୋ ସତ୍ତୋ, ନ ଅନ୍ଧବାଲୋତି ବୋଧିସତ୍ତୋ। ଯଥା ୱା ଉଦକତୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତଂ ପରିପାକଗତଂ ପଦୁମଂ ସୂରିଯରସ୍ମିସମ୍ଫସ୍ସେନ ଅୱସ୍ସଂ ବୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି ବୁଜ୍ଝନକପଦୁମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ତିକେ ବ୍ୟାକରଣସ୍ସ ଲଦ୍ଧତ୍ତା ଅୱସ୍ସଂ ଅନନ୍ତରାଯେନ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ବୁଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତୋତିପି ବୋଧିସତ୍ତୋ। ଯା ଚ ଏସା ଚତୁମଗ୍ଗଞାଣସଙ୍ଖାତା ବୋଧି, ତଂ ପତ୍ଥଯମାନୋ ପୱତ୍ତତୀତି ବୋଧିଯଂ ସତ୍ତୋ ଆସତ୍ତୋତିପି ବୋଧିସତ୍ତୋ। ଏୱଂ ଗୁଣତୋ ଉପ୍ପନ୍ନନାମୱସେନ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ। କିଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁକ୍ଖଂ। ଆପନ୍ନୋତି ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଅହୋ ଅଯଂ ସତ୍ତଲୋକୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି। ଚୱତି ଚ ଉପପଜ୍ଜତି ଚାତି ଇଦଂ ଅପରାପରଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ନିସ୍ସରଣନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ। ତଞ୍ହି ଜରାମରଣଦୁକ୍ଖତୋ ନିସ୍ସଟତ୍ତା ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କୁଦାସ୍ସୁ ନାମାତି କତରସ୍ମିଂ ନୁ ଖୋ କାଲେ।

ଯୋନିସୋ ମନସିକାରାତି ଉପାଯମନସିକାରେନ ପଥମନସିକାରେନ। ଅହୁ ପଞ୍ଞାଯ ଅଭିସମଯୋତି ପଞ୍ଞାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଜରାମରଣକାରଣସ୍ସ ଅଭିସମଯୋ ସମୱାଯୋ ସମାଯୋଗୋ ଅହୋସି, ''ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣ''ନ୍ତି ଇଦଂ ତେନ ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଯୋନିସୋ ମନସିକାରା ଅହୁ ପଞ୍ଞାଯାତି ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ଚ ପଞ୍ଞାଯ ଚ ଅଭିସମଯୋ ଅହୁ। ''ଜାତିଯା ଖୋ ସତି ଜରାମରଣ''ନ୍ତି, ଏୱଂ ଜରାମରଣକାରଣସ୍ସ ପଟିୱେଧୋ ଅହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

ଇତି ହିଦନ୍ତି ଏୱମିଦଂ। ସମୁଦଯୋ ସମୁଦଯୋତି ଏକାଦସସୁ ଠାନେସୁ ସଙ୍ଖାରାଦୀନଂ ସମୁଦଯଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିସତି। ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୂତି ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରାନଂ ସମୁଦଯୋ ହୋତୀ''ତି। ଏୱଂ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ଚତୂସୁ ୱା ଅରିଯସଚ୍ଚଧମ୍ମେସୁ। ଚକ୍ଖୁନ୍ତିଆଦୀନି ଞାଣୱେୱଚନାନେୱ। ଞାଣମେୱ ହେତ୍ଥ ଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ ଚକ୍ଖୁ, ଞାତଟ୍ଠେନ ଞାଣଂ, ପଜାନନଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଞା, ପଟିୱେଧନଟ୍ଠେନ ୱିଜ୍ଜା, ଓଭାସନଟ୍ଠେନ ଆଲୋକୋତି ୱୁତ୍ତଂ । ତଂ ପନେତଂ ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରମିସ୍ସକଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନିରୋଧୱାରେପି ଇମିନାୱ ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫-୧୦। ସିଖୀସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୫-୧୦। ପଞ୍ଚମାଦୀସୁ ସିଖିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ''ସିଖିସ୍ସପି, ଭିକ୍ଖୱେ''ତି ନ ଏୱଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। କସ୍ମା? ଏକାସନେ ଅଦେସିତତ୍ତା। ନାନାଠାନେସୁ ହି ଏତାନି ଦେସିତାନି, ଅତ୍ଥୋ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ସଦିସୋଯେୱ। ସବ୍ବବୋଧିସତ୍ତାନଞ୍ହି ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନାନଂ ନ ଅଞ୍ଞୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଦେୱୋ ୱା ମାରୋ ୱା ବ୍ରହ୍ମା ୱା ଆଚିକ୍ଖତି – ''ଅତୀତେ ବୋଧିସତ୍ତା ପଚ୍ଚଯାକାରଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧା ଜାତା''ତି। ଯଥା ପନ ପଠମକପ୍ପିକକାଲେ ଦେୱେ ୱୁଟ୍ଠେ ଉଦକସ୍ସ ଗତମଗ୍ଗେନେୱ ଅପରାପରଂ ୱୁଟ୍ଠିଉଦକଂ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ତେହି ତେହି ପୁରିମବୁଦ୍ଧେହି ଗତମଗ୍ଗେନେୱ ପଚ୍ଛିମା ପଚ୍ଛିମା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସବ୍ବବୋଧିସତ୍ତା ହି ଆନାପାନଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ପଚ୍ଚଯାକାରେ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ତଂ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧା ହୋନ୍ତୀତି ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ବୁଦ୍ଧୱିପସ୍ସନା ନାମ କଥିତାତି।

ବୁଦ୍ଧୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ଆହାରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆହାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧। ଆହାରୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଆହାରାତି ପଚ୍ଚଯା। ପଚ୍ଚଯା ହି ଆହରନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଫଲଂ, ତସ୍ମା ଆହାରାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଭୂତାନଂ ୱା ସତ୍ତାନନ୍ତିଆଦୀସୁ ଭୂତାତି ଜାତା ନିବ୍ବତ୍ତା। ସମ୍ଭୱେସିନୋତି ଯେ ସମ୍ଭୱଂ ଜାତିଂ ନିବ୍ବତ୍ତିଂ ଏସନ୍ତି ଗୱେସନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଚତୂସୁ ଯୋନୀସୁ ଅଣ୍ଡଜଜଲାବୁଜା ସତ୍ତା ଯାୱ ଅଣ୍ଡକୋସଂ ୱତ୍ଥିକୋସଞ୍ଚ ନ ଭିନ୍ଦନ୍ତି, ତାୱ ସମ୍ଭୱେସିନୋ ନାମ, ଅଣ୍ଡକୋସଂ ୱତ୍ଥିକୋସଞ୍ଚ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତା ଭୂତା ନାମ। ସଂସେଦଜା ଓପପାତିକା ଚ ପଠମଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ସମ୍ଭୱେସିନୋ ନାମ, ଦୁତିଯଚିତ୍ତକ୍ଖଣତୋ ପଭୁତି ଭୂତା ନାମ। ଯେନ ୱା ଇରିଯାପଥେନ ଜାଯନ୍ତି, ଯାୱ ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି, ତାୱ ସମ୍ଭୱେସିନୋ ନାମ, ତତୋ ପରଂ ଭୂତା ନାମ। ଅଥ ୱା ଭୂତାତି ଜାତା ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତା, ଯେ ଭୂତା ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତାଯେୱ, ନ ପୁନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସଂ ଖୀଣାସୱାନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସମ୍ଭୱମେସନ୍ତୀତି ସମ୍ଭୱେସିନୋ। ଅପ୍ପହୀନଭୱସଂଯୋଜନତ୍ତା ଆଯତିମ୍ପି ସମ୍ଭୱଂ ଏସନ୍ତାନଂ ସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ସବ୍ବସତ୍ତେ ପରିଯାଦିଯତି। ୱାସଦ୍ଦୋ ଚେତ୍ଥ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ଭୂତାନଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱେସୀନଞ୍ଚାତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଠିତିଯାତି ଠିତତ୍ଥଂ। ଅନୁଗ୍ଗହାଯାତି ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥଂ। ୱଚନଭେଦୋଯେୱ ଚେସ, ଅତ୍ଥୋ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ପଦାନଂ ଏକୋଯେୱ। ଅଥ ୱା ଠିତିଯାତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧୱସେନ ଅୱିଚ୍ଛେଦାଯ। ଅନୁଗ୍ଗହାଯାତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ। ଉଭୋପି ଚେତାନି ''ଭୂତାନଂ ୱା ଠିତିଯା ଚେୱ ଅନୁଗ୍ଗହାଯ ଚ, ସମ୍ଭୱେସୀନଂ ୱା ଠିତିଯା ଚେୱ ଅନୁଗ୍ଗହାଯ ଚା''ତି ଏୱଂ ଉଭଯତ୍ଥ ଦଟ୍ଠବ୍ବାନୀତି।

କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋତି କବଳଂ କତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋହରିତବ୍ବକୋ ଆହାରୋ, ଓଦନକୁମ୍ମାସାଦିୱତ୍ଥୁକାଯ ଓଜାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଓଳାରିକୋ ୱା ସୁଖୁମୋ ୱାତି ୱତ୍ଥୁଓଳାରିକତାଯ ଓଳାରିକୋ, ସୁଖୁମତାଯ ସୁଖୁମୋ। ସଭାୱେନ ପନ ସୁଖୁମରୂପପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋୱ ହୋତି। ସାପି ଚସ୍ସ ୱତ୍ଥୁତୋ ଓଳାରିକତା ସୁଖୁମତା ଚ ଉପାଦାଯୁପାଦାଯ ୱେଦିତବ୍ବା। କୁମ୍ଭୀଲାନଞ୍ହି ଆହାରଂ ଉପାଦାଯ ମୋରାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। କୁମ୍ଭୀଲା କିର ପାସାଣେ ଗିଲନ୍ତି, ତେ ଚ ନେସଂ କୁଚ୍ଛିପ୍ପତ୍ତା ୱିଲୀଯନ୍ତି। ମୋରା ସପ୍ପୱିଚ୍ଛିକାଦିପାଣେ ଖାଦନ୍ତି। ମୋରାନଂ ପନ

ଆହାରଂ ଉପାଦାଯ ତରଚ୍ଛାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ତେ କିର ତିଓସ୍ସଛଡ୍ଡିତାନି ୱିସାଣାନି ଚେୱ ଅଟ୍ଠୀନି ଚ ଖାଦନ୍ତି, ତାନି ଚ ନେସଂ ଖେଳେନ ତେମିତମତ୍ତାନେୱ କନ୍ଦମୂଲଂ ୱିଯ ମୁଦୁକାନି ହୋନ୍ତି। ତରଚ୍ଛାନଂ ଆହାରଂ ଉପାଦାଯ ହତ୍ଥୀନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ତେ ହି ନାନାରୁକ୍ଖସାଖାଦଯୋ ଖାଦନ୍ତି। ହତ୍ଥୀନଂ ଆହାରତୋ ଗୱଯଗୋକଣ୍ଣମିଗାଦୀନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ତେ କିର ନିସ୍ସାରାନି ନାନାରୁକ୍ଖପଣ୍ଣାଦୀନି ଖାଦନ୍ତି। ତେସମ୍ପି ଆହାରତୋ ଗୁନ୍ନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ତେ ଅଲ୍ଲସୁକ୍ଖତିଣାନି ଖାଦନ୍ତି। ତେସଂ ଆହାରତୋ ସସାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ସସାନଂ ଆହାରତୋ ସକୁଣାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ସକୁଣାନଂ ଆହାରତୋ ପଚ୍ଚନ୍ତୱାସୀନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ପଚ୍ଚନ୍ତୱାସୀନଂ ଆହାରତୋ ଗାମଭୋଜକାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ଗାମଭୋଜକାନଂ ଆହାରତୋ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ତେସମ୍ପି ଆହାରତୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଆହାରତୋ ଭୁମ୍ମାନଂ ଦେୱାନଂ ଆହାରୋ ସୁଖୁମୋ। ଭୁମ୍ମାନଂ ଦେୱାନଂ ଆହାରତୋ ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ। ଏୱଂ ଯାୱ ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀନଂ ଆହାରା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା। ତେସଂ ପନାହାରୋ ସୁଖୁମୋତ୍ୱେୱ ନିଟ୍ଠଂ ପତ୍ତୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଓଳାରିକେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଓଜା ପରିତ୍ତା ହୋତି ଦୁବ୍ବଲା, ସୁଖୁମେ ବଲୱତୀ। ତଥା ହି ଏକପତ୍ତପୂରମ୍ପି ଯାଗୁଂ ପୀତୋ ମୁହୁତ୍ତେନେୱ ଜିଘଚ୍ଛିତୋ ହୋତି ଯଂକିଞ୍ଚିଦେୱ ଖାଦିତୁକାମୋ, ସପ୍ପିଂ ପନ ପସତମତ୍ତଂ ପିୱିତ୍ୱା ଦିୱସଂ ଅଭୋତ୍ତୁକାମୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁ କମ୍ମଜତେଜସଙ୍ଖାତଂ ପରିସ୍ସଯଂ ୱିନୋଦେତି, ନ ପନ ସକ୍କୋତି ପାଲେତୁଂ। ଓଜା ପନ ପାଲେତି, ନ ସକ୍କୋତି ପରିସ୍ସଯଂ ୱିନୋଦେତୁଂ। ଦ୍ୱେ ପନ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ପରିସ୍ସଯଞ୍ଚେୱ ୱିନୋଦେନ୍ତି ପାଲେନ୍ତି ଚାତି।

ଫସ୍ସୋ ଦୁତିଯୋତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଦି ଛବ୍ବିଧୋପି ଫସ୍ସୋ ଏତେସୁ ଚତୂସୁ ଆହାରେସୁ ଦୁତିଯୋ ଆହାରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦେସନାନଯୋ ଏୱ ଚେସ, ତସ୍ମା ଇମିନା ନାମ କାରଣେନ ଦୁତିଯୋ ତତିଯୋ ଚାତି ଇଦମେତ୍ଥ ନ ଗୱେସିତବ୍ବଂ। ମନୋସଞ୍ଚେତନାତି ଚେତନାୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ। ଇତି ଭଗୱା ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଉପାଦିଣ୍ଣକଅନୁପାଦିଣ୍ଣକୱସେନ ଏକରାସିଂ କତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରେ ଦସ୍ସେସି। କବଳୀକାରାହାରୋ ହି ଉପାଦିଣ୍ଣକୋପି ଅତ୍ଥି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣକୋପି, ତଥା ଫସ୍ସାଦଯୋ। ତତ୍ଥ ସପ୍ପାଦୀହି ଗିଲିତାନଂ ମଣ୍ଡୂକାଦୀନଂ ୱସେନ ଉପାଦିଣ୍ଣକକବଳୀକାରାହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ମଣ୍ଡୂକାଦଯୋ ହି ସପ୍ପାଦୀହି ଗିଲିତା ଅନ୍ତୋକୁଚ୍ଛିଗତାପି କିଞ୍ଚି କାଲଂ ଜୀୱନ୍ତିଯେୱ। ତେ ଯାୱ ଉପାଦିଣ୍ଣକପକ୍ଖେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତାୱ ଆହାରତ୍ଥଂ ନ ସାଧେନ୍ତି । ଭିଜ୍ଜିତ୍ୱା ପନ ଅନୁପାଦିଣ୍ଣକପକ୍ଖେ ଠିତା ସାଧେନ୍ତି। ତଦାପି ଉପାଦିଣ୍ଣକାହାରୋତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି। ଇଦଂ ପନ ଆଚରିଯାନଂ ନ ରୁଚ୍ଚତୀତି ଅଟ୍ଠକଥାଯମେୱ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ – ଇମେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଖାଦନ୍ତାନମ୍ପି ଅଖାଦନ୍ତାନମ୍ପି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନମ୍ପି ଅଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନମ୍ପି ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତେନେୱ ସହଜାତା କମ୍ମଜା ଓଜା ନାମ ଅତ୍ଥି, ସା ଯାୱପି ସତ୍ତମା ଦିୱସା ପାଲେତି, ଅଯମେୱ ଉପାଦିଣ୍ଣକକବଳୀକାରାହାରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେଭୂମକୱିପାକୱସେନ ପନ ଉପାଦିଣ୍ଣକଫସ୍ସାଦଯୋ ୱେଦିତବ୍ବା, ତେଭୂମକକୁସଲାକୁସଲକିରିଯୱସେନ ଅନୁପାଦିଣ୍ଣକା। ଲୋକୁତ୍ତରା ପନ ରୁଳ୍ହୀୱସେନ କଥିତାତି।

ଏତ୍ଥାହ – ''ଯଦି ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠୋ ଆହାରଟ୍ଠୋ, ଅଥ କସ୍ମା ଅଞ୍ଞେସୁପି ସତ୍ତାନଂ ପଚ୍ଚଯେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ଇମେଯେୱ ଚତ୍ତାରୋ ୱୁତ୍ତା''ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସନ୍ତତିଯା ୱିସେସପଚ୍ଚଯତ୍ତା। ୱିସେସପଚ୍ଚଯୋ ହି କବଳୀକାରାହାରଭକ୍ଖାନଂ ସତ୍ତାନଂ ରୂପକାଯସ୍ସ କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ, ନାମକାଯେ ୱେଦନାଯ ଫସ୍ସୋ, ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ମନୋସଞ୍ଚେତନା, ନାମରୂପସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଯଥାହ – ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ କାଯୋ ଆହାରଟ୍ଠିତିକୋ ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି, ଅନାହାରୋ ନୋ ତିଟ୍ଠତି (ସଂ। ନି। ୫।୧୮୩), ତଥା ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ୱେଦନା, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧; ୱିଭ। ୨୨୫)।

କୋ ପନେତ୍ଥ ଆହାରୋ କିଂ ଆହରତୀତି? କବଳୀକାରାହାରୋ ଓଜଟ୍ଠମକରୂପାନି ଆହରତି ଫସ୍ସାହାରୋ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା, ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ତଯୋ ଭୱେ, ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ପଟିସନ୍ଧିନାମରୂପନ୍ତି।

କଥଂ? କବଳୀକାରାହାରୋ ତାୱ ମୁଖେ ଠପିତମତ୍ତେଯେୱ ଅଟ୍ଠ ରୂପାନି ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ଦନ୍ତୱିଚୁଣ୍ଣିତଂ ପନ ଅଜ୍ଝୋହରିଯମାନଂ ଏକେକଂ ସିତ୍ଥଂ ଅଟ୍ଠଟ୍ଠରୂପାନି ସମୁଟ୍ଠାପେତିଯେୱ। ଏୱଂ କବଳୀକାରାହାରୋ ଓଜଟ୍ଠମକରୂପାନି ଆହରତି। ଫସ୍ସାହାରୋ ପନ ସୁଖୱେଦନୀଯୋ ଫସ୍ସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନୋଯେୱ ସୁଖଂ ୱେଦନଂ ଆହରତି, ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନୀଯୋ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖନ୍ତି ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ଫସ୍ସାହାରୋ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ଆହରତି।

ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ କାମଭୱୂପଗଂ କମ୍ମଂ କାମଭୱଂ ଆହରତି, ରୂପାରୂପଭୱୂପଗାନି ତଂ ତଂ ଭୱଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବଥାପି ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ତଯୋ ଭୱେ ଆହରତି। ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ପନ ଯେ ଚ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତକା ତଯୋ ଖନ୍ଧା, ଯାନି ଚ ତିସନ୍ତତିୱସେନ ତିଂସ ରୂପାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସହଜାତାଦିପଚ୍ଚଯନଯେନ ତାନି ଆହରତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ପଟିସନ୍ଧିନାମରୂପଂ ଆହରତୀତି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ମନୋସଞ୍ଚେତନା

ତଯୋ ଭୱେ ଆହରତୀ''ତି ସାସୱକୁସଲାକୁସଲଚେତନାୱ ୱୁତ୍ତା। ''ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଟିସନ୍ଧିନାମରୂପଂ ଆହରତୀ''ତି ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅୱିସେସେନ ପନ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତତଂସମୁଟ୍ଠାନଧମ୍ମାନଂ ଆହରଣତୋପେତେ ''ଆହାରା''ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏତେସୁ ଚତୂସୁ ଆହାରେସୁ କବଳୀକାରାହାରୋ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ୍ତୋ ଆହାରକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତି, ଫସ୍ସୋ ଫୁସନ୍ତୋଯେୱ ମନୋସଞ୍ଚେତନା ଆଯୂହମାନାୱ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଜାନନ୍ତମେୱ। କଥଂ? କବଳୀକାରାହାରୋ ହି ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ୍ତୋଯେୱ କାଯଟ୍ଠପନେନ ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ହୋତି। କମ୍ମଜନିତୋପି ହି ଅଯଂ କାଯୋ କବଳୀକାରାହାରେନ ଉପତ୍ଥଦ୍ଧୋ ଦସପି ୱସ୍ସାନି ୱସ୍ସସତମ୍ପି ଯାୱ ଆଯୁପରିମାଣା ତିଟ୍ଠତି। ଯଥା କିଂ ? ଯଥା ମାତୁଯା ଜନିତୋପି ଦାରକୋ ଧାତିଯା ଥଞ୍ଞାଦୀନି ପାଯେତ୍ୱା ପୋସିଯମାନୋ ଚିରଂ ତିଟ୍ଠତି, ଯଥା ଚ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତଂ ଗେହଂ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ଯଥା, ମହାରାଜ, ଗେହେ ପପତନ୍ତେ ଅଞ୍ଞେନ ଦାରୁନା ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତଂ ସନ୍ତଂ ଏୱ ତଂ ଗେହଂ ନ ପତତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାରାଜ, ଅଯଂ କାଯୋ ଆହାରଟ୍ଠିତିକୋ ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀ''ତି।

ଏୱଂ କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେନ୍ତୋ ଆହାରକିଚ୍ଚଂ ସାଧେତି।

ଏୱଂ ସାଧେନ୍ତୋପି ଚ କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ରୂପସନ୍ତତୀନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ଚ ଉପାଦିଣ୍ଣକସ୍ସ ଚ। କମ୍ମଜାନଂ ଅନୁପାଲକୋ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ଆହାରସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ଜନକୋ ହୁତ୍ୱାତି। ଫସ୍ସୋ ପନ ସୁଖାଦିୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଫୁସନ୍ତୋଯେୱ ସୁଖାଦିୱେଦନାପୱତ୍ତନେନ ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ହୋତି। ମନୋସଞ୍ଚେତନା କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମୱସେନ ଆଯୂହମାନାଯେୱ ଭୱମୂଲନିପ୍ଫାଦନତୋ ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ହୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିଜାନନ୍ତମେୱ ନାମରୂପପୱତ୍ତନେନ ସତ୍ତାନଂ ଠିତିଯା ହୋତୀତି।

ଏୱଂ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନାଦିୱସେନ ଆହାରକିଚ୍ଚଂ ସାଧଯମାନେସୁ ପନେତେସୁ ଚତ୍ତାରି ଭଯାନି ଦଟ୍ଠବ୍ବାନି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କବଳୀକାରାହାରେ ନିକନ୍ତିଯେୱ ଭଯଂ, ଫସ୍ସେ ଉପଗମନମେୱ, ମନୋସଞ୍ଚେତନାଯ ଆଯୂହନମେୱ, ୱିଞ୍ଞାଣେ ଅଭିନିପାତୋଯେୱ ଭଯନ୍ତି। କିଂ କାରଣା? କବଳୀକାରାହାରେ ହି ନିକନ୍ତିଂ କତ୍ୱା ସୀତାଦୀନଂ ପୁରକ୍ଖତା ସତ୍ତା ଆହାରତ୍ଥାଯ ମୁଦ୍ଦାଗଣନାଦିକମ୍ମାନି କରୋନ୍ତା ଅନପ୍ପକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏକଚ୍ଚେ ଚ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱେଜ୍ଜକମ୍ମାଦିକାଯ ଅନେସନାଯ ଆହାରଂ ପରିଯେସନ୍ତା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଗାରଯ୍ହା ହୋନ୍ତି, ସମ୍ପରାଯେପି, ''ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଟିପି ଆଦିତ୍ତା ସମ୍ପଜ୍ଜଲିତା''ତିଆଦିନା ଲକ୍ଖଣସଂଯୁତ୍ତେ (ସଂ। ନି। ୨।୨୧୮) ୱୁତ୍ତନଯେନ ସମଣପେତା ହୋନ୍ତି। ଇମିନା ତାୱ କାରଣେନ କବଳୀକାରେ ଆହାରେ ନିକନ୍ତି ଏୱ ଭଯନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଫସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତାପି ଫସ୍ସସ୍ସାଦିନୋ ପରେସଂ ରକ୍ଖିତଗୋପିତେସୁ ଦାରାଦୀସୁ ଭଣ୍ଡେସୁ ଅପରଜ୍ଝନ୍ତି, ତେ ସହ ଭଣ୍ଡେନ ଭଣ୍ଡସାମିକା ଗହେତ୍ୱା ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସଙ୍କାରକୂଟେ ଛଡ୍ଡେନ୍ତି , ରଞ୍ଞୋ ୱା ନିଯ୍ୟାଦେନ୍ତି। ତତୋ ତେ ରାଜା ୱିୱିଧା କମ୍ମକାରଣା କାରାପେତି। କାଯସ୍ସ ଚ ଭେଦା ଦୁଗ୍ଗତି ତେସଂ ପାଟିକଙ୍ଖା ହୋତି। ଇତି ଫସ୍ସସ୍ସାଦମୂଲକଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମ୍ପି ସମ୍ପରାଯିକମ୍ପି ଭଯଂ ସବ୍ବମାଗତମେୱ ହୋତି। ଇମିନା କାରଣେନ ଫସ୍ସାହାରେ ଉପଗମନମେୱ ଭଯନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମାଯୂହନେ ପନ ତମ୍ମୂଲକଂ ତୀସୁ ଭୱେସୁ ଭଯଂ ସବ୍ବଂ ଆଗତମେୱ ହୋତି। ଇମିନା କାରଣେନ ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରେ ଆଯୂହନମେୱ ଭଯନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ଯସ୍ମିଂ ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅଭିନିପତତି, ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ପଟିସନ୍ଧିନାମରୂପଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ନିବ୍ବତ୍ତେ ସବ୍ବଭଯାନି ନିବ୍ବତ୍ତାନିଯେୱ ହୋନ୍ତି ତମ୍ମୂଲକତ୍ତାତି ଇମିନା କାରଣେନ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରେ ଅଭିନିପାତୋଯେୱ ଭଯନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

କିଂନିଦାନାତିଆଦୀସୁ ନିଦାନାଦୀନି ସବ୍ବାନେୱ କାରଣୱେଚନାନି। କାରଣଞ୍ହି ଯସ୍ମା ଫଲଂ ନିଦେତି, ''ହନ୍ଦ ନଂ ଗଣ୍ହଥା''ତି ଅପ୍ପେତି ୱିଯ, ତସ୍ମା ନିଦାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯସ୍ମା ତଂ ତତୋ ସମୁଦେତି ଜାଯତି ପଭୱତି, ତସ୍ମା ସମୁଦଯୋ ଜାତି ପଭୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ – କିଂନିଦାନଂ ଏତେସନ୍ତି କିଂନିଦାନା। କୋ ସମୁଦଯୋ ଏତେସନ୍ତି କିଂସମୁଦଯା। କା ଜାତି ଏତେସନ୍ତି କିଂଜାତିକା। କୋ ପଭୱୋ ଏତେସନ୍ତି କିଂପଭୱା। ଯସ୍ମା ପନ ତେସଂ ତଣ୍ହା ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ଅତ୍ଥେନ ନିଦାନଞ୍ଚେୱ ସମୁଦଯୋ ଚ ଜାତି ଚ ପଭୱୋ ଚ, ତସ୍ମା ''ତଣ୍ହାନିଦାନା''ତିଆଦିମାହ। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା ତଣ୍ହାନିଦାନାତି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅତ୍ତଭାୱସଙ୍ଖାତାନଂ ଆହାରାନଂ ପୁରିମତଣ୍ହାନଂ ୱସେନ ନିଦାନଂ

ୱେଦିତବ୍ବଂ। କଥଂ? ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ତାୱ ପରିପୁଣ୍ଣାୟତନାନଂ ସତ୍ତାନଂ ସତ୍ତସନ୍ତତିୱସେନ, ସେସାନଂ ତତୋ ଊନଊନସନ୍ତତିୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନରୂପପବୁତ୍ତରଂ ଜାତା ଓଜା ଅତ୍ଥି, ଅୟଂ ତଣ୍ହାନିଦାନୋ ଉପାଦିଣ୍ଣକକବଳୀକାରାହାରୋ। ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପନ ଫସ୍ସଚେତନା ସୟଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଇମେ ତଣ୍ହାନିଦାନା ଉପାଦିଣ୍ଣକ-ଫସ୍ସମନୋସଞ୍ଚେତନା-ୱିଞ୍ଞାଣାହାରାତି ଏୱଂ ତାୱ ପୁରିମତଣ୍ହାନିଦାନା ପଟିସନ୍ଧିକା ଆହାରା। ଯଥା ଚ ପଟିସନ୍ଧିକା, ଏୱଂ ତତୋ ପରଂ ପଠମଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତକ୍ଖଣାଦିନିଦ୍ଧତ୍ତାପି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଯସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ନ କେୱଲଂ ଆହାରାନମେୱ ନିଦାନଂ ଜାନାତି, ଆହାରନିଦାନଭୂତାୟ ତଣ୍ହାୟପି, ତଣ୍ହାୟ ନିଦାନାନଂ ୱେଦନାଦୀନମ୍ପି ନିଦାନଂ ଜାନାତିଯେୱ, ତସ୍ମା ତଣ୍ହା ଚାୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କିଂନିଦାନାତିଆଦିନା ନୟେନ ୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେସି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ଠାନେ ଭଗୱା ଅତୀତାଭିମୁଖଂ ଦେସନଂ କତ୍ୱା ଅତୀତେନ ୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେତି। କଥଂ? ଆହାରୱସେନ ହି ଅୟଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ ଗହିତୋ।

ତଣ୍ହାତି ଇମସ୍ସତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଜନକଂ କମ୍ମଂ, ୱେଦନାଫସ୍ସସଳାୟତନନାମରୂପୱିଞ୍ଞାଣାନି ଯସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ଠତ୍ୱା କମ୍ମଂ ଆୟୂହିତଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତାନି, ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରା ତସ୍ସତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଜନକଂ କମ୍ମଂ। ଇତି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ଅତ୍ତଭାୱୋ, ଦ୍ୱୀସୁ ତସ୍ସ ଜନକଂ କମ୍ମନ୍ତି ସଙ୍ଖେପେନ କମ୍ମଞ୍ଚେୱ କମ୍ମୱିପାକଞ୍ଚାତି, ଦ୍ୱେପି ଧମ୍ମେ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ଅତୀତାଭିମୁଖଂ ଦେସନଂ କତ୍ୱା ଅତୀତେନ ୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସିତଂ।

ତତ୍ରାୟଂ ଦେସନା ଅନାଗତସ୍ସ ଅଦସ୍ସିତତ୍ତା ଅପରିପୁଣ୍ଣାତି ନ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ନୟତୋ ପନ ପରିପୁଣ୍ଣାତ୍ୱେୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଯଥା ହି ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ଉଦକପିଟ୍ଠେ ନିପନ୍ନଂ ସୁଂସୁମାରଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ପରଭାଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଗୀୱଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟ, ଓରତୋ ପିଟ୍ଠିଂ, ପରିଯୋସାନେ ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠମୂଲଂ, ହେଟ୍ଠା କୁଚ୍ଛିଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପନ ଉଦକଗତଂ ଅଗ୍ଗନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଞ୍ଚେୱ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ହତ୍ଥପାଦେ ନ ପସ୍ସେୟ୍ୟ, ସୋ ନ ଏତ୍ତାୱତା ''ଅପରିପୁଣ୍ଣୋ ସୁଂସୁମାରୋ''ତି ଗଣ୍ହାତି, ନୟତୋ ପନ ପରିପୁଣ୍ଣୋତ୍ୱେୱ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଉଦକପିଟ୍ଠେ ନିପନ୍ନସୁଂସୁମାରୋ ୱିୟ ହି ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ। ତୀରେ ଠିତୋ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ୱିୟ ଯୋଗାୱଚରୋ। ତେନ ପୁରିସେନ ଉଦକପିଟ୍ଠେ ସୁଂସୁମାରସ୍ସ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ ୱିୟ ଯୋଗିନା ଆହାରୱସେନ ଇମସ୍ସତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ। ପରତୋ ଗୀୱାୟ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ ୱିୟ ଇମସ୍ସତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଜନିକାୟ ତଣ୍ହାୟ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ। ପିଟ୍ଠିୟା ଦିଟ୍ଠକାଲୋ ୱିୟ ଯସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତଂ କମ୍ମଂ କତଂ, ୱେଦନାଦିୱସେନ ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ। ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠମୂଲସ୍ସ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ ୱିୟ ତସ୍ସତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଜନକାନଂ ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରାନଂ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ। ହେଟ୍ଠା କୁଚ୍ଛିଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ପନ ଅଗ୍ଗନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଞ୍ଚେୱ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ହତ୍ଥପାଦେ ଅଦିସ୍ୱାପି ''ଅପରିପୁଣ୍ଣୋ ସୁଂସୁମାରୋ''ତି ଅଗହେତ୍ୱା ନୟତୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋତ୍ୱେୱ ଗହଣଂ ୱିୟ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ପଚ୍ଚୟୱଟ୍ଟଂ ପାଳିୟଂ ନ ଆଗତଂ, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ''ଦେସନା ଅପରିପୁଣ୍ଣା''ତି ଅଗହେତ୍ୱା ନୟତୋ ପରିପୁଣ୍ଣାତ୍ୱେୱ ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଚ ଆହାରତଣ୍ହାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ସନ୍ଧି, ତଣ୍ହାୱେଦନାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ, ୱିଞ୍ଞାଣସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋତି ଏୱଂ ତିସନ୍ଧିଚତୁସଙ୍ଖେପମେୱ ୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସିତନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ମୋଳିୟଫଗ୍ଗୁନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨। ଦୁତିଯେ ସମ୍ଭୱେସୀନଂ ୱା ଅନୁଗ୍ଗହାୟାତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ଭଗୱା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। କସ୍ମା? ଦିଟ୍ଠିଗତିକସ୍ସ ନିସିନ୍ନତ୍ତା। ତସ୍ମିଞ୍ହି ପରିସତି ମୋଳିୟଫଗ୍ଗୁନୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ନିସିନ୍ନୋ। ଅଥ ସତ୍ଥା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅୟଂ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଅଥସ୍ସାହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମୀ''ତି ପୁଚ୍ଛାୟ ଓକାସଦାନତ୍ଥଂ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। ମୋଳିୟଫଗ୍ଗୁନୋତି ମୋଳୀତି ଚୂଳା ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ –

''ଛେତ୍ୱାନ ମୋଳିଂ ୱରଗନ୍ଧୱାସିତଂ

ୱେହାୟସଂ ଉକ୍ଖିପି ସକ୍ୟପୁଙ୍ଗୱୋ;

ରତନଚଙ୍କୋଟୱରେନ ୱାସୱୋ,

ସହସ୍ସନେତ୍ତୋ ସିରସା ପଟିଗ୍ଗହୀ''ତି।

ସା ତସ୍ସ ଗିହିକାଲେ ମହନ୍ତା ଅହୋସି। ତେନସ୍ସ ''ମୋଳିୟଫଗ୍ଗୁନୋ''ତି ସଙ୍ଖା ଉଦପାଦି। ପବ୍ବଜିତମ୍ପି ନଂ ତେନେୱ ନାମେନ ସଞ୍ଜାନନ୍ତି। ଏତଦୱୋଚାତି ଦେସନାନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେନ୍ତୋ ଏତଂ ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱିଞ୍ଞାଣାହାରଂ ଆହାରେତୀ''ତି ୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଭନ୍ତେ,

କୋ ନାମ ସୋ, ଯୋ ଏତଂ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରଂ ଖାଦତି ୱା ଭୁଞ୍ଜତି ୱାତି?

କସ୍ମା ପନାୟଂ ଇତରେ ତଯୋ ଆହାରେ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଇମମେୱ ପୁଚ୍ଛତୀତି? ଜାନାମୀତି ଲଦ୍ଧିଯା। ସୋ ହି ମହନ୍ତେ ପିଣ୍ଡେ କତ୍ୱାୱ କବଳୀକାରାହାରଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତେ ପସ୍ସତି, ତେନସ୍ସ ତଂ ଜାନାମୀତି ଲଦ୍ଧି। ତିତ୍ତିରୱଟ୍ଟକମୋରକୁକ୍କୁଟାଦଯୋ ପନ ମାତୁସମ୍ଫସ୍ସେନ ଯାପେନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା "ଏତେ ଫସ୍ସାହାରେନ ଯାପେନ୍ତୀ"ତି ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧି। କଚ୍ଛପା ପନ ଅତ୍ତନୋ ଉତୁସମଯେ ମହାସମୁଦ୍ଦତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସମୁଦ୍ଦତୀରେ ୱାଲିକନ୍ତରେ ଅଣ୍ଡାନି ଠପେତ୍ୱା ୱାଲିକାଯ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦମେୱ ଓତରନ୍ତି। ତାନି ମାତୁଅନୁସ୍ସରଣୱସେନ ନ ପୂତୀନି ହୋନ୍ତି। ତାନି ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରେନ ଯାପେନ୍ତୀତି ତସ୍ସ ଲଦ୍ଧି। କିଞ୍ଚାପି ଥେରସ୍ସ ଅଯଂ ଲଦ୍ଧି, ନ ପନ ଏତାଯ ଲଦ୍ଧିଯା ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି । ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ହି ଉମ୍ମତ୍ତକସଦିସୋ। ଯଥା ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ପଚ୍ଛିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱୀଥିଂ ଓତିଣ୍ଣୋ ଗୋମଯମ୍ପି ପାସାଣମ୍ପି ଗୂଥମ୍ପି ଖଜ୍ଜଖଣ୍ଡମ୍ପି ତଂ ତଂ ମନାପମ୍ପି ଅମନାପମ୍ପି ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିଯଂ ପକ୍ଖିପତି। ଏୱମେୱ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ଯୁତ୍ତମ୍ପି ଅଯୁତ୍ତମ୍ପି ପୁଚ୍ଛତି। ସୋ "କସ୍ମା ଇମଂ ପୁଚ୍ଛସୀ"ତି ନ ନିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ, ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନେ ପନ ଗହଣମେୱ ନିସେଧେତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ନଂ ଭଗୱା "କସ୍ମା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛସୀ"ତି ଅୱତ୍ୱା ଗହିତଗାହମେୱ ତସ୍ସ ମୋଚେତୁଂ ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ନୋ କଲ୍ଲୋତି ଅଯୁତ୍ତୋ। ଆହାରେତୀତି ଅହଂ ନ ୱଦାମୀତି ଅହଂ କୋଚି ସତ୍ତୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ଆହାରେତୀତି ନ ୱଦାମି। ଆହାରେତୀତି ଚାହଂ ୱଦେଯ୍ୟନ୍ତି ଯଦି ଅହଂ ଆହାରେତୀତି ୱଦେଯ୍ୟଂ। ତତ୍ରସ୍ସ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋତି ତସ୍ମିଂ ମଯା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଯଂ ପଞ୍ହୋ ଯୁତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟ। କିସ୍ସ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋତି, ଭନ୍ତେ, ଅଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ କତମସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ର କଲ୍ଲଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛିତେ ପଞ୍ହେ ଇମଂ ୱେଯ୍ୟାକରଣଂ ଯୁତ୍ତଂ "ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚଯୋ"ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋତି ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତଂ। ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତୀତି ତେନେୱ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ସହୁପ୍ପନ୍ନନାମରୂପଂ। ତସ୍ମିଂ ଭୂତେ ସତି ସଳାଯତନନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତିସଙ୍ଖାତେ ନାମରୂପେ ଜାତେ ସତି ସଳାଯତନଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଳାଯତନପଚ୍ଚଯାଫସ୍ସୋତି ଇଧାପି ଭଗୱା ଉତ୍ତରି ପଞ୍ହସ୍ସ ଓକାସଂ ଦେନ୍ତୋ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ହି ନୱପୁଚ୍ଛଂ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂଯେୱ ପନ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛତି, ତେନସ୍ସ ଭଗୱା ଓକାସଂ ଅଦାସି। ଅଥ୍ହୋ ପନସ୍ସ ସବ୍ବପଦେସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଗହେତବ୍ବୋ। "କୋ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭୱତୀ"ତି କସ୍ମା ନ ପୁଚ୍ଛତି? ଦିଟ୍ଠିଗତିକସ୍ସ ହି ସତ୍ତୋ ନାମ ଭୂତୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋଯେୱାତି ଲଦ୍ଧି, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିୱିରୁଦ୍ଧଂ ଇଦନ୍ତି ନ ପୁଚ୍ଛତି। ଅପିଚ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା ଇଦଂ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା ଇଦନ୍ତି ବହୂସୁ ଠାନେସୁ କଥିତତ୍ତା ସଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଉପଗତୋ, ତେନାପି ନ ପୁଚ୍ଛତି। ସତ୍ଥାପି "ଇମସ୍ସ ବହୁଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସାପି ତିତ୍ତି ନତ୍ଥି, ତୁଚ୍ଛପୁଚ୍ଛମେୱ ପୁଚ୍ଛତୀ"ତି ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦେସନଂ ଏକାବଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଦେସେସି। ଛନ୍ନଂ ତ୍ୱେୱାତି ଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦେସନାରୁଳ୍ହଂ, ତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଦେସନଂ ୱିୱଟ୍ଟେନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ୱିଞ୍ଞାଣନାମରୂପାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ସନ୍ଧି, ୱେଦନାତଣ୍ହାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ, ଭୱଜାତୀନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୩। ତତିଯେ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱାତି ସଚ୍ଚାନି ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ଅସମତ୍ଥା ବାହିରକସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା। ଜରାମରଣଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତୀତିଆଦୀସୁ ଜରାମରଣଂ ନ ଜାନନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚୱସେନ , ଜରାମରଣସମୁଦଯଂ ନ ଜାନନ୍ତି ସହ ତଣ୍ହାଯ ଜାତି ଜରାମରଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋତି ସମୁଦଯସଚ୍ଚୱସେନ, ଜରାମରଣନିରୋଧଂ ନ ଜାନନ୍ତି ନିରୋଧସଚ୍ଚୱସେନ, ପଟିପଦଂ ନ ଜାନନ୍ତି ମଗ୍ଗସଚ୍ଚୱସେନ। ଜାତିଂ ନ ଜାନନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚୱସେନ, ଜାତିସମୁଦଯଂ ନ ଜାନନ୍ତି ସହ ତଣ୍ହାଯ ଭୱୋ ଜାତିସମୁଦଯୋତି ସମୁଦଯସଚ୍ଚୱସେନ। ଏୱଂ ସହ ତଣ୍ହାଯ ସମୁଦଯଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ସବ୍ବପଦେସୁ ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ସାମଞ୍ଞଞ୍ଚେୱ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଞ୍ଚ। ଉଭଯତ୍ଥାପି ପନ ଅତ୍ଥୋ ନାମ ଅରିଯଫଲଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତି ଭଗୱା ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଏକାଦସସୁ ଠାନେସୁ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି କଥେସୀତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଇମେ ଧମ୍ମେ କତମେ ଧମ୍ମେତି ଏତ୍ତକଂ ପପଞ୍ଚଂ କତ୍ୱା କଥିତଂ, ଦେସନଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ଇମେ ଧମ୍ମେ ନପ୍ପଜାନନ୍ତୀତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ପୁରିମସଦିସମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। କଚ୍ଚାନଗୋତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫। ପଞ୍ଚମେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠୀତି ଯଂ ପଣ୍ଡିତା ଦେୱମନୁସ୍ସା ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ ସମ୍ମାଦସ୍ସନଂ ୱଦନ୍ତି, ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା

ପୁଚ୍ଛତି। ଦ୍ୱଯନିସ୍ସିତୋତି ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ ନିସ୍ସିତୋ। ଯେଭୁୟ୍ୟେନାତି ଇମିନା ଠପେତ୍ୱା ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲେ ସେସମହାଜନଂ ଦସ୍ସେତି। ଅତ୍ଥିତନ୍ତି ସସ୍ସତଂ। ନତ୍ଥିତନ୍ତି ଉଚ୍ଛେଦଂ। ଲୋକସମୁଦଯନ୍ତି ଲୋକୋ ନାମ ସଙ୍ଖାରଲୋକୋ, ତସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋତି ସମ୍ମାପଞ୍ଞା ନାମ ସଵିପସ୍ସନା ମଗ୍ଗପଞ୍ଞା, ତାଯ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯା ଲୋକେ ନତ୍ଥିତାତି ସଙ୍ଖାରଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତେସ୍ୱେୱ ଯା ନତ୍ଥୀତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ସା ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋକନିରୋଧନ୍ତି ସଙ୍ଖାରାନଂ ଭଙ୍ଗଂ। ଯାଲୋକେ ଅତ୍ଥିତାତି ସଙ୍ଖାରଲୋକେ ଭିଜ୍ଜମାନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପଞ୍ଞାଯନ୍ତେସ୍ୱେୱ ଯା ଅତ୍ଥୀତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ , ସା ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅପିଚ ଲୋକସମୁଦଯନ୍ତି ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚଯାକାରଂ। ଲୋକନିରୋଧନ୍ତି ପଟିଲୋମପଚ୍ଚଯାକାରଂ। ଲୋକନିସ୍ସଯେ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସାପି ହି ପଚ୍ଚଯାନଂ ଅନୁଚ୍ଛେଦେନ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛେଦଂ ପସ୍ସତୋ ଯା ନତ୍ଥୀତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ସା ନ ହୋତି। ପଚ୍ଚଯନିରୋଧଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସାପି ପଚ୍ଚଯନିରୋଧେନ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନନିରୋଧଂ ପସ୍ସତୋ ଯା ଅତ୍ଥୀତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ସା ନ ହୋତୀତି ଅଯମ୍ପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

ଉପଯୁପାଦାନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧୋତି ଉପଯେହି ଚ ଉପାଦାନେହି ଚ ଅଭିନିୱେସେହି ଚ ୱିନିବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଉପଯାତି ଦ୍ୱେ ଉପଯା ତଣ୍ହୁପଯୋ ଚ ଦିଟ୍ଠୁପଯୋ ଚ। ଉପାଦାନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଯୋ ହି ଯସ୍ମା ଅହଂ ମମନ୍ତିଆଦୀହି ଆକାରେହି ତେଭୂମକଧମ୍ମେ ଉପେନ୍ତି ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ଉପଯାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନ ତେ ଧମ୍ମେ ଉପାଦିଯନ୍ତି ଚେୱ ଅଭିନିୱିସନ୍ତି ଚ, ତସ୍ମା ଉପାଦାନାତି ଚ ଅଭିନିୱେସାତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତାହି ଚାଯଂ ଲୋକୋ ୱିନିବନ୍ଧୋ। ତେନାହ ‘‘ଉପଯୁପାଦାନାଭିନିୱେସୱିନିବନ୍ଧୋ’’ତି।

ତଞ୍ଚାଯନ୍ତି ତଞ୍ଚ ଉପଯୁପାଦାନଂ ଅଯଂ ଅରିଯସାୱକୋ। ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନନ୍ତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନଭୂତଂ। ଅଭିନିୱେସାନୁସଯନ୍ତି ଅଭିନିୱେସଭୂତଞ୍ଚ ଅନୁସଯଭୂତଞ୍ଚ। ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀସୁ ହି ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ ପତିଟ୍ଠାତି, ତା ଚ ତସ୍ମିଂ ଅଭିନିୱିସନ୍ତି ଚେୱ ଅନୁସେନ୍ତି ଚ, ତସ୍ମା ତଦୁଭଯଂ ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଭିନିୱେସାନୁସଯନ୍ତି ଚ ଆହ। ନ ଉପେତୀତି ନ ଉପଗଚ୍ଛତି। ନ ଉପାଦିଯତୀତି ନ ଗଣ୍ହାତି। ନାଧିଟ୍ଠାତୀତି ନ ଅଧିଟ୍ଠାତି, କିନ୍ତି? ଅତ୍ତା ମେତି। ଦୁକ୍ଖମେୱାତି ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧମତ୍ତମେୱ। ନ କଙ୍ଖତୀତି ‘‘ଦୁକ୍ଖମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦୁକ୍ଖଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ନ ଅଞ୍ଞୋ ଏତ୍ଥ ସତ୍ତୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀ’’ତି କଙ୍ଖଂ ନ କରୋତି। ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତୀତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ଉପ୍ପାଦେତି।

ଅପରପ୍ପଚ୍ଚଯାତି ନ ପରପ୍ପଚ୍ଚଯେନ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅପତ୍ତିଯାଯେତ୍ୱା ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖଞାଣମେୱସ୍ସ ଏତ୍ଥ ହୋତୀତି। ଏତ୍ତାୱତାଖୋ, କଚ୍ଚାନ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ହୋତୀତି ଏୱଂ ସତ୍ତସଞ୍ଞାଯ ପହୀନତ୍ତା ଏତ୍ତକେନ ସମ୍ମାଦସ୍ସନଂ ନାମ ହୋତୀତି ମିସ୍ସକସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଆହ। ଅଯମେକୋ ଅନ୍ତୋତି ଏସ ଏକୋ ନିକୂଟନ୍ତୋ ଲାମକନ୍ତୋ ପଠମକଂ ସସ୍ସତଂ। ଅଯଂ ଦୁତିଯୋତି ଏସ ଦୁତିଯୋ ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାତୋ ନିକୂଟନ୍ତୋ ଲାମକନ୍ତୋ ଦୁତିଯକୋ ଉଚ୍ଛେଦୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଧମ୍ମକଥିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬। ଛଟ୍ଠେ ନିବ୍ବିଦାଯାତି ନିବ୍ବିନ୍ଦନତ୍ଥାଯ। ୱିରାଗାଯାତି ୱିରଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ। ନିରୋଧାଯାତି ନିରୁଜ୍ଝନତ୍ଥାଯ। ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ସୀଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ପଟିପନ୍ନୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋତି ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ନିବ୍ବାନଧମ୍ମସ୍ସ ଅନୁଧମ୍ମଭୂତଂ ପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନୋ। ଅନୁଧମ୍ମଭୂତନ୍ତି ଅନୁରୂପସଭାୱଭୂତଂ। ନିବ୍ବିଦା ୱିରାଗା ନିରୋଧାତି ନିବ୍ବିଦାଯ ଚେୱ ୱିରାଗେନ ଚ ନିରୋଧେନ ଚ। ଅନୁପାଦା ୱିମୁତ୍ତୋତି ଚତୂହି ଉପାଦାନେହି କିଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅନୁପାଦିଯିତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତୋ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋତି ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତୋ। ଅଲଂ ୱଚନାଯାତି, ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତି, ଯୁତ୍ତୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକୋତି ଅତ୍ଥୋ । ଏୱମେତ୍ଥ ଏକେନ ନଯେନ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ପୁଚ୍ଛା କଥିତା, ଦ୍ୱୀହି ତଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ସେକ୍ଖାସେକ୍ଖଭୂମିଯୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅଚେଲକସ୍ସପସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୭। ସତ୍ତମେ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋତି ଲିଙ୍ଗେନ ଅଚେଲୋ ନିଚ୍ଚେଲୋ, ନାମେନ କସ୍ସପୋ। ଦୂରତୋୱାତି ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ପରିୱୁତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦୂରତୋ ଏୱ ଅଦ୍ଦସ। କିଞ୍ଚିଦେୱ ଦେସନ୍ତି କିଞ୍ଚିଦେୱ କାରଣଂ। ଓକାସନ୍ତି ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣସ୍ସ ଖଣଂ କାଲଂ। ଅନ୍ତରଘରନ୍ତି ‘‘ନ ପଲ୍ଲତ୍ଥିକାଯ ଅନ୍ତରଘରେ ନିସୀଦିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତୋନିୱେସନଂ ଅନ୍ତରଘରଂ। ‘‘ଓକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁ ଅନ୍ତରଘରେ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଇନ୍ଦଖୀଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନ୍ତୋଗାମୋ। ଇଧାପି ଅଯମେୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଯଦାକଙ୍ଖସୀତି ଯଂ ଇଚ୍ଛସି।

କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା କଥେତୁକାମୋ ଯାୱତତିଯଂ ପଟିକ୍ଖିପୀତି? ଗାରୱଜନନତ୍ଥଂ। ଦିଟ୍ଠିଗତିକା ହି ଖିପ୍ପଂ କଥିଯମାନେ ଗାରୱଂ ନ କରୋନ୍ତି, ‘‘ସମଣଂ

ଗୋତମଂ ଉପସଙ୍କମିତୁମ୍ପି ପୁଚ୍ଛିତୁମ୍ପି ସୁକରଂ, ପୁଚ୍ଛିତମତ୍ତେଯେଵ କଥେତୀ''ତି ଵଚନମ୍ପି ନ ସଦ୍ଦହନ୍ତି। ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଵାରେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେ ପନ ଗାରଵଂ କରୋନ୍ତି, ''ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଉପସଙ୍କମିତୁମ୍ପି ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁମ୍ପି ଦୁକ୍କର''ନ୍ତି ଯାଵତତିଯଂ ଯାଚିତେ କଥିଯମାନଂ ସୁସ୍ସୂସନ୍ତି ସଦ୍ଦହନ୍ତି। ଇତି ଭଗଵା ''ଅଯଂ ସୁସ୍ସୂସିସ୍ସତି ସଦ୍ଦହିସ୍ସତୀ''ତି ଯାଵତତିଯଂ ଯାଚାପେତ୍ୱା କଥେସି। ଅପିଚ ଯଥା ଭିସକ୍କୋ ତେଲଂ ଵା ଫାଣିତଂ ଵା ପଚନ୍ତୋ ମୁଦୁପାକଖରପାକାନଂ ପାକକାଲଂ ଆଗମଯମାନୋ ପାକକାଲଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱାଵ ଓତାରେତି। ଏଵଂ ଭଗଵା ସତ୍ତାନଂ ଞାଣପରିପାକଂ ଆଗମଯମାନୋ ''ଏତ୍ତକେନ କାଲେନ ଇମସ୍ସ ଞାଣଂ ପରିପାକଂ ଗମିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱାଵ ଯାଵତତିଯଂ ଯାଚାପେସି।

ମା ହେଵଂ, କସ୍ସପାତି, କସ୍ସପ, ମା ଏଵଂ ଭଣି। ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ହି ଵୁତ୍ତଂ ନ ଵଟ୍ଟତି, ଅତ୍ତା ନାମ କୋଚି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ କାରକୋ ନତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି। ପରତୋପି ଏସେଵ ନଯୋ। ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଅକାରଣେନ ଯଦିଚ୍ଛାଯ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋତି କସ୍ମା ଏଵମାହ? ଏଵଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ଅଯଂ 'ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତିଆଦିନା ପୁଟ୍ଠୋ 'ମା ହେଵ'ନ୍ତି ଵଦତି, 'ନତ୍ଥୀ'ତି ପୁଟ୍ଠୋ 'ଅତ୍ଥୀ'ତି ଵଦତି। 'ଭଵଂ ଗୋତମୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତୀ'ତି ପୁଟ୍ଠୋ 'ଜାନାମି ଖ୍ୱାହ'ନ୍ତି ଵଦତି। କିଞ୍ଚି ନୁ ଖୋ ମଯା ଵିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ''ତି ମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ପୁଚ୍ଛମେଵ ସୋଧେନ୍ତୋ ଏଵମାହ। ଆଚିକ୍ଖତୁ ଚ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵାତି ଇଧ ସତ୍ଥରି ସଞ୍ଜାତଗାରଵୋ ''ଭଵ''ନ୍ତି ଅଵତ୍ୱା ''ଭଗଵା''ତି ଵଦତି।

ସୋ କରୋତୀତିଆଦି, ''ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଲଦ୍ଧିଯା ପଟିସେଧନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ସତୋତି ଇଦଂ ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ସାମିଵଚନଂ, ତସ୍ମା ଏଵମେତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ – ସୋ କରୋତି ସୋ ପଟିସଂଵେଦଯତୀତି ଖୋ, କସ୍ସପ, ଆଦିମ୍ହିଯେଵ ଏଵଂ ସତି ପଚ୍ଛା ସଯଂକତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଅଯଂ ଲଦ୍ଧି ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଵଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଇତି ଵଦନ୍ତି ଏତସ୍ସ ପୁରିମେନ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଅନନ୍ତରେନ ଚ ସସ୍ସତସଦ୍ଦେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ହୋତି। ''ଦୀପେତି ଗଣ୍ହାତୀ''ତି ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ପାଠସେସୋ। ଇଦଞ୍ହି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଇତି ଏଵଂ ଵଦନ୍ତୋ ଆଦିତୋଵ ସସ୍ସତଂ ଦୀପେତି, ସସ୍ସତଂ ଗଣ୍ହାତି। କସ୍ମା? ତସ୍ସ ହି ତଂ ଦସ୍ସନଂ ଏତଂ ପରେତି, କାରକଞ୍ଚ ଵେଦକଞ୍ଚ ଏକମେଵ ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ଏତଂ ସସ୍ସତଂ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଞ୍ଞୋ କରୋତୀତିଆଦି ପନ ''ପରଂକତଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଲଦ୍ଧିଯା ପଟିସେଧନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ''ଆଦିତୋ ସତୋ''ତି ଇଦଂ ପନ ଇଧାପି ଆହରିତବ୍ବଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଅଞ୍ଞୋ କରୋତି ଅଞ୍ଞୋ ପଟିସଂଵେଦିଯତୀତି ଖୋ ପନ, କସ୍ସପ, ଆଦିମ୍ହିଯେଵ ଏଵଂ ସତି, ପଚ୍ଛା ''କାରକୋ ଇଧେଵ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ତେନ କତଂ ଅଞ୍ଞୋ ପଟିସଂଵେଦିଯତୀ''ତି ଏଵଂ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ଵେଦନାଯ ଅଭିତୁନ୍ନସ୍ସ ଵିଦ୍ଧସ୍ସ ସତୋ ''ପରଂକତଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଅଯଂ ଲଦ୍ଧି ହୋତୀତି। ଇତି ଵଦନ୍ତିଆଦି ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଯୋଜନା – ଏଵଞ୍ଚ ଵଦନ୍ତୋ ଆଦିତୋଵ ଉଚ୍ଛେଦଂ ଦୀପେତି, ଉଚ୍ଛେଦଂ ଗଣ୍ହାତି। କସ୍ମା? ତସ୍ସ ହି ତଂ ଦସ୍ସନଂ ଏତଂ ପରେତି, ଏତଂ ଉଚ୍ଛେଦଂ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏତେ ତେତି ଯେ ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦସଙ୍ଖାତେ ଉଭୋ ଅନ୍ତେ (ଅନୁପଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଏତେ ତେ, କସ୍ସପ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ) ଅନୁପଗମ୍ମ ପହାଯ ଅନଲ୍ଲୀଯିତ୍ୱା ମଜ୍ଝେନ ତଥାଗତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ମଜ୍ଝିମାଯ ପଟିପଦାଯ ଠିତୋ ଦେସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କତରଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ଚେ? ଯଦିଦଂ ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରାତି। ଏତ୍ଥ ହି କାରଣତୋ ଫଲଂ, କାରଣନିରୋଧେନ ଚସ୍ସ ନିରୋଧୋ ଦୀପିତୋ, ନ କୋଚି କାରକୋ ଵା ଵେଦକୋ ଵା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଏତ୍ତାଵତା ସେସପଞ୍ହା ପଟିସେଧିତା ହୋନ୍ତି। ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମାତି ଇମିନା ହି ତତିଯପଞ୍ହୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ଅଵିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରାତି ଇମିନା ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନତା ଚେଵ ଅଜାନନଞ୍ଚ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ଲଭେଯ୍ୟାହନ୍ତି ଇଦଂ ସୋ ଭଗଵତୋ ସନ୍ତିକେ ଭିକ୍ଖୁଭାଵଂ ପତ୍ଥଯମାନୋ ଆହ। ଅଥ ଭଗଵା ଯୋନେନ ଖନ୍ଧକେ ତିତ୍ଥିଯପରିଵାସୋ (ମହାଵ। ୮୬) ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ଯଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ ସାମଣେରଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ''ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମଵିନଯେ ଆକଙ୍ଖାମି ଉପସମ୍ପଦଂ। ସ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘଂ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ପରିଵାସଂ ଯାଚାମୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ପରିଵସତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଯୋ ଖୋ, କସ୍ସପ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ପବ୍ବଜ୍ଜନ୍ତି ଵଚନସିଲିଟ୍ଠତାଵସେନ ଵୁତ୍ତଂ। ଅପରିଵସିତ୍ୱାଯେଵ ହି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଲଭତି। ଉପସମ୍ପଦତ୍ଥିକେନ ପନ ନାତିକାଲେନ ଗାମପ୍ପଵେସନାଦୀନି ଅଟ୍ଠ ଵତ୍ତାନି ପୂରେନ୍ତେନ ପରିଵସିତବ୍ବଂ। ଆରଦ୍ଧଚିତ୍ତାତି ଅଟ୍ଠଵତ୍ତପୂରଣେନ ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତା। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ଵିତ୍ଥାରତୋ ପନେସ ତିତ୍ଥିଯପରିଵାସୋ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ଵିନଯଟ୍ଠକଥାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାକ୍ଖନ୍ଧକଵଣ୍ଣନାଯଂ (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୮୬) ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପିଚ ମଯାତି ଅଯମେତ୍ଥ ପାଠୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ''ଅପିଚ ମେତ୍ଥା''ତି। ପୁଗ୍ଗଲଵେମତ୍ତତା ଵିଦିତାତି ପୁଗ୍ଗଲନାନତ୍ତଂ ଵିଦିତଂ। ''ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିଵାସାରହୋ, ଅଯଂ ନ ପରିଵାସାରହୋ''ତି ଇଦଂ ମଯ୍ହଂ ପାକଟନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତତୋ କସ୍ସପୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯଂ ବୁଦ୍ଧସାସନଂ, ଯତ୍ଥ ଏଵଂ ଘଂସିତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ଯୁତ୍ତମେଵ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଅଯୁତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତୀ''ତି। ତତୋ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ସଞ୍ଜାତୁସ୍ସାହୋ ସଚେ, ଭନ୍ତେତିଆଦିମାହ। ଅଥ ଭଗଵା ତସ୍ସ ତିବ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦତଂ ଵିଦିତ୍ୱା ''ନ କସ୍ସପୋ ପରିଵାସଂ ଅରହତୀ''ତି ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଗଚ୍ଛ, ଭିକ୍ଖୁ, କସ୍ସପଂ ନହାପେତ୍ୱା

ପଟ୍ଟାଜେତ୍ୱା ଆନେହୀ’’ତି। ସୋ ତଥା କତ୍ୱା ତଂ ପଟ୍ଟାଜେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଭଗୱା ଗଣେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେସି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଲତ୍ଥ ଖୋ ଅଚେଲୋ କସ୍ସପୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଅଲତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦନ୍ତି। ଅଚିରୂପସମ୍ପନ୍ନୋତିଆଦି ସେସଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସଂଯୁତ୍ତେ (ସଂ। ନି। ୧।୧୮୭) ୱୁତ୍ତମେୱାତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ତିମ୍ବରୁକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୮। ଅଟ୍ଠମେ ସା ୱେଦନାତିଆଦି ‘‘ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧିଯା ନିସେଧନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥାପି ସତୋତି ଭୁମ୍ମତ୍ଥେଯେୱ ସାମିୱଚନଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅତ୍ଥଦୀପନା – ‘‘ସା ୱେଦନା, ସୋ ୱେଦିଯତୀ’’ତି ଖୋ, ତିମ୍ବରୁକ, ଆଦିମ୍ହିଯେୱ ଏୱଂ ସତି ‘‘ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଅଯଂ ଲଦ୍ଧି ହୋତି। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ୱେଦନାଯ ଏୱ ୱେଦନା କତା ହୋତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦନ୍ତୋ ଇମିସ୍ସା ୱେଦନାଯ ପୁବ୍ବେପି ଅତ୍ଥିତଂ ଅନୁଜାନାତି, ସସ୍ସତଂ ଦୀପେତି ସସ୍ସତଂ ଗଣ୍ହାତି। କସ୍ମା? ତସ୍ସ ହି ତଂ ଦସ୍ସନଂ ଏତଂ ପରେତି, ଏତଂ ସସ୍ସତଂ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରିମଞ୍ହି ଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯେୱେତଂ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ତଂ ଯୋଜେତ୍ୱାୱସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋ। ଏୱମ୍ପାହଂ ନ ୱଦାମୀତି ଅହଂ ‘‘ସା ୱେଦନା, ସୋ ୱେଦିଯତୀ’’ତି ଏୱମ୍ପି ନ ୱଦାମି। ‘‘ସଯଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଏୱମ୍ପି ନ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅଞ୍ଞା ୱେଦନାତିଆଦି ‘‘ପରଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧିଯା ପଟିସେଧନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧାପି ଅଯଂ ଅତ୍ଥଯୋଜନା –‘‘ଅଞ୍ଞା ୱେଦନା ଅଞ୍ଞୋ ୱେଦିଯତୀ’’ତି ଖୋ, ତିମ୍ବରୁକ, ଆଦିମ୍ହିଯେୱ ଏୱଂ ସତି ପଚ୍ଛା ଯା ପୁରିମପକ୍ଖେ କାରକୱେଦନା, ସା ଉଚ୍ଛିନ୍ନା। ତାଯ ପନ କତଂ ଅଞ୍ଞୋ ୱେଦିଯତୀତି ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାଯ ୱେଦନାଯ ଅଭିତୁନ୍ନସ୍ସ ସତୋ ‘‘ପରଂକତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ଅଯଂ ଲଦ୍ଧି ହୋତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦନ୍ତୋ କାରକୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ଅଞ୍ଞେନ ପଟିସନ୍ଧି ଗହିତାତି ଉଚ୍ଛେଦଂ ଦୀପେତି, ଉଚ୍ଛେଦଂ ଗଣ୍ହାତି। କସ୍ମା? ତସ୍ସ ହି ତଂ ଦସ୍ସନଂ ଏତଂ ପରେତି, ଏତଂ ଉଚ୍ଛେଦଂ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧାପି ହି ଇମାନି ପଦାନି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଆହରିତ୍ୱା ଯୋଜିତାନେୱ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱେଦନାସୁଖଦୁକ୍ଖଂ କଥିତଂ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ୱିପାକସୁଖଦୁକ୍ଖମେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ବାଲପଣ୍ଡିତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯। ନୱମେ ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣସ୍ସାତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱାରିତସ୍ସ। ଏୱମଯଂ କାଯୋ ସମୁଦାଗତୋତି ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱାରିତତ୍ତା ତଣ୍ହାଯ ଚ ସମ୍ପଯୁତ୍ତତାଯେୱ ଅଯଂ କାଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଅଯଞ୍ଚେୱ କାଯୋତି ଅଯଞ୍ଚସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସୱିଞ୍ଞାଣକୋ କାଯୋ। ବହିଦ୍ଧା ଚ ନାମରୂପନ୍ତି ବହିଦ୍ଧା ଚ ପରେସଂ ସୱିଞ୍ଞାଣକୋ କାଯୋ। ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ ପଞ୍ଚହି ଖନ୍ଧେହି ଛହି ଆଯତନେହି ଚାପି ଅଯଂ ଅତ୍ଥୋ ଦୀପେତବ୍ବୋୱ। ଇତ୍ଥେତଂ ଦ୍ୱଯନ୍ତି ଏୱମେତଂ ଦ୍ୱଯଂ। ଦ୍ୱଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଫସ୍ସୋତି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁରୂପାଦୀନି ଦ୍ୱଯାନି ପଟିଚ୍ଚ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଦଯୋ ୱୁତ୍ତା, ଇଧ ପନ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରାନି ଆଯତନାନି। ମହାଦ୍ୱଯଂ ନାମ କିରେତଂ। ସଳେୱାଯତନାନୀତି ସଳେୱ ଫସ୍ସାଯତନାନି ଫସ୍ସକାରଣାନି। ଯେହି ଫୁଟ୍ଠୋତି ଯେହି କାରଣଭୂତେହି ଆଯତନେହି ଉପ୍ପନ୍ନେନ ଫସ୍ସେନ ଫୁଟ୍ଠୋ। ଅଞ୍ଞତରେନାତି ଏତ୍ଥ ପରିପୁଣ୍ଣୱସେନ ଅଞ୍ଞତରତା ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ବାଲପଣ୍ଡିତାନଂ କାଯନିବ୍ବତ୍ତନାଦିମ୍ହି କୋ ଅଧିପ୍ପଯାସୋତି କୋ ଅଧିକପଯୋଗୋ।

ଭଗୱଂମୂଲକାତି ଭଗୱା ମୂଲଂ ଏତେସନ୍ତି ଭଗୱଂମୂଲକା। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଇମେ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମା ପୁବ୍ବେ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଉପ୍ପାଦିତା, ତସ୍ମିଂ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ଅଞ୍ଞୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଇମେ ଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନାହୋସି, ଭଗୱତା ପନ ନୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ଉପ୍ପାଦିତା। ଭଗୱନ୍ତଞ୍ହି ନିସ୍ସାଯ ମଯଂ ଇମେ ଧମ୍ମେ ଆଜାନାମ ପଟିୱିଜ୍ଝାମାତି ଏୱଂ ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମାତି। ଭଗୱଂନେତ୍ତିକାତି ଭଗୱା ହି ଧମ୍ମାନଂ ନେତା ୱିନେତା ଅନୁନେତା, ଯଥାସଭାୱତୋ ପାଟିଯେକ୍କଂ ପାଟିଯେକ୍କଂ ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତାତି ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଭଗୱଂପଟିସରଣାତି ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛମାନା ଭଗୱତି ପଟିସରନ୍ତି ନାମାତି ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ପଟିସରନ୍ତୀତି ସମୋସରନ୍ତି। ଅପିଚ ମହାବୋଧିମଣ୍ଡେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପଟିୱେଧୱସେନ ଫସ୍ସୋ ଆଗଚ୍ଛତି ‘‘ଅହଂ ଭଗୱା କିନ୍ନାମୋ’’ତି? ତ୍ୱଂ ଫୁସନଟ୍ଠେନ ଫସ୍ସୋ ନାମ। ୱେଦନା, ସଞ୍ଞା, ସଙ୍ଖାରା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆଗଚ୍ଛତି ‘‘ଅହଂ ଭଗୱା କିନ୍ନାମ’’ନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ୱିଜାନନଟ୍ଠେନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମାତି ଏୱଂ ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମାନଂ ଯଥାସଭାୱତୋ ପାଟିଯେକ୍କଂ ପାଟିଯେକ୍କଂ ନାମଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭଗୱା ଧମ୍ମେ ପଟିସରତୀତି ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ପଟିଭାତୂତି ଭଗୱତୋୱ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଉପଟ୍ଠାତୁ, ତୁମ୍ହେଯେୱ ନୋ କଥେତ୍ୱା ଦେଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସାଚେୱ ଅୱିଜ୍ଜାତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ସା ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ତଣ୍ହା ଚ କମ୍ମଂ ଜୱାପେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ନିରୁଦ୍ଧା, ଯଥା ପନ ଅଜ୍ଜାପି ଯଂ ହିଯ୍ୟୋ ଭେସଜ୍ଜଂ ପୀତଂ, ତଦେୱ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜାତି ସରିକ୍ଖକତ୍ତେନ ତଦେୱାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିଧାପି ସା ଚେୱ ଅୱିଜ୍ଜା ସା ଚ ତଣ୍ହାତି ଇଦମ୍ପି ସରିକ୍ଖକତ୍ତେନ ୱୁତ୍ତଂ।

ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଖଯତ୍ଥାଯ। କାଯୂପଗୋ ହୋତୀତି ଅଞ୍ଞଂ ପଟିସନ୍ଧିକାଯଂ ଉପଗନ୍ତା ହୋତି। ଯଦିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋତି ଯୋ ଅଯଂ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ, ଅଯଂ ବାଲତୋ ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ୱିସେସୋତି ଦସ୍ସେତି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସଙ୍ଖୋପି ସପଟିସନ୍ଧିକୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ''ବାଲୋ''ତି, ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକୋ ଖୀଣାସୱୋ ''ପଣ୍ଡିତୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ସୋତାପନ୍ନସକଦାଗାମିଅନାଗାମିନୋ ପନ ''ପଣ୍ଡିତା''ତି ୱା ''ବାଲା''ତି ୱା ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ଭଜମାନା ପନ ପଣ୍ଡିତପକ୍ଖଂ ଭଜନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ପଚ୍ଚଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦। ଦସମେ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଞ୍ଚ ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନେ ଚ ଧମ୍ମେତି ସତ୍ଥା ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ପଚ୍ଚଯେ ଚ ପଚ୍ଚଯନିବ୍ବତ୍ତେ ଚ ସଭାୱଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମୀତି ଉଭଯଂ ଆରଭି। ଉପ୍ପାଦା ୱା ତଥାଗତାନନ୍ତି ତଥାଗତାନଂ ଉପ୍ପାଦେପି, ବୁଦ୍ଧେସୁ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେସୁପି ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ, ଜାତିଯେୱ ଜରାମରଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ। ଠିତାୱ ସା ଧାତୂତି ଠିତୋୱ ସୋ ପଚ୍ଚଯସଭାୱୋ, ନ କଦାଚି ଜାତି ଜରାମରଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ନ ହୋତି। ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତା ଧମ୍ମନିଯାମତାତି ଇମେହିପି ଦ୍ୱୀହି ପଚ୍ଚଯମେୱ କଥେତି। ପଚ୍ଚଯେନ ହି ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନା ଧମ୍ମା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ତସ୍ମା ପଚ୍ଚଯୋୱ ''ଧମ୍ମଟ୍ଠିତତା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଚ୍ଚଯୋ ଧମ୍ମେ ନିଯମେତି, ତସ୍ମା ''ଧମ୍ମନିଯାମତା''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତାତି ଇମେସଂ ଜରାମରଣାଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯା ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା, ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯାୱ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତା। ତନ୍ତି ତଂ ପଚ୍ଚଯଂ। ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତୀତି ଞାଣେନ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝତି। ଅଭିସମେତୀତି ଞାଣେନ ଅଭିସମାଗଚ୍ଛତି। ଆଚିକ୍ଖତୀତି କଥେତି। ଦେସେତୀତି ଦସ୍ସେତି। ପଞ୍ଞାପେତୀତି ଜାନାପେତି। ପଟ୍ଠପେତୀତି ଞାଣମୁଖେ ଠପେତି। ୱିୱରତୀତି ୱିୱରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ୱିଭଜତୀତି ୱିଭାଗତୋ ଦସ୍ସେତି। ଉତ୍ତାନୀକରୋତୀତି ପାକଟଂ କରୋତି। ପସ୍ସଥାତି ଚାହାତି ପସ୍ସଥ ଇତି ଚ ୱଦତି। କିନ୍ତି? ଜାତିପଚ୍ଚଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରାମରଣନ୍ତିଆଦି।

ଇତିଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ। ଯା ତତ୍ରାତି ଯା ତେସୁ ''ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ। ତଥତାତିଆଦୀନି ପଚ୍ଚଯାକାରସ୍ସେୱ ୱେୱଚନାନି। ସୋ ହି ତେହି ତେହି ପଚ୍ଚଯେହି ଅନୂନାଧିକେହେୱ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋ ତଥତାତି, ସାମଗ୍ଗିଂ ଉପଗତେସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ମୁହୁତ୍ତମ୍ପି ତତୋ ନିବ୍ବତ୍ତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅସମ୍ଭୱାଭାୱତୋ ଅୱିତଥତାତି, ଅଞ୍ଞଧମ୍ମପଚ୍ଚଯେହି ଅଞ୍ଞଧମ୍ମାନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଅନଞ୍ଞଥତାତି, ଜରାମରଣାଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯତୋ ୱା ପଚ୍ଚଯସମୂହତୋ ୱା ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତାତି ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ରାଯଂ ୱଚନତ୍ଥୋ – ଇମେସଂ ପଚ୍ଚଯା ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା, ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା ଏୱ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତା, ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯାନଂ ୱା ସମୂହୋ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତା। ଲକ୍ଖଣଂ ପନେତ୍ଥ ସଦ୍ଦସତ୍ଥତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ନ ଜରାମରଣଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ଅନିଚ୍ଚସଭାୱାନଂ ପନ ଖନ୍ଧାନଂ ଜରାମରଣତ୍ତା ଅନିଚ୍ଚଂ ନାମ ଜାତଂ। ସଙ୍ଖତାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ସଙ୍ଖତନ୍ତି ପଚ୍ଚଯେହି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା କତଂ। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ପଚ୍ଚଯେ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ଖଯଧମ୍ମନ୍ତି ଖଯସଭାୱଂ। ୱଯଧମ୍ମନ୍ତି ୱିଗଚ୍ଛନକସଭାୱଂ। ୱିରାଗଧମ୍ମନ୍ତି ୱିରଜ୍ଜନକସଭାୱଂ। ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ନିରୁଜ୍ଝନକସଭାୱଂ। ଜାତିଯାପି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅନିଚ୍ଚତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଜନକପଚ୍ଚଯାନଂ ୱା କିଚ୍ଚାନୁଭାୱକ୍ଖଣେ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଏକେନ ପରିଯାଯେନେତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚାତିଆଦୀନି ଯୁଜ୍ଜନ୍ତିଯେୱ। ଭୱାଦଯୋ ଅନିଚ୍ଚାଦିସଭାୱାଯେୱ।

ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯାତି ସୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ। ପୁବ୍ବନ୍ତନ୍ତି ପୁରିମଂ ଅତୀତନ୍ତି ଅନ୍ତୋ। ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋତିଆଦୀସୁ ''ଅହୋସିଂ ନୁ ଖୋ ନନୁ ଖୋ''ତି ସସ୍ସତାକାରଞ୍ଚ ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପତ୍ତିଆକାରଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଅତୀତେ ଅତ୍ତନୋ ୱିଜ୍ଜମାନତଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜମାନତଞ୍ଚ କଙ୍ଖତି। କିଂ କାରଣନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ୱିଯ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଯଥା ୱା ତଥା ୱା ପୱତ୍ତତି। କିଂ ନୁ ଖୋ ଅହୋସିନ୍ତି ଜାତିଲିଙ୍ଗୁପପତ୍ତିଯୋ ନିସ୍ସାଯ ''ଖତ୍ତିଯୋ ନୁ ଖୋ ଅହୋସିଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣୱେସ୍ସସୁଦ୍ଦଗହଟ୍ଠପବ୍ବଜିତଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ''ତି କଙ୍ଖତି। କଥଂ ନୁ ଖୋତି ସଣ୍ଠାନାକାରଂ ନିସ୍ସାଯ ''ଦୀଘୋ ନୁ ଖୋ ଅହୋସିଂ ରସ୍ସଓଦାତକଣ୍ହପମାଣିକଅପ୍ପମାଣିକାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ''ତି କଙ୍ଖତି। କେଚି ପନ ''ଇସ୍ସରନିମ୍ମାନାଦୀନି ନିସ୍ସାଯ 'କେନ ନୁ ଖୋ କାରଣେନ ଅହୋସି'ନ୍ତି ହେତୁତୋ କଙ୍ଖତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। କିଂ ହୁତ୍ୱା କିଂ ଅହୋସିନ୍ତି ଜାତିଆଦୀନି ନିସ୍ସାଯ ''ଖତ୍ତିଯୋ ହୁତ୍ୱା ନୁ ଖୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅହୋସିଂ…ପେ… ଦେୱୋ ହୁତ୍ୱା ମନୁସ୍ସୋ''ତି ଅତ୍ତନୋ ପରମ୍ପରଂ କଙ୍ଖତି। ସବ୍ବତ୍ଥେୱ ପନ ଅଦ୍ଧାନନ୍ତି କାଲାଧିୱଚନମେତଂ। ଅପରନ୍ତନ୍ତି ଅନାଗତଂ ଅନ୍ତଂ। ଭୱିସ୍ସାମି ନୁ ଖୋ ନନୁ ଖୋତି ସସ୍ସତାକାରଞ୍ଚ ଉଚ୍ଛେଦାକାରଞ୍ଚ ନିସ୍ସାଯ ଅନାଗତେ ଅତ୍ତନୋ ୱିଜ୍ଜମାନତଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜମାନତଞ୍ଚ କଙ୍ଖତି। ସେସମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଏତରହି ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଦ୍ଧାନନ୍ତି ଇଦାନି ୱା ପଟିସନ୍ଧିମାଦିଂ କତ୍ୱା ଚୁତିପରିଯନ୍ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ୱତ୍ତମାନକାଲଂ ଗହେତ୍ୱା। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କଥଂକଥୀ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ତନୋ ଖନ୍ଧେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛୀ ଭୱିସ୍ସତି। ଅହଂ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥିଭାୱଂ କଙ୍ଖତି। ଯୁତ୍ତଂ ପନେତନ୍ତି? ଯୁତ୍ତଂ ଅଯୁତ୍ତନ୍ତି କା ଏତ୍ଥ ଚିନ୍ତା। ଅପିଚେତ୍ଥ ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁମ୍ପି ଉଦାହରନ୍ତି – ଚୂଳମାତାଯ କିର ପୁତ୍ତୋ ମୁଣ୍ଡୋ, ମହାମାତାଯ ପୁତ୍ତୋ ଅମୁଣ୍ଡୋ, ତଂ ପୁତ୍ତଂ ମୁଣ୍ଡେସୁଂ, ସୋ ଉଟ୍ଠାଯ ''ଅହଂ ନୁ ଖୋ ଚୂଳମାତାଯ ପୁତ୍ତୋ''ତି ଚିନ୍ତେସି। ଏୱଂ ଅହଂ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି କଙ୍ଖା ହୋତି। ନୋ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି ଅତ୍ତନୋ ନତ୍ଥିଭାୱଂ କଙ୍ଖତି। ତତ୍ରାପି ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁ –

ଏକୋ କିର ମଚ୍ଛୋ ଗଣ୍ଟନ୍ତୋ ଉଦକେ ଚିରଟ୍ଠାନେନ ସୀତିଭୂତଂ ଅତ୍ତନୋ ଊରୁଂ ମଚ୍ଛୋତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପହରି। ଅପରୋ ସୁସାନପସ୍ସେ ଖେତ୍ତଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଭୀତୋ ସଙ୍କୁଟିତୋ ସୟି, ସୋ ପଟିବୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଜଣ୍ଣୁକାନି ଦ୍ୱେ ଯକ୍ଖାତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପହରି। ଏୱଂ ନୋ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି କଙ୍ଖତି।

କିଂ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି ଖତ୍ତିୟୋୱ ସମାନୋ ଅତ୍ତନୋ ଖତ୍ତିୟଭାୱଂ କଙ୍ଖତି। ଏସେୱ ନୟୋ ସେସେସୁପି। ଦେୱୋ ପନ ସମାନୋ ଦେୱଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ସୋପି ପନ ‘‘ଅହଂ ରୂପୀ ନୁ ଖୋ ଅରୂପୀ ନୁ ଖୋ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ କଙ୍ଖତି। ଖତ୍ତିୟାଦୟୋ କସ୍ମା ନ ଜାନନ୍ତୀତି ଚେ? ଅପଚ୍ଚକ୍ଖା ତେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କୁଲେ ଉପ୍ପତ୍ତି। ଗହଟ୍ଠାପି ଚ ପୋତ୍ଥଲିକାଦୟୋ ପବ୍ବଜିତସଞ୍ଞିନୋ, ପବ୍ବଜିତାପି ‘‘କୁପ୍ପଂ ନୁ ଖୋ ମେ କମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ଗହଟ୍ଠସଞ୍ଞିନୋ। ମନୁସ୍ସାପି ଚ ରାଜାନୋ ୱିୟ ଅତ୍ତନି ଦେୱସଞ୍ଞିନୋ ହୋନ୍ତି। କଥଂ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। କେୱଲଞ୍ହେତ୍ଥ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଜୀୱୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀତି ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ସଣ୍ଠାନାକାରଂ ନିସ୍ସାୟ ‘‘ଦୀଘୋ ନୁ ଖୋସ୍ମି ରସ୍ସଚତୁରସ୍ସଛଳଂସଅଟ୍ଠଂସସୋଳସଂସାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରପ୍ପକାରୋ’’ତି କଙ୍ଖନ୍ତୋ କଥଂ ନୁ ଖୋସ୍ମୀତି? କଙ୍ଖତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସରୀରସଣ୍ଠାନଂ ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ନାମ ନତ୍ଥି। କୁତୋ ଆଗତୋ ସୋ କୁହିଂ ଗାମୀ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ ଆଗତିଗତିଟ୍ଠାନଂ କଙ୍ଖନ୍ତୋ ଏୱଂ କଙ୍ଖତି। ଅରିୟସାୱକସ୍ସାତି ଇଧ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ଇତରେପି ପନ ତୟୋ ଅୱାରିତାୟେୱାତି। ଦସମଂ।

ଆହାରୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ଦସବଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଦସବଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧। ଦସବଲୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମଂ ଦୁତିୟସ୍ସେୱ ସଙ୍ଖେପୋ।

୨। ଦୁତିୟଦସବଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨। ଦୁତିୟଂ ଭଗୱତା ଅତ୍ତନୋ ଅଜ୍ଝାସୟସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଦସବଲସମନ୍ନାଗତୋତି ଦସହି ବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ବଲଞ୍ଚ ନାମେତଂ ଦୁୱିଧଂ କାୟବଲଞ୍ଚ ଞାଣବଲଞ୍ଚ। ତେସୁ ତଥାଗତସ୍ସ କାୟବଲଂ ହତ୍ଥିକୁଲାନୁସାରେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପୋରାଣେହି –

‘‘କାଳାୱକଞ୍ଚ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟଂ, ପଣ୍ଡରଂ ତମ୍ବପିଙ୍ଗଲଂ;

ଗନ୍ଧମଙ୍ଗଲହେମଞ୍ଚ, ଉପୋସଥଛଦ୍ଦନ୍ତିମେ ଦସା’’ତି।(ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୪୮; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୭୬୦); –

ଇମାନି ଦସ ହତ୍ଥିକୁଲାନି। ତତ୍ଥ କାଳାୱକନ୍ତି ପକତିହତ୍ଥିକୁଲଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ପୁରିସାନଂ କାୟବଲଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ କାଳାୱକସ୍ସ ହତ୍ଥିନୋ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ କାଳାୱକାନଂ ବଲଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟସ୍ସ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ପଣ୍ଡରସ୍ସ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ପଣ୍ଡରାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ତମ୍ବସ୍ସ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ତମ୍ବାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ପିଙ୍ଗଲସ୍ସ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ପିଙ୍ଗଲାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ଗନ୍ଧହତ୍ଥିନୋ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ଗନ୍ଧହତ୍ଥୀନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ମଙ୍ଗଲସ୍ସ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ମଙ୍ଗଲାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ହେମୱତସ୍ସ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ହେମୱତାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ଉପୋସଥସ୍ସ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ଉପୋସଥାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ଛଦ୍ଦନ୍ତସ୍ସ। ଯଂ ଦସନ୍ନଂ ଛଦ୍ଦନ୍ତାନଂ, ତଂ ଏକସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ। ନାରାୟନସଙ୍ଘାତବଲନ୍ତିପି ଇଦମେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ତଦେତଂ ପକତିହତ୍ଥିଗଣନାୟ ହତ୍ଥୀନଂ କୋଟିସହସ୍ସାନଂ, ପୁରିସଗଣନାୟ ଦସନ୍ନଂ ପୁରିସକୋଟିସହସ୍ସାନଂ ବଲଂ ହୋତି। ଇଦଂ ତାୱ ତଥାଗତସ୍ସ କାୟବଲଂ। ‘‘ଦସବଲସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଏତଂ ସଙ୍ଗହଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ଏତଞ୍ହି ବାହିରକଂ ଲାମକଂ ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ସୀହାଦୀନମ୍ପି ହୋତି। ଏତଞ୍ହି ନିସ୍ସାୟ ଦୁକ୍ଖପରିଞ୍ଞା ୱା ସମୁଦୟପ୍ପହାନଂ ୱା ମଗ୍ଗଭାୱନା ୱା ଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟା ୱା ନତ୍ଥି। ଅଞ୍ଞଂ ପନ ଦସସୁ ଠାନେସୁ ଅକମ୍ପନଟ୍ଠେନ ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଟ୍ଠେନ ଚ ଦସୱିଧଂ ଞାଣବଲଂ ନାମ ଅତ୍ଥି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଦସବଲସମନ୍ନାଗତୋ’’ତି।

କତମଂ ପନ ତନ୍ତି? ଠାନାଟ୍ଠାନାଦୀନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନନଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ ଜାନନଂ ଏକଂ, ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କମ୍ମସମାଦାନାନଂ ଠାନସୋ ହେତୁସୋ ଯଥାଭୂତଂ ୱିପାକଜାନନଂ ଏକଂ, ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନିପଟିପଦାଜାନନଂ ଏକଂ, ଅନେକଧାତୁନାନାଧାତୁଲୋକଜାନନଂ ଏକଂ, ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନାନାଧିମୁତ୍ତିକତାଜାନନଂ ଏକଂ, ତେସଂୟେୱ ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରୋପରିୟତ୍ତଜାନନଂ ଏକଂ, ଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତୀନଂ ସଂକିଲେସୱୋଦାନୱୁଟ୍ଠାନଜାନନଂ ଏକଂ, ପୁବ୍ବେନିୱାସଜାନନଂ ଏକଂ,

ସତ୍ତାନଂ ଚୁତୂପପାତଞାଣନଂ ଏକଂ, ଆସୱକ୍ଖୟଞାଣନଂ ଏକନ୍ତି। ଅଭିଧମ୍ମେ ପନ –

‘‘ଇଧ ତଥାଗତୋ ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଯମ୍ପି ତଥାଗତୋ ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଇଦମ୍ପି ତଥାଗତସ୍ସ ତଥାଗତବଲଂ ହୋତି, ଯଂ ବଲଂ ଆଗମ୍ମ ତଥାଗତୋ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି , ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତୀ’’ତି।

ଆଦିନା (ୱିଭ। ୭୬୦) ନୟେନ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଆଗତାନେୱ। ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନାପି ନେସଂ ୱିଭଙ୍ଗଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚେୱ (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୭୬୦) ପପଞ୍ଚସୂଦନିୟା ଚ ମଜ୍ଝିମଟ୍ଠକଥାୟ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୪୮) ସବ୍ବାକାରତୋ ୱୁତ୍ତା। ସା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଗହେତବ୍ବା।

ଚତୂହି ଚ ୱେସାରଜ୍ଜେହୀତି ଏତ୍ଥ ସାରଜ୍ଜପଟିପକ୍ଖଂ ୱେସାରଜ୍ଜଂ, ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱେସାରଜ୍ଜଭାୱଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନସୋମନସ୍ସମୟଞାଣସ୍ସେତଂ ନାମଂ। କତମେସୁ ଚତୂସୁ? ‘‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା’’ତିଆଦୀସୁ ଚୋଦନାୱତ୍ଥୂସୁ। ତତ୍ରାୟଂ ପାଳି –

‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସ ୱେସାରଜ୍ଜାନି…ପେ…। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ‘ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା’ତି ତତ୍ର ୱତ ମଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଦେୱୋ ୱା ମାରୋ ୱା ବ୍ରହ୍ମା ୱା କୋଚି ୱା ଲୋକସ୍ମିଂ ସହ ଧମ୍ମେନ ପଟିଚୋଦେସ୍ସତୀତି ନିମିତ୍ତମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ସମନୁପସ୍ସାମି। ଏତମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିମିତ୍ତଂ ଅସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ଖେମପ୍ପତ୍ତୋ ଅଭୟପ୍ପତ୍ତୋ ୱେସାରଜ୍ଜପ୍ପତ୍ତୋ ୱିହରାମି। ‘ଖୀଣାସୱସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ ଇମେ ଆସୱା ଅପରିକ୍ଖୀଣା’ତି ତତ୍ର ୱତ ମଂ…ପେ… ‘ଯେ ଖୋ ପନ ତେ ଅନ୍ତରାୟିକା ଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା, ତେ ପଟିସେୱତୋ ନାଲଂ ଅନ୍ତରାୟାୟା’ତି ତତ୍ର ୱତ ମଂ…ପେ… ‘ଯସ୍ସ ଖୋ ପନ ତେ ଅତ୍ଥାୟ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ସୋ ନ ନିୟ୍ୟାତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟା’ତି ତତ୍ର ୱତ ମଂ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା…ପେ… ୱେସାରଜ୍ଜପ୍ପତ୍ତୋ ୱିହରାମୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୪।୮)।

ଆସଭଂ ଠାନନ୍ତି ସେଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ଉତ୍ତମଟ୍ଠାନଂ। ଆସଭା ୱା ପୁବ୍ବବୁଦ୍ଧା, ତେସଂ ଠାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ଗୱସତଜେଟ୍ଠକୋ ଉସଭୋ, ଗୱସହସ୍ସଜେଟ୍ଠକୋ ୱସଭୋ, ୱଜସତଜେଟ୍ଠକୋ ୱା ଉସଭୋ, ୱଜସହସ୍ସଜେଟ୍ଠକୋ ୱସଭୋ, ସବ୍ବଗୱସେଟ୍ଠୋ ସବ୍ବପରିସ୍ସୟସହୋ ସେତୋ ପାସାଦିକୋ ମହାଭାରୱହୋ ଅସନିସତସଦ୍ଦେହିପି ଅସମ୍ପକମ୍ପିୟୋ ନିସଭୋ, ସୋ ଇଧ ଉସଭୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଇଦମ୍ପି ହି ତସ୍ସ ପରିୟାୟୱଚନଂ। ଉସଭସ୍ସ ଇଦନ୍ତି ଆସଭଂ। ଠାନନ୍ତି ଚତୂହି ପାଦେହି ପଥୱିଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଅୱଟ୍ଠାନଂ (ମ। ନି। ୧।୧୫୦)। ଇଦଂ ପନ ଆସଭଂ ୱିୟାତି ଆସଭଂ। ଯଥେୱ ହି ନିସଭସଙ୍ଖାତୋ ଉସଭୋ ଉସଭବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଚତୂହି ପାଦେହି ପଥୱିଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ଅଚଲଟ୍ଠାନେନ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ତଥାଗତୋପି ଦସହି ତଥାଗତବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଚତୂହି ୱେସାରଜ୍ଜପାଦେହି ଅଟ୍ଠପରିସପଥୱିଂ ଉପ୍ପୀଳେତ୍ୱା ସଦେୱକେ ଲୋକେ କେନଚି ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେନ ପଚ୍ଚାମିତ୍ତେନ ଅକମ୍ପିୟୋ ଅଚଲଟ୍ଠାନେନ ତିଟ୍ଠତି। ଏୱଂ ତିଟ୍ଠମାନୋ ଚ ତଂ ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତି ଉପଗଚ୍ଛତି ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ଅତ୍ତନି ଆରୋପେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଆସଭଂ ଠାନଂ ପଟିଜାନାତୀ’’ତି।

ପରିସାସୂତି ‘‘ଅଟ୍ଠ ଖୋ ଇମା, ସାରିପୁତ୍ତ, ପରିସା। କତମା ଅଟ୍ଠ? ଖତ୍ତିୟପରିସା ବ୍ରାହ୍ମଣପରିସା ଗହପତିପରିସା ସମଣପରିସା ଚାତୁମହାରାଜିକପରିସା ତାୱତିଂସପରିସା ମାରପରିସା ବ୍ରହ୍ମପରିସା’’ତି, ଇମାସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ପରିସାସୁ। ସୀହନାଦଂ ନଦତୀତି ସେଟ୍ଠନାଦଂ ଅଭୀତନାଦଂ ନଦତି, ସୀହନାଦସଦିସଂ ୱା ନାଦଂ ନଦତି। ଅୟମତ୍ଥୋ ସୀହନାଦସୁତ୍ତେନ ଦୀପେତବ୍ବୋ। ଯଥା ୱା ସୀହୋ ସହନତୋ ଚେୱ ହନନତୋ ଚ ସୀହୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ତଥାଗତୋ ଲୋକଧମ୍ମାନଂ ସହନତୋ ପରପ୍ପୱାଦାନଞ୍ଚ ହନନତୋ ସୀହୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସୀହସ୍ସ ନାଦଂ ସୀହନାଦଂ। ତତ୍ଥ ଯଥା ସୀହୋ ସୀହବଲେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିସାରଦୋ ୱିଗତଲୋମହଂସୋ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ଏୱଂ ତଥାଗତସୀହୋପି ତଥାଗତବଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଟ୍ଠସୁ ପରିସାସୁ ୱିସାରଦୋ ୱିଗତଲୋମହଂସୋ, ‘‘ଇତି ରୂପ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ନାନାୱିଧଦେସନାୱିଲାସସମ୍ପନ୍ନଂ ସୀହନାଦଂ ନଦତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପରିସାସୁ ସୀହନାଦଂ ନଦତୀ’’ତି।

ବ୍ରହ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେତୀତି ଏତ୍ଥ ବ୍ରହ୍ମନ୍ତି ସେଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତମଂ, ୱିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଧମ୍ମଚକ୍କସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ତଂ ପନ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି ପଟିୱେଧଞାଣଞ୍ଚ ଦେସନାଞାଣଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାପଭାୱିତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅରିୟଫଲାୱହଂ ପଟିୱେଧଞାଣଂ, କରୁଣାପଭାୱିତଂ ସାୱକାନଂ ଅରିୟଫଲାୱହଂ ଦେସନାଞାଣଂ। ତତ୍ଥ ପଟିୱେଧଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ। ତଞ୍ହି ଅଭିନିକ୍ଖମନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ତୁସିତଭୱନତୋ ୱା ଯାୱ ମହାବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ଦୀପଙ୍କରତୋ ୱା ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ , ଫଲକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ନାମ। ଦେସନାଞାଣମ୍ପି ପୱତ୍ତମାନଂ ପୱତ୍ତନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ। ତଞ୍ହି ଯାୱ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗା ପୱତ୍ତମାନଂ, ଫଲକ୍ଖଣେ ପୱତ୍ତଂ ନାମ। ତେସୁ ପଟିୱେଧଞାଣଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ, ଦେସନାଞାଣଂ ଲୋକିୟଂ। ଉଭୟମ୍ପି ପନେତଂ

ଅଞ୍ଞେହି ଅସାଧାରଣଂ ବୁଦ୍ଧାନଂଯେୱ ଓରସଞ୍ଞାଣଂ।

ଇଦାନି ଯଂ ଇମିନା ଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସୀହନାଦଂ ନଦତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇତି ରୂପନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଇତି ରୂପନ୍ତି ଇଦଂ ରୂପଂ ଏତ୍ତକଂ ରୂପଂ, ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ରୂପଂ ନତ୍ଥୀତି ରୁପ୍ପନସଭାୱଞ୍ଚେୱ ଭୂତୁପାଦାଯଭେଦଞ୍ଚ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣରସପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନପଦଟ୍ଠାନୱସେନ ଅନୱସେସରୂପପରିଗ୍ଗହୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋତି ଇମିନା ଏୱଂ ପରିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଇତୀତି ଏୱଂ ସମୁଦଯୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରୋ ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯା ରୂପସମୁଦଯୋ ତଣ୍ହାସମୁଦଯା, କମ୍ମସମୁଦଯା ଆହାରସମୁଦଯା ରୂପସମୁଦଯୋତି ନିବ୍ବତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ପସ୍ସନ୍ତୋପି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଉଦଯଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୫୦) ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ଥଙ୍ଗମେପି ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ରୂପନିରୋଧୋ…ପେ… ୱିପରିଣାମଲକ୍ଖଣଂ ପସ୍ସନ୍ତୋପି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି ଅଯଂ ୱିତ୍ଥାରୋ।

ଇତି ୱେଦନାତିଆଦୀସୁପି ଅଯଂ ୱେଦନା ଏତ୍ତକା ୱେଦନା, ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ୱେଦନା ନତ୍ଥି, ଅଯଂ ସଞ୍ଞା, ଇମେ ସଙ୍ଖାରା, ଇଦଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଏତ୍ତକଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ , ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନତ୍ଥୀତି ୱେଦଯିତସଞ୍ଜାନନଅଭିସଙ୍ଖରଣୱିଜାନନସଭାୱଞ୍ଚେୱ ସୁଖାଦିରୂପସଞ୍ଞାଦିଫସ୍ସାଦିଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦିଭେଦଞ୍ଚ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣରସପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନପଦଟ୍ଠାନୱସେନ ଅନୱସେସୱେଦନାସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣପରିଗ୍ଗହୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଇତି ୱେଦନାଯ ସମୁଦଯୋତିଆଦୀହି ପନ ଏୱଂ ପରିଗ୍ଗହିତାନଂ ୱେଦନାସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣାନଂ ସମୁଦଯୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ରାପି ଇତୀତି ଏୱଂ ସମୁଦଯୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେସମ୍ପି ୱିତ୍ଥାରୋ ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯା ୱେଦନାସମୁଦଯୋ’’ତି (ପଟି। ମ। ୧।୫୦) ରୂପେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ତୀସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ‘‘ଆହାରସମୁଦଯା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଫସ୍ସସମୁଦଯା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧେ ‘‘ନାମରୂପସମୁଦଯା’’ତି। ଅତ୍ଥଙ୍ଗମପଦମ୍ପି ତେସଂଯେୱ ୱସେନ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଉଦଯବ୍ବଯୱିନିଚ୍ଛଯୋ ସବ୍ବାକାରପରିପୂରୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତୋ।

ଇମସ୍ମିଂସତି ଇଦଂ ହୋତୀତି ଅଯମ୍ପି ଅପରୋ ସୀହନାଦୋ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଇମସ୍ମିଂ ଅୱିଜ୍ଜାଦିକେ ପଚ୍ଚଯେ ସତି ଇଦଂ ସଙ୍ଖାରାଦିକଂ ଫଲଂ ହୋତି। ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଇମସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାଦିକସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଉପ୍ପାଦା ଇଦଂ ସଙ୍ଖାରାଦିକଂ ଫଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ଅୱିଜ୍ଜାଦିକେ ପଚ୍ଚଯେ ଅସତି ଇଦଂ ସଙ୍ଖାରାଦିକଂ ଫଲଂ ନ ହୋତି। ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ଇମସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାଦିକସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ସଙ୍ଖାରାଦିକଂ ଫଲଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଇଦାନି ଯଥା ତଂ ହୋତି ଚେୱ ନିରୁଜ୍ଝତି ଚ, ତଂ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ଯଦିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରାତିଆଦିମାହ।

ଏୱଂ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧୱିଭଜନାଦିୱସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଅକ୍ଖାତୋ କଥିତୋ। ଧମ୍ମୋତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧପଚ୍ଚଯାକାରଧମ୍ମୋ। ଉତ୍ତାନୋତି ଅନିକୁଜ୍ଜିତୋ। ୱିୱଟୋତି ୱିୱରିତ୍ୱା ଠପିତୋ। ପକାସିତୋତି ଦୀପିତୋ ଜୋତିତୋ। ଛିନ୍ନପିଲୋତିକୋତି ପିଲୋତିକା ୱୁଚ୍ଚତି ଛିନ୍ନଂ ଭିନ୍ନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସିବ୍ବିତଗଣ୍ଠିତଂ ଜିଣ୍ଣୱତ୍ଥଂ, ତଂ ଯସ୍ସ ନତ୍ଥୀତି ଅଟ୍ଠହତ୍ଥଂ ନୱହତ୍ଥଂ ୱା ଅହତସାଟକଂ ନିୱତ୍ଥୋ, ସୋ ଛିନ୍ନପିଲୋତିକୋ ନାମ। ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ତାଦିସୋ। ନ ହେତ୍ଥ କୋହଞ୍ଞାଦିୱସେନ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନସିବ୍ବିତଗଣ୍ଠିତଭାୱୋ ଅତ୍ଥି। ଅପିଚ ଖୁଦ୍ଦକସାଟକୋପି ପିଲୋତିକାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସା ଯସ୍ସ ନତ୍ଥି, ଅଟ୍ଠନୱହତ୍ଥୋ ମହାପଟୋ ଅତ୍ଥି, ସୋପି ଛିନ୍ନପିଲୋତିକୋ, ଅପଗତପିଲୋତିକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତାଦିସୋ ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ। ଯଥା ହି ଚତୁହତ୍ଥଂ ସାଟକଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିଗ୍ଗହଣଂ କରୋନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଅଞ୍ଛନ୍ତୋ କିଲମତି, ଏୱଂ ବାହିରକସମଯେ ପବ୍ବଜିତା ଅତ୍ତନୋ ପରିତ୍ତକଂ ଧମ୍ମଂ ‘‘ଏୱଂ ସତି ଏୱଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି କପ୍ପେତ୍ୱା କପ୍ପେତ୍ୱା ୱଡ୍ଢେନ୍ତା କିଲମନ୍ତି। ଯଥା ପନ ଅଟ୍ଠହତ୍ଥନୱହତ୍ଥେନ ପରିଗ୍ଗହଣଂ କରୋନ୍ତୋ ଯଥାରୁଚି ପାରୁପତି ନ କିଲମତି, ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଛିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢନକିଚ୍ଚଂ; ଏୱଂ ଇମସ୍ମିମ୍ପି ଧମ୍ମେ କପ୍ପେତ୍ୱା କପ୍ପେତ୍ୱା ୱିଭଜନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ତେହି ତେହି କାରଣେହି ମଯାୱ ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ସୁୱିଭତ୍ତୋ ସୁୱିତ୍ଥାରିତୋତି ଇଦମ୍ପି ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଛିନ୍ନପିଲୋତିକୋ’’ତି ଆହ। ଅପିଚ କଚୱରୋପି ପିଲୋତିକାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସାସନେ ସମଣକଚୱରଂ ନାମ ପତିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ଲଭତି। ତେନେୱାହ –

‘‘କାରଣ୍ଡୱଂ ନିଦ୍ଧମଥ, କସମ୍ବୁଂ ଅପକସ୍ସଥ;

ତତୋ ପଲାପେ ୱାହେଥ, ଅସ୍ସମଣେ ସମଣମାନିନେ।

‘‘ନିଦ୍ଧମିତ୍ୱାନ ପାପିଚ୍ଛେ, ପାପଆଚାରଗୋଚରେ;

ସୁଦ୍ଧା ସୁଦ୍ଧେହି ସଂୱାସଂ, କପ୍ପଯଵ୍ହୋ ପତିସ୍ସତା;

ତତୋ ସମଗ୍ଗା ନିପକା, ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି। (ଅ। ନି। ୮।୧୦);

ଇତି ସମଣକଚଓରସ୍ସ ଛିନ୍ନତ୍ତାପି ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ଛିନ୍ନପିଲୋତିକୋ ନାମ ହୋତି।

ଅଲମେଓାତି ଯୁତ୍ତମେଓ। ସଦ୍ଧାପଦ୍ଧଜିତେନାତି ସଦ୍ଧାଯ ପଦ୍ଧଜିତେନ। କୁଲପୁତ୍ତେନାତି ଦ୍ୱେ କୁଲପୁତ୍ତା ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତୋ ଜାତିକୁଲପୁତ୍ତୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଯତୋ କୁତୋଚି କୁଲା ପଦ୍ଧଜିତ୍ୱା ସୀଲାଦଯୋ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧେ ପୂରେତି, ଅଯଂ ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତୋ ନାମ। ଯୋ ପନ ଯସକୁଲପୁତ୍ତାଦଯୋ ଓିଯ ଜାତିସମ୍ପନ୍ନକୁଲା ପଦ୍ଧଜିତୋ, ଅଯଂ ଜାତିକୁଲପୁତ୍ତୋ ନାମ। ତେସୁ ଇଧ ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସଚେ ପନ ଜାତିକୁଲପୁତ୍ତୋ ଆଚାରଓା ହୋତି, ଅଯଂ ଉତ୍ତମୋଯେଓ। ଏଓରୂପେନ କୁଲପୁତ୍ତେନ। ଓୀରିଯଂ ଆରଭିତୁନ୍ତି ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଓୀରିଯଂ କାତୁଂ। ଇଦାନିସ୍ସ ଚତୁରଙ୍ଗଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କାମଂ ତଚୋ ଚାତିଆଦିମାହ। ଏତ୍ଥ ହି ତଚୋ ଏକଂ ଅଙ୍ଗଂ, ନ୍ହାରୁ ଏକଂ, ଅଟ୍ଠି ଏକଂ, ମଂସଲୋହିତଂ ଏକନ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଓୀରିଯଂ ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତେନ ନଓସୁ ଠାନେସୁ ସମାଧାତଦ୍ଧଂ ପୁରେଭତ୍ତେ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ପୁରିମଯାମେ ମଜ୍ଝିମଯାମେ ପଚ୍ଛିମଯାମେ ଗମନେ ଠାନେ ନିସଜ୍ଜାଯ ସଯନେତି।

ଦୁକ୍ଖଂ, ଭିକ୍ଖଓେ, କୁସୀତୋ ଓିହରତୀତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ଯୋ କୁସୀତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ସୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଓିହରତି। ବାହିରସମଯେ ପନ ଯୋ କୁସୀତୋ, ସୋ ସୁଖଂ ଓିହରତି। ଓୋକିଣ୍ଣୋତି ମିସ୍ସୀଭୂତୋ। ସଦତ୍ଥନ୍ତି ସୋଭନଂ ଓା ଅତ୍ଥଂ ସକଂ ଓା ଅତ୍ଥଂ, ଉଭଯେନାପି ଅରହତ୍ତମେଓ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ପରିହାପେତୀତି ହାପେତି ନ ପାପୁଣାତି। କୁସୀତପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ହି ଛ ଦ୍ୱାରାନି ଅଗୁତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ତୀଣି କମ୍ମାନି ଅପରିସୁଦ୍ଧାନି, ଆଜୀଓଟ୍ଠମକଂ ସୀଲଂ ଅପରିଯୋଦାତଂ, ଭିନ୍ନାଜୀଓୋ କୁଲୂପକୋ ହୋତି। ସୋ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଅକ୍ଖିମ୍ହି ପତିତରଜଂ ଓିଯ ଉପଘାତକରୋ ହୁତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ଓିହରତି, ପୀଠମଦ୍ଦନୋ ଚେଓ ହୋତି ଲଣ୍ଡପୂରକୋ ଚ, ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଖଣଂ ଓିରାଧେତି, ତେନ ଭୁତ୍ତୋ ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡୋପି ନ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି।

ଆରଦ୍ଧଓୀରିଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେତି ଆରଦ୍ଧଓୀରିଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇମସ୍ମିଂଯେଓ ସାସନେ ସୁଖଂ ଓିହରତି। ବାହିରସମଯେ ପନ ଯୋ ଆରଦ୍ଧଓୀରିଯୋ, ସୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଓିହରତି। ପଓିଓିତ୍ତୋତି ଓିଓିତ୍ତୋ ଓିଯୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା। ସଦତ୍ଥଂ ପରିପୂରେତୀତି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ଆରଦ୍ଧଓୀରିଯସ୍ସ ହି ଛ ଦ୍ୱାରାନି ସୁଗୁତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ତୀଣି କମ୍ମାନି ପରିସୁଦ୍ଧାନି, ଆଜୀଓଟ୍ଠମକଂ ସୀଲଂ ପରିଯୋଦାତଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଅକ୍ଖିମ୍ହି ସୁସୀତଲଞ୍ଜନଂ ଓିଯ ଧାତୁଗତଚନ୍ଦନଂ ଓିଯ ଚ ମନାପୋ ହୁତ୍ୱା ସୁଖଂ ଓିହରତି, ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ସତ୍ଥା ହି –

‘‘ଚିରଂ ଜୀଓ ମହାଓୀର, କପ୍ପଂ ତିଟ୍ଠ ମହାମୁନୀ’’ତି –

ଏଓଂ ଗୋତମିଯା ଓନ୍ଦିତୋ, ‘‘ନ ଖୋ, ଗୋତମି, ତଥାଗତା ଏଓଂ ଓନ୍ଦିତଦ୍ଧା’’ତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତାଯ ଯାଚିତୋ ଓନ୍ଦିତଦ୍ଧାକାରଂ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋ ଏଓମାହ –

‘‘ଆରଦ୍ଧଓୀରିଯେ ପହିତତ୍ତେ, ନିଚ୍ଚଂ ଦଲ୍ହପରକ୍କମେ;

ସମଗ୍ଗେ ସାଓକେ ପସ୍ସ, ଏସା ବୁଦ୍ଧାନ ଓନ୍ଦନା’’ତି। (ଅପ। ଥେରୀ ୨।୨।୧୭୧);

ଏଓଂ ଆରଦ୍ଧଓୀରିଯୋ ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଦୁଲ୍ଲଭଂ ଖଣଂ ନ ଓିରାଧେତି। ତସ୍ସ ହି ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦୋ ଧମ୍ମଦେସନା ସଙ୍ଘସୁପ୍ପଟିପତ୍ତି ସଫଲା ହୋତି ସୌଦ୍ରଯା, ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡୋପି ତେନ ଭୁତ୍ତୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି।

ହୀନେନଅଗ୍ଗସ୍ସାତି ହୀନାଯ ସଦ୍ଧାଯ ହୀନେନ ଓୀରିଯେନ ହୀନାଯ ସତିଯା ହୀନେନ ସମାଧିନା ହୀନାଯ ପଞ୍ଞାଯ ଅଗ୍ଗସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତି ନାମ ନ ହୋତି। ଅଗ୍ଗେନ ଚ ଖୋତି ଅଗ୍ଗେହି ସଦ୍ଧାଦୀହି ଅଗ୍ଗସ୍ସ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତି ହୋତି। ମଣ୍ଡପେଯ୍ୟନ୍ତି ପସନ୍ନଟ୍ଠେନ ମଣ୍ଡଂ, ପାତଦ୍ଧଟ୍ଠେନ ପେଯ୍ୟଂ। ଯଞ୍ହି ପିଓିତ୍ୱା ଅନ୍ତରଓୀଥିଯଂ ପତିତୋ ଓିସଞ୍ଞୀ ଅତ୍ତନୋ ସାଟକାଦୀନମ୍ପି ଅସ୍ସାମିକୋ ହୋତି, ତଂ ପସନ୍ନମ୍ପି ନ ପାତଦ୍ଧଂ, ମଯ୍ହଂ ପନ ସାସନଂ ଏଓଂ ପସନ୍ନଞ୍ଚ ପାତଦ୍ଧଞ୍ଚାତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ମଣ୍ଡପେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଆହ।

ତତ୍ଥ ତିଓିଧୋ ମଣ୍ଡୋ – ଦେସନାମଣ୍ଡୋ, ପଟିଗ୍ଗହମଣ୍ଡୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯମଣ୍ଡୋତି। କତମୋ ଦେସନାମଣ୍ଡୋ? ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଆଚିକ୍ଖନା ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ଓିଓରଣା ଓିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ…ପେ… ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଆଚିକ୍ଖନା… ପେ… ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ, ଅଯଂ ଦେସନାମଣ୍ଡୋ। କତମୋ ପଟିଗ୍ଗହମଣ୍ଡୋ? ଭିକ୍ଖୂ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଉପାସକା ଉପାସିକାଯୋ ଦେଓା ମନୁସ୍ସା ଯେ ଓା ପନଞ୍ଞେପି କେଚି ଓିଞ୍ଞାତାରୋ, ଅଯଂ ପଟିଗ୍ଗହମଣ୍ଡୋ। କତମୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯମଣ୍ଡୋ? ଅଯମେଓ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ –

ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି, ଅଯଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯମଣ୍ଡୋ। ଅପିଚ ଅଧିମୋକ୍ଖମଣ୍ଡୋ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଂ କସଟୋ, ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଂ କସଟଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅଧିମୋକ୍ଖମଣ୍ଡଂ ପିୱତୀତି ମଣ୍ଡପେଯ୍ୟନ୍ତିଆଦିନାପି (ପଟି। ମ। ୧।୨୩୮) ନଯେନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସତ୍ଥା ସମ୍ମୁଖୀଭୂତୋତି ଇଦମେତ୍ଥ କାରଣୱଚନଂ। ଯସ୍ମା ସତ୍ଥା ସମ୍ମୁଖୀଭୂତୋ, ତସ୍ମା ୱୀରିଯସମ୍ପଯୋଗଂ କତ୍ୱା ପିୱଥ ଏତଂ ମଣ୍ଡଂ। ବାହିରକଞ୍ହି ଭେସଜ୍ଜମଣ୍ଡମ୍ପି ୱେଜ୍ଜସ୍ସ ଅସମ୍ମୁଖା ପିୱନ୍ତାନଂ ପମାଣଂ ୱା ଉଗ୍ଗମନଂ ୱା ନିଗ୍ଗମନଂ ୱା ନ ଜାନାମାତି ଆସଙ୍କା ହୋତି। ୱେଜ୍ଜସମ୍ମୁଖା ପନ ‘‘ୱେଜ୍ଜୋ ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି ନିରାସଙ୍କା ପିୱନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମସ୍ସାମି ସତ୍ଥା ସମ୍ମୁଖୀଭୂତୋତି ୱୀରିଯଂ କତ୍ୱା ପିୱଥାତି ମଣ୍ଡପାନେ ନେସଂ ନିଯୋଜେନ୍ତୋ ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସଫଲାତି ସାନିସଂସା। ସୌଦ୍ରଯାତି ସୱଡ୍ଢି। ଇଦାନି ନିଯୋଜନାନୁରୂପଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବତଂ ନିଦ୍ଦିସନ୍ତୋ ଅତ୍ତତ୍ଥଂ ୱା ହି, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତତ୍ଥନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥଭୂତଂ ଅରହତ୍ତଂ। ଅପ୍ପମାଦେନ ସମ୍ପାଦେତୁନ୍ତି ଅପ୍ପମାଦେନ ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କାତୁଂ। ପରତ୍ଥନ୍ତି ପଚ୍ଚଯଦାଯକାନଂ ମହପ୍ଫଲାନିସଂସଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଉପନିସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩। ତତିଯେ ‘‘ଜାନତୋ ଅହ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଜାନତୋତି ଜାନନ୍ତସ୍ସ। ପସ୍ସତୋତି ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ଦ୍ୱେପି ପଦାନି ଏକତ୍ଥାନି, ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ‘‘ଜାନତୋ’’ତି ଞାଣଲକ୍ଖଣଂ ଉପାଦାଯ ପୁଗ୍ଗଲଂ ନିଦ୍ଦିସତି। ଜାନନଲକ୍ଖଣଞ୍ହି ଞାଣଂ। ‘‘ପସ୍ସତୋ’’ତି ଞାଣପ୍ପଭାୱଂ ଉପାଦାଯ। ପସ୍ସନପ୍ପଭାୱଞ୍ହି ଞାଣଂ, ଞାଣସମଙ୍ଗୀପୁଗ୍ଗଲୋ ଚକ୍ଖୁମା ୱିଯ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପାନି , ଞାଣେନ ୱିୱଟେ ଧମ୍ମେ ପସ୍ସତି। ଆସୱାନଂ ଖଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆସୱାନଂ ପହାନଂ ଅସମୁପ୍ପାଦୋ ଖୀଣାକାରୋ ନତ୍ଥିଭାୱୋତି ଅଯମ୍ପି ଆସୱକ୍ଖଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଭଙ୍ଗୋପି ମଗ୍ଗଫଲନିବ୍ବାନାନିପି। ‘‘ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୪୩୮; ୱିଭ। ୮୩୧) ହି ଖୀଣାକାରୋ ଆସୱକ୍ଖଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଯୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ୱଯୋ ଭେଦୋ ପରିଭେଦୋ ଅନିଚ୍ଚତା ଅନ୍ତରଧାନ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୩୫୪) ଏତ୍ଥ ଭଙ୍ଗୋ।

‘‘ସେକ୍ଖସ୍ସ ସିକ୍ଖମାନସ୍ସ, ଉଜୁମଗ୍ଗାନୁସାରିନୋ;

ଖଯସ୍ମିଂ ପଠମଂ ଞାଣଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞା ଅନନ୍ତରା’’ତି। (ଇତିୱୁ। ୬୨); –

ଏତ୍ଥ ମଗ୍ଗୋ। ସୋ ହି ଆସୱେ ଖେପେନ୍ତୋ ୱୂପସମେନ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଆସୱାନଂ ଖଯୋତି ୱୁତ୍ତୋ। ‘‘ଆସୱାନଂ ଖଯା ସମଣୋ ହୋତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଫଲଂ। ତଞ୍ହି ଆସୱାନଂ ଖୀଣନ୍ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଆସୱାନଂ ଖଯୋତି ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ଆସୱା ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ଆରା ସୋ ଆସୱକ୍ଖଯା’’ତି; (ଧ। ପ। ୨୫୩) –

ଏତ୍ଥ ନିବ୍ବାନଂ। ତଞ୍ହି ଆଗମ୍ମ ଆସୱା ଖୀଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ଆସୱାନଂ ଖଯୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ପନ ମଗ୍ଗଫଲାନି ଅଧିପ୍ପେତାନି। ନୋ ଅଜାନତୋ ନୋ ଅପସ୍ସତୋତି ଯୋ ପନ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ତସ୍ସ ନୋ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେନ ଯେ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋପି ସଂସାରାଦୀହିଯେୱ ସୁଦ୍ଧିଂ ୱଦନ୍ତି, ତେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ପୁରିମେନ ପଦଦ୍ୱଯେନ ଉପାଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇମିନା ଅନୁପାଯଂ ପଟିସେଧେତି।

ଇଦାନି ଯଂ ଜାନତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋତି ପୁଚ୍ଛଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଜାନନା ବହୁୱିଧା। ଦବ୍ବଜାତିକୋ ଏୱ ହି କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ଛତ୍ତଂ କାତୁଂ ଜାନାତି, କୋଚି ଚୀୱରାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ, ତସ୍ସ ଈଦିସାନି କମ୍ମାନି ୱତ୍ତସୀସେ ଠତ୍ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସ ସା ଜାନନା ସଗ୍ଗମଗ୍ଗଫଲାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ ନ ହୋତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯୋ ପନ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ୱେଜ୍ଜକମ୍ମାଦୀନି କାତୁଂ ଜାନାତି, ତସ୍ସେୱଂ ଜାନତୋ ଆସୱା ୱଡ୍ଢନ୍ତିଯେୱ। ତସ୍ମା ଯଂ ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଚ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତି, ତଦେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇତି ରୂପନ୍ତିଆଦିମାହ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦଯବ୍ବଯଂ ଜାନନ୍ତସ୍ସ। ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ହୋତୀତି ଆସୱାନଂ ଖଯନ୍ତେ ଜାତତ୍ତା ‘‘ଆସୱାନଂ ଖଯୋ’’ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ଅରହତ୍ତଂ ହୋତି।

ଏୱଂ ଅରହତ୍ତନିକୂଟେନ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଇଦାନି ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଆଗମନୀଯଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଯମ୍ପିସ୍ସ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଖଯସ୍ମିଂ ଖଯେଞାଣନ୍ତି ଆସୱକ୍ଖଯସଙ୍ଖାତେ ଅରହତ୍ତଫଲେ ପଟିଲଦ୍ଧେ ସତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ। ତଞ୍ହି ଅରହତ୍ତଫଲସଙ୍ଖାତେ ଖଯସ୍ମିଂ ପଠମୱାରଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଖଯେଞାଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସୌପନିସନ୍ତି ସକାରଣଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ। ୱିମୁତ୍ତୀତି ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତି। ସା ହିସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଇତୋ ପରେସୁପି ଲବ୍ଭମାନୱସେନ ପଚ୍ଚଯଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ୱିରାଗୋତି ମଗ୍ଗୋ। ସୋ ହି କିଲେସେ ୱିରାଜେନ୍ତୋ ଖେପେନ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ୱିରାଗୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନିବ୍ବିଦାତି ନିବ୍ବିଦାଞ୍ଚାଣଂ। ଏତେନ ବଲୱିପସ୍ସନଂ ଦସ୍ସେତି। ବଲୱିପସ୍ସନାତି ଭୟତୂପଟ୍ଠାନେ ଞାଣଂ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନେ ଞାଣଂ ମୁଞ୍ଚିତୁକମ୍ୟତାଞାଣଂ ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାଞାଣନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ଞାଣାନଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନନ୍ତି ଯଥାସଭାୱଜାନନସଙ୍ଖାତଂ ଦସ୍ସନଂ। ଏତେନ ତରୁଣୱିପସ୍ସନଂ ଦସ୍ସେତି। ତରୁଣୱିପସ୍ସନା ହି ବଲୱିପସ୍ସନାୟ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ତରୁଣୱିପସ୍ସନାତି ସଙ୍ଖାରପରିଚ୍ଛେଦେ ଞାଣଂ କଙ୍ଖାୱିତରଣେ ଞାଣଂ ସମ୍ମସନେ ଞାଣଂ ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗେ ଞାଣନ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ଞାଣାନଂ ଅଧିୱଚନଂ। ସମାଧୀତି ପାଦକଜ୍ଝାନସମାଧି। ସୋ ହି ତରୁଣୱିପସ୍ସନାୟ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ସୁଖନ୍ତି ଅପ୍ପନାୟ ପୁବ୍ବଭାଗସୁଖଂ। ତଞ୍ହି ପାଦକଜ୍ଝାନସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ପସ୍ସଦ୍ଧୀତି ଦରଥପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି। ସା ହି ଅପ୍ପନାପୁବ୍ବଭାଗସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ପୀତୀତି ବଲୱପୀତି। ସା ହି ଦରଥପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ପାମୋଜ୍ଜନ୍ତି ଦୁବ୍ବଲପୀତି। ସା ହି ବଲୱପୀତିୟା ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ସଦ୍ଧାତି ଅପରାପରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନସଦ୍ଧା। ସା ହି ଦୁବ୍ବଲପୀତିୟା ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ। ତଞ୍ହି ଅପରାପରସଦ୍ଧାୟ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ଜାତୀତି ସୱିକାରା ଖନ୍ଧଜାତି । ସା ହି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ଭୱୋତି କମ୍ମଭୱୋ। (ସୋ ହି ସୱିକାରାୟ ଜାତିୟା ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି।) ଏତେନୁପାୟେନ ସେସପଦାନିପି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଥୁଲ୍ଲଫୁସିତକେତି ମହାଫୁସିତକେ। ପବ୍ବତକନ୍ଦରପଦରସାଖାତି ଏତ୍ଥ କନ୍ଦରଂ ନାମ 'କ'ନ୍ତିଲଦ୍ଧନାମେନ ଉଦକେନ ଦାରିତୋ ଉଦକଭିନ୍ନୋ ପବ୍ବତପଦେସୋ, ଯୋ ''ନିତମ୍ବୋ''ତିପି ''ନଦୀକୁଞ୍ଜୋ''ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଦରଂ ନାମ ଅଟ୍ଠମାସେ ଦେୱେ ଅୱସ୍ସନ୍ତେ ଫଲିତୋ ଭୂମିପ୍ପଦେସୋ। ସାଖାତି କୁସୁବ୍ଭଗାମିନିୟୋ ଖୁଦ୍ଦକମାତିକାୟୋ। କୁସୋବ୍ଭାତି ଖୁଦ୍ଦକଆୱାଟା। ମହାସୋବ୍ଭାତି ମହାଆୱାଟା। କୁନ୍ନଦିୟୋତି ଖୁଦ୍ଦକନଦିୟୋ। ମହାନଦିୟୋତି ଗଙ୍ଗାଯମୁନାଦିକା ମହାସରିତା। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଜ୍ଜୂପନିସା ସଙ୍ଖାରାତିଆଦୀସୁ ଅୱିଜ୍ଜା ପବ୍ବତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଅଭିସଙ୍ଖାରା ମେଘୋତି, ୱିଞ୍ଞାଣାଦିୱଟ୍ଟଂ କନ୍ଦରାଦୟୋତି, ୱିମୁତ୍ତି ସାଗରୋତି।

ଯଥା ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ଦେୱୋ ୱସ୍ସିତ୍ୱା ପବ୍ବତକନ୍ଦରାଦୀନି ପୂରେନ୍ତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ସାଗରଂ ପୂରେତି, ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ତାୱ ଅଭିସଙ୍ଖାରମେଘସ୍ସ ୱସ୍ସନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅସ୍ସୁତୱା ହି ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଅଞ୍ଞାଣୀ ହୁତ୍ୱା ତଣ୍ହାୟ ଅଭିଲାସଂ କତ୍ୱା କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମଂ ଆୟୂହତି, ତଂ କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମଂ ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣାଦୀନି ନାମରୂପାଦୀନଂ। ଇତି ପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ୱୁଟ୍ଠଦେୱସ୍ସ କନ୍ଦରାଦୟୋ ପୂରେତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତକାଲୋ ୱିୟ ଅୱିଜ୍ଜାପବ୍ବତମତ୍ଥକେ ୱୁଟ୍ଠସ୍ସ ଅଭିସଙ୍ଖାରମେଘସ୍ସ ପରମ୍ପରପଚ୍ଚୟତାୟ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱିଞ୍ଞାଣାଦିୱଟ୍ଟଂ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତକାଲୋ। ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ପନ ପାଳିୟଂ ଅଗହିତମ୍ପି ''ଇଧ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜତୀ''ତି ଇମାୟ ପାଳିୟା ୱସେନ ଗହିତମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯା ହି ତସ୍ସ କୁଲଗେହେ ନିବ୍ବତ୍ତି, ସା କମ୍ମଭୱପଚ୍ଚୟା ସୱିକାରା ଜାତି ନାମ। ସୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ୱା ବୁଦ୍ଧସାୱକାନଂ ୱା ସମ୍ମୁଖୀଭାୱଂ ଆଗମ୍ମ ୱଟ୍ଟଦୋସଦୀପକଂ ଲକ୍ଖଣାହତଂ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ୱଟ୍ଟୱସେନ ପୀଳିତୋ ହୋତି, ଏୱମସ୍ସ ସୱିକାରା ଖନ୍ଧଜାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ସୋ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖେନ ପୀଳିତୋ ଅପରାପରଂ ସଦ୍ଧଂ ଜନେତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିୟଂ ପବ୍ବଜତି, ଏୱମସ୍ସ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ଅପରାପରସଦ୍ଧାୟ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାମତ୍ତେନେୱ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଊନପଞ୍ଚୱସ୍ସକାଲେ ନିସ୍ସୟଂ ଗହେତ୍ୱା ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେନ୍ତୋ ଦ୍ୱେମାତିକା ପଗୁଣଂ କତ୍ୱା କମ୍ମାକମ୍ମଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ନିଜ୍ଜଟଂ କତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ୱସନ୍ତୋ ପଥୱୀକସିଣାଦୀସୁ କମ୍ମଂ ଆରଭତି, ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନିସ୍ସାୟ ଦୁବ୍ବଲପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତଦସ୍ସ ସଦ୍ଧୂପନିସଂ ପାମୋଜ୍ଜଂ, ତଂ ବଲୱପୀତିୟା ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି। ବଲୱପୀତି ଦରଥପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା, ସା ଅପ୍ପନାପୁବ୍ବଭାଗସୁଖସ୍ସ, ତଂ ସୁଖଂ ପାଦକଜ୍ଝାନସମାଧିସ୍ସ। ସୋ ସମାଧିନା ଚିତ୍ତକଲ୍ଲତଂ ଜନେତ୍ୱା ତରୁଣୱିପସ୍ସନାୟ କମ୍ମଂ କରୋତି। ଇଚ୍ଚସ୍ସ ପାଦକଜ୍ଝାନସମାଧି ତରୁଣୱିପସ୍ସନାୟ ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ତରୁଣୱିପସ୍ସନା ବଲୱିପସ୍ସନାୟ, ବଲୱିପସ୍ସନା ମଗ୍ଗସ୍ସ, ମଗ୍ଗୋ ଫଲୱିମୁତ୍ତିୟା, ଫଲୱିମୁତ୍ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣସ୍ସାତି । ଏୱଂ ଦେୱସ୍ସ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ସାଗରଂ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତକାଲୋ ୱିୟ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତିସାଗରଂ ପୂରେତ୍ୱା ଠିତକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି। ତତିୟଂ।

୪। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪। ଚତୁତ୍ଥେ ପାୱିସୀତି ପୱିଟ୍ଠୋ। ସୋ ଚ ନ ତାୱ ପୱିଟ୍ଠୋ, ''ପୱିସିସ୍ସାମୀ''ତି ନିକ୍ଖନ୍ତତ୍ତା ପନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ''ଗାମଂ ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ନିକ୍ଖନ୍ତପୁରିସୋ ତଂ ଗାମଂ ଅପ୍ପତ୍ତୋପି ''କହଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ଗାମଂ ଗତୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ। ଅତିପ୍ପଗୋତି ତଦା କିର ଥେରସ୍ସ ଅତିପ୍ପଗୋୟେୱ ନିକ୍ଖନ୍ତଦିୱସୋ ଅହୋସି, ଅତିପ୍ପଗୋୟେୱ ନିକ୍ଖନ୍ତଭିକ୍ଖୂ ବୋଧିୟଙ୍ଗଣେ ଚେତିୟଙ୍ଗଣେ ନିୱାସନପାରୁପନଟ୍ଠାନେତି ଇମେସୁ ଠାନେସୁ ଯାୱ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲା ହୋତି, ତାୱ ପପଞ୍ଚଂ କରୋନ୍ତି। ଥେରସ୍ସ ପନ ''ଯାୱ ଭିକ୍ଖାଚାରୱେଲା ହୋତି, ତାୱ ପରିବ୍ବାଜକେହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକଦ୍ୱେକଥାୱାରେ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତୟତୋ ଯଂନୂନାହନ୍ତି ଏତଦହୋସି। ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋତି ସୋ କିର ଆରାମୋ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରସ୍ସ ଚ ୱେଳୁୱନସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରା ଅହୋସି। ଇଧାତି ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ୱାଦେସୁ। କିଂୱାଦୀ କିମକ୍ଖାୟୀତି କିଂ ୱଦତି କିଂ ଆଚିକ୍ଖତି, କିଂ ଏତ୍ଥ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ଦସ୍ସନନ୍ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାମାତି, ଭୋତା ଗୋତମେନ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ କାରଣଂ, ତସ୍ସ ଅନୁକାରଣଂ କଥେୟ୍ୟାମ। ସହଧମ୍ମିକୋ

ୱାଦାନୁପାତୋତି ପରେହି ୱୁତ୍ତକାରଣେନ ସକାରଣୋ ହୁତ୍ୱା ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱାଦାନୁପାତୋ ୱାଦପ୍ପୱତ୍ତି ୱିଞ୍ଞୂହି ଗରହିତବ୍ବଂ କାରଣଂ କୋଚି ଅପ୍ପମତ୍ତକୋପି କଥଂ ନାଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ? ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – କଥଂ ସବ୍ବାକାରେନପି ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ୱାଦେ ଗାରୟ୍ହଂ କାରଣଂ ନ ଭୱେୟ୍ୟାତି?

ଇତିୱଦନ୍ତି ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ରାତି ତେସୁ ଚତୂସୁ ୱାଦେସୁ। ତେ ୱତ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଫସ୍ସାତି ଇଦଂ ''ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା''ତି ପଟିଞ୍ଞାୟ ସାଧକୱଚନଂ। ୟସ୍ମା ହି ନ ୱିନା ଫସ୍ସେନ ଦୁକ୍ଖପଟିସଂୱେଦନା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଜାନିତବ୍ବମେତଂ ୟଥା ''ତଦପି ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା''ତି ଅୟମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ସାଧୁ, ସାଧୁ, ଆନନ୍ଦାତି ଅୟଂ ସାଧୁକାରୋ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ପନ ସଦ୍ଧିଂ ଭଗୱା ଆମନ୍ତେସି। ଏକମିଦାହନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇଧାତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ଏକଂ ସମୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ୱଚନଂ ''ନ କେୱଲଂ ସାରିପୁତ୍ତୋୱ ରାଜଗହଂ ପୱିଟ୍ଠୋ, ଅହମ୍ପି ପାୱିସିଂ। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ତସ୍ସେୱାୟଂ ୱିତକ୍କୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ମୟ୍ହମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ତସ୍ସେୱ ସା ତିତ୍ଥିୟେହି ସଦ୍ଧିଂ କଥା ଜାତା, ମୟ୍ହମ୍ପି ଜାତପୁବ୍ବା''ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଚ୍ଛରିୟଂଅବ୍ଭୁତନ୍ତି ଉଭୟମ୍ପେତଂ ୱିମ୍ହୟଦୀପନମେୱ। ୱଚନତ୍ଥୋ ପନେତ୍ଥ ଅଚ୍ଛରଂ ପହରିତୁଂ ୟୁତ୍ତନ୍ତି ଅଚ୍ଛରିୟଂ। ଅଭୂତପୁବ୍ବଂ ଭୂତନ୍ତି ଅବ୍ଭୁତଂ। ଏକେନ ପଦେନାତି ''ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଇମିନା ଏକେନ ପଦେନ। ଏତେନ ହି ସବ୍ବୱାଦାନଂ ପଟିକ୍ଖେପତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ଏସେୱତ୍ଥୋତି ଏସୋୟେୱ ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦତ୍ଥୋ। ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିଭାତୂତି ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ଉପଟ୍ଠାତୁ। ଇଦାନି ଥେରୋ ଜରାମରଣାଦିକାୟ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦକଥାୟ ତଂ ଅତ୍ଥଗମ୍ଭୀରଞ୍ଚେୱ ଗମ୍ଭୀରାୱଭାସଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ ସଚେ ମଂ, ଭନ୍ତେତିଆଦିଂ ୱତ୍ୱା ୟଂମୂଲକା କଥା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତଦେୱ ପଦଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଛନ୍ନଂତ୍ୱେୱାତିଆଦିମାହ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନମେୱାତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଭୂମିଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୫-୨୬। ପଞ୍ଚମେ ଭୂମିଜୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ। ସେସମିଧାପି ପୁରିମସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ପନ ୱିସେସୋ – ୟସ୍ମା ଇଦଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ନ କେୱଲଂ ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କାୟେନପି କରିୟମାନଂ କରୀୟତି, ୱାଚାୟପି ମନସାପି, ଅତ୍ତନାପି କରିୟମାନଂ କରୀୟତି, ପରେନପି କରିୟମାନଂ କରୀୟତି, ସମ୍ପଜାନେନପି କରିୟମାନଂ କରୀୟତି, ଅସମ୍ପଜାନେନପି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅପରମ୍ପି ପଚ୍ଚୟୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ କାୟେ ୱା ହାନନ୍ଦ, ସତୀତିଆଦିମାହ। କାୟସଞ୍ଚେତନାହେତୂତି କାୟଦ୍ୱାରେ ଉପ୍ପନ୍ନଚେତନାହେତୁ। ୱଚୀସଞ୍ଚେତନାମନୋସଞ୍ଚେତନାସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏତ୍ଥ ଚ କାୟଦ୍ୱାରେ କାମାୱଚରକୁସଲାକୁସଲୱସେନ ୱୀସତି ଚେତନା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ତଥା ୱଚୀଦ୍ୱାରେ। ମନୋଦ୍ୱାରେ ନୱହି ରୂପାରୂପଚେତନାହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକୂନତିଂସାତି ତୀସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଏକୂନସତ୍ତତି ଚେତନା ହୋନ୍ତି, ତପ୍ପଚ୍ଚୟଂ ୱିପାକସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ଦସ୍ସିତଂ। ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ଚାତି ଇଦଂ ତାପି ଚେତନା ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୟସ୍ମା ପନ ତଂ ୟଥାୱୁତ୍ତଚେତନାଭେଦଂ କାୟସଙ୍ଖାରଞ୍ଚେୱ ୱଚୀସଙ୍ଖାରଞ୍ଚ ମନୋସଙ୍ଖାରଞ୍ଚ ପରେହି ଅନୁସ୍ସାହିତୋ ସାମଂ ଅସଙ୍ଖାରିକଚିତ୍ତେନ କରୋତି, ପରେହି କାରିୟମାନୋ ସସଙ୍ଖାରିକଚିତ୍ତେନାପି କରୋତି, ''ଇଦଂ ନାମ କମ୍ମଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ନାମ ୱିପାକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି, ଏୱଂ କମ୍ମଞ୍ଚ ୱିପାକଞ୍ଚ ଜାନନ୍ତୋପି କରୋତି, ମାତାପିତୂସୁ ଚେତିୟୱନ୍ଦନାଦୀନି କରୋନ୍ତେସୁ ଅନୁକରୋନ୍ତା ଦାରକା ୱିୟ କେୱଲଂ କମ୍ମମେୱ ଜାନନ୍ତୋ ''ଇମସ୍ସ ପନ କମ୍ମସ୍ସ ଅୟଂ ୱିପାକୋ''ତି ୱିପାକଂ ଅଜାନନ୍ତୋପି କରୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସାମଂ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, କାୟସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତୀତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଇମେସୁ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମେସୂତି ୟେ ଇମେ ''ସାମଂ ୱା ତଂ, ଆନନ୍ଦ, କାୟସଙ୍ଖାର''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ୱୁତ୍ତା ଛସତ୍ତତି ଦ୍ୱେସତା ଚେତନାଧମ୍ମା, ଇମେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅୱିଜ୍ଜା ଉପନିସ୍ସୟକୋଟିୟା ଅନୁପତିତା। ସବ୍ବେପି ହି ତେ ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା''ତି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇଦାନି ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ତ୍ୱେୱାତିଆଦିମାହ। ସୋ କାୟୋ ନ ହୋତୀତି ୟସ୍ମିଂ କାୟେ ସତି କାୟସଞ୍ଚେତନାପଚ୍ଚୟଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ କାୟୋ ନ ହୋତି। ୱାଚାମନେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅପିଚ କାୟୋତି ଚେତନାକାୟୋ, ୱାଚାପି ଚେତନାୱାଚା, ମନୋପି କମ୍ମମନୋୟେୱ। ଦ୍ୱାରକାୟୋ ୱା କାୟୋ। ୱାଚାମନେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଖୀଣାସୱୋ ଚେତିୟଂ ୱନ୍ଦତି, ଧମ୍ମଂ ଭଣତି, କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସି କରୋତି, କଥମସ୍ସ କାୟାଦୟୋ ନ ହୋନ୍ତୀତି? ଅୱିପାକତ୍ତା। ଖୀଣାସୱେନ ହି କତଂ କମ୍ମଂ ନେୱ କୁସଲଂ ହୋତି ନାକୁସଲଂ। ଅୱିପାକଂ ହୁତ୍ୱା କିରିୟାମତ୍ତେ ତିଟ୍ଠତି, ତେନସ୍ସ ତେ କାୟାଦୟୋ ନ ହୋନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଖେତ୍ତଂ ତଂ ନ ହୋତୀତିଆଦୀସୁପି ୱିରୁହନଟ୍ଠେନ ତଂ ଖେତ୍ତଂ ନ ହୋତି, ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ୱତ୍ଥୁ ନ ହୋତି, ପଚ୍ଚୟଟ୍ଠେନ ଆୟତନଂ ନ ହୋତି, କାରଣଟ୍ଠେନ ଅଧିକରଣଂ ନ ହୋତି। ସଞ୍ଚେତନାମୂଲକଞ୍ହି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ସା ସଞ୍ଚେତନା ଏତେସଂ ୱିରୁହନାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ଅଭାୱେନ ତସ୍ସ ସୁଖଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନେୱ ଖେତ୍ତଂ, ନ ୱତ୍ଥୁ ନ ଆୟତନଂ, ନ ଅଧିକରଣଂ ହୋତୀତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱେଦନାଦୀସୁ ସୁଖଦୁକ୍ଖମେୱ କଥିତଂ,

ତଞ୍ଚ ଖୋ ୱିପାକମେୱାତି। ପଞ୍ଚମଂ।

ଛଟ୍ଠଂ ଉପୱାଣସୁତ୍ତଂ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଏତ୍ଥ ପନ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖମେୱ କଥିତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଚ୍ଚଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୭-୨୮। ସତ୍ତମେ ପଟିପାଟିଯା ୱୁତ୍ତେସୁ ପରିଯୋସାନପଦଂ ଗହେତ୍ୱା କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜରାମରଣନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ପଚ୍ଚଯଂ ପଜାନାତୀତି ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚୱସେନ ପଚ୍ଚଯଂ ଜାନାତି। ପଚ୍ଚଯସମୁଦଯାଦଯୋପି ସମୁଦଯସଚ୍ଚାଦୀନଂଯେୱ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋତି ମଗ୍ଗଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ପନ୍ନୋ। ଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନୋତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଆଗତୋ ଇମଂ ସଦ୍ଧମ୍ମନ୍ତି ମଗ୍ଗସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଆଗତୋ। ପସ୍ସତୀତି ମଗ୍ଗସଦ୍ଧମ୍ମମେୱ ପସ୍ସତି। ସେକ୍ଖେନ ଞାଣେନାତି ମଗ୍ଗଞାଣେନେୱ। ସେକ୍ଖାଯ ୱିଜ୍ଜାଯାତି ମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜାଯ ଏୱ। ଧମ୍ମସୋତଂ ସମାପନ୍ନୋତି ମଗ୍ଗସଙ୍ଖାତମେୱ ଧମ୍ମସୋତଂ ସମାପନ୍ନୋ। ଅରିଯୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନଭୂମିଂ ଅତିକ୍କନ୍ତୋ। ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞୋତି ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅମତଦ୍ୱାରଂ ଆହଚ୍ଚତିଟ୍ଠତୀତି ଅମତଂ ନାମ ନିବ୍ବାନଂ, ତସ୍ସ ଦ୍ୱାରଂ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତୀତି। ଅଟ୍ଠମଂ ଉତ୍ତାନମେୱ। ସତ୍ତମଅଟ୍ଠମାନି।

୯। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୯-୩୦। ନୱମଂ ଅକ୍ଖରଭାଣକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତେ ହି ପରୀତି ଉପସଗ୍ଗଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନେ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି। ନୱମଂ।

ଦସମେ ସବ୍ବଂ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଇମେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଚତୁସଚ୍ଚପଟିୱେଧୋୱ କଥିତୋ। ଦସମଂ।

ଦସବଲୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

୪। କଳାରଖତ୍ତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ଭୂତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୧। କଳାରଖତ୍ତିଯୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଅଜିତପଞ୍ହେତି ଅଜିତମାଣୱେନ ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହେ। ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାସେତି ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଞାତଧମ୍ମା ତୁଲିତଧମ୍ମା ତୀରିତଧମ୍ମା। ସେକ୍ଖାତି ସତ୍ତ ସେକ୍ଖା। ପୁଥୂତି ତେଯେୱ ସତ୍ତ ଜନେ ସନ୍ଧାଯ ପୁଥୂତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ। ନିପକୋତି ନେପକ୍କଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଞ୍ଞା, ତାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ନିପକୋ, ତ୍ୱଂ ପଣ୍ଡିତୋ ପବ୍ରୂହୀତି ଯାଚତି। ଇରିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତିଂ ଆଚାରଂ ଗୋଚରଂ ୱିହାରଂ ପଟିପତ୍ତିଂ। ମାରିସାତି ଭଗୱନ୍ତଂ ଆଲପତି। ସେକ୍ଖାନଞ୍ଚ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାନଞ୍ଚ ଖୀଣାସୱାନଞ୍ଚ ପଟିପତ୍ତିଂ ମଯା ପୁଚ୍ଛିତୋ ପଣ୍ଡିତ, ମାରିସ, ମଯ୍ହଂ କଥେହୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ।

ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସୀତି କସ୍ମା ଯାୱ ତତିଯଂ ପୁଟ୍ଠୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି? କିଂ ପଞ୍ହେ କଙ୍ଖତି, ଉଦାହୁ ଅଜ୍ଝାସଯେତି? ଅଜ୍ଝାସଯେ କଙ୍ଖତି, ନୋ ପଞ୍ହେ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ସତ୍ଥା ମଂ ସେକ୍ଖାସେକ୍ଖାନଂ ଆଗମନୀଯପଟିପଦଂ କଥାପେତୁକାମୋ; ସା ଚ ଖନ୍ଧୱସେନ ଧାତୁୱସେନ ଆଯତନୱସେନ ପଚ୍ଚଯାକାରୱସେନାତି ବହୂହି କାରଣେହି ସକ୍କା କଥେତୁଂ। କଥଂ କଥେନ୍ତୋ ନୁ ଖୋ ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ''ତି? ଅଥ ସତ୍ଥା ଚିନ୍ତେସି – ''ଠପେତ୍ୱା ମଂ ଅଞ୍ଞୋ ପତ୍ତଂ ଆଦାଯ ଚରନ୍ତୋ ସାୱକୋ ନାମ ପଞ୍ଞାଯ ସାରିପୁତ୍ତସମୋ ନତ୍ଥି। ଅଯମ୍ପି ମଯା ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ଯାୱ ତତିଯଂ ତୁଣ୍ହୀ ଏୱ। ପଞ୍ହେ ନୁ ଖୋ କଙ୍ଖତି, ଉଦାହୁ ଅଜ୍ଝାସଯେ''ତି। ଅଥ ''ଅଜ୍ଝାସଯେ''ତି ଞତ୍ୱା ପଞ୍ହକଥନତ୍ଥାଯ ନଯଂ ଦଦମାନୋ ଭୂତମିଦନ୍ତି, ସାରିପୁତ୍ତ, ପସ୍ସସୀତି ଆହ।

ତତ୍ଥ ଭୂତନ୍ତି ଜାତଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ, ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ଇତି ସତ୍ଥା ''ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମଂ ପଞ୍ହଂ କଥେହୀ''ତି ଥେରସ୍ସ ନଯଂ ଦେତି। ସହନଯଦାନେନେୱ ପନ ଥେରସ୍ସ ତୀରେ ଠିତପୁରିସସ୍ସ ୱିୱଟୋ ଏକଙ୍ଗଣୋ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ୱିଯ ନଯସତେନ ନଯସହସ୍ସେନ ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣଂ ଉପଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ଭୂତମିଦନ୍ତି, ଭନ୍ତେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଭୂତମିଦନ୍ତି ଇଦଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ। ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୀତି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ସମ୍ମା ପସ୍ସତି। ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ସୀଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ନିବ୍ବିଦାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ତଦାହାରସମ୍ଭୱନ୍ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଭି? ଏତଂ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ଠିତଂ, ତସ୍ମା ତଂ ଆହାରସମ୍ଭୱଂ ନାମ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦଂ ଆରଭି। ଇତି

ଇମିନାପି ପରିଯାଯେନ ସେକ୍ଖପଟିପଦା କଥିତା ହୋତି। ତଦାହାରନିରୋଧାତି ତେସଂ ଆହାରାନଂ ନିରୋଧେନ। ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଭି? ତଞ୍ହି ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଆହାରନିରୋଧା ନିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ତଂ ଆହାରନିରୋଧସମ୍ଭଵଂ ନାମ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦଂ ଆରଭି। ଇତି ଇମିନାପି ପରିଯାଯେନ ସେକ୍ଖସ୍ସେଵ ପଟିପଦା କଥିତା। ନିବ୍ବିଦାତି ଆଦୀନି ସବ୍ବାନି କାରଣଵଚନାନୀତି ଵେଦିତବ୍ବାନି। ଅନୁପାଦା ଵିମୁଚ୍ଚତୀତି ଚତୂହି ଉପାଦାନେହି କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅଗହେତ୍ୱା ଵିମୁଚ୍ଚତି। ସାଧୁ ସାଧୂତି ଇମିନା ଥେରସ୍ସ ବ୍ୟାକରଣଂ ସମ୍ପହଂସେତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ତଥେଵ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋ ପୁନ ''ଭୂତମିଦ''ନ୍ତିଆଦିମାହାତି। ପଠମଂ।

୨। କଳାରସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୩୨। ଦୁତିଯେ କଳାରଖତ୍ତିଯୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ। ଦନ୍ତା ପନସ୍ସ କଳାରା ଵିସମସଣ୍ଠାନା, ତସ୍ମା ''କଳାରୋ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ହୀନାଯାଵତ୍ତୋତି ହୀନସ୍ସ ଗିହିଭାଵସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ନିଵତ୍ତୋ। ଅସ୍ସାସମଲତ୍ଥାତି ଅସ୍ସାସଂ ଅଵସ୍ସଯଂ ପତିଟ୍ଠଂ ନ ହି ନୂନ ଅଲତ୍ଥ, ତଯୋ ମଗ୍ଗେ ତୀଣି ଚ ଫଲାନି ନୂନ ନାଲତ୍ଥାତି ଦୀପେତି। ଯଦି ହି ତାନି ଲଭେଯ୍ୟ, ନ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାଵତ୍ତେଯ୍ୟାତି ଅଯଂ ଥେରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଆଵୁସୋତି ଅହଂ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ''ଅସ୍ସାସଂ ପତ୍ତୋ, ନ ପତ୍ତୋ''ତି ନ କଙ୍ଖାମି। ଥେରସ୍ସ ହି ସାଵକପାରମୀଞାଣଂ ଅଵସ୍ସଯୋ, ତସ୍ମା ସୋ ନ କଙ୍ଖତି। ଆଯତିଂ ପନାଵୁସୋତି ଇମିନା ''ଆଯତିଂ ପଟିସନ୍ଧି ତୁମ୍ହାକଂ ଉଗ୍ଘାଟିତା, ନ ଉଗ୍ଘାଟିତା''ତି ଅରହତ୍ତଫଲଂ ପୁଚ୍ଛତି। ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଆଵୁସୋ, ଵିଚିକିଚ୍ଛାମୀତି ଇମିନା ଥେରୋ ତତ୍ଥ ଵିଚିକିଚ୍ଛାଭାଵଂ ଦୀପେତି।

ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ''ଇମଂ ସୁତକାରଣଂ ଭଗଵତୋ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ''ତି ଉପସଙ୍କମି। ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତାତି ଅରହତ୍ତଂ ବ୍ୟାକତଂ। ଖୀଣା ଜାତୀତି ନ ଥେରେନ ଏଵଂ ବ୍ୟାକତା, ଅଯଂ ପନ ଥେରୋ ତୁଟ୍ଠୋ ପସନ୍ନୋ ଏଵଂ ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ଆରୋପେତ୍ୱା ଆହ। ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସୀତି ତଂ ସୁତ୍ୱା ସତ୍ଥା ଚିନ୍ତେସି – ''ସାରିପୁତ୍ତୋ ଧୀରୋ ଗମ୍ଭୀରୋ। ନ ସୋ କେନଚି କାରଣେନ ଏଵଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସତି। ସଂଖିତ୍ତେନ ପନ ପଞ୍ହେ ବ୍ୟାକତେ ଭଵିସ୍ସତି। ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ନଂ ପଞ୍ହଂ ବ୍ୟାକରାପେସ୍ସାମୀ''ତି ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆମନ୍ତେସି।

ସଚେ ତଂ ସାରିପୁତ୍ତାତି ଇଦଂ ଭଗଵା ''ନ ଏସ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସତି, ପଞ୍ହମେତଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ତଂ କଥେନ୍ତୋଵ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରିସ୍ସତୀ''ତି ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରାପେତୁଂ ଏଵଂ ପୁଚ୍ଛି। ଯଂନିଦାନାଵୁସୋ, ଜାତୀତି, ଆଵୁସୋ, ଅଯଂ ଜାତି ନାମ ଯଂପଚ୍ଚଯା, ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଖଯା ଖୀଣସ୍ମିଂ ଜାତିଯା ପଚ୍ଚଯେ ଜାତିସଙ୍ଖାତଂ ଫଲଂ ଖୀଣନ୍ତି ଵିଦିତଂ। ଇଧାପି ଚ ଥେରୋ ପଞ୍ହେ ଅକଙ୍ଖିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାସଯେ କଙ୍ଖତି। ଏଵଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ଅଞ୍ଞା ନାମ ତଣ୍ହା ଖୀଣା, ଉପାଦାନଂ ଖୀଣଂ, ଭଵୋ ଖୀଣୋ, ପଚ୍ଚଯୋ ଖୀଣୋ, କିଲେସା ଖୀଣାତିଆଦୀହି ବହୂହି କାରଣେହି ସକ୍କା ବ୍ୟାକାତୁଂ, କଥଂ କଥେନ୍ତୋ ପନ ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗହେତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମୀ''ତି।

କିଞ୍ଚାପି ଏଵଂ ଅଜ୍ଝାସଯେ କଙ୍ଖତି, ପଞ୍ହଂ ପନ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱାଵ ପଚ୍ଚଯାକାରଵସେନ ବ୍ୟାକାସି। ସତ୍ଥାପି ପଚ୍ଚଯାକାରଵସେନେଵ ବ୍ୟାକରାପେତୁକାମୋ, ତସ୍ମା ଏସ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତୋଵ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗଣ୍ହି। ତାଵଦେଵ ''ଗହିତୋ ମେ ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯୋ''ତି ଅଞ୍ଞାସି। ଅଥସ୍ସ ନଯସତେନ ନଯସହସ୍ସେନ ପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣଂ ଉପଟ୍ଠାସି। ଯସ୍ମା ପନ ଭଗଵା ଉତ୍ତରି ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ତେନ ତଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ଅନୁମୋଦିତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

କଥଂଜାନତୋ ପନ ତେତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଭି? ସଵିସଯେ ସୀହନାଦଂ ନଦାପେତୁଂ। ଥେରୋ କିର ସୂକରଖାତଲେଣଦ୍ୱାରେ ଦୀଘନଖପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ଵେଦନାପରିଗ୍ଗହସୁତ୍ତେ କଥିଯମାନେ ତାଲଵଣ୍ଟଂ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ବୀଜଯମାନୋ ଠିତୋ ତିସ୍ସୋ ଵେଦନା ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସାଵକପାରମୀଞାଣଂ ଅଧିଗତୋ, ଅଯମସ୍ସ ସଵିସଯୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସଵିସଯେ ଠିତୋ ସୀହନାଦଂ ନଦିସ୍ସତୀତି ନଂ ସନ୍ଧାଯ ସତ୍ଥା ଇଦଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛି। ଅନିଚ୍ଚାତି ହୁତ୍ୱା ଅଭାଵଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚା। ଯଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ସୁଖା ଵେଦନା ଠିତିସୁଖା ଵିପରିଣାମଦୁକ୍ଖା, ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ଠିତିଦୁକ୍ଖା ଵିପରିଣାମସୁଖା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଞାଣସୁଖା ଅଞ୍ଞାଣଦୁକ୍ଖା, ଵିପରିଣାମକୋଟିଯା ପନ ସବ୍ବାଵ ଦୁକ୍ଖା ନାମ ଜାତା। ଵିଦିତନ୍ତି ଯସ୍ମା ଏଵଂ ଵେଦନାତ୍ତଯଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଵିଦିତଂ, ତସ୍ମା ଯା ତତ୍ଥ ତଣ୍ହା, ସା ନ ଉପଟ୍ଠାସୀତି ଦସ୍ସେତି।

ସାଧୁସାଧୂତି ଥେରସ୍ସ ଵେଦନାପରିଚ୍ଛେଦଜାନନେ ସମ୍ପହଂସନଂ। ଥେରୋ ହି ଵେଦନା ଏକାତି ଵା ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ଚତସ୍ସୋତି ଵା ଅଵୁତ୍ତେପି ଵୁତ୍ତନଯେନ ତାସଂ ତିସ୍ସୋତି ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅଞ୍ଞାସି, ତେନ ତଂ ଭଗଵା ସମ୍ପହଂସନ୍ତୋ ଏଵମାହ। ଦୁକ୍ଖସ୍ମିନ୍ତି ଇଦଂ ଭଗଵା ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଆହ – ''ସାରିପୁତ୍ତ, ଯଂ ତଯା 'ଇମିନା କାରଣେନ ଵେଦନାସୁ ତଣ୍ହା ନ ଉପଟ୍ଠାସୀ'ତି ବ୍ୟାକତଂ, ତଂ ସୁବ୍ୟାକତଂ। 'ତିସ୍ସୋ ଵେଦନା'ତି ଵିଭଜନ୍ତେନ ପନ ତେ ଅତିପ୍ପପଞ୍ଚୋ କତୋ, ତଂ 'ଦୁକ୍ଖସ୍ମି'ନ୍ତି ବ୍ୟାକରୋନ୍ତେନପି ହି ତେ ସୁବ୍ୟାକତମେଵ ଭଵେଯ୍ୟ। ଯଂକିଞ୍ଚି ଵେଦଯିତଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଞାତମତ୍ତେପି ହି ଵେଦନାସୁ ତଣ୍ହା ନ ତିଟ୍ଠତି''।

କଥଂ ୱିମୋକ୍ଖାତି କତରା ୱିମୋକ୍ଖା, କତରେନ ୱିମୋକ୍ଖେନ ତଯା ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତାତି ଅହୋ? ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱିମୋକ୍ଖାତି ଅଜ୍ଝତ୍ତୱିମୋକ୍ଖେନ, ଅଜ୍ଝତ୍ତସଙ୍ଖାରେ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପତ୍ତଅରହତ୍ତେନାତି ଅହୋ। ତତ୍ଥ ଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଭିନିୱେସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଭିନିୱେସୋ ବହିଦ୍ଧା ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ବହିଦ୍ଧା ଅଭିନିୱେସୋ ବହିଦ୍ଧା ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ବହିଦ୍ଧା ଅଭିନିୱେସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାନନ୍ତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ହି ଅଭିନିୱେସିତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧାଧମ୍ମାପି ଦଟ୍ଠବ୍ବାଯେୱ, ବହିଦ୍ଧା ଅଭିନିୱେସିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଧମ୍ମାପି। ତସ୍ମା କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ତେ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ଓତାରେତି, ବହିଦ୍ଧାପି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଓତାରେତି, ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତ ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନକାଲେ ମଗ୍ଗୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଭିନିୱେସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। କୋଚି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ତେ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ଓତାରେତି, ତସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନକାଲେ ମଗ୍ଗୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଅଭିନିୱେସୋ ବହିଦ୍ଧା ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। କୋଚି ବହିଦ୍ଧା ସଙ୍ଖାରେସୁ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା, ତେ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଓତାରେତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତମ୍ପି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୁନ ବହିଦ୍ଧା ଓତାରେତି, ତସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନକାଲେ ମଗ୍ଗୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ଇତି ବହିଦ୍ଧା ଅଭିନିୱେସୋ ବହିଦ୍ଧା ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। କୋଚି ବହିଦ୍ଧା ସଙ୍ଖାରେସୁ ଞାଣଂ ଓତାରେତ୍ୱା ତେ ୱୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଓତାରେତି, ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନକାଲେ ମଗ୍ଗୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି। ଇତି ବହିଦ୍ଧା ଅଭିନିୱେସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ତତ୍ର ଥେରୋ “ଅଜ୍ଝତ୍ତସଙ୍ଖାରେ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତେସଂ ୱୱତ୍ଥାନକାଲେ ମଗ୍ଗୱୁଟ୍ଠାନେନ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋସ୍ମୀ”ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱିମୋକ୍ଖା ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋତି ଆହ।

ସବ୍ବୁପାଦାନକ୍ଖଯାତି ସବ୍ବେସଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଉପାଦାନାନଂ ଖଯେନ। ତଥା ସତୋ ୱିହରାମୀତି ତେନାକାରେନ ସତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ୱିହରାମି। ଯଥା ସତଂ ୱିହରନ୍ତନ୍ତି ଯେନାକାରେନ ମଂ ସତିଯା ସମନ୍ନାଗତଂ ୱିହରନ୍ତଂ। ଆସୱା ନାନୁସ୍ସୱନ୍ତୀତି ଚକ୍ଖୁତୋ ରୂପେ ସୱନ୍ତି ଆସୱନ୍ତି ସନ୍ଦନ୍ତି ପୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଏୱଂ ଛହି ଦ୍ୱାରେହି ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୁ ସୱନଧମ୍ମା କାମାସୱାଦଯୋ ଆସୱା ନାନୁସ୍ସୱନ୍ତି ନାନୁପ୍ପୱତ୍ତନ୍ତି, ଯଥା ମେ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଅହୋ। ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ନାୱଜାନାମୀତି ଅତ୍ତାନଞ୍ଚ ନ ଅୱଜାନାମି। ଇମିନା ଓମାନପହାନଂ କଥିତଂ। ଏୱଞ୍ହି ସତି ପଜାନନା ପସନ୍ନା ହୋତି।

ସମଣେନାତି ବୁଦ୍ଧସମଣେନ। ତେସ୍ୱାହଂ ନ କଙ୍ଖାମୀତି ତେସୁ ଅହଂ “କତରୋ କାମାସୱୋ, କତରୋ ଭୱାସୱୋ, କତରୋ ଦିଟ୍ଠାସୱୋ, କତରୋ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ”ତି ଏୱଂ ସରୂପଭେଦତୋପି, “ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା”ତି ଏୱଂ ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦତୋପି ନ କଙ୍ଖାମି। ତେ ମେ ପହୀନାତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛାମୀତି ତେ ମଯ୍ହଂ ପହୀନାତି ୱିଚିକିଚ୍ଛଂ ନ ଉପ୍ପାଦେମି। ଇଦଂ ଭଗୱା “ଏୱଂ ବ୍ୟାକରୋନ୍ତେନପି ତଯା ସୁବ୍ୟାକତଂ ଭୱେଯ୍ୟ ‘ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱିମୋକ୍ଖା ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ’ତିଆଦୀନି ପନ ତେ ୱଦନ୍ତେନ ଅତିପ୍ପପଞ୍ଚୋ କତୋ”ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଆହ।

ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସୀତି ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଅନ୍ତୋମହାଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପାୱିସି ଅସମ୍ଭିନ୍ନାଯ ଏୱ ପରିସାଯ। କସ୍ମା? ବୁଦ୍ଧା ହି ଅନିଟ୍ଠିତାଯ ଦେସନାଯ ଅସମ୍ଭିନ୍ନାଯ ପରିସାଯ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିସନ୍ତା ପୁଗ୍ଗଲଥୋମନତ୍ଥଂ ୱା ପୱିସନ୍ତି ଧମ୍ମଥୋମନତ୍ଥଂ ୱା। ତତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲଥୋମନତ୍ଥଂ ପୱିସନ୍ତୋ ସତ୍ଥା ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି – “ଇମଂ ମଯା ସଂଖିତ୍ତେନ ଉଦ୍ଦେସଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ୱିତ୍ଥାରେନ ଚ ଅୱିଭତ୍ତଂ ଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗାହକା ଭିକ୍ଖୂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆନନ୍ଦଂ ୱା କଚ୍ଚାଯନଂ ୱା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ମଯ୍ହଂ ଞାଣେନ ସଂସନ୍ଦେତ୍ୱା କଥେସ୍ସନ୍ତି, ତତୋପି ଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗାହକା ପୁନ ମଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି। ତେସମହଂ ‘ସୁକଥିତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନନ୍ଦେନ, ସୁକଥିତଂ କଚ୍ଚାଯନେନ, ମଂ ଚେପି ତୁମ୍ହେ ଏତମତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ, ଅହମ୍ପି ନଂ ଏୱମେୱ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ’ନ୍ତି ଏୱଂ ତେ ପୁଗ୍ଗଲେ ଥୋମେସ୍ସାମି। ତତୋ ତେସୁ ଗାରୱଂ ଜନେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଉପସଙ୍କମିସ୍ସନ୍ତି, ତେପି ଭିକ୍ଖୂ ଅତ୍ଥେ ଚ ଧମ୍ମେ ଚ ନିଯୋଜେସ୍ସନ୍ତି, ତେ ତେହି ନିଯୋଜିତା ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ପରିପୂରେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ”ତି।

ଅଥ ୱା ପନସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି – “ଏସ ମଯି ପକ୍କନ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ଆନୁଭାୱଂ କରିସ୍ସତି, ଅଥ ନଂ ଅହମ୍ପି ତଥେୱ ଥୋମେସ୍ସାମି, ତଂ ମମ ଥୋମନଂ ସୁତ୍ୱା ଗାରୱଜାତା ଭିକ୍ଖୂ ଇମଂ ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବଂ, ୱଚନଞ୍ଚସ୍ସ ସୋତବ୍ବଂ ସଦ୍ଧାତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ଭୱିସ୍ସତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା”ତି ଧମ୍ମଥୋମନତ୍ଥଂ ପୱିସନ୍ତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି ଯଥା ଧମ୍ମଦାଯାଦସୁତ୍ତେ ଚିନ୍ତେସି। ତତ୍ର ହିସ୍ସ ଏୱଂ ଅହୋସି – “ମଯି ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠେ ଆମିସଦାଯାଦଂ ଗରହନ୍ତୋ ଧମ୍ମଦାଯାଦଞ୍ଚ ଥୋମେନ୍ତୋ ଇମିସ୍ସଂଯେୱ ପରିସତି ନିସିନ୍ନୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସତି, ଏୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅମ୍ହାକଂ ଏକଜ୍ଝାସଯାଯ ମତିଯା ଦେସିତା ଅଯଂ ଦେସନା ଅଗ୍ଗା ଚ ଗରୁକା ଚ ଭୱିସ୍ସତି ପାସାଣଚ୍ଛତ୍ତସଦିସା”ତି।

ଇଧ ପନ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଉକ୍କଂସେତ୍ୱା ପକାସେତ୍ୱା ଠପେତୁକାମୋ ପୁଗ୍ଗଲଥୋମନତ୍ଥଂ ଉଟ୍ଠାଯାସନା ୱିହାରଂ ପାୱିସି। ଇଦିସେସୁ ଠାନେସୁ ଭଗୱା ନିସିନ୍ନାସନେଯେୱ ଅନ୍ତରହିତୋ ଚିତ୍ତଗତିଯା ୱିହାରଂ ପୱିସତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯଦି ହି କାଯଗତିଯା ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ସବ୍ବା ପରିସା ଭଗୱନ୍ତଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ସା ଏକୱାରଂ ଭିନ୍ନା ପୁନ ଦୁସ୍ସନ୍ନିପାତା ଭୱେଯ୍ୟାତି ଭଗୱା ଅଦିସ୍ସମାନେନ କାଯେନ ଚିତ୍ତଗତିଯା ଏୱ ପାୱିସି।

ଏୱଂ ପୱିଟ୍ଠେ ପନ ଭଗୱତି ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯାନୁରୂପମେୱ ସୀହନାଦଂ ନଦିତୁକାମୋ ତତ୍ର ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ

ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି। ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପଟିସଂୱିଦିତନ୍ତି ଇଦଂ ନାମ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତୀତି ପୁବ୍ବେ ମୟା ଅୱିଦିତଂ ଅଞ୍ଞାତଂ। ପଠମଂ ପଞ୍ହନ୍ତି, ''ସଚେ ତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ କଥଂ ଜାନତା ପନ ତୟା, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କଥଂ ପସ୍ସତା ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା ଖୀଣା ଜାତୀ''ତି ଇମଂ ପଠମଂ ପଞ୍ହଂ। ଦନ୍ଧାୟିତତ୍ତନ୍ତି ସହସା ଆସୟଜାନନତ୍ଥଂ ଦନ୍ଧଭାୱୋ ଅସୀଘତା। ପଠମଂ ପଞ୍ହଂ ଅନୁମୋଦୀତି, ''ଜାତି ପନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, କିଂନିଦାନା''ତି ଇମଂ ଦୁତିୟଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, ''ୟଂନିଦାନାୱୁସୋ, ଜାତୀ''ତି ଏୱଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ ପଠମଂ ପଞ୍ହଂ ଅନୁମୋଦି।

ଏତଦହୋସୀତି ଭଗୱତା ଅନୁମୋଦିତେ ନୟସତେନ ନୟସହସ୍ସେନ ପଞ୍ହସ୍ସ ଏକଙ୍ଗଣିକଭାୱେନ ପାକଟୀଭୂତତ୍ତା ଏତଂ ଅହୋସି। ଦିୱସମ୍ପାହଂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟନ୍ତି ସକଲଦିୱସମ୍ପି ଅହଂ ଭଗୱତୋ ଏତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦତ୍ଥଂ ପୁଟ୍ଠୋ ସକଲଦିୱସମ୍ପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେହି ପଦବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ। ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ''ଥେରୋ ଉଳାରସୀହନାଦଂ ନଦତି, ସୁକାରଣଂ ଏତଂ, ଦସବଲସ୍ସ ନଂ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ''ତି। ତସ୍ମା ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି।

ସା ହି ଭିକ୍ଖୁ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମଧାତୂତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମଧାତୂତି ପଚ୍ଚୟାକାରସ୍ସ ୱିୱଟଭାୱଦସ୍ସନସମତ୍ଥଂ ସାୱକପାରମୀଞାଣଂ। ସାୱକାନଞ୍ହି ସାୱକପାରମୀଞାଣଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଗତିକମେୱ ହୋତି। ୟଥା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଧମ୍ମା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପାକଟା ହୋନ୍ତି, ଏୱଂ ଥେରସ୍ସ ସାୱକପାରମୀଞାଣଂ ସବ୍ବେପି ସାୱକଞାଣସ୍ସ ଗୋଚରଧମ୍ମେ ଜାନାତୀତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଞାଣୱତ୍ଥୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୩। ତତିୟେ ତଂ ସୁଣାଥାତି ତଂ ଞାଣୱତ୍ଥୁଦେସନଂ ସୁଣାଥ। ଞାଣୱତ୍ଥୂନୀତି ଚେତ୍ଥ ଞାଣମେୱ ଞାଣୱତ୍ଥୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଜରାମରଣେ ଞାଣନ୍ତିଆଦୀସୁ ଚତୂସୁ ପଠମଂ ସୱନମୟଞାଣଂ ସମ୍ମସନଞାଣଂ ପଟିୱେଧଞାଣଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣନ୍ତି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଥା ଦୁତିୟଂ। ତତିୟଂ ପନ ଠପେତ୍ୱା ସମ୍ମସନଞାଣଂ ତିୱିଧମେୱ ହୋତି, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ। ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମେସୁ ହି ସମ୍ମସନଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଜାତିୟା ଞାଣନ୍ତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଇମିନା ଧମ୍ମେନାତି ଇମିନା ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମେନ ୱା ମଗ୍ଗଞାଣଧମ୍ମେନ ୱା।

ଦିଟ୍ଠେନାତିଆଦୀସୁ ଦିଟ୍ଠେନାତି ଞାଣଚକ୍ଖୁନା ଦିଟ୍ଠେନ। ୱିଦିତେନାତି ପଞ୍ଞାୟ ୱିଦିତେନ। ଅକାଲିକେନାତି କିଞ୍ଚି କାଲଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ପଟିୱେଧାନନ୍ତରଂୟେୱ ଫଲଦାୟକେନ। ପତ୍ତେନାତି ଅଧିଗତେନ। ପରିୟୋଗାଳ୍ହେନାତି ପରିୟୋଗାହିତେନ ପଞ୍ଞାୟ ଅନୁପୱିଟ୍ଠେନ। ଅତୀତାନାଗତେ ନୟଂ ନେତୀତି ''ୟେ ଖୋ କେଚୀ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅତୀତେ ଚ ଅନାଗତେ ଚ ନୟଂ ନେତି। ଏତ୍ଥ ଚ ନ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମେନ ୱା ମଗ୍ଗଞାଣଧମ୍ମେନ ୱା ସକ୍କା ଅତୀତାନାଗତେ ନୟଂ ନେତୁଂ, ଚତୁସଚ୍ଚେ ପନ ମଗ୍ଗଞାଣେନ ପଟିୱିଦ୍ଧେ ପରତୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ନାମ ହୋତି। ତେନ ନୟଂ ନେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅବ୍ଭଞ୍ଞଂସୂତି ଅଭିଅଞ୍ଞଂସୁ ଜାନିଂସୁ। ସେୟ୍ୟଥାପାହନ୍ତି, ଏତରହୀତି ୟଥା ଅହଂ ଏତରହି ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନ ଜାନାମି। ଅନ୍ୱୟେ ଞାଣନ୍ତି ଅନୁଅୟେ ଞାଣଂ, ଧମ୍ମଞାଣସ୍ସ ଅନୁଗମନେ ଞାଣଂ, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ଧମ୍ମେ ଞାଣନ୍ତି ମଗ୍ଗଞାଣଂ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସେକ୍ଖଭୂମି କଥିତା ହୋତି। ତତିୟଂ।

୪। ଦୁତିୟଞାଣୱତ୍ଥୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪। ଚତୁତ୍ଥେ ସତ୍ତସତ୍ତରୀତି ସତ୍ତ ଚ ସତ୍ତରି ଚ। ବ୍ୟଞ୍ଜନଭାଣକା କିର ତେ ଭିକ୍ଖୂ, ବହୁବ୍ୟଞ୍ଜନଂ କତ୍ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନେ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସୟେନ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣନ୍ତି ପଚ୍ଚୟାକାରେ ଞାଣଂ। ପଚ୍ଚୟାକାରୋ ହି ଧମ୍ମାନଂ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠିତିକାରଣତ୍ତା ଧମ୍ମଟ୍ଠିତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏତ୍ଥ ଞାଣଂ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞାଣଂ, ଏତସ୍ସେୱ ଛବ୍ବିଧସ୍ସ ଞାଣସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଖୟଧମ୍ମନ୍ତି ଖୟଗମନସଭାୱଂ। ୱୟଧମ୍ମନ୍ତି ୱୟଗମନସଭାୱଂ। ୱିରାଗଧମ୍ମନ୍ତି ୱିରଜ୍ଜନସଭାୱଂ। ନିରୋଧଧମ୍ମନ୍ତି ନିରୁଜ୍ଝନସଭାୱଂ। ସତ୍ତସତ୍ତରୀତି ଏକେକସ୍ମିଂ ସତ୍ତ ସତ୍ତ କତ୍ୱା ଏକାଦସସୁ ପଦେସୁ ସତ୍ତସତ୍ତରି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱିପସ୍ସନାପଟିୱିପସ୍ସନା କଥିତା। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫। ପଞ୍ଚମେ ସମୁଦୟୋ ହୋତୀତି ସତ୍ଥା ଇଧେୱ ଦେସନଂ ଓସାପେସି। କିଂକାରଣାତି? ଦିଟ୍ଠିଗତିକସ୍ସ ଓକାସଦାନତ୍ଥଂ। ତସ୍ସଞ୍ହି ପରିସତି ଉପାରମ୍ଭଚିତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଅଥସ୍ସାହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମୀତି ତସ୍ସ ଓକାସଦାନତ୍ଥଂ ଦେସନଂ ଓସାପେସି। ନୋ କଲ୍ଲୋ ପଞ୍ହୋତି ଅୟୁତ୍ତୋ ପଞ୍ହୋ। ଦୁପ୍ପଞ୍ହୋ ଏସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନନୁ ଚ ''କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଜରାମରଣ''ନ୍ତି? ଇଦଂ ସୁପୁଚ୍ଛିତନ୍ତି। କିଞ୍ଚାପି ସୁପୁଚ୍ଛିତଂ, ୟଥା ପନ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକେ ସୁୱଣ୍ଣଥାଲେ ୱଡ୍ଢିତସ୍ସ ସୁଭୋଜନସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଆମଲକମତ୍ତେପି ଗୂଥପିଣ୍ଡେ ଠପିତେ ସବ୍ବଂ ଭୋଜନଂ ଦୁବ୍ଭୋଜନଂ

ହୋତି ଛନ୍ଦେତଙ୍କ, ଏୱମେୱ "କସ୍ସ ଚ ପନିଦଂ ଜରାମରଣ"ନ୍ତି? ଇମିନା ସତ୍ତୂପଲଦ୍ଧିୱାଦପଦେନ ଗୂଥପିଣ୍ଡେନ ତଂ ଭୋଜନଂ ଦୁବ୍ଭୋଜନଂ ୱିଯ ଅଯମ୍ପି ସବ୍ବୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ହୋୱ ଜାତୋତି।

ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋତି ଅରିଯମଗ୍ଗୱାସୋ। ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ଯସ୍ସ ହି ଅଯଂ ଦିଟ୍ଠି, ସୋ "ଜୀୱେ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜମାନେ ସରୀରଂ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ସରୀରେ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତେ ଜୀୱିତଂ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତୀ"ତି ଗଣ୍ହାତି। ଏୱଂ ଗଣ୍ହତୋ ସା ଦିଟ୍ଠି "ସତ୍ତୋ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତୀ"ତି ଗହିତତ୍ତା ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ନାମ ହୋତି । ସଚେ ପନ ସଙ୍ଖାରାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚେୱ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ଚାତି ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ, ସାସନାୱଚରା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ନାମ ଭୱେଯ୍ୟ। ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଚ ନାମେସୋ ୱଟ୍ଟଂ ନିରୋଧେନ୍ତୋ ୱଟ୍ଟଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି , ତଦେୱ ତଂ ୱଟ୍ଟଂ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯା ଗହିତାକାରସ୍ସ ସମ୍ଭୱେ ସତି ୱିନାୱ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ମଗ୍ଗଭାୱନା ନିରତ୍ଥକା ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତୀ"ତି।

ଦୁତିଯନଯେ ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ଯସ୍ସ ଅଯଂ ଦିଟ୍ଠି, ସୋ "ସରୀରଂ ଇଧେୱ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ନ ଜୀୱିତଂ, ଜୀୱିତଂ ପନ ପଞ୍ଜରତୋ ସକୁଣୋ ୱିଯ ଯଥାସୁଖଂ ଗଚ୍ଛତୀ"ତି ଗଣ୍ହାତି। ଏୱଂ ଗଣ୍ହତୋ ସା ଦିଟ୍ଠି "ଇମସ୍ମା ଲୋକା ଜୀୱିତଂ ପରଲୋକଂ ଗତ"ନ୍ତି ଗହିତତ୍ତା ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ନାମ ହୋତି। ଅଯଞ୍ଚ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ ୱିୱଟ୍ଟେନ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ ଏକସଙ୍ଖାରେପି ନିଚ୍ଚେ ଧୁୱେ ସସ୍ସତେ ସତି ଉପ୍ପନ୍ନୋପି ୱଟ୍ଟଂ ୱିୱଟ୍ଟେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି ମଗ୍ଗଭାୱନା ନିରତ୍ଥକା ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀରନ୍ତି ୱା ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠିଯା ସତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯୱାସୋ ନ ହୋତୀ"ତି।

ୱିସୂକାଯିକାନୀତିଆଦି ସବ୍ବଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୱେୱଚନମେୱ। ସା ହି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ୱିନିୱିଜ୍ଝନଟ୍ଠେନ ୱିସୂକମିୱ ଅତ୍ତାନଂ ଆୱରଣତୋ ୱିସୂକାଯିକଂ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଅନନୁୱତ୍ତିତ୍ୱା ତସ୍ସା ୱିରୋଧେନ ପୱତ୍ତନତୋ ୱିସେୱିତଂ, କଦାଚି ଉଚ୍ଛେଦସ୍ସ କଦାଚି ସସ୍ସତସ୍ସ ଗହଣତୋ ୱିରୂପଂ ଫନ୍ଦିତଂ ୱିପ୍ଫନ୍ଦିତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତାଲାୱତ୍ଥୁକତାନୀତି ତାଲୱତ୍ଥୁ ୱିଯ କତାନି, ପୁନ ଅୱିରୁହଣଟ୍ଠେନ ମତ୍ଥକଚ୍ଛିନ୍ନତାଲୋ ୱିଯ ସମୂଲଂ ତାଲଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପତିଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ଚ କତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନଭାୱଂକତାନୀତି ଅନୁଅଭାୱଂ କତାନୀତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୬। ଛଟ୍ଠେ ଇତି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ୱଦେଯ୍ୟାତି ତସ୍ସଂ ପରିସତି ଦିଟ୍ଠିଗତିକୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁକାମୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ପନ ଅୱିସାରଦଧାତୁକୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଦସବଲଂ ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ସଯମେୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ସତ୍ଥା ଏୱମାହ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ନତୁମ୍ହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୭। ସତ୍ତମେ ନ ତୁମ୍ହାକନ୍ତି ଅତ୍ତନି ହି ସତି ଅତ୍ତନିଯଂ ନାମ ହୋତି। ଅତ୍ତାଯେୱ ଚ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା "ନ ତୁମ୍ହାକ"ନ୍ତି ଆହ। ନପି ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ଅଞ୍ଞୋ ନାମ ପରେସଂ ଅତ୍ତା, ତସ୍ମିଂ ସତି ଅଞ୍ଞେସଂ ନାମ ସିଯା, ସୋପି ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା "ନପି ଅଞ୍ଞେସ"ନ୍ତି ଆହ। ପୁରାଣମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମନ୍ତି ନଯିଦଂ ପୁରାଣକମ୍ମମେୱ, ପୁରାଣକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତୋ ପନେସ କାଯୋ, ତସ୍ମା ପଚ୍ଚଯୱୋହାରେନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଭିସଙ୍ଖତନ୍ତିଆଦି କମ୍ମୱୋହାରସ୍ସେୱ ୱସେନ ପୁରିମଲିଙ୍ଗସଭାଗତାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ଅଭିସଙ୍ଖତନ୍ତି ପଚ୍ଚଯେହି କତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଭିସଞ୍ଚେତଯିତନ୍ତି ଚେତନାୱତ୍ଥୁକୋ ଚେତନାମୂଲକୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ୱେଦନିଯନ୍ତି ୱେଦନିଯୱତ୍ଥୂତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଚେତନାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୮। ଅଟ୍ଠମେ ଯଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତେତୀତି ଯଂ ଚେତନଂ ଚେତେତି, ପୱତ୍ତେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଞ୍ଚ ପକପ୍ପେତୀତି ଯଂ ପକପ୍ପନଂ ପକପ୍ପେତି, ପୱତ୍ତେତିଚ୍ଚେୱ ଅତ୍ଥୋ। ଯଞ୍ଚ ଅନୁସେତୀତି ଯଞ୍ଚ ଅନୁସଯଂ ଅନୁସେତି, ପୱତ୍ତେତିଚ୍ଚେୱ ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚେତେତୀତି ତେଭୂମକକୁସଲାକୁସଲଚେତନା ଗହିତା, ପକପ୍ପେତୀତି ଅଟ୍ଠସୁ ଲୋଭସହଗତଚିତ୍ତେସୁ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିକପ୍ପା ଗହିତା, ଅନୁସେତୀତି ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ଚେତନାନଂ ସହଜାତକୋଟିଯା ଚେୱ ଉପନିସ୍ସଯକୋଟିଯା ଚ ଅନୁସଯୋ ଗହିତୋ। ଆରମ୍ମଣମେତଂ ହୋତୀତି (ଚେତନାଦିଧମ୍ମଜାତେ ସତି କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଅୱାରିତତ୍ତା) ଏତଂ ଚେତନାଦିଧମ୍ମଜାତଂ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ପଚ୍ଚଯୋ ହି ଇଧ ଆରମ୍ମଣନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତୋ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯାତି କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତତ୍ଥଂ। ଆରମ୍ମଣେ ସତୀତି ତସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚଯେ ସତି। ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ହୋତୀତି ତସ୍ସ କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପତିଟ୍ଠା ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତେ ୱିଞ୍ଞାଣେତି ତସ୍ମିଂ କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣେ ପତିଟ୍ଠିତେ। ୱିରୂଳ୍ହେତି କମ୍ମଂ ଜୱାପେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଆକଡ୍ଢନସମତ୍ଥତାଯ ନିବ୍ବତ୍ତମୂଲେ ଜାତେ। ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତୀତି ପୁନବ୍ଭୱସଙ୍ଖାତା ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି।

ନୋଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତେତୀତି ଇମିନା ତେଭୂମକଚେତନାୟ ଅପ୍ପୱତ୍ତନକ୍ଖଣୋ ୱୁତ୍ତୋ। ନୋ ଚେ ପକପ୍ପେତୀତି ଇମିନା ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିକପ୍ପାନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତନକ୍ଖଣୋ। ଅଥ ଚେ ଅନୁସେତୀତି ଇମିନା ତେଭୂମକୱିପାକେସୁ ପରିତ୍ତକିରିୟାସୁ ରୂପେତି ଏତ୍ଥ ଅପ୍ପହୀନକୋଟିୟା ଅନୁସୟୋ ଗହିତୋ। ଆରମ୍ମଣମେତଂହୋତୀତି ଅନୁସୟେ ସତି କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିୟା ଅୱାରିତତ୍ତା ଏତଂ ଅନୁସୟଜାତଂ ପଚ୍ଚୟୋୱ ହୋତି।

ନୋ ଚେୱ ଚେତେତୀତିଆଦୀସୁ ପଠମପଦେ ତେଭୂମକକୁସଲାକୁସଲଚେତନା ନିୱତ୍ତା, ଦୁତିୟପଦେ ଅଟ୍ଠସୁ ଚିତ୍ତେସୁ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୟୋ, ତତିୟପଦେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯୋ ଅପ୍ପହୀନକୋଟିୟା ଅନୁସୟିତୋ ଅନୁସୟୋ, ସୋ ନିୱତ୍ତୋ।

ଅପିଚେତ୍ଥ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ଚେତେତି ପକପ୍ପେତି ଅନୁସେତି, ଚେତେତି ନ ପକପ୍ପେତି ଅନୁସେତି, ନ ଚେତେତି ନ ପକପ୍ପେତି ଅନୁସେତି, ନ ଚେତେତି ନ ପକପ୍ପେତି ନ ଅନୁସେତୀତି ଇଦମ୍ପି ଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପଠମନୟେ ଧମ୍ମପରିଚ୍ଛେଦୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଦୁତିୟନୟେ ଚେତେତୀତି ତେଭୂମକକୁସଲଚେତନା ଚେୱ ଚତସ୍ସୋ ଚ ଅକୁସଲଚେତନା ଗହିତା। ନ ପକପ୍ପେତୀତି ଅଟ୍ଠସୁ ଚିତ୍ତେସୁ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୟୋ ନିୱତ୍ତା। ଅନୁସେତୀତି ତେଭୂମକକୁସଲେ ଉପନିସ୍ସୟକୋଟିୟା, ଚତୂସୁ ଅକୁସଲଚେତନାସୁ ସହଜାତକୋଟିୟା ଚେୱ ଉପନିସ୍ସୟକୋଟିୟା ଚ ଅନୁସୟୋ ଗହିତୋ। ତତିୟନୟେ ନ ଚେତେତୀତି ତେଭୂମକକୁସଲାକୁସଲଂ ନିୱତ୍ତଂ, ନ ପକପ୍ପେତୀତି ଅଟ୍ଠସୁ ଚିତ୍ତେସୁ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିୟୋ ନିୱତ୍ତା, ଅନୁସେତୀତି ସୁତ୍ତେ ଆଗତଂ ଠପେତ୍ୱା ତେଭୂମକକୁସଲାକୁସଲୱିପାକକିରିୟାରୂପେସୁ ଅପ୍ପହୀନକୋଟିୟା ଉପନିସ୍ସୟୋ ଗହିତୋ। ଚତୁତ୍ଥନୟୋ ପୁରିମସଦିସୋୱ।

ତଦପ୍ପତିଟ୍ଠିତେତି ତସ୍ମିଂ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତେ। ଅୱିରୂଳ୍ହେତି କମ୍ମଂ ଜୱାପେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଆକଡ୍ଢନସମତ୍ଥତାୟ ଅନିବ୍ବତ୍ତମୂଲେ। ଏତ୍ଥ ପନ କିଂ କଥିତନ୍ତି? ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସ୍ସ କିଚ୍ଚଂ, ଖୀଣାସୱସ୍ସ କିଚ୍ଚକରଣନ୍ତିପି ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମାତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଏତ୍ଥ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚେୱ ଆୟତିଂ ପୁନବ୍ଭୱସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ସନ୍ଧି, ୱେଦନାତଣ୍ହାନମନ୍ତରେ ଏକୋ, ଭୱଜାତୀନମନ୍ତରେ ଏକୋତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିୟଚେତନାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୯। ନୱମେ ୱିଞ୍ଞାଣନାମରୂପାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ସନ୍ଧି, ୱେଦନାତଣ୍ହାନମନ୍ତରେ ଏକୋ, ଭୱଜାତୀନମନ୍ତରେ ଏକୋତି। ନୱମଂ।

୧୦। ତତିୟଚେତନାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୦। ଦସମେ ନତୀତି ତଣ୍ହା। ସା ହି ପିୟରୂପେସୁ ରୂପାଦୀସୁ ନମନଟ୍ଠେନ ''ନତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଆଗତି ଗତି ହୋତୀତି ଆଗତିମ୍ହି ଗତି ହୋତି, ଆଗତେ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେ କମ୍ମେ ୱା କମ୍ମନିମିତ୍ତେ ୱା ଗତିନିମିତ୍ତେ ୱା ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଗତି ହୋତି। ଚୁତୂପପାତୋତି ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆଗତେ ପଟିସନ୍ଧିୱିସୟେ ଗତିୟା ସତି ଇତୋ ଚୱନସଙ୍ଖାତା ଚୁତି, ତତ୍ଥୂପପତ୍ତିସଙ୍ଖାତୋ ଉପପାତୋତି ଅୟଂ ଚୁତୂପପାତୋ ନାମ ହୋତି। ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ନତିୟା ଚ ଆଗତିଗତିୟା ଚ ଅନ୍ତରେ ଏକୋୱ ସନ୍ଧି କଥିତୋତି। ଦସମଂ।

କଳାରଖତ୍ତିୟୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଗହପତିୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଞ୍ଚୱେରଭୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୧। ଗହପତିୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଯତୋତି ଯଦା। ଭୟାନି ୱେରାନୀତି ଭୟୱେରଚେତନାୟୋ। ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେହୀତି ଦୁୱିଧଂ ସୋତାପତ୍ତିୟା ଅଙ୍ଗଂ, (ସୋତାପତ୍ତିୟା ଚ ଅଙ୍ଗଂ,) ଯଂ ପୁବ୍ବଭାଗେ ସୋତାପତ୍ତିପଟିଲାଭାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ''ସପ୍ପୁରିସସଂସେୱୋ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୧୧) ଏୱଂ ଆଗତଂ, ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣସ୍ସ ଚ ସୋତାପତ୍ତିଂ ପତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ, ଯଂ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ଅଙ୍ଗନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦାଦୀନଂ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଇଦମିଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଅରିୟୋତି ନିଦ୍ଦୋସୋ ନିରୁପାରମ୍ଭୋ। ଞାୟୋତି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଞତ୍ୱା ଠିତଞାଣମ୍ପି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋପି। ଯଥାହ – ''ଞାୟୋ ୱୁଚ୍ଚତି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ, ଅରିୟୋପି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଞାୟୋ''ତି। ପଞ୍ଞାୟାତି ଅପରାପରଂ ଉପ୍ପନ୍ନାୟ ୱିପସ୍ସନାପଞ୍ଞାୟ। ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତୀତି ଅପରାପରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଦସ୍ସନୱସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଦିଟ୍ଠୋ।

ଖୀଣନିରୟୋତିଆଦୀସୁ ଆୟତିଂ ତତ୍ଥ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜନତାୟ ଖୀଣୋ ନିରୟୋ ମୟ୍ହନ୍ତି ସୋ ଅହଂ ଖୀଣନିରୟୋ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ସୋତାପନ୍ନୋତି

ମଗ୍ଗସୋତଂ ଆପନ୍ନୋ। ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋତି ନ ୱିନିପାତସଭାୱୋ । ନିଯତୋତି ପଠମମଗ୍ଗସଙ୍ଖାତେନ ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମେନ ନିଯତୋ। ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋତି ଉତ୍ତରିମଗ୍ଗତ୍ତଯସଙ୍ଖାତୋ ସମ୍ବୋଧି ପରଂ ଅଯନଂ ମଯ୍ହନ୍ତି ସୋହଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯନୋ, ତଂ ସମ୍ବୋଧିଂ ଅୱସ୍ସଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝନକୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ପାଣାତିପାତପଚ୍ଚଯାତି ପାଣାତିପାତକମ୍ମକାରଣା। ଭଯଂ ୱେରନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ। ୱେରଞ୍ଚ ନାମେତଂ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି ବାହିରଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକନ୍ତି। ଏକେନ ହି ଏକସ୍ସ ପିତା ମାରିତୋ ହୋତି, ସୋ ଚିନ୍ତେସି ‘‘ଏତେନ କିର ମେ ପିତା ମାରିତୋ, ଅହମ୍ପି ତଂଯେୱ ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ନିସିତଂ ସତ୍ଥଂ ଆଦାଯ ଚରତି। ଯା ତସ୍ସ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପନ୍ନୱେରଚେତନା, ଇଦଂ ବାହିରଂ ୱେରଂ ନାମ। ଯା ପନ ଇତରସ୍ସ ‘‘ଅଯଂ କିର ମଂ ମାରେସ୍ସାମୀତି ଚରତି, ଅହମେୱ ନଂ ପଠମତରଂ ମାରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚେତନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଇଦଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ୱେରଂ ନାମ। ଇଦଂ ତାୱ ଉଭଯମ୍ପି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମେୱ। ଯା ପନ ତଂ ନିରଯେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏତଂ ପହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଜଲିତଂ ଅଯମୁଗ୍ଗରଂ ଗଣ୍ହତୋ ନିରଯପାଲସ୍ସ ଚେତନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଇଦମସ୍ସ ସମ୍ପରାଯିକଂ ବାହିରୱେରଂ। ଯା ଚସ୍ସ ‘‘ଅଯଂ ନିଦ୍ଦୋସଂ ମଂ ପହରିସ୍ସାମୀତି ଆଗଚ୍ଛତି, ଅହମେୱ ନଂ ପଠମତରଂ ପହରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚେତନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଇଦମସ୍ସ ସମ୍ପରାଯିକଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତୱେରଂ। ଯଂ ପନେତଂ ବାହିରୱେରଂ, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲୱେର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକମେୱ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ସେସପଦେସୁପି ‘‘ଇମିନା ମମ ଭଣ୍ଡଂ ହଟଂ , ମଯ୍ହଂ ଦାରେସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପନ୍ନଂ, ମୁସା ୱତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ଭଗ୍ଗୋ, ସୁରାମଦମତ୍ତେନ ଇଦଂ ନାମ କତ’’ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱେରୁପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନାତି ଅଧିଗତେନ ଅଚଲପ୍ପସାଦେନ। ଅରିଯକନ୍ତେହୀତି ପଞ୍ଚହି ସୀଲେହି। ତାନି ହି ଅରିଯାନଂ କନ୍ତାନି ପିଯାନି। ଭୱନ୍ତରଗତାପି ଅରିଯା ତାନି ନ ୱିଜହନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅରିଯକନ୍ତାନୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସେସମେତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଅନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତମେୱ। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯପଞ୍ଚୱେରଭଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୨। ଦୁତିଯେ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଥିତଭାୱମତ୍ତମେୱ ୱିସେସୋ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୩। ତତିଯେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ। ସମୁଦଯନ୍ତି ଦ୍ୱେ ସମୁଦଯା ଖଣିକସମୁଦଯୋ ଚ ପଚ୍ଚଯସମୁଦଯୋ ଚ। ପଚ୍ଚଯସମୁଦଯଂ ପସ୍ସନ୍ତୋପି ଭିକ୍ଖୁ ଖଣିକସମୁଦଯଂ ପସ୍ସତି, ଖଣିକସମୁଦଯଂ ପସ୍ସନ୍ତୋପି ପଚ୍ଚଯସମୁଦଯଂ ପସ୍ସତି। ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋପି ଅଚ୍ଚନ୍ତତ୍ଥଙ୍ଗମୋ ଭେଦତ୍ଥଙ୍ଗମୋତି ଦୁୱିଧୋ। ଅଚ୍ଚନ୍ତତ୍ଥଙ୍ଗମଂ ପସ୍ସନ୍ତୋପି ଭେଦତ୍ଥଙ୍ଗମଂ ପସ୍ସତି, ଭେଦତ୍ଥଙ୍ଗମଂ ପସ୍ସନ୍ତୋପି ଅଚ୍ଚନ୍ତତ୍ଥଙ୍ଗମଂ ପସ୍ସତି। ଦେସେସ୍ସାମୀତି ଇଦଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯଅତ୍ଥଙ୍ଗମଂ ନିବ୍ବତ୍ତିଭେଦଂ ନାମ ଦେସେସ୍ସାମି, ତଂ ସୁଣାଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିଚ୍ଚାତି ନିସ୍ସଯୱସେନ ଚେୱ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଚ ପଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱା। ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତି ଫସ୍ସୋତି ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଗତିଯା ଫସ୍ସୋ। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯୋତି ଅଯଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିବ୍ବତ୍ତି ନାମ। ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋତି ଭେଦୋ। ଏୱଞ୍ହି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ଭିନ୍ନଂ ହୋତି ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିଯଂ। ତତିଯଂ।

୪। ଲୋକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଲୋକସ୍ସାତି ସଙ୍ଖାରଲୋକସ୍ସ। ଅଯମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଞାତିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୫। ପଞ୍ଚମେ ଞାତିକେତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଞାତକାନଂ ଗାମେ। ଗିଞ୍ଜକାୱସଥେତି ଇଟ୍ଠକାହି କତେ ମହାପାସାଦେ। ଧମ୍ମପରିଯାଯନ୍ତି ଧମ୍ମକାରଣଂ। ଉପସ୍ସୁତୀତି ଉପସ୍ସୁତିଟ୍ଠାନଂ, ଯଂ ଠାନଂ ଉପଗତେନ ସକ୍କା ହୋତି ଭଗୱତୋ ସଦ୍ଦଂ ସୋତୁଂ, ତତ୍ଥ ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସୋ କିର ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣସମ୍ମଜ୍ଜନତ୍ଥଂ ଆଗତୋ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମଂ ପହାଯ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଘୋସଂ ସୁଣନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଦ୍ଦସାତି ତଦା କିର ଭଗୱତୋ ଆଦିତୋୱ ପଚ୍ଚଯାକାରଂ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଇଦଂ ଇମିନା ପଚ୍ଚଯେନ ହୋତି, ଇଦଂ ଇମିନା’’ତି ଆୱଜ୍ଜତୋ ଯାୱ ଭୱଗ୍ଗା ଏକଙ୍ଗଣଂ ଅହୋସି, ସତ୍ଥା ମନସିକାରଂ ପହାଯ ୱଚସା ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତୋ ଯଥାନୁସନ୍ଧିନା ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା, ‘‘ଅପି ନୁ ଖୋ ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ କୋଚି ଅସ୍ସୋସୀ’’ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ତଂ ଭିକ୍ଖୁମଦ୍ଦସ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା’’ତି।

ଅସ୍ସୋସିନୋତି ଅସ୍ସୋସି ନୁ। ଅଥ ୱା ଅସ୍ସୋସି ନୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଭାସନ୍ତାନଂ ଅସ୍ସୋସୀତି। ଉଗ୍ଗଣ୍ହାହୀତିଆଦୀସୁ ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋୱ ପଗୁଣଂ

କରୋନ୍ତୋ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି ନାମ। ପଦାନୁପଦଂ ଘଟେତ୍ୱା ୱାଚାଯ ପରିଚିତଂ କରୋନ୍ତୋ ପରିଯାପୁଣାତି ନାମ। ଉଭଯଥାପି ପଗୁଣଂ ଆଧାରପ୍ପତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ ଧାରେତି ନାମ। ଅତ୍ଥସଂହିତୋତି କାରଣନିସ୍ସିତୋ। ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକୋତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଆଦି ପତିଟ୍ଠାନଭୂତୋ। ଇତି ତୀସୁପି ଇମେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୬। ଛଟ୍ଠେ ଅଞ୍ଞତରୋତି ନାମୱସେନ ଅପାକଟୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଜାଣୁସ୍ସୋଣିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୭। ସତ୍ତମେ ଜାଣୁସ୍ସୋଣୀତି ଠାନନ୍ତରୱସେନ ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମୋ ଅସୀତିକୋଟିୱିଭୱୋ ମହାପୁରୋହିତୋ। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଲୋକାଯତିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୮। ଅଟ୍ଠମେ ଲୋକାଯତିକୋତି ୱିତଣ୍ଡସତ୍ଥେ ଲୋକାଯତେ କତପରିଚଯୋ। ଜେଟ୍ଠମେତଂ ଲୋକାଯତନ୍ତି ପଠମଂ ଲୋକାଯତଂ। ଲୋକାଯତନ୍ତି ଚ ଲୋକସ୍ସେୱ ଆଯତଂ, ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନଲୋକସ୍ସ ଆଯତଂ, ମହନ୍ତଂ ଗମ୍ଭୀରନ୍ତି ଉପଧାରିତଙ୍କଂ ପରିତ୍ତଂ ଭାୱଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ। ଏକତ୍ତନ୍ତି ଏକସଭାୱଂ, ନିଚ୍ଚସଭାୱମେୱାତି ପୁଚ୍ଛତି। ପୁଥୁତ୍ତନ୍ତି ପୁରିମସଭାୱେନ ନାନାସଭାୱଂ, ଦେୱମନୁସ୍ସାଦିଭାୱେନ ପଠମଂ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନ ହୋତୀତି ଉଚ୍ଛେଦଂ ସନ୍ଧାଯ ପୁଚ୍ଛତି। ଏୱମେତ୍ଥ ‘‘ସବ୍ବମତ୍ଥି, ସବ୍ବମେକତ୍ତ’’ନ୍ତି ଇମା ଦ୍ୱେପି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଯୋ, ‘‘ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବଂ ପୁଥୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଇମା ଦ୍ୱେ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅରିଯସାୱକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୯। ନୱମେ କିଂ ନୁ ଖୋତି ସଂସଯୁପ୍ପତ୍ତିଆକାରଦସ୍ସନଂ। ସମୁଦଯତୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯଅରିଯସାୱକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୦। ଦସମେ ଦ୍ୱେପି ନଯା ଏକତୋ ୱୁତ୍ତା। ଇଦମେୱ ପୁରିମେନ ନାନତ୍ତଂ, ସେସଂ ତାଦିସମେୱାତି। ଦସମଂ।

ଗହପତିୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ଦୁକ୍ଖୱଗ୍ଗୋ

୧। ପରିୱୀମଂସନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୧। ଦୁକ୍ଖୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ପରିୱୀମଂସମାନୋତି ଉପପରିକ୍ଖମାନୋ। ଜରାମରଣନ୍ତି କସ୍ମା ଜରାମରଣଂ ଏକମେୱ ‘‘ଅନେକୱିଧଂ ନାନପ୍ପକାରକ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଗହିତନ୍ତି ଚେ? ତସ୍ମିଂ ଗହିତେ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା। ଯଥା ହି ଚୂଳାଯ ଗହିତେ ପୁରିସେ ସୋ ପୁରିସୋ ଗହିତୋୱ ହୋତି, ଏୱଂ ଜରାମରଣେ ଗହିତେ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ଗହିତମେୱ ହୋତି। ତସ୍ମା ‘‘ଯଂ ଖୋ ଇଦଂ ଅନେକୱିଧଂ ନାନପ୍ପକାରକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ନୟିତ୍ୱା ଠିତଂ ପୁରିସଂ ୱିଯ ସବ୍ବଦୁକ୍ଖଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତଂ ଚୂଳାଯ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିଯ ଜରାମରଣଂ ଗଣ୍ହି।

ଜରାମରଣନିରୋଧସାରୁପ୍ପଗାମିନୀତି ଜରାମରଣନିରୋଧସ୍ସ ସାରୁପ୍ପଭାୱେନ ନିକ୍କିଲେସତାଯ ପରିସୁଦ୍ଧତାଯ ସଦିସାୱ ହୁତ୍ୱା ଗାମିନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଥା ପଟିପନ୍ନୋ ଚ ହୋତୀତି ଯଥା ତଂ ପଟିପନ୍ନୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀତି ନିବ୍ବାନଧମ୍ମଂ ଅନୁଗତଂ ପଟିପତ୍ତିଧମ୍ମଂ ଚରତି, ପୂରେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋତି ସୀଲଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଜରାମରଣଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିରୋଧତ୍ଥାଯ ପଟିପନ୍ନୋ। ସଙ୍ଖାରନିରୋଧାଯାତି ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିରୋଧତ୍ଥାଯ। ଏତ୍ତାୱତା ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ଦେସନା କଥିତା।

ଇଦାନି ଅରହତ୍ତଫଲପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ ସତତୱିହାରଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଦେସନା ନିୱତ୍ତେତବ୍ବା ସିଯା, ତଥା ଅକତ୍ୱା ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଗଣ୍ହାତୀତି?

ଖୀଣାସଓସ୍ସ ସମତିକ୍କନ୍ତଓଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନଟ୍ଠଂ । ଅପିଚ ପୁନ ଓଟ୍ଟଂ ଆରଭିତ୍ୱା ୱିଓଟ୍ଟେ କଥିଯମାନେ ବୁଜ୍ଝନକସତ୍ତୋ ଚେତ୍ଥ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯଓସେନାପି ଇଦଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଗତୋ ଉପଗତୋ ସମନ୍ନାଗତୋ। ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲୋତି ପୁରିସୋଯେଓ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଉଭଯେନାପି ସମ୍ମୁତିକଥଂ କଥେତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ହି ସମ୍ମୁତିକଥା ପରମତ୍ଥକଥାତି ଦ୍ୱେ କଥା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ''ସତ୍ତୋ ନରୋ ପୁରିସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିସ୍ସୋ ନାଗୋ''ତି ଏୱଂ ପଓତ୍ତା ସମ୍ମୁତିକଥା ନାମ। ''ଖନ୍ଧା ଧାତୁଯୋ ଆଯତନାନୀ''ତି ଏୱଂ ପଓତ୍ତା ପରମତ୍ଥକଥା ନାମ। ପରମତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତାପି ସମ୍ମୁତିଂ ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା କଥେନ୍ତି। ତେ ସମ୍ମୁତିଂ କଥେନ୍ତାପି ପରମତ୍ଥଂ କଥେନ୍ତାପି ସଚ୍ଚମେୱ କଥେନ୍ତି। ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ –

''ଦୁୱେ ସଚ୍ଚାନି ଅକ୍ଖାସି, ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱଦତଂ ୱରୋ;

ସମ୍ମୁତିଂ ପରମତ୍ଥଞ୍ଚ, ତତିଯଂ ନୂପଲବ୍ଭତି;

ସଙ୍କେତୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଲୋକସମ୍ମୁତିକାରଣଂ;

ପରମତ୍ଥୱଚନଂ ସଚ୍ଚଂ, ଧମ୍ମାନଂ ଭୂତଲକ୍ଖଣ''ନ୍ତି।

ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚେ ସଙ୍ଖାରନ୍ତି ତେରସଚେତନାଭେଦଂ ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରଂ। ଅଭିସଙ୍ଖରୋତୀତି କରୋତି। ପୁଞ୍ଞୂପଗଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣଂ କମ୍ମପୁଞ୍ଞେନ ଉପଗତଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ହୋତି, ୱିପାକୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିପାକପୁଞ୍ଞେନ। ଅପୁଞ୍ଞଂ ଚେ ସଙ୍ଖାରନ୍ତି ଦ୍ୱାଦସଚେତନାଭେଦଂ ଅପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି। ଆନେଞ୍ଜଂ ଚେ ସଙ୍ଖାରନ୍ତି ଚତୁଚେତନାଭେଦଂ ଆନେଞ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରଂ। ଆନେଞ୍ଜୂପଗଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି କମ୍ମାନେଞ୍ଜେନ କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିପାକାନେଞ୍ଜେନ ୱିପାକୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପଗତଂ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ତିୱିଧସ୍ସ କମ୍ମାଭିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ଦ୍ୱାଦସପଦିକୋ ପଚ୍ଚଯାକାରୋ ଗହିତୋୱ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସିତଂ।

ଇଦାନି ୱିୱଟ୍ଟଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାତି ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଅଞ୍ଞାଣଂ। ୱିଜ୍ଜାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମମେୱ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ପହୀନାଯ ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଥା ପନ ଚତୁରଙ୍ଗେପି ତମେ ରତ୍ତିଂ ପଦୀପୁଜ୍ଜଲନେ ଅନ୍ଧକାରୋ ପହୀଯତି, ଏୱଂ ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ପହାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନ କିଞ୍ଚି ଲୋକେ ଉପାଦିଯତୀତି ଲୋକେ କିଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ନ ଗଣ୍ହାତି ନ ପରାମସତି। ଅନୁପାଦିଯଂ ନ ପରିତସ୍ସତୀତି ଅନୁପାଦିଯନ୍ତୋ ଅଗଣ୍ହନ୍ତୋ ନେୱ ତଣ୍ହାପରିତସ୍ସନାଯ, ନ ଭଯପରିତସ୍ସନାଯ ପରିତସ୍ସତି, ନ ତଣ୍ହାଯତି ନ ଭାଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱାତି ସଯମେୱ ଅତ୍ତନାୱ ପରିନିବ୍ବାଯତି, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ।

ସୋସୁଖଂ ଚେ ୱେଦନନ୍ତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଭି? ଖୀଣାସଓସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସତତୱିହାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆରଭି। ଅନଜ୍ଝୋସିତାତି ତଣ୍ହାଯ ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅଗହିତା। ଅଥ ଦୁକ୍ଖୱେଦନା କସ୍ମା ୱୁତ୍ତା, କିଂ ତମ୍ପି ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତୋ ଅତ୍ଥୀତି? ଆମ ଅତ୍ଥି। ସୁଖଂ ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତୋଯେୱ ହି ଦୁକ୍ଖଂ ଅଭିନନ୍ଦତି ନାମ ଦୁକ୍ଖଂ ପତ୍ୱା ସୁଖଂ ପତ୍ଥନତୋ ସୁଖସ୍ସ ଚ ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖତୋତି। କାଯପରିଯନ୍ତିକନ୍ତି କାଯପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଯାୱ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରକାଯୋ ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ପୱତ୍ତଂ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱେଦନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକନ୍ତି ଜୀୱିତପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ । ଯାୱ ଜୀୱିତଂ ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ପୱତ୍ତଂ ମନୋଦ୍ୱାରିକୱେଦନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱେଦନା ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଠମଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ମନୋଦ୍ୱାରିକୱେଦନା ପଠମଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ନିରୁଜ୍ଝତି। ସା ହି ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ୱତ୍ଥୁରୂପସ୍ମିଂଯେୱ ପତିଟ୍ଠାତି। ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକା ପୱତ୍ତେ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରୱସେନ ପୱତ୍ତମାନା ପଠମୱଯେ ୱୀସତିୱସ୍ସକାଲେ ରଜ୍ଜନଦୁସ୍ସନମୁଯ୍ହନୱସେନ ଅଧିମତ୍ତା ବଲୱତୀ ହୋତି, ପଣ୍ଣାସୱସ୍ସକାଲେ ଠିତା ହୋତି, ସଟ୍ଠିୱସ୍ସକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିହାଯମାନା ଅସୀତିନୱୁତିୱସ୍ସକାଲେ ମନ୍ଦା ହୋତି। ତଦା ହି ସତ୍ତା ''ଚିରରତ୍ତଂ ଏକତୋ ନିସୀଦିମ୍ହା ନିପଜ୍ଜିମ୍ହା''ତି ୱଦନ୍ତେପି ''ନ ସଞ୍ଜାନାମା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଧିମତ୍ତାନିପି ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣାନି ''ନ ପସ୍ସାମ ନ ସୁଣାମ'', ''ସୁଗନ୍ଧଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ୱା ସାଦୁଂ ଅସାଦୁଂ ୱା ଥଦ୍ଧଂ ମୁଦୁକନ୍ତି ୱା ନ ଜାନାମା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଇତି ନେସଂ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱେଦନା ଭଗ୍ଗା ହୋତି, ମନୋଦ୍ୱାରିକାୱ ପୱତ୍ତତି। ସାପି ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପରିହାଯମାନା ମରଣସମଯେ ହଦଯକୋଟିଂଯେୱ ନିସ୍ସାଯ ପୱତ୍ତତି। ଯାୱ ପନେସା ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ସତ୍ତୋ ଜୀୱତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଦା ନପ୍ପୱତ୍ତତି, ତଦା ମତୋ ନିରୁଦ୍ଧୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ ୱାପିଯା ଦୀପେତବ୍ବୋ –

ଯଥା ହି ପୁରିସୋ ପଞ୍ଚୋଦକମଗ୍ଗସମ୍ପନ୍ନଂ ୱାପିଂ କରେଯ୍ୟ, ପଠମଂ ଦେୱେ ୱୁଟ୍ଠେ ପଞ୍ଚହି ଉଦକମଗ୍ଗେହି ଉଦକଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋୱାପିଯଂ ଆୱାଟେ

ପୂରେଯ୍ୟ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ଉଦକମଗ୍ଗେ ପୂରେତ୍ୱା ଗାୱୁତଡ୍ଢୟୋଜନମତ୍ତଂ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ଉଦକଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ ତତୋ ତତୋ ୱିସ୍ସନ୍ଦମାନଂ, ଅଥ ନିଦ୍ଧମନତୁମ୍ବେ ୱିୱରିତ୍ୱା ଖେତ୍ତେସୁ କମ୍ମେ କରିୟମାନେ ଉଦକଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ, ସସ୍ସପାକକାଲେ (ଉଦକଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତଂ,) ଉଦକଂ ପରିହୀନଂ ''ମଚ୍ଛେ ଗଣ୍ହାମା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ତତୋ କତିପାହେନ ଆୱାଟେସ୍ୱେୱ ଉଦକଂ ସଣ୍ଠହେଯ୍ୟ। ଯାୱ ପନ ତଂ ଆୱାଟେସୁ ହୋତି, ତାୱ ''ମହାୱାପିୟଂ ଉଦକଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଯଦା ପନ ତତ୍ଥ ଛିଜ୍ଜତି, ତଦା ''ୱାପିୟଂ ଉଦକଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଠମଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ପଞ୍ଚହି ମଗ୍ଗେହି ଉଦକେ ପୱିସନ୍ତେ ଆୱାଟାନଂ ପୂରଣକାଲୋ ୱିୟ ହି ପଠମମେୱ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ମନୋଦ୍ୱାରିକୱେଦନାୟ ୱତ୍ଥୁରୂପେ ପତିଟ୍ଠିତକାଲୋ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମଗ୍ଗାନଂ ପୂରିତକାଲୋ ୱିୟ ପୱତ୍ତେ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱେଦନାୟ ପୱତ୍ତିକାଲୋ, ଗାୱୁତଡ୍ଢୟୋଜନମତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣଂ ୱିୟ ପଠମୱୟେ ୱୀସତିୱସ୍ସକାଲେ ରଜ୍ଜନାଦିୱସେନ ତସ୍ସା ଅଧିମତ୍ତବଲୱଭାୱୋ, ଯାୱ ୱାପିତୋ ଉଦକଂ ନ ନିଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ତାୱ ପୂରାୟ ୱାପିୟା ଠିତକାଲୋ ୱିୟ ପଞ୍ଞାସୱସ୍ସକାଲେ ତସ୍ସା ଠିତକାଲୋ, ନିଦ୍ଧମନତୁମ୍ବେସୁ ୱିୱଟେସୁ କମ୍ମନ୍ତେ କରିୟମାନେ ଉଦକସ୍ସ ନିକ୍ଖମନକାଲୋ ୱିୟ ସଟ୍ଠିୱସ୍ସକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତସ୍ସା ପରିହାନି, ଉଦକେ ଭଟ୍ଠେ ଉଦକମଗ୍ଗେସୁ ପରିତ୍ତୋଦକସ୍ସ ଠିତକାଲୋ ୱିୟ ଅସୀତିନୱୁତିୱସ୍ସକାଲେ ପଞ୍ଚଦ୍ୱାରିକୱେଦନାୟ ମନ୍ଦକାଲୋ, ଆୱାଟେସ୍ୱେୱ ଉଦକସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନକାଲୋ ୱିୟ ହଦୟୱତ୍ଥୁକୋଟିଂ ନିସ୍ସାୟ ମନୋଦ୍ୱାରିକୱେଦନାୟ ପୱତ୍ତିକାଲୋ, ଆୱାଟେସୁ ପରିତ୍ତେପି ଉଦକେ ସତି ''ୱାପିୟଂ ଉଦକଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବକାଲୋ ୱିୟ ଯାୱ ସା ପୱତ୍ତତି, ତାୱ ''ସତ୍ତୋ ଜୀୱତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥା ପନ ଆୱାଟେସୁ ଉଦକେ ଛିନ୍ନେ ''ନତ୍ଥି ୱାପିୟଂ ଉଦକ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ମନୋଦ୍ୱାରିକୱେଦନାୟ ଅପ୍ପୱତ୍ତମାନାୟ ''ସତ୍ତୋ ମତୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମଂ ୱେଦନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦିୟମାନୋ''ତି।

କାୟସ୍ସ ଭେଦାତି କାୟସ୍ସ ଭେଦେନ। ଜୀୱିତପରିୟାଦାନା ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଜୀୱିତକ୍ଖୟତୋ ଉଦ୍ଧଂ। ଇଧେୱାତି ପଟିସନ୍ଧିୱସେନ ପରତୋ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଇଧେୱ। ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ପୱତ୍ତିୱିପ୍ଫନ୍ଦନଦରଥରହିତାନି ସୀତାନି ଅପ୍ପୱତ୍ତନଧମ୍ମାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ସରୀରାନୀତି ଧାତୁସରୀରାନି। ଅୱସିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅୱସିଟ୍ଠାନି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି।

କୁମ୍ଭକାରପାକାତି କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ ଭାଜନପଚନଟ୍ଠାନତୋ। ପଟିସିସ୍ସେଯ୍ୟାତି ଠପେଯ୍ୟ। କପଲ୍ଲାନୀତି ସହ ମୁଖୱଟ୍ଟିୟା ଏକାବଦ୍ଧାନି କୁମ୍ଭକପଲ୍ଲାନି। ଅୱସିସ୍ସେୟ୍ୟୁନ୍ତି ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟୁଂ। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଆଦିତ୍ତକୁମ୍ଭକାରପାକୋ ୱିୟ ହି ତୟୋ ଭୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, କୁମ୍ଭକାରୋ ୱିୟ ଯୋଗାୱଚରୋ, ପାକତୋ କୁମ୍ଭକାରଭାଜନାନଂ ନୀହରଣଦଣ୍ଡକୋ ୱିୟ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣଂ, ସମୋ ଭୂମିଭାଗୋ ୱିୟ ଅସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନତଲଂ, ଦଣ୍ଡକେନ ଉଣ୍ହକୁମ୍ଭଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ସମେ ଭୂମିଭାଗେ କୁମ୍ଭସ୍ସ ଠପିତକାଲୋ ୱିୟ ଆରଦ୍ଧୱିପସ୍ସକସ୍ସ ରୂପସତ୍ତକଂ ଅରୂପସତ୍ତକଂ ୱିପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଚ ପଗୁଣେ ୱିଭୂତେ ଉପଟ୍ଠହମାନେ ତଥାରୂପଂ ଉତୁସପ୍ପାୟାଦିଂ ଲଭିତ୍ୱା ଏକାସନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଚତୂହି ଅପାୟେହି ଅତ୍ତଭାୱଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଫଲସମାପତ୍ତିୱସେନ ଅସଙ୍ଖତେ ନିବ୍ବାନତଲେ ଠିତକାଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଖୀଣାସୱୋ ପନ ଉଣ୍ହକୁମ୍ଭୋ ୱିୟ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତଦିୱସେୟେୱ ନ ପରିନିବ୍ବାତି, ସାସନପ୍ପୱେଣିଂ ପନ ଘଟୟମାନୋ ପଣ୍ଣାସସଟ୍ଠିୱସ୍ସାନି ଠତ୍ୱା ଚରିମକଚିତ୍ତପ୍ପତ୍ତିୟା ଉପାଦିଣ୍ଣକକ୍ଖନ୍ଧଭେଦା ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାତି। ଅଥସ୍ସ କୁମ୍ଭସ୍ସ ୱିୟ କପଲ୍ଲାନି ଅନୁପାଦିଣ୍ଣକସରୀରାନେୱ ଅୱସିସ୍ସନ୍ତୀତି। ସରୀରାନି ଅୱସିସ୍ସନ୍ତୀତି ପଜାନାତୀତି ଇଦଂ ପନ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଅନୁୟୋଗାରୋପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଞ୍ଞାୟେଥାତି ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଞ୍ଞାୟେଥ। ସାଧୁ ସାଧୂତି ଥେରାନଂ ବ୍ୟାକରଣଂ ସମ୍ପହଂସତି। ଏୱମେତନ୍ତି ଯଦେତଂ ତିୱିଧେ ଅଭିସଙ୍ଖାରେ ଅସତି ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅପ୍ପଞ୍ଞାଣନ୍ତିଆଦି, ଏୱମେୱ ଏତଂ। ଅଧିମୁଚ୍ଚଥାତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତଂ ଅଧିମୋକ୍ଖଂ ପଟିଲଭଥ। ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ଅୟମେୱ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଅୟଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ, ଯଦିଦଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଉପାଦାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୨। ଦୁତିୟେ ଉପାଦାନିୟେସୂତି ଚତୁନ୍ନଂ ଉପାଦାନାନଂ ପଚ୍ଚୟେସୁ ତେଭୂମକଧମ୍ମେସୁ। ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋତି ଅସ୍ସାଦଂ ଅନୁପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ। ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧେ। ତଦାହାରୋତି ତଂପଚ୍ଚୟୋ। ତଦୁପାଦାନୋତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଏୱମେୱଖୋତି ଏତ୍ଥ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିୟ ହି ତୟୋ ଭୱା, ତେଭୂମକୱଟ୍ଟନ୍ତିପି ଏତଦେୱ, ଅଗ୍ଗିଜଗ୍ଗକପୁରିସୋ ୱିୟ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତୋ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ସୁକ୍ଖତିଣଗୋମୟାଦିପକ୍ଖିପନଂ ୱିୟ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ତଣ୍ହାଦିୱସେନ ଛହି ଦ୍ୱାରେହି କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମକରଣଂ। ତିଣଗୋମୟାଦୀସୁ ଖୀଣେସୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ ତେସଂ ପକ୍ଖିପନେନ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ୱଡ୍ଢନଂ ୱିୟ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଉଟ୍ଠାୟ ସମୁଟ୍ଠାୟ ଯଥାୱୁତ୍ତକମ୍ମାୟୂହନେନ ଅପରାପରଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖନିବ୍ବତ୍ତନଂ।

ନ କାଲେନ କାଲଂ ସୁକ୍ଖାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟାତି ତଣ୍ହଂ କୋଚି ଅତ୍ଥକାମୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – ''ଭୋ କସ୍ମା ଉଟ୍ଠାୟ ସମୁଟ୍ଠାୟ କଲାପେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା

ସୁକ୍ଖତିଣକଟ୍ଠାନଂ ପଚ୍ଛିଯଞ୍ଚ ପୂରେତ୍ୱା ସୁକ୍ଖଗୋମଯାନି ପକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଏତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଜାଲେସି? ଅପି ନୁ ତେ ଅତ୍ଥି ଇତୋନିଦାନଂ କାଚି ୱଡ୍ଢୀତି? ୱଂସାଗତମେତଂ ଭୋ ଅମ୍ହାକଂ, ଇତୋନିଦାନଂ ପନ ମେ ଅୱଡ୍ଢିଯେୱ, କୁତୋ ୱଡ୍ଢି? ଅହଞ୍ହି ଇମଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଜଗ୍ଗନ୍ତୋ ନେୱ ନ୍ହାଯିତୁଂ ନ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ଲଭାମୀତି। ତେନ ହି ଭୋ କିଂ ତେ ଇମିନା ନିରତ୍ଥକେନ ଅଗ୍ଗିଜାଲନେନ? ଏହି ତ୍ୱଂ ଏତାନି ଆଭତାନି ତିଣାଦୀନି ଏତ୍ଥ ନିକ୍ଖିପ, ତାନି ସଯମେୱ ଝାଯିସ୍ସନ୍ତି, ତ୍ୱଂ ପନ ଅସୁକସ୍ମିଂ ଠାନେ ସୀତୋଦକା ପୋକ୍ଖରଣୀ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ନ୍ହତ୍ୱା, ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନେହି ଅତ୍ତାନଂ ମଣ୍ଡେତ୍ୱା ସୁନିୱତ୍ଥୋ ସୁପାରୁତୋୱ ପାଦୁକାହି ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପାସାଦୱରମାରୁଯ୍ହ ୱାତପାନଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ମହାୱୀଥିଯଂ ୱିରୋଚମାନୋ ନିସୀଦ ଏକଗ୍ଗୋ ସୁଖସମପ୍ପିତୋ ହୁତ୍ୱା, ତତ୍ଥ ତେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ତିଣାଦୀନଂ ଖଯେନ ସଯମେୱ ଅଯଂ ଅଗ୍ଗି ଅପ୍ପଣ୍ଣତ୍ତିଭାୱଂ ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି। ସୋ ତଥା କରେଯ୍ଯ। ତଥେୱ ଚ ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସୋ ଅଗ୍ଗି ଉପାଦାନକ୍ଖଯେନ ଅପ୍ପଣ୍ଣତ୍ତିଭାୱଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ‘‘ନ କାଲେନ କାଲ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଚତ୍ତାଲୀସାଯ କଟ୍ଠୱାହାନଂ ଜଲମାନୋ ମହାଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱିଯ ହି ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଅଗ୍ଗିଜଗ୍ଗନକପୁରିସୋ ୱିଯ ୱଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତକୋ ଯୋଗାୱଚରୋ, ଅତ୍ଥକାମୋ ପୁରିସୋ ୱିଯ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତେନ ପୁରିସେନ ତସ୍ସ ଦିନ୍ନଓୱାଦୋ ୱିଯ ତଥାଗତେନ ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ତେଭୂମକଧମ୍ମେସୁ ନିବ୍ବିନ୍ଦ, ଏୱଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖା ମୁଚ୍ଚିସ୍ସସୀ’’ତି ତସ୍ସ ତେଭୂମକଧମ୍ମେସୁ କମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ କଥିତକାଲୋ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପାସାଦେ ନିସିନ୍ନକାଲୋ ୱିଯ ଯୋଗିନୋ ସୁଗତୋୱାଦଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ତେଭୂମକଧମ୍ମେସୁ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ଯଥାନୁରୂପଂ ଆହାରସପ୍ପାଯାଦିଂ ଲଭିତ୍ୱା, ଏକାସନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଅଗ୍ଗଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତକାଲୋ, ତସ୍ସ ନ୍ହାନୱିଲେପନାଦୀହି ସୁଧୋତମଣ୍ଡିତକାଯତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଏକଗ୍ଗସୁଖସମପ୍ପିତକାଲୋ ୱିଯ ଯୋଗିନୋ ଅରିଯମଗ୍ଗପୋକ୍ଖରଣିଯଂ ମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣୋଦକେନ ସୁନ୍ହାତସୁଧୋତକିଲେସମଲସ୍ସ ହିରୋତ୍ତପ୍ପସାଟକେ ନିୱାସେତ୍ୱା ସୀଲୱିଲେପନାନୁଲିତ୍ତସ୍ସ ଅରହତ୍ତମଣ୍ଡନେନ ଅତ୍ତଭାୱଂ ମଣ୍ଡେତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତିପୁପ୍ଫଦାମଂ ପିଲନ୍ଧିତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିପାଦପାଦୁକା ଆରୁଯ୍ହ ନିବ୍ବାନନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଧମ୍ମପାସାଦଂ ଆରୁଯ୍ହ ସତିପଟ୍ଠାନମହାୱୀଥିଯଂ ୱିରୋଚମାନସ୍ସ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନକାଲୋ। ତସ୍ସ ପନ ପୁରିସସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ତିଣାଦୀନଂ ଖଯେନ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅପ୍ପଣ୍ଣତ୍ତିଗମନକାଲୋ ୱିଯ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ଉପାଦିଣ୍ଣକକ୍ଖନ୍ଧଭେଦେନ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ମହାୱଟ୍ଟୂପସମୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସଂଯୋଜନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୩। ତତିଯେ ସଂଯୋଜନିଯେସୂତି ଦସନ୍ନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପଚ୍ଚଯେସୁ। ଝାଯେଯ୍ଯାତି ଜଲେଯ୍ଯ। ତେଲଂ ଆସିଞ୍ଚେଯ୍ଯ ୱଟ୍ଟିଂ ଉପସଂହରେଯ୍ଯାତି ଦୀପପଟିଜଗ୍ଗନତ୍ଥଂ ତେଲଭାଜନଞ୍ଚ ମହନ୍ତଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟିକପାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ସମୀପେ ନିଚ୍ଚଂ ଠିତୋୱ ତେଲେ ଖୀଣେ ତେଲଂ ଆସିଞ୍ଚେଯ୍ଯ, ୱଟ୍ଟିଯା ଖୀଣାଯ ୱଟ୍ଟିଂ ଉପସଂହରେଯ୍ଯ। ସେସମେତ୍ଥ ସଦ୍ଧିଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନେନ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯସଂଯୋଜନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୪। ଚତୁତ୍ଥେ ଉପମଂ ପଠମଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ। ସେସଂ ତାଦିସମେୱ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ମହାରୁକ୍ଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୫। ପଞ୍ଚମେ ଉଦ୍ଧଂ ଓଜଂ ଅଭିହରନ୍ତୀତି ପଥୱୀରସଞ୍ଚ ଆପୋରସଞ୍ଚ ଉପରି ଆରୋପେନ୍ତି। ଓଜାଯ ଆରୋପିତତ୍ତା ହତ୍ଥସତୁବ୍ବେଧସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଙ୍କୁରଗ୍ଗେସୁ ବିନ୍ଦୁବିନ୍ଦୂନି ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ସିନେହୋ ତିଟ୍ଠତି। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ମହାରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ ହି ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ, ମୂଲାନି ୱିଯ ଆଯତନାନି, ମୂଲେହି ଓଜାଯ ଆରୋହନଂ ୱିଯ ଛହି ଦ୍ୱାରେହି କମ୍ମାରୋହନଂ, ଓଜାଯ ଅଭିରୁଳ୍ହତ୍ତା ମହାରୁକ୍ଖସ୍ସ ଯାୱକପ୍ପଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଛହି ଦ୍ୱାରେହି କମ୍ମଂ ଆଯୂହନ୍ତସ୍ସ ଅପରାପରଂ ୱଟ୍ଟସ୍ସ ୱଡ୍ଢନୱସେନ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଠାନଂ।

କୁଦ୍ଦାଲପିଟକନ୍ତି କୁଦ୍ଦାଲଞ୍ଚେୱ ପଚ୍ଛିଭାଜନଞ୍ଚ। ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦେଯ୍ଯାତି ଖୁଦ୍ଦକମହନ୍ତାନି ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡାନି କରୋନ୍ତୋ ଛିନ୍ଦେଯ୍ଯ। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଇଧାପି ହି ମହାରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ, ରୁକ୍ଖଂ ନାସେତୁକାମୋ ପୁରିସୋ ୱିଯ ଯୋଗାୱଚରୋ, କୁଦ୍ଦାଲୋ ୱିଯ ଞାଣଂ, ପଚ୍ଛି ୱିଯ ସମାଧି, ରୁକ୍ଖଚ୍ଛେଦନଫରସୁ ୱିଯ ଞାଣଂ, ରୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲେ ଛିନ୍ନକାଲୋ ୱିଯ ଯୋଗିନୋ ଆଚରିଯସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଞା, ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ ଛିନ୍ଦନକାଲୋ ୱିଯ ସଙ୍ଖେପତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ମନସିକାରୋ, ଫାଲନଂ ୱିଯ ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସାଯ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ୱିତ୍ଥାରମନସିକାରୋ, ସକଲିକଂ ସକଲିକଂ କରଣକାଲୋ ୱିଯ ଉପାଦାରୂପସ୍ସ ଚେୱ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧାରମ୍ମଣସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚାତି ଇମେସଂ ୱସେନ

ନାମରୂପପରିଗ୍ଗହୋ, ମୂଲାନଂ ଉପଚ୍ଛେଦନଂ ୱିଯ ତସ୍ସେୱ ନାମରୂପସ୍ସ ପଚ୍ଚଯପରିଯେସନଂ, ୱାତାତପେ ୱିସୋସେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗିନା ଡହନକାଲୋ ୱିଯ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ସମ୍ପାଯଂ ଲଭିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ୱିଭୂତେ ଉପଟ୍ଠହମାନେ ଏକପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗଫଲପ୍ପତ୍ତି, ମସିକରଣଂ ୱିଯ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତଦିୱସେଯେୱ ଅପରିନିବ୍ବାଯନ୍ତସ୍ସ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠିତ କାଲୋ, ମହାୱାତେ ଓପୁନନଂ ନଦିଯା ପୱାହନଂ ୱିଯ ଚ ଉପାଦିଣ୍ଣକକ୍ଖନ୍ଧଭେଦେନ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ୱଟ୍ଟୂପସମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯମହାରୁକ୍ଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୬। ଛଟ୍ଠେପି ଉପମଂ ପଠମଂ ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଇଦମେୱ ନାନତ୍ତଂ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତରୁଣରୁକ୍ଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୭-୫୯। ସତ୍ତମେ ତରୁଣୋତି ଅଜାତଫଲୋ। ପଲିମଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ସୋଧେଯ୍ୟ। ପଂସୁଂ ଦଦେଯ୍ୟାତି ଥଦ୍ଧଫରୁସପଂସୁଂ ହରିତ୍ୱା ମୁଦୁଗୋମଯଚୁଣ୍ଣମିସ୍ସଂ ମଧୁରପଂସୁଂ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ୱୁଦ୍ଧିନ୍ତି ୱୁଦ୍ଧିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁପ୍ଫୂପଗୋ ପୁପ୍ଫଂ, ଫଲୂପଗୋ ଫଲଂ ଗଣ୍ହେଯ୍ୟ। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ତରୁଣରୁକ୍ଖୋ ୱିଯ ହି ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ, ରୁକ୍ଖଜଗ୍ଗକୋ ପୁରିସୋ ୱିଯ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ମୂଲଫଲସନ୍ତାନାଦୀନି ୱିଯ ତୀହି ଦ୍ୱାରେହି କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମାଯୂହନଂ, ରୁକ୍ଖସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିଆପଜ୍ଜନଂ ୱିଯ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ତୀହି ଦ୍ୱାରେହି କମ୍ମଂ ଆଯୂହତୋ ଅପରାପରଂ ୱଟ୍ଟପ୍ପୱତ୍ତି। ୱିୱଟ୍ଟଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠମନୱମାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ। ସତ୍ତମାଦୀନି।

୧୦। ନିଦାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୦। ଦସମେ କୁରୂସୁ ୱିହରତୀତି କୁରୁତି ଏୱଂ ବହୁୱଚନୱସେନ ଲଦ୍ଧୱୋହାରେ ଜନପଦେ ୱିହରତି। କମ୍ମାସଧମ୍ମଂ ନାମ କୁରୂନଂ ନିଗମୋତି ଏୱଂନାମକୋ କୁରୂନଂ ନିଗମୋ, ତଂ ଗୋଚରଗାମଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଯସ୍ମାତି ପିଯୱଚନମେତଂ ଗରୁୱଚନମେତଂ। ଆନନ୍ଦୋତି ତସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ନାମଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦୀତି ଛ ନିସଜ୍ଜଦୋସେ ୱିୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଦକ୍ଖିଣଜାଣୁମଣ୍ଡଲସ୍ସ ଅଭିମୁଖଟ୍ଠାନେ ଛବ୍ବଣ୍ଣାନଂ ବୁଦ୍ଧରସ୍ମୀନଂ ଅନ୍ତୋ ପୱିସିତ୍ୱା ପସନ୍ନଲାଖାରସଂ ୱିଗାହନ୍ତୋ ୱିଯ ସୁୱଣ୍ଣପଟଂ ପାରୁପନ୍ତୋ ୱିଯ ରତ୍ତକମ୍ବଲୱିତାନମଜ୍ଝଂ ପୱିସନ୍ତୋ ୱିଯ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ନିସୀଦି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦୀ''ତି।

କାଯ ପନ ୱେଲାଯ କେନ କାରଣେନ ଅଯମାଯସ୍ମା ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋତି? ସାଯନ୍ହୱେଲାଯ ପଚ୍ଚଯାକାରପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନକାରଣେନ। ତଂ ଦିୱସଂ କିର ଅଯମାଯସ୍ମା କୁଲସଙ୍ଗହତ୍ଥାଯ ଘରଦ୍ୱାରେ ଘରଦ୍ୱାରେ ସହସ୍ସଭଣ୍ଡିକଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ୱିଯ କମ୍ମାସଧମ୍ମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସତ୍ଥରି ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିଟ୍ଠେ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଦିୱାଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତେୱାସିକେସୁ ୱତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିକ୍କନ୍ତେସୁ ଦିୱାଟ୍ଠାନଂ ପଟିସମ୍ମଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚମ୍ମକ୍ଖଣ୍ଡଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଉଦକତୁମ୍ବତୋ ଉଦକେନ ହତ୍ଥପାଦେ ସୀତଲଂ କତ୍ୱା ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା। ଅଥ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନକାଲୱସେନ ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ପଚ୍ଚଯାକାରେ ଞାଣଂ ଓତାରେସି। ସୋ ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା''ତିଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନ୍ତଂ, ଅନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆଦିଂ, ଉଭଯନ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଜ୍ଝଂ, ମଜ୍ଝତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ପାପେନ୍ତୋ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦ୍ୱାଦସପଦଂ ପଚ୍ଚଯାକାରଂ ସମ୍ମସି। ତସ୍ସେୱଂ ସମ୍ମସନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯାକାରୋ ୱିଭୂତୋ ହୁତ୍ୱା ଉତ୍ତାନକୁତ୍ତାନକୋ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାସି। ତତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯାକାରୋ ସବ୍ବବୁଦ୍ଧେହି ଗମ୍ଭୀରୋ ଚେୱ ଗମ୍ଭୀରାୱଭାସୋ ଚାତି କଥିତୋ, ମଯ୍ହଂ ଖୋ ପନ ପଦେସଞାଣେ ଠିତସ୍ସ ସାୱକସ୍ସ ସତୋ ଉତ୍ତାନୋ ୱିଯ ୱିଭୂତୋ ପାକଟୋ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି, ମଯ୍ହଂଯେୱ ନୁ ଖୋ ଏସ ଉତ୍ତାନକୋ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାତି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପୀତି ଅତ୍ତନୋ ଉପଟ୍ଠାନକାରଣଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସ୍ସାମୀ''ତି ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ ଉଟ୍ଠାଯ ଚମ୍ମକ୍ଖଣ୍ଡଂ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ଆଦାଯ ସାଯନ୍ହସମଯେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ସାଯନ୍ହୱେଲାଯଂ ପଚ୍ଚଯାକାରପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନକାରଣେନ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ''ତି।

ଯାୱ ଗମ୍ଭୀରୋତି ଏତ୍ଥ ଯାୱସଦ୍ଦୋ ପମାଣାତିକ୍କମେ। ଅତିକ୍କମ୍ମ ପମାଣଂ ଗମ୍ଭୀରୋ, ଅତିଗମ୍ଭୀରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଗମ୍ଭୀରାୱଭାସୋତି ଗମ୍ଭୀରୋୱ ହୁତ୍ୱା ଅୱଭାସତି, ଦିସ୍ସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକଞ୍ହି ଉତ୍ତାନମେୱ ଗମ୍ଭୀରାୱଭାସଂ ହୋତି ପୂତିପଣ୍ଣରସୱସେନ କାଳୱଣ୍ଣଂ ପୁରାଣୋଦକଂ ୱିଯ। ତଞ୍ହି ଜାଣୁପ୍ପମାଣମ୍ପି ସତପୋରିସଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ଏକଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ଉତ୍ତାନାୱଭାସଂ ହୋତି ମଣିଭାସଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନୋଦକଂ ୱିଯ। ତଞ୍ହି ସତପୋରିସମ୍ପି ଜାଣୁପ୍ପମାଣଂ ୱିଯ ଖାଯତି। ଏକଂ ଉତ୍ତାନଂ ଉତ୍ତାନାୱଭାସଂ ହୋତି ପାତିଆଦୀସୁ ଉଦକଂ ୱିଯ। ଏକଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ଗମ୍ଭୀରାୱଭାସଂ ହୋତି ସିନେରୁପାଦକମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ୱିଯ। ଏୱଂ ଉଦକମେୱ ଚତ୍ତାରି ନାମାନି ଲଭତି। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେ ପନେତଂ ନତ୍ଥି। ଅଯଞ୍ହି ଗମ୍ଭୀରୋ ଚ

ଗମ୍ଭୀରାଓଭାସୋ ଚାତି ଏକମେଓ ନାମଂ ଲଭତି । ଏଓରୂପୋ ସମାନୋପି ଅଥ ଚ ପନ ମେ ଉତ୍ତାନକୁତ୍ତାନକୋ ୱିଯ ଖାଯତି, ତଦିଦଂ ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେତି ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ୱିମ୍ହଯଂ ପକାସେନ୍ତୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋ ନିସୀଦି।

ଭଗୱା ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ‘‘ଆନନ୍ଦୋ ଭୱଗ୍ଗଗହଣାଯ ହତ୍ଥଂ ପସାରେନ୍ତୋ ୱିଯ ସିନେରୁଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ମିଞ୍ଜଂ ନୀହରିତୁଂ ୱାଯମମାନୋ ୱିଯ ୱିନା ନାୱାଯ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ତରିତୁକାମୋ ୱିଯ ପଥୱିଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ପଥୱୋଜଂ ଗହେତୁଂ ୱାଯମମାନୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧୱିସଯଂ ପଞ୍ହଂ ଅତ୍ତନୋ ଉତ୍ତାନୁତ୍ତାନନ୍ତି ୱଦତି, ହନ୍ଦସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରଭାୱଂ ଆଚିକ୍ଖାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ମା ହେୱନ୍ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ମା ହେୱନ୍ତି ହ-କାରୋ ନିପାତମତ୍ତଂ, ଏୱଂ ମା ଭଣୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ମା ହେୱ’’ନ୍ତି ଚ ଇଦଂ ୱଚନଂ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଉସ୍ସାଦେନ୍ତୋପି ଭଣତି ଅପସାଦେନ୍ତୋପି। ତତ୍ଥ ଉସ୍ସାଦେନ୍ତୋପୀତି, ଆନନ୍ଦ, ତ୍ୱଂ ମହାପଞ୍ଞୋ ୱିସଦଞ୍ଞାଣୋ, ତେନ ତେ ଗମ୍ଭୀରୋପି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଉତ୍ତାନକୋ ୱିଯ ଖାଯତି, ଅଞ୍ଞେସଂ ପନେସ ଉତ୍ତାନକୋତି ନ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବୋ, ଗମ୍ଭୀରୋଯେୱ ଚ ସୋ ଗମ୍ଭୀରାୱଭାସୋ ଚ।

ତତ୍ଥ ଚତସ୍ସୋ ଉପମା ୱଦନ୍ତି – ଛ ମାସେ ସୁଭୋଜନରସପୁଟ୍ଠସ୍ସ କିର କତଯୋଗସ୍ସ ମହାମଲ୍ଲସ୍ସ ସମଜ୍ଜସମଯେ କତମଲ୍ଲପାସାଣପରିଚଯସ୍ସ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତରା ମଲ୍ଲପାସାଣଂ ଦସ୍ସେସୁଂ। ସୋ ‘‘କିଂ ଏତ’’ନ୍ତି ଆହ। ମଲ୍ଲପାସାଣୋତି। ଆହରଥ ନନ୍ତି। ‘‘ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ସକ୍କୋମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କୁହିଂ ଇମସ୍ସ ଭାରିଯଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହି ହତ୍ଥେହି ଦ୍ୱେ ପାସାଣେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା କୀଳାଗୁଳେ ୱିଯ ଖିପିତ୍ୱା ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ମଲ୍ଲସ୍ସ ମଲ୍ଲପାସାଣୋ ଲହୁକୋତି ନ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଲହୁକୋତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଛ ମାସେ ସୁଭୋଜନରସପୁଟ୍ଠୋ ମଲ୍ଲୋ ୱିଯ ହି କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ଅଭିନୀହାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ। ଯଥା ମଲ୍ଲସ୍ସ ମହାବଲତାଯ ମଲ୍ଲପାସାଣୋ ଲହୁକୋ, ଏୱଂ ଥେରସ୍ସ ମହାପଞ୍ଞତାଯ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଉତ୍ତାନୋତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ସୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ଉତ୍ତାନୋତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ।

ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଚ ତିମି ନାମ ମହାମଚ୍ଛୋ ଦ୍ୱିଯୋଜନସତିକୋ, ତିମିଙ୍ଗଲୋ ତିଯୋଜନସତିକୋ, ତିମିରପିଙ୍ଗଲୋ ପଞ୍ଚଯୋଜନସତିକୋ, ଆନନ୍ଦୋ ତିମିନନ୍ଦୋ ଅଜ୍ଝାରୋହୋ ମହାତିମୀତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଯୋଜନସହସ୍ସିକା। ତତ୍ଥ ତିମିରପିଙ୍ଗଲେନେୱ ଦୀପେନ୍ତି। ତସ୍ସ କିର ଦକ୍ଖିଣକଣ୍ଣଂ ଚାଲେନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଚଯୋଜନସତେ ପଦେସେ ଉଦକଂ ଚଲତି, ତଥା ୱାମକଣ୍ଣଂ, ତଥା ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠଂ, ତଥା ସୀସଂ। ଦ୍ୱେ ପନ କଣ୍ଣେ ଚାଲେତ୍ୱା ନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ପହରିତ୍ୱା ସୀସଂ ଅପରାପରଂ କତ୍ୱା କୀଳିତୁଂ ଆରଦ୍ଧସ୍ସ ସତ୍ତଟ୍ଠଯୋଜନସତେ ଠାନେ ଭାଜନେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧନେ ଆରୋପିତଂ ୱିଯ ଉଦକଂ ପକ୍କୁଥତି। ଯୋଜନସତମତ୍ତେ ପଦେସେ ଉଦକଂ ପିଟ୍ଠିଂ ଛାଦେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘‘ଅଯଂ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଗମ୍ଭୀରୋତି ୱଦନ୍ତି, କୁତସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରତା, ମଯଂ ପିଟ୍ଠିମତ୍ତଚ୍ଛାଦନମ୍ପି ଉଦକଂ ନ ଲଭାମା’’ତି। ତତ୍ଥ କାଯୂପପନ୍ନସ୍ସ ତିମିରପିଙ୍ଗଲସ୍ସ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଉତ୍ତାନୋତି ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଖୁଦ୍ଦକମଚ୍ଛାନଂ ଉତ୍ତାନୋତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଏୱମେୱ ଞାଣୂପପନ୍ନସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଉତ୍ତାନୋତି ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଉତ୍ତାନୋତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ।
ସୁପଣ୍ଣରାଜା ଚ ଦିଯଡ୍ଢଯୋଜନସତିକୋ ହୋତି। ତସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣପକ୍ଖୋ ପଞ୍ଞାସଯୋଜନିକୋ ହୋତି, ତଥା ୱାମପକ୍ଖୋ, ପିଞ୍ଛୱଟ୍ଟି ଚ ସଟ୍ଠିଯୋଜନିକା, ଗୀୱା ତିଂସଯୋଜନିକା, ମୁଖଂ ନୱଯୋଜନଂ, ପାଦା ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକା, ତସ୍ମିଂ ସୁପଣ୍ଣୱାତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆରଦ୍ଧେ ସତ୍ତଟ୍ଠଯୋଜନସତଂ ଠାନଂ ନପ୍ପହୋତି। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘‘ଅଯଂ ଆକାସୋ ଅନନ୍ତୋତି ୱଦନ୍ତି, କୁତସ୍ସ ଅନନ୍ତତା, ମଯଂ ପକ୍ଖୱାତପ୍ପତ୍ଥରଣୋକାସମ୍ପି ନ ଲଭାମା’’ତି। ତତ୍ଥ କାଯୂପପନ୍ନସ୍ସ ସୁପଣ୍ଣରଞ୍ଞୋ ଆକାସୋ ପରିତ୍ତୋତି ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଖୁଦ୍ଦକପକ୍ଖୀନଂ ପରିତ୍ତୋତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଏୱମେୱ ଞାଣୂପପନ୍ନସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଉତ୍ତାନୋତି ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଉତ୍ତାନୋତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ।

ରାହୁ ଅସୁରିନ୍ଦୋ ପନ ପାଦନ୍ତତୋ ଯାୱ କେସନ୍ତା ଯୋଜନାନଂ ଚତ୍ତାରି ସହସ୍ସାନି ଅଟ୍ଠ ଚ ସତାନି ହୋନ୍ତି। ତସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବାହାନଂ ଅନ୍ତରେ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନସତିକଂ, ବହଲତ୍ତେନ ଛଯୋଜନସତିକଂ, ହତ୍ଥପାଦତଲାନି ତିଯୋଜନସତିକାନି, ତଥା ମୁଖଂ, ଏକଙ୍ଗୁଲିପଟ୍ଟଂ ପଞ୍ଞାସଯୋଜନଂ, ତଥା ଭମୁକନ୍ତରଂ, ନଲାଟଂ ତିଯୋଜନସତିକଂ, ସୀସଂ ନୱଯୋଜନସତିକଂ। ତସ୍ସ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଓତିଣ୍ଣସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରଂ ଉଦକଂ ଜାଣୁପ୍ପମାଣଂ ହୋତି। ସୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘‘ଅଯଂ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଗମ୍ଭୀରୋତି ୱଦନ୍ତି। କୁତସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରତା? ମଯଂ ଜାଣୁପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନମତ୍ତମ୍ପି ଉଦକଂ ନ ଲଭାମା’’ତି। ତତ୍ଥ କାଯୂପପନ୍ନସ୍ସ ରାହୁନୋ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଉତ୍ତାନୋତି ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଉତ୍ତାନୋତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଏୱମେୱ ଞାଣୂପପନ୍ନସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଉତ୍ତାନୋତି ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଉତ୍ତାନୋତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ଏତମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ଭଗୱା ମା ହେୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ମା ହେୱଂ, ଆନନ୍ଦାତି ଆହ।

ଥେରସ୍ସ ହି ଚତୂହି କାରଣେହି ଗମ୍ଭୀରୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଉତ୍ତାନୋତି ଉପଟ୍ଠାସି। କତମେହି ଚତୂହି? ପୁବ୍ବୂପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଯା ତିତ୍ଥୱାସେନ ସୋତାପନ୍ନତାଯ ବହୁସ୍ସୁତଭାୱେନାତି।

ଇତୋ କିର ସତସହସ୍ସିମେ କପ୍ପେ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତସ୍ସ ହଂସୱତୀ ନାମ ନଗରଂ ଅହୋସି, ଆନନ୍ଦୋ ନାମ ରାଜା ପିତା,

ସୁମେଧା ନାମ ଦେୱୀ ମାତା, ବୋଧିସତ୍ତୋ ଉତ୍ତରକୁମାରୋ ନାମ ଅହୋସି। ସୋ ପୁତ୍ତସ୍ସ ଜାତଦିୱସେ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଂ ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ପଧାନମନୁଯୁତ୍ତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ୱା, ‘‘ଅନେକଜାତିସଂସାର’’ନ୍ତି ଉଦାନଂ ଉଦାନେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ୱୀତିନାମେତ୍ୱା ‘‘ପଥୱିଯଂ ପାଦଂ ଠପେସ୍ସାମୀ’’ତି ପାଦଂ ଅଭିନୀହରି। ଅଥ ପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ପଦୁମଂ ଉଟ୍ଠାସି। ତସ୍ସ ଧୁରପତ୍ତାନି ନୱୁତିହତ୍ଥାନି, କେସରଂ ତିଂସହତ୍ଥଂ, କଣ୍ଣିକା ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥା, ନୱଘଟପ୍ପମାଣା ରେଣୁ ଅହୋସି।

ସତ୍ଥା ପନ ଉବ୍ବେଧତୋ ଅଟ୍ଠପଞ୍ଞାସହତ୍ଥୋ ଅହୋସି, ତସ୍ସ ଉଭିନ୍ନଂ ବାହାନମନ୍ତରଂ ଅଟ୍ଠାରସହତ୍ଥଂ, ନଲାଟଂ ପଞ୍ଚହତ୍ଥଂ, ହତ୍ଥପାଦା ଏକାଦସହତ୍ଥା। ତସ୍ସ ଏକାଦସହତ୍ଥେନ ପାଦେନ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥାଯ କଣ୍ଣିକାଯ ଅକ୍କନ୍ତମତ୍ତାଯ ନୱଘଟପ୍ପମାଣା ରେଣୁ ଉଟ୍ଠାଯ ଅଟ୍ଠପଞ୍ଞାସହତ୍ଥଂ ପଦେସଂ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଓକିଣ୍ଣମନୋସିଲାଚୁଣ୍ଣଂ ୱିଯ ପଚ୍ଚୋକିଣ୍ଣଂ। ତଦୁପାଦାଯ ଭଗୱା ‘‘ପଦୁମୁତ୍ତରୋ’’ତ୍ୱେୱ ପଞ୍ଞାଯିତ୍ଥ। ତସ୍ସ ଦେୱିଲୋ ଚ ସୁଜାତୋ ଚ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱକା ଅହେସୁଂ, ଅମିତା ଚ ଅସମା ଚ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାୱିକା, ସୁମନୋ ନାମ ଉପଟ୍ଠାକୋ। ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ଭଗୱା ପିତୁସଙ୍ଗହଂ କୁରୁମାନୋ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସପରିୱାରୋ ହଂସୱତିଯା ରାଜଧାନିଯା ୱସତି।

କନିଟ୍ଠଭାତା ପନସ୍ସ ସୁମନକୁମାରୋ ନାମ। ତସ୍ସ ରାଜା ହଂସୱତିତୋ ୱୀସଯୋଜନସତେ ଭୋଗଂ ଅଦାସି। ସୋ କଦାଚି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପିତରଞ୍ଚ ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ପସ୍ସତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ। ସୁମନୋ ରଞ୍ଞୋ ସାସନଂ ପେସେସି। ରାଜା ‘‘ତ୍ୱଂ ମଯା, ତାତ, କସ୍ମା ଠପିତୋ’’ତି ପଟିପେସେସି। ସୋ ଚୋରେ ୱୂପସମେତ୍ୱା ‘‘ଉପସନ୍ତୋ, ଦେୱ, ଜନପଦୋ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ପେସେସି। ରାଜା ତୁଟ୍ଠୋ ‘‘ସୀଘଂ ମମ ପୁତ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ଆହ। ତସ୍ସ ସହସ୍ସମତ୍ତା ଅମଚ୍ଚା ହୋନ୍ତି। ସୋ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ମନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ପିତା ତୁଟ୍ଠୋ ସଚେ ମେ ୱରଂ ଦେତି, କିଂ ଗଣ୍ହାମୀ’’ତି? ଅଥ ନଂ ଏକଚ୍ଚେ ‘‘ହତ୍ଥିଂ ଗଣ୍ହଥ, ଅସ୍ସଂ ଗଣ୍ହଥ, ଜନପଦଂ ଗଣ୍ହଥ, ସତ୍ତରତନାନି ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଆହଂସୁ। ଅପରେ ‘‘ତୁମ୍ହେ ପଥୱିସ୍ସରସ୍ସ ପୁତ୍ତା, ନ ତୁମ୍ହାକଂ ଧନଂ ଦୁଲ୍ଲଭଂ, ଲଦ୍ଧମ୍ପି ଚେତଂ ସବ୍ବଂ ପହାଯ ଗମନୀଯଂ, ପୁଞ୍ଞମେୱ ଏକଂ ଆଦାଯ ଗମନୀଯଂ, ତସ୍ମା ଦେୱେ ୱରଂ ଦଦମାନେ ତେମାସଂ ପଦୁମୁତ୍ତରଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠାତୁଂ ୱରଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି। ସୋ ‘‘ତୁମ୍ହେ ମଯ୍ହଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତା ନାମ, ମମେତଂ ଚିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ତୁମ୍ହେହି ପନ ଉପ୍ପାଦିତଂ, ଏୱଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି, ଗନ୍ତ୍ୱା ପିତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପିତରା ଆଲିଙ୍ଗେତ୍ୱା, ମତ୍ଥକେ ଚୁମ୍ବିତ୍ୱା ‘‘ୱରଂ ତେ, ପୁତ୍ତ, ଦେମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱନ୍ତଂ ତେମାସଂ ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଉପଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଜୀୱିତଂ ଅୱଞ୍ଝଂ କାତୁଂ, ଇଦଂ ମେ ୱରଂ ଦେହୀ’’ତି ଆହ। ନ ସକ୍କା, ତାତ, ଅଞ୍ଞଂ ୱରେହୀତି। ଦେୱ, ଖତ୍ତିଯାନଂ ନାମ ଦ୍ୱେକଥା ନତ୍ଥି, ଏତମେୱ ମେ ଦେହି, ନ ମମଞ୍ଞେନ ଅତ୍ଥୋତି। ତାତ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ନାମ ଚିତ୍ତଂ ଦୁଜ୍ଜାନଂ, ସଚେ ଭଗୱା ନ ଇଚ୍ଛିସ୍ସତି, ମଯା ଦିନ୍ନମ୍ପି କିଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି? ‘‘ସାଧୁ, ଦେୱ, ଅହଂ ଭଗୱତୋ ଚିତ୍ତଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱିହାରଂ ଗତୋ।

ତେନ ଚ ସମଯେନ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଭଗୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ହୋତି। ସୋ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ତେ ନଂ ଆହଂସୁ – ‘‘ରାଜପୁତ୍ତ କସ୍ମା ଆଗତୋସୀ’’ତି? ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାଯ, ଦସ୍ସେଥ ମେ ଭଗୱନ୍ତନ୍ତି। ‘‘ନ ମଯଂ, ରାଜପୁତ୍ତ, ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସତ୍ଥାରଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭାମା’’ତି। କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଲଭତୀତି? ସୁମନତ୍ଥେରୋ ନାମ ରାଜପୁତ୍ତାତି। ସୋ ‘‘କୁହିଂ ଭନ୍ତେ ଥେରୋ’’ତି? ଥେରସ୍ସ ନିସିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା – ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ପସ୍ସିତୁଂ, ଦସ୍ସେଥ ମେ ଭଗୱନ୍ତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଥେରୋ ‘‘ଏହି, ରାଜପୁତ୍ତା’’ତି ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିପରିୱେଣେ ଠପେତ୍ୱା ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ଆରୁହି। ଅଥ ନଂ ଭଗୱା ‘‘ସୁମନ, କସ୍ମା ଆଗତୋସୀ’’ତି ଆହ। ରାଜପୁତ୍ତୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାଯ ଆଗତୋତି। ତେନ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେହୀତି। ଥେରୋ ଆସନଂ ପଞ୍ଞପେସି। ନିସୀଦି ଭଗୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ। ରାଜପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ ଅକାସି, ‘‘କଦା ଆଗତୋସି ରାଜପୁତ୍ତା’’ତି? ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେସୁ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ ପୱିଟ୍ଠେସୁ, ଭିକ୍ଖୂ ପନ ‘‘ନ ମଯଂ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭାମା’’ତି ମଂ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ପାହେସୁଂ, ଥେରୋ ପନ ଏକୱଚନେନେୱ ଦସ୍ସେସି, ଥେରୋ, ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ସାସନେ ୱଲ୍ଲଭୋ ମଞ୍ଞେତି। ଆମ, ରାଜକୁମାର, ୱଲ୍ଲଭୋ ଏସ ଭିକ୍ଖୁ ମଯ୍ହଂ ସାସନେତି। ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନେ କିଂ କତ୍ୱା ୱଲ୍ଲଭୋ ହୋତୀତି? ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଉପୋସଥକମ୍ମଂ କତ୍ୱା, କୁମାରାତି। ଭଗୱା ଅହମ୍ପି ଥେରୋ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧସାସନେ ୱଲ୍ଲଭୋ ହୋତୁକାମୋ, ତେମାସଂ ମେ ୱସ୍ସାୱାସଂ ଅଧିୱାସେଥାତି। ଭଗୱା, ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଗତେନ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଓଲୋକେତ୍ୱା ‘‘ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା ‘‘ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଖୋ, ରାଜକୁମାର, ତଥାଗତା ଅଭିରମନ୍ତୀ’’ତି ଆହ। କୁମାରୋ ‘‘ଅଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱା, ଅଞ୍ଞାତଂ ସୁଗତା’’ତି ୱତ୍ୱା – ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁରିମତରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱିହାରଂ କାରେମି, ମଯା ପେସିତେ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଦିନ୍ନା ମେ, ଦେୱ, ଭଗୱତା ପଟିଞ୍ଞା, ମଯା ପହିତେ ତୁମ୍ହେ ଭଗୱନ୍ତଂ ପେସେଯ୍ୟାଥା’’ତି ପିତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ୱୀସଯୋଜନସତଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଗତୋ। ଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ନଗରେ ୱିହାରଟ୍ଠାନଂ ୱିଚିନନ୍ତୋ ସୋଭନସ୍ସ ନାମ କୁଟୁମ୍ବିକସ୍ସ ଉଯ୍ୟାନଂ ଦିସ୍ୱା ସତସହସ୍ସେନ କିଣିତ୍ୱା ସତସହସ୍ସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱିହାରଂ କାରେସି। ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଗନ୍ଧକୁଟିଂ, ସେସଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନତ୍ଥାଯ କୁଟିଲେଣମଣ୍ଡପେ କାରାପେତ୍ୱା ପାକାରପରିକ୍ଖେପଂ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଞ୍ଚ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପିତୁ ସନ୍ତିକଂ ପେସେସି ‘‘ନିଟ୍ଠିତଂ ମଯ୍ହଂ କିଚ୍ଚଂ, ସତ୍ଥାରଂ ପହିଣଥା’’ତି।

ରାଜା ଭଗୱନ୍ତଂ ଭୋଜେତ୍ୱା ‘‘ଭଗୱା ସୁମନସ୍ସ କିଚ୍ଚଂ ନିଟ୍ଠିତଂ, ତୁମ୍ହାକଂ ଆଗମନଂ ପଚ୍ଚାସୀସତୀ’’ତି। ଭଗୱା ସତସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ ଯୋଜନେ ଯୋଜନେ ୱିହାରେସୁ ୱସମାନୋ ଅଗମାସି। କୁମାରୋ ‘‘ସତ୍ଥା ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ସୁତ୍ୱା ଯୋଜନଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଗନ୍ଧମାଲାଦୀହି ପୂଜଯମାନୋ ୱିହାରଂ ପୱେସେତ୍ୱା –

‘‘ସତସହସ୍ସେନ ମେ କୀତଂ, ସତସହସ୍ସେନ ମାପିତଂ;

ସୋଭନଂ ନାମ ଉଯ୍ୟାନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହ, ମହାମୁନୀ’’ତି। –

ୱିହାରଂ ନିଯ୍ୟାତେସି। ସୋ ୱସ୍ସୂପନାଯିକଦିୱସେ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପୁତ୍ତଦାରେ ଚ ଅମଚ୍ଚେ ଚ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ –‘‘ସତ୍ଥା ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକଂ ଦୂରତୋ ଆଗତୋ, ବୁଦ୍ଧା ଚ ନାମ ଧମ୍ମଗରୁନୋ, ନାମିସଗରୁକା। ତସ୍ମା ଅହଂ ଇମଂ ତେମାସଂ ଦ୍ୱେ ସାଟକେ ନିୱାସେତ୍ୱା ଦସ ସୀଲାନି ସମାଦିଯିତ୍ୱା ଇଧେୱ ୱସିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହେ ଖୀଣାସୱସତସହସ୍ସସ୍ସ ଇମିନାୱ ନୀହାରେନ ତେମାସଂ ଦାନଂ ଦଦେଯ୍ୟାଥା’’ତି।

ସୋ ସୁମନତ୍ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନସଭାଗେଯେୱ ଠାନେ ୱସନ୍ତୋ ଯଂ ଥେରୋ ଭଗୱତୋ ୱତ୍ତଂ କରୋତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଏକନ୍ତୱଲ୍ଲଭୋ ଏସ ଥେରୋ, ଏତସ୍ସେୱ ଠାନନ୍ତରଂ ପତ୍ଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ଉପକଟ୍ଠାଯ ପୱାରଣାଯ ଗାମଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ମହାଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ତିଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଯଦେତଂ ମଯା ମଗ୍ଗେ ଯୋଜନନ୍ତରିକୱିହାରକାରାପନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୁଞ୍ଞଂ କତଂ, ତଂ ନେୱ ସକ୍କସମ୍ପତ୍ତିଂ, ନ ମାରବ୍ରହ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଂ ପତ୍ଥଯନ୍ତେନ, ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପନ ଉପଟ୍ଠାକଭାୱଂ ପତ୍ଥେନ୍ତେନ କତଂ। ତସ୍ମା ଅହମ୍ପି ଭଗୱା ଅନାଗତେ ସୁମନତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ହୋମୀ’’ତି ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ପତିତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ। ଭଗୱା ‘‘ମହନ୍ତଂ କୁଲପୁତ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ, ଇଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ, ନୋ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ , ‘‘ଅନାଗତେ ଇତୋ ସତସହସ୍ସିମେ କପ୍ପେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସେୱ ଉପଟ୍ଠାକୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା –

‘‘ଇଚ୍ଛିତଂ ପତ୍ଥିତଂ ତୁଯ୍ହଂ, ସବ୍ବମେୱ ସମିଜ୍ଝତୁ;

ସବ୍ବେ ପୂରେନ୍ତୁ ସଙ୍କପ୍ପା, ଚନ୍ଦୋ ପନ୍ନରସୋ ଯଥା’’ତି। –

ଆହ। କୁମାରୋ ସୁତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଅଦ୍ୱେଜ୍ଝକଥା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଦୁତିଯଦିୱସେଯେୱ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା କସ୍ସପବୁଦ୍ଧକାଲେପି ପିଣ୍ଡାଯ ଚରତୋ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ଉତ୍ତରିସାଟକଂ ଦତ୍ୱା ପୂଜଂ ଅକାସି। ପୁନ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ବାରାଣସିରାଜା ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ପଣ୍ଣସାଲାଯୋ କାରେତ୍ୱା ମଣିଆଧାରକେ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଚତୂହି ପଚ୍ଚଯେହି ଦସୱସ୍ସସହସ୍ସାନି ଉପଟ୍ଠାନଂ ଅକାସି। ଏତାନି ପାକଟଟ୍ଠାନାନି।

କପ୍ପସତସହସ୍ସଂ ପନ ଦାନଂ ଦଦମାନୋୱ ଅମ୍ହାକଂ ବୋଧିସତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ତୁସିତପୁରେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ଅମିତୋଦନସକ୍କସ୍ସ ଗେହେ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ କତାଭିନିକ୍ଖମନୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା ପଠମଗମନେନ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତେ ଭଗୱତି ଭଗୱତୋ ପରିୱାରତ୍ଥଂ ରାଜକୁମାରେସୁ ପବ୍ବଜନ୍ତେସୁ ଭଦ୍ଦିଯାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ନଚିରସ୍ସେୱ ଆଯସ୍ମତୋ ପୁଣ୍ଣସ୍ସ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠହି। ଏୱମେସ ଆଯସ୍ମା ପୁବ୍ବୂପନିସ୍ସଯସମ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ସିମାଯ ପୁବ୍ବୂପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଯା ଗମ୍ଭୀରୋପି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଉତ୍ତାନକୋ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାସି।

ତିତ୍ଥୱାସୋତି ପନ ଗରୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଉଗ୍ଗହଣସୱନପରିପୁଚ୍ଛନଧାରଣାନି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସୋ ଥେରସ୍ସ ଅତିୱିଯ ପରିସୁଦ୍ଧୋ। ତେନାପିସ୍ସାଯଂ ଗମ୍ଭୀରୋପି ଉତ୍ତାନକୋ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାସି। ସୋତାପନ୍ନାନଞ୍ଚ ନାମ ପଚ୍ଚଯାକାରୋ ଉତ୍ତାନକୋ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି, ଅଯଞ୍ଚ ଆଯସ୍ମା ସୋତାପନ୍ନୋ। ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଚତୁହତ୍ଥେ ଓୱରକେ ପଦୀପେ ଜଲମାନେ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ୱିଯ ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦୋ ପାକଟୋ ହୋତି, ଅଯଞ୍ଚ ଆଯସ୍ମା ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଅଗ୍ଗୋ। ଇତି ବାହୁସଚ୍ଚଭାୱେନପିସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରୋପି ପଚ୍ଚଯାକାରୋ ଉତ୍ତାନକୋ ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାସି। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଚତୂହି ଗମ୍ଭୀରତାହି ଗମ୍ଭୀରୋ। ସା ପନସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରତା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱିତ୍ଥାରିତାୱ। ସା ସବ୍ବାପି ଥେରସ୍ସ ଉତ୍ତାନକା ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାସି। ତେନ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଉସ୍ସାଦେନ୍ତୋ ମା ହେୱନ୍ତିଆଦିମାହ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଆନନ୍ଦ, ତ୍ୱଂ ମହାପଞ୍ଞୋ ୱିସଦଞ୍ଞାଣୋ, ତେନ ତେ ଗମ୍ଭୀରୋପି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଉତ୍ତାନକୋ ୱିଯ ଖାଯତି। ତସ୍ମା ‘‘ମଯ୍ହମେୱ ନୁ ଖୋ ଏସ ଉତ୍ତାନକୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତି, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପୀ’’ତି ମା ଏୱଂ ଅୱଚ।

ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅପସାଦେନ୍ତୋ’’ତି, ତତ୍ଥାୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ଆନନ୍ଦ, ‘‘ଅଥ ଚ ପନ ମେ ଉତ୍ତାନକୁତ୍ତାନକୋ ୱିୟ ଖାୟତୀ’’ତି ମା ହେୱଂ ଅୱଚ। ଯଦି ହି ତେ ଏସ ଉତ୍ତାନକୁତ୍ତାନକୋ ୱିୟ ଖାୟତି, କସ୍ମା ତ୍ୱଂ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ସୋତାପନ୍ନୋ ନାହୋସି, ମୟା ଦିନ୍ନନୟେ ଠତ୍ୱା ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗଂ ପଟିୱିଜ୍ଝି? ଆନନ୍ଦ , ଇଦଂ ନିବ୍ବାନମେୱ ଗମ୍ଭୀରଂ, ପଚ୍ଚୟାକାରୋ ପନ ଉତ୍ତାନକୋ ଜାତୋ, ଅଥ କସ୍ମା ଓଳାରିକଂ କାମରାଗସଂୟୋଜନଂ ପଟିଘସଂୟୋଜନଂ ଓଳାରିକଂ କାମରାଗାନୁସୟଂ ପଟିଘାନୁସୟନ୍ତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ କିଲେସେ ସମୁଗ୍ଘାତେତ୍ୱା ସକଦାଗାମିଫଲଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋସି, ତେୟେୱ ଅଣୁସହଗତେ ଚତ୍ତାରୋ କିଲେସେ ସମୁଗ୍ଘାତେତ୍ୱା ଅନାଗାମିଫଲଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋସି, ରୂପରାଗାଦୀନି ପଞ୍ଚ ସଂୟୋଜନାନି, ମାନାନୁସୟଂ ଭୱରାଗାନୁସୟଂ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସୟନ୍ତି ଇମେ ଅଟ୍ଠ କିଲେସେ ସମୁଗ୍ଘାତେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋସି? କସ୍ମା ୱା ସତସହସ୍ସକପ୍ପାଧିକଂ ଏକଂ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟଂ ପୂରିତପାରମିନୋ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ୱିୟ ସାୱକପାରମୀଞାଣଂ ନ ପଟିୱିଜ୍ଝସି, ସତସହସ୍ସକପ୍ପାଧିକାନି ଦ୍ୱେ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି ପୂରିତପାରମିନୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ୱିୟ ଚ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଞାଣଂ ନ ପଟିୱିଜ୍ଝସି? ଯଦି ୱା ତେ ସବ୍ବଥାୱ ଏସ ଉତ୍ତାନକୋ ହୁତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାସି। ଅଥ କସ୍ମା ସତସହସ୍ସକପ୍ପାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅଟ୍ଠ ସୋଳସ ୱା ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି ପୂରିତପାରମିନୋ ବୁଦ୍ଧା ୱିୟ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ନ ସଚ୍ଛିକରୋସି? କିଂ ଅନତ୍ଥିକୋସି ଏତେହି ୱିସେସାଧିଗମେହି? ପସ୍ସ ଯାୱ ଚ ତେ ଅପରଦ୍ଧଂ, ତ୍ୱଂ ନାମ ସାୱକପଦେସଞାଣେ ଠିତୋ ଅତିଗମ୍ଭୀରଂ ପଚ୍ଚୟାକାରଂ ‘‘ଉତ୍ତାନକୋ ୱିୟ ମେ ଉପଟ୍ଠାତୀ’’ତି ୱଦସି। ତସ୍ସ ତେ ଇଦଂ ୱଚନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ କଥାୟ ପଚ୍ଚନୀକଂ ହୋତି। ତାଦିସେନ ନାମ ଭିକ୍ଖୁନା ବୁଦ୍ଧାନଂ କଥାୟ ପଚ୍ଚନୀକଂ କଥେତବ୍ବନ୍ତି ନ ଯୁତ୍ତମେତଂ। ନନୁ ମୟ୍ହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଇମଂ ପଚ୍ଚୟାକାରଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ୱାୟମନ୍ତସ୍ସେୱ କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟାନି ଅତିକ୍କନ୍ତାନି। ପଚ୍ଚୟାକାରପଟିୱିଜ୍ଝନତ୍ଥାୟ ଚ ପନ ମେ ଅଦିନ୍ନଦାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅପୂରିତପାରମୀ ନାମ ନତ୍ଥି। ‘‘ଅଜ୍ଜ ପଚ୍ଚୟାକାରଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସାମୀ’’ତି ପନ ମେ ନିରୁସ୍ସାହଂ ୱିୟ ମାରବଲଂ ୱିଧମନ୍ତସ୍ସ ଅୟଂ ମହାପଥୱୀ ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମତ୍ତମ୍ପି ନାକମ୍ପି, ତଥା ପଠମୟାମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ, ମଜ୍ଝିମୟାମେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଂ ସମ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ। ପଚ୍ଛିମୟାମେ ପନ ମେ ବଲୱପଚ୍ଚୂସସମୟେ, ‘‘ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ନୱହି ଆକାରେହି ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତୀ’’ତି ଦିଟ୍ଠମତ୍ତେୟେୱ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ ଅୟଦଣ୍ଡେନ ଆକୋଟିତକଂସଥାଲୋ ୱିୟ ୱିରୱସତଂ ୱିରୱସହସ୍ସଂ ମୁଞ୍ଚମାନା ୱାତାହତେ ପଦୁମିନିପଣ୍ଣେ ଉଦକବିନ୍ଦୁ ୱିୟ ପକମ୍ପିତ୍ଥ। ଏୱଂ ଗମ୍ଭୀରୋ ଚାୟଂ, ଆନନ୍ଦ, ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଗମ୍ଭୀରାୱଭାସୋ ଚ, ଏତସ୍ସ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନନୁବୋଧା… ପେ… ନାତିୱତ୍ତତୀତି।

ଏତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସାତି ଏତସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଧମ୍ମସ୍ସ। ଅନନୁବୋଧାତି ଞାତପରିଞ୍ଞାୱସେନ ଅନନୁବୁଜ୍ଝନା। ଅପ୍ପଟିୱେଧାତି ତୀରଣପ୍ପହାନପରିଞ୍ଞାୱସେନ ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝନା। ତନ୍ତାକୁଲକଜାତାତି ତନ୍ତଂ ୱିୟ ଆକୁଲଜାତା। ଯଥା ନାମ ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ମୂସିକଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପେସକାରାନଂ ତନ୍ତଂ ତହିଂ ତହିଂ ଆକୁଲଂ ହୋତି, ‘‘ଇଦଂ ଅଗ୍ଗଂ, ଇଦଂ ମୂଲ’’ନ୍ତି ଅଗ୍ଗେନ ୱା ଅଗ୍ଗଂ, ମୂଲେନ ୱା ମୂଲଂ ସମାନେତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ ହୋତି। ଏୱମେୱ ସତ୍ତା ଇମସ୍ମିଂ ପଚ୍ଚୟାକାରେ ଖଲିତା ଆକୁଲା ବ୍ୟାକୁଲା ହୋନ୍ତି , ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ପଚ୍ଚୟାକାରଂ ଉଜୁଂ କାତୁଂ। ତତ୍ଥ ତନ୍ତଂ ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରେ ଠତ୍ୱା ସକ୍କାପି ଭୱେୟ୍ୟ ଉଜୁଂ କାତୁଂ, ଠପେତ୍ୱା ପନ ଦ୍ୱେ ବୋଧିସତ୍ତେ ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ପଚ୍ଚୟାକାରଂ ଉଜୁଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି। ଯଥା ପନ ଆକୁଲଂ ତନ୍ତଂ କଞ୍ଜିୟଂ ଦତ୍ୱା କୋଚ୍ଛେନ ପହଟଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗୁଳକଜାତଂ ହୋତି ଗଣ୍ଠିବଦ୍ଧଂ, ଏୱମିମେ ସତ୍ତା ପଚ୍ଚୟେସୁ ପକ୍ଖଲିତ୍ୱା ପଚ୍ଚୟେ ଉଜୁଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଗତୱସେନ ଗୁଳକଜାତା ହୋନ୍ତି ଗଣ୍ଠିବଦ୍ଧା। ଯେ ହି କେଚି ଦିଟ୍ଠିୟୋ ସନ୍ନିସ୍ସିତା, ସବ୍ବେ ତେ ପଚ୍ଚୟଂ ଉଜୁଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାୟେୱ।

କୁଲାଗଣ୍ଠିକଜାତାତି କୁଲାଗଣ୍ଠିକଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପେସକାରକଞ୍ଜିୟସୁତ୍ତଂ। କୁଲା ନାମ ସକୁଣିକା, ତସ୍ସା କୁଲାୱକୋତିପି ଏକେ। ଯଥା ହି ତଦୁଭୟମ୍ପି ଆକୁଲଂ ଅଗ୍ଗେନ ୱା ଅଗ୍ଗଂ, ମୂଲେନ ୱା ମୂଲଂ ସମାନେତୁଂ ଦୁକ୍କରନ୍ତି ପୁରିମନୟେନେୱ ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜଭୂତାତି ମୁଞ୍ଜତିଣଂ ୱିୟ ପବ୍ବଜତିଣଂ ୱିୟ ଚ ଭୂତା ତାଦିସା ଜାତା। ଯଥା ହି ତାନି ତିଣାନି କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା କତରଜ୍ଜୁ ଜିଣ୍ଣକାଲେ କତ୍ଥଚି ପତିତଂ ଗହେତ୍ୱା ତେସଂ ତିଣାନଂ ‘‘ଇଦଂ ଅଗ୍ଗଂ, ଇଦଂ ମୂଲ’’ନ୍ତି ଅଗ୍ଗେନ ୱା ଅଗ୍ଗଂ, ମୂଲେନ ୱା ମୂଲଂ ସମାନେତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ, ତମ୍ପି ପଚ୍ଚତ୍ତପୁରିସକାରେ ଠତ୍ୱା ସକ୍କା ଭୱେୟ୍ୟ ଉଜୁଂ କାତୁଂ, ଠପେତ୍ୱା ପନ ଦ୍ୱେ ବୋଧିସତ୍ତେ ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାୟ ପଚ୍ଚୟାକାରଂ ଉଜୁଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଏୱମୟଂ ପଜା ପଚ୍ଚୟଂ ଉଜୁଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ଦିଟ୍ଠିଗତୱସେନ ଗଣ୍ଠିକଜାତା ହୁତ୍ୱା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ସଂସାରଂ ନାତିୱତ୍ତତି।

ତତ୍ଥ ଅପାୟୋତି ନିରୟତିରଚ୍ଛାନୟୋନିପେତ୍ତିୱିସୟଅସୁରକାୟା। ସବ୍ବେପି ହି ତେ ୱଡ୍ଢିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅୟସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ‘‘ଅପାୟୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଥା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଗତିଭାୱତୋ ଦୁଗ୍ଗତି, ସୁଖସମୁସ୍ସୟତୋ ୱିନିପତିତତ୍ତା ୱିନିପାତୋ। ଇତରୋ ପନ –

‘‘ଖନ୍ଧାନଞ୍ଚ ପଟିପାଟି, ଧାତୁଆୟତନାନ ଚ;

ଅବ୍ଭୋଚ୍ଛିନ୍ନଂ ୱତ୍ତମାନା, ସଂସାରୋତି ପୱୁଚ୍ଚତି’’।

ତଂ ସଙ୍କମ୍ପି ନାତିୱତ୍ତତି ନାତିକ୍କମତି, ଅଥ ଖୋ ଚୁତିତୋ ପଟିସନ୍ଧିଂ, ପଟିସନ୍ଧିତୋ ଚୁତିନ୍ତି ଏୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଚୁତିପଟିସନ୍ଧିୟୋ ଗଣ୍ହମାନା ତୀସୁ ଭୱେସୁ ଚତୂସୁ ୟୋନୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଗତୀସୁ ସତ୍ତସୁ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତୀସୁ ନୱସୁ ସତ୍ତାୱାସେସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ୱାତକ୍ଖିତ୍ତା ନାୱା ୱିୟ ୟନ୍ତେ ୟୁତ୍ତଗୋଣୋ ୱିୟ ଚ ପରିବ୍ଭମତିୟେୱ। ଇତି ସଙ୍ଗମେତଂ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅପସାଦେନ୍ତୋ ଆହ। ସେସମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି। ଦସମଂ।

ଦୁକ୍ଖୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ମହାୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅସ୍ସୁତୱାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୧। ମହାୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଅସ୍ସୁତୱାତି ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନପଚ୍ଚୟାକାରସତିପଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଉଗ୍ଗହପରିପୁଚ୍ଛାୱିନିଚ୍ଛୟରହିତୋ। ପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି ପୁଥୂନଂ ନାନପ୍ପକାରାନଂ କିଲେସାଦୀନଂ ଜନନାଦିକାରଣେହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ – ''ପୁଥୁ କିଲେସେ ଜନେନ୍ତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା''ତି ସଙ୍ଗଂ ୱିତ୍ଥାରେତଙ୍ଗଂ। ଅପିଚ ପୁଥୂନଂ ଗଣନପଥମତୀତାନଂ ଅରିୟଧମ୍ମପରମ୍ମୁଖାନଂ ନୀଚଧମ୍ମସମାଚାରାନଂ ଜନାନଂ ଅନ୍ତୋଗଧତ୍ତାପି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ପୁଥୁ ୱା ଅୟଂ ୱିସୁଂୟେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ, ୱିସଂସଟ୍ଠୋ ସୀଲସୁତାଦିଗୁଣୟୁତ୍ତେହି ଅରିୟେହି ଜନୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଏୱମେତେହି ''ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ''ତି ଦ୍ୱୀହିପି ପଦେହି ୟେ ତେ –

''ଦୁୱେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱୁତ୍ତା, ବୁଦ୍ଧେନାଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନା;

ଅନ୍ଧୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଏକୋ, କଲ୍ୟାଣେକୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ''ତି। (ମହାନି। ୯୪); –

ଦ୍ୱେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ୱୁତ୍ତା, ତେସୁ ଅନ୍ଧପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଗହିତୋ। ଇମସ୍ମିନ୍ତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନପଚ୍ଚକ୍ଖକାୟଂ ଦସ୍ସେତି। ଚାତୁମହାଭୂତିକସ୍ମିନ୍ତି ଚତୁମହାଭୂତକାୟେ ଚତୁମହାଭୂତେହି ନିବ୍ବତ୍ତେ ଚତୁମହାଭୂତମୟେତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବିନ୍ଦେୟ୍ୟାତି ଉକ୍କଣ୍ଠେୟ୍ୟ। ୱିରଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ନ ରଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ୱିମୁଚ୍ଚେୟ୍ୟାତି ମୁଚ୍ଚିତୁକାମୋ ଭୱେୟ୍ୟ। ଆଚୟୋତି ୱୁଡ୍ଢି। ଅପଚୟୋତି ପରିହାନି। ଆଦାନନ୍ତି ନିବ୍ବତ୍ତି। ନିକ୍ଖେପନନ୍ତି ଭେଦୋ।

ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ୱୁଡ୍ଢିହାନିନିବ୍ବତ୍ତିଭେଦା ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂକାରଣାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଭଗୱା ଚାତୁମହାଭୂତିକେ କାୟେ ରୂପଂ ପରିଗ୍ଗହେତୁଂ ଅୟୁତ୍ତରୂପଂ କତ୍ୱା ଅରୂପଂ ପରିଗ୍ଗହେତୁଂ ୟୁତ୍ତରୂପଂ କରୋତି। କସ୍ମା? ତେସଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂନଂ ରୂପସ୍ମିଂ ଗାହୋ ବଲୱା ଅଧିମତ୍ତୋ, ତେନ ତେସଂ ରୂପେ ଗାହସ୍ସ ପରିଗ୍ଗହେତବ୍ବରୂପତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ନିକ୍କଡ୍ଢନ୍ତୋ ଅରୂପେ ପତିଟ୍ଠାପନତ୍ଥଂ ଏୱମାହ।

ଚିତ୍ତନ୍ତିଆଦି ସଙ୍ଗଂ ମନାୟତନସ୍ସେୱ ନାମଂ। ତଞ୍ହି ଚିତ୍ତୱତ୍ଥୁତାୟ ଚିତ୍ତଗୋଚରତାୟ ସମ୍ପୟୁତ୍ତଧମ୍ମଚିତ୍ତତାୟ ଚ ଚିତ୍ତଂ, ମନନଟ୍ଠେନ ମନୋ, ୱିଜାନନଟ୍ଠେନ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନାଲନ୍ତି ନ ସମତ୍ଥୋ। ଅଜ୍ଝୋସିତନ୍ତି ତଣ୍ହାୟ ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଗହିତଂ। ମମାୟିତନ୍ତି ତଣ୍ହାମମତ୍ତେନ ମମ ଇଦନ୍ତି ଗହିତଂ। ପରାମଟ୍ଠନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିୟା ପରାମସିତ୍ୱା ଗହିତଂ। ଏତଂ ମମାତି ତଣ୍ହାଗାହୋ, ତେନ ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତଂ ଗହିତଂ ହୋତି। ଏସୋହମସ୍ମୀତି ମାନଗାହୋ, ତେନ ନୱ ମାନା ଗହିତା ହୋନ୍ତି। ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ଦିଟ୍ଠିଗାହୋ, ତେନ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିୟୋ ଗହିତା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା ଏୱଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଗହିତଂ, ତସ୍ମା ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ ନ ସମତ୍ଥୋ।

ୱରଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆହ? ପଠମଞ୍ହି ତେନ ରୂପଂ ପରିଗ୍ଗହେତୁଂ ଅୟୁତ୍ତରୂପଂ କତଂ, ଅରୂପଂ ୟୁତ୍ତରୂପଂ, ଅଥ ''ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ରୂପତୋ ଗାହୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅରୂପଂ ଗତୋ''ତି ଞତ୍ୱା ତଂ ନିକ୍କଡ୍ଢିତୁଂ ଇମଂ ଦେସନଂ ଆରଭି। ତତ୍ଥ ଅତ୍ତତୋ ଉପଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ତାତି ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ। ଭିୟ୍ୟୋପୀତି ୱସ୍ସସତତୋ ଉଦ୍ଧମ୍ପି। କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ଏୱମାହ? କିଂ ଅତିରେକୱସ୍ସସତଂ ତିଟ୍ଠମାନଂ ରୂପଂ ନାମ ଅତ୍ଥି? ନନୁ ପଠମୱୟେ ପୱତ୍ତଂ ରୂପଂ ମଜ୍ଝିମୱୟଂ ନ ପାପୁଣାତି, ମଜ୍ଝିମୱୟେ ପୱତ୍ତଂ ପଚ୍ଛିମୱୟଂ, ପୁରେଭତ୍ତେ ପୱତ୍ତଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ପୱତ୍ତଂ ପଠମୟାମଂ, ପଠମୟାମେ ପୱତ୍ତଂ ମଜ୍ଝିମୟାମଂ, ମଜ୍ଝିମୟାମେ ପୱତ୍ତଂ ପଚ୍ଛିମୟାମଂ ନ ପାପୁଣାତି? ତଥା ଗମନେ ପୱତ୍ତଂ ଠାନଂ, ଠାନେ ପୱତ୍ତଂ ନିସଜ୍ଜଂ, ନିସଜ୍ଜାୟ ପୱତ୍ତଂ ସୟନଂ ନ ପାପୁଣାତି। ଏକଇରିୟାପଥେପି ପାଦସ୍ସ ଉଦ୍ଧରଣେ ପୱତ୍ତଂ ଅତିହରଣଂ, ଅତିହରଣେ ପୱତ୍ତଂ ୱୀତିହରଣଂ, ୱୀତିହରଣେ ପୱତ୍ତଂ ୱୋସ୍ସଜ୍ଜନଂ, ୱୋସ୍ସଜ୍ଜନେ ପୱତ୍ତଂ ସନ୍ନିକ୍ଖେପନଂ, ସନ୍ନିକ୍ଖେପନେ ପୱତ୍ତଂ ସନ୍ନିରୁଜ୍ଝନଂ ନ ପାପୁଣାତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଓଧି ଓଧି ପବ୍ବଂ ପବ୍ବଂ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ତକପାଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତତିଲା ୱିୟ ପଟପଟାୟନ୍ତା ସଙ୍ଖାରା ଭିଜ୍ଜନ୍ତୀତି? ସଚ୍ଚମେତଂ। ୟଥା ପନ ପଦୀପସ୍ସ ଜଲତୋ ଜାତା ତଂ ତଂ ୱଟ୍ଟିପ୍ପଦେସଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଭିଜ୍ଜତି, ଅଥ ଚ ପନ ପୱେଣିସମ୍ବନ୍ଧୱସେନ ସଙ୍ଗରତ୍ତିଂ ଜଲିତୋ ପଦୀପୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱମିଧାପି ପୱେଣିୱସେନ ଅୟମ୍ପି

କାଯୋ ଏୱଂ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ୱିଯ କତ୍ୱା ଦସ୍ସିତୋ।

ରତ୍ତିଯା ଚ ଦିୱସସ୍ସ ଚାତି ରତ୍ତିମ୍ହି ଚ ଦିୱସେ ଚ। ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ହେତଂ ସାମିୱଚନଂ। ଅଞ୍ଞଦେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅଞ୍ଞଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ଯଂ ରତ୍ତିଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି ଚ, ତତୋ ଅଞ୍ଞଦେୱ ଦିୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚ ନିରୁଜ୍ଝତି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନମେୱ ଅଞ୍ଞଂ ନିରୁଜ୍ଝତୀତି ଏୱଂ ପନ ଅତ୍ଥୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ। ''ରତ୍ତିଯା ଚ ଦିୱସସ୍ସ ଚା''ତି ଇଦଂ ପୁରିମପଚ୍ଛିମଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପରିୟାୟତୋ ଗହେତ୍ୱା ପୱେଣିୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ଏକରତ୍ତିଂ ପନ ଏକଦିୱସଂ ୱା ଏକମେୱ ଚିତ୍ତଂ ଠାତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଅଚ୍ଛରାକ୍ଖଣେ ଅନେକାନି ଚିତ୍ତକୋଟିସତସହସ୍ସାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ମିଲିନ୍ଦପଞ୍ହେ –

''ୱାହସତଂ ଖୋ, ମହାରାଜ , ୱୀହୀନଂ, ଅଡ୍ଢଚୂଳଞ୍ଚ ୱାହା, ୱୀହିସତ୍ତମ୍ବଣାନି, ଦ୍ୱେ ଚ ତୁମ୍ବା, ଏକଚ୍ଛରାକ୍ଖଣେ ପୱତ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏତ୍ତକା ୱୀହୀ ଲକ୍ଖଂ ଠପୀଯମାନା ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯୁ''ନ୍ତି।

ପୱନେତି ମହାୱନେ। ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ଇମିନା ନ ସୋ ଗଣ୍ହିତବ୍ବସାଖଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଭୂମିଂ ଓତରତି। ଅଥ ଖୋ ତସ୍ମିଂ ମହାୱନେ ୱିଚରନ୍ତୋ ତଂ ତଂ ସାଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋଯେୱ ଚରତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଅରଞ୍ଞମହାୱନଂ ୱିଯ ହି ଆରମ୍ମଣୱନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମିଂ ୱନେ ୱିଚରଣମକ୍କଟୋ ୱିଯ ଆରମ୍ମଣୱନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଚିତ୍ତଂ। ସାଖାଗହଣଂ ୱିଯ ଆରମ୍ମଣେ ଲୁବ୍ଭନଂ। ଯଥା ସୋ ଅରଞ୍ଞେ ୱିଚରନ୍ତୋ ମକ୍କଟୋ ତଂ ତଂ ସାଖଂ ପହାଯ ତଂ ତଂ ସାଖଂ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱମିଦଂ ଆରମ୍ମଣୱନେ ୱିଚରନ୍ତଂ ଚିତ୍ତମ୍ପି କଦାଚି ରୂପାରମ୍ମଣଂ ଗହେତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କଦାଚି ସଦ୍ଦାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ, କଦାଚି ଅତୀତଂ, କଦାଚି ଅନାଗତଂ ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱା, ତଥା କଦାଚି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ, କଦାଚି ବାହିରଂ। ଯଥା ଚ ସୋ ଅରଞ୍ଞେ ୱିଚରନ୍ତୋ ମକ୍କଟୋ ସାଖଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଓରୁଯ୍ହ ଭୂମିଯଂ ନିସିନ୍ନୋତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଏକଂ ପନ ପଣ୍ଣସାଖଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ନିସୀଦତି, ଏୱମେୱ ଆରମ୍ମଣୱନେ ୱିଚରନ୍ତଂ ଚିତ୍ତମ୍ପି ଏକଂ ଓଲୁବ୍ଭାରମ୍ମଣଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଏକଜାତିଯଂ ପନ ଆରମ୍ମଣଂ ଗହେତ୍ୱାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ପନ ଭଗୱତା ରୂପତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ଅରୂପେ ଗାହୋ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ, ଅରୂପତୋ ନୀହରିତ୍ୱା ରୂପେ।

ଇଦାନି ତଂ ଉଭଯତୋ ନିକ୍କଡ୍ଢିତୁକାମୋ ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋତି ଦେସନଂ ଆରଭି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଆସୀୱିସଦଟ୍ଠୂପମାଯ ଦୀପେତବ୍ବୋ – ଏକୋ କିର ପୁରିସୋ ଆସୀୱିସେନ ଦଟ୍ଠୋ, ଅଥସ୍ସ ୱିସଂ ହରିସ୍ସାମୀତି ଛେକୋ ଭିସକ୍କୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱମନଂ କାରେତ୍ୱା ହେଟ୍ଠା ଗରୁଳୋ, ଉପରି ନାଗୋତି ମନ୍ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ୱିସଂ ଉପରି ଆରୋପେସି। ସୋ ଯାୱ ଅକ୍ଖିପ୍ପଦେସା ଆରୁଳ୍ହଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ''ଇତୋ ପରଂ ଅଭିରୁହିତୁଂ ନ ଦସ୍ସାମି, ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ଠପେସ୍ସାମୀ''ତି ଉପରି ଗରୁଳୋ, ହେଟ୍ଠା ନାଗୋତି ମନ୍ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା କଣ୍ଣେ ଧୂମେତ୍ୱା ଦଣ୍ଡକେନ ପହରିତ୍ୱା ୱିସଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ଠପେସି। ତତ୍ରସ୍ସ ଠିତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅଗଦଲେପେନ ୱିସଂ ନିମ୍ମଥେତ୍ୱା ନ୍ହାପେତ୍ୱା ''ସୁଖୀ ହୋହୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଯେନକାମଂ ପକ୍କାମି।

ତତ୍ଥ ଆସୀୱିସେନ ଦଟ୍ଠସ୍ସ କାଯେ ୱିସପତିଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ଇମେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ରୂପେ ଅଧିମତ୍ତଗାହକାଲୋ, ଛେକୋ ଭିସକ୍କୋ ୱିଯ ତଥାଗତୋ, ମନ୍ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଉପରି ୱିସସ୍ସ ଆରୋପିତକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତେନ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ରୂପତୋ ଗାହଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅରୂପେ ପତିଟ୍ଠାପିତକାଲୋ, ଯାୱ ଅକ୍ଖିପ୍ପଦେସା ଆରୁଳ୍ହୱିସସ୍ସ ଉପରି ଅଭିରୁହିତୁଂ ଅଦତ୍ୱା ପୁନ ମନ୍ତବଲେନ ଓତାରେତ୍ୱା ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନେଯେୱ ଠପନଂ ୱିଯ ସତ୍ଥାରା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅରୂପତୋ ଗାହଂ ନୀହରିତ୍ୱା ରୂପେ ପତିଟ୍ଠାପିତକାଲୋ। ଦଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ଠିତସ୍ସ ୱିସସ୍ସ ଅଗଦଲେପେନ ନିମ୍ମଥନଂ ୱିଯ ଉଭଯତୋ ଗାହଂ ନୀହରଣତ୍ଥାଯ ଇମିସ୍ସା ଦେସନାଯ ଆରଦ୍ଧକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତୀତି ଇମିନା ମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ, ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ଫଲଂ, ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିନ୍ତିଆଦିନା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯଅସ୍ସୁତୱାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୨। ଦୁତିଯେ ସୁଖୱେଦନିଯନ୍ତି ସୁଖୱେଦନାଯ ପଚ୍ଚଯଂ। ଫସ୍ସନ୍ତି ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଦିଂ। ନନୁ ଚ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ସୁଖୱେଦନାଯ ପଚ୍ଚଯୋ ନ ହୋତୀତି? ସହଜାତପଚ୍ଚଯେନ ନ ହୋତି, ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ପନ ଜୱନୱେଦନାଯ ହୋତି , ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋତସମ୍ଫସ୍ସାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତଜ୍ଜନ୍ତି ତଜ୍ଜାତିକଂ ତସ୍ସାରୁପ୍ପଂ, ତସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ଅନୁରୂପନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘଟ୍ଟନସମୋଧାନାତି ସଙ୍ଘଟ୍ଟନେନ ଚେୱ ସମୋଧାନେନ ଚ, ସଙ୍ଘଟ୍ଟନସମ୍ପିଣ୍ଡନେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉସ୍ମାତି ଉଣ୍ହାକାରୋ। ତେଜୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତତୀତି ଅଗ୍ଗିଚୁଣ୍ଣୋ ନିକ୍ଖମତୀତି ନ

ଗହେତବ୍ବଂ, ଉସ୍ମାକାରସ୍ସେୱ ପନ ଏତଂ ୱେୱଚନଂ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କଟ୍ଠାନନ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅରଣୀନଂ। ତତ୍ଥ ଅଧୋଅରଣୀ ୱିୟ ୱତ୍ଥୁ, ଉତ୍ତରାରଣୀ ୱିୟ ଆରମ୍ମଣଂ, ସଙ୍ଘଟ୍ଟନଂ ୱିୟ ଫସ୍ସୋ, ଉସ୍ମାଧାତୁ ୱିୟ ୱେଦନା। ଦୁତିୟଂ।

୩। ପୁତ୍ତମଂସୂପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୩। ତତିୟେ ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରାତିଆଦି ୱୁତ୍ତନୟମେୱ। ୟସ୍ମା ପନସ୍ସ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିକୋ ନିକ୍ଖେପୋ, ତସ୍ମା ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାୱେତ୍ଥ ଅନୁପୁବ୍ବପଦୱଣ୍ଣନଂ କରିସ୍ସାମି। କତରାୟ ପନ ଇଦଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟା ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି? ଲାଭସକ୍କାରେନ। ଭଗୱତୋ କିର ମହାଲାଭସକ୍କାରୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ୟଥା ତଂ ଚତ୍ତାରୋ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟେ ପୂରିତଦାନପାରମୀସଞ୍ଚୟସ୍ସ। ସବ୍ବଦିସାସୁ ହିସ୍ସ ୟମକମହାମେଘୋ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ମହୋଘଂ ୱିୟ ସବ୍ବପାରମିୟୋ "ଏକସ୍ମିଂ ଅତ୍ତଭାୱେ ୱିପାକଂ ଦସ୍ସାମା"ତି ସମ୍ପିଣ୍ଡିତା ୱିୟ ଲାଭସକ୍କାରମହୋଘଂ ନିବ୍ବତ୍ତୟିଂସୁ। ତତୋ ତତୋ ଅନ୍ନପାନୟାନୱତ୍ଥମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନାଦିହତ୍ଥା ଖତ୍ତିୟବ୍ରାହ୍ମଣାଦୟୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, "କହଂ ବୁଦ୍ଧୋ, କହଂ ଭଗୱା, କହଂ ଦେୱଦେୱୋ ନରାସଭୋ ପୁରିସସୀହୋ"ତି? ଭଗୱନ୍ତଂ ପରିୟେସନ୍ତି। ସକଟସତେହିପି ପଚ୍ଚୟେ ଆହରିତ୍ୱା ଓକାସଂ ଅଲଭମାନା ସମନ୍ତା ଗାୱୁତପ୍ପମାଣମ୍ପି ସକଟଧୁରେନ ସକଟଧୁରଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଚେୱ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧନ୍ତି ଚ ଅନ୍ଧକୱିନ୍ଦବ୍ରାହ୍ମଣାଦୟୋ ୱିୟ। ସବ୍ବଂ ଖନ୍ଧକେ ତେସୁ ତେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଚ ଆଗତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ୟଥା ଭଗୱତୋ, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସାପି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

"ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଭଗୱା ସକ୍କତୋ ହୋତି ଗରୁକତୋ ମାନିତୋ ପୂଜିତୋ ଅପଚିତୋ ଲାଭୀ ଚୀୱର-ପିଣ୍ଡପାତ-ସେନାସନ-ଗିଲାନ-ପଚ୍ଚୟ-ଭେସଜ୍ଜ-ପରିକ୍ଖାରାନଂ। ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ଖୋ ସକ୍କତୋ ହୋତି...ପେ... ପରିକ୍ଖାରାନ"ନ୍ତି (ଉଦା। ୧୪; ସଂ। ନି। ୨।୭୦)।

ତଥା "ୟାୱତା ଖୋ, ଚୁନ୍ଦ, ଏତରହି ସଙ୍ଘୋ ୱା ଗଣୋ ୱା ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ନାହଂ, ଚୁନ୍ଦ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକସଙ୍ଘମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ଏୱଂ ଲାଭଗ୍ଗୟସଗ୍ଗପତ୍ତଂ ୟଥରିୱାୟଂ, ଚୁନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ"ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୭୬)।

ସ୍ୱାୟଂ ଭଗୱତୋ ଚ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଲାଭସକ୍କାରୋ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମହାନଦୀନଂ ଉଦକଂ ୱିୟ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ ଅହୋସି। ଅଥ ସତ୍ଥା ରହୋଗତୋ ଚିନ୍ତେସି – "ମହାଲାଭସକ୍କାରୋ ଅତୀତବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ଏୱରୂପୋ ଅହୋସି, ଅନାଗତାନମ୍ପି ଏୱରୂପୋ ଭୱିସ୍ସତି । କିଂ ନୁ ଖୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆହାରପରିଗ୍ଗାହକେନ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ସମନ୍ନାଗତା ମଜ୍ଝତ୍ତା ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗା ହୁତ୍ୱା ଆହାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ"ତି?

ସୋ ଅଦ୍ଦସ ଏକଚ୍ଚେ ଅଧୁନା ପବ୍ବଜିତେ କୁଲପୁତ୍ତେ ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ଆହାରଂ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନେ। ଦିସ୍ୱାନସ୍ସ ଏତଦହୋସି – "ମୟା କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟାନି ପାରମିୟୋ ପୂରେନ୍ତେନ ନ ଚୀୱରାଦିହେତୁ ପୂରିତା, ଉତ୍ତମଫଲସ୍ସ ପନ ଅରହତ୍ତସ୍ସତ୍ଥାୟ ପୂରିତା। ଇମେପି ଭିକ୍ଖୂ ମମ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜନ୍ତା ନ ଚୀୱରାଦିହେତୁ ପବ୍ବଜିତା, ଅରହତ୍ତସ୍ସେୱ ପନ ଅତ୍ଥାୟ ପବ୍ବଜିତା। ତେ ଇଦାନି ଅସାରମେୱ ସାରଂ ଅନତ୍ଥମେୱ ଚ ଅତ୍ଥଂ କରୋନ୍ତୀ"ତି ଏୱମସ୍ସ ଧମ୍ମସଂୱେଗୋ ଉଦପାଦି। ତତୋ ଚିନ୍ତେସି – "ସଚେ ପଞ୍ଚମଂ ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞପେତୁଂ ସକ୍କା ଅଭୱିସ୍ସ, ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତାହାରପରିଭୋଗୋ ପଞ୍ଚମଂ ପାରାଜିକଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଞପେତବ୍ବୋ ଭୱେୟ୍ୟ। ନ ପନ ସକ୍କା ଏୱଂ କାତୁଂ, ଧୁୱପଟିସେୱନଟ୍ଠାନଞ୍ହେତଂ ସତ୍ତାନଂ। ୟଥା ପନ କଥିତେ ପଞ୍ଚମଂ ପାରାଜିକଂ ୱିୟ ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି। ଏୱଂ ଧମ୍ମଦାସଂ ସଂୱରଂ ମରିୟାଦଂ ଠପେସ୍ସାମି, ୟଂ ଆୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅନାଗତେ ଭିକ୍ଖୂ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚୟେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀ"ତି। ଇମାୟ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଇମଂ ପୁତ୍ତମଂସୂପମସୁତ୍ତନ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପି। ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରାତିଆଦି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ।

ଚତ୍ତାରୋ ପନ ଆହାରେ ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଇଦାନି ତେସୁ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତୁଂ କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତିଆଦିମାହ? ତତ୍ଥ ଜାୟମ୍ପତିକାତି ଜାୟା ଚେୱ ପତି ଚ। ପରିତ୍ତଂ ସମ୍ବଲନ୍ତି ପୁଟଭତ୍ତସତ୍ତୁମୋଦକାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ପାଥେୟ୍ୟଂ। କନ୍ତାରମଗ୍ଗନ୍ତି କନ୍ତାରଭୂତଂ ମଗ୍ଗଂ, କନ୍ତାରେ ୱା ମଗ୍ଗଂ। କନ୍ତାରନ୍ତି ଚୋରକନ୍ତାରଂ ୱାଳକନ୍ତାରଂ ଅମନୁସ୍ସକନ୍ତାରଂ ନିରୁଦକକନ୍ତାରଂ ଅପ୍ପଭକ୍ଖକନ୍ତାରନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧଂ। ତେସୁ ୟତ୍ଥ ଚୋରଭୟଂ ଅତ୍ଥି , ତଂ ଚୋରକନ୍ତାରଂ। ୟତ୍ଥ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘାଦୟୋ ୱାଳା ଅତ୍ଥି, ତଂ ୱାଳକନ୍ତାରଂ। ୟତ୍ଥ ବଲୱାମୁଖୟକ୍ଖିନିଆଦୀନଂ ଅମନୁସ୍ସାନଂ ୱସେନ ଭୟଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଅମନୁସ୍ସକନ୍ତାରଂ। ୟତ୍ଥ ପାତୁଂ ୱା ନ୍ହାୟିତୁଂ ୱା ଉଦକଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ନିରୁଦକକନ୍ତାରଂ। ୟତ୍ଥ ଖାଦିତବ୍ବଂ ୱା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ୱା ଅନ୍ତମସୋ କନ୍ଦମୂଲାଦିମତ୍ତମ୍ପି ନତ୍ଥି, ତଂ ଅପ୍ପଭକ୍ଖକନ୍ତାରଂ ନାମ। ୟତ୍ଥ ପନେତଂ ପଞ୍ଚୱିଧମ୍ପି ଭୟଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ କନ୍ତାରମେୱ। ତଂ ପନେତଂ ଏକାହଦ୍ୱୀହତୀହାଦିୱସେନ ନିତ୍ଥରିତବ୍ବମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ନ ତଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଇଧ ପନ ନିରୁଦକଂ ଅପ୍ପଭକ୍ଖଂ ୟୋଜନସତିକକନ୍ତାରଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଏୱରୂପେ କନ୍ତାରେ ମଗ୍ଗଂ। ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଛାତକଭୟେନ ଚେୱ ରୋଗଭୟେନ ଚ ରାଜଭୟେନ ଚ ଉପଦ୍ଦୁତା ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ "ଏତଂ କନ୍ତାରଂ

ନିତ୍ଥରିତ୍ୱା ଧମ୍ମିକସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ନିରୁପଦ୍ଦୱେ ରଟ୍ଠେ ସୁଖଂ ୱସିସ୍ସାମା’’ତି ମଞ୍ଞମାନା।

ଏକପୁତ୍ତକୋତି ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗହିତୋ ଅନୁକମ୍ପିତବ୍ବଯୁତ୍ତୋ ଅଥିରସରୀରୋ ଏକପୁତ୍ତକୋ। ୱଲ୍ଲୂରଞ୍ଚ ସୋଣ୍ଡିକଞ୍ଚାତି ଘନଘନଟ୍ଠାନତୋ ଗହେତ୍ୱା ୱଲ୍ଲୂରଂ, ଅଟ୍ଠିନିସ୍ସିତସିରାନିସ୍ସିତଟ୍ଠାନାନି ଗହେତ୍ୱା ସୂଲମଂସଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିପିସେୟ୍ୟୁନ୍ତି ପହରେୟ୍ୟୁଂ। କହଂ ଏକପୁତ୍ତକାତି ଅଯଂ ତେସଂ ପରିଦେୱନାକାରୋ।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଭୂତମତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନା – ଦ୍ୱେ କିର ଜାଯମ୍ପତିକା ପୁତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପରିତ୍ତେନ ପାଥେୟ୍ୟେନ ଯୋଜନସତିକଂ କନ୍ତାରମଗ୍ଗଂ ପଟିପଜ୍ଜିଂସୁ। ତେସଂ ପଞ୍ଞାସଯୋଜନାନି ଗନ୍ତ୍ୱା ପାଥେୟ୍ୟଂ ନିଟ୍ଠାସି, ତେ ଖୁପ୍ପିପାସାତୁରା ୱିରଳଚ୍ଛାଯାଯଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ତତୋ ପୁରିସୋ ଭରିଯଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ ଇତୋ ସମନ୍ତା ପଞ୍ଞାସଯୋଜନାନି ଗାମୋ ୱା ନିଗମୋ ୱା ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ଯଂ ତଂ ପୁରିସେନ କାତବ୍ବଂ ବହୁମ୍ପି କସିଗୋରକ୍ଖାଦିକମ୍ମଂ, ନ ଦାନି ସକ୍କା ତଂ ମଯା କାତୁଂ, ଏହି ମଂ ମାରେତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢଂ ପାଥେୟ୍ୟଂ କତ୍ୱା ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରାହୀ’’ତି। ପୁନ ସାପି ତଂ ଆହ – ‘‘ସାମି ମଯା ଦାନି ଯଂ ତଂ ଇତ୍ଥିଯା କାତବ୍ବଂ ବହୁମ୍ପି ସୁତ୍ତକନ୍ତନାଦିକମ୍ମଂ, ତଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଏହି ମଂ ମାରେତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ଉପଡ୍ଢଂ ପାଥେୟ୍ୟଂ କତ୍ୱା ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରାହୀ’’ତି। ପୁନ ସୋପି ତଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ ମାତୁଗାମମରଣେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମରଣଂ ପଞ୍ଞାଯତି । ନ ହି ମନ୍ଦୋ କୁମାରୋ ମାତରା ୱିନା ଜୀୱିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଯଦି ପନ ମଯଂ ଜୀୱାମ। ପୁନ ଦାରକଂ ଲଭେୟ୍ୟାମ। ହନ୍ଦ ଦାନି ପୁତ୍ତକଂ ମାରେତ୍ୱା, ମଂସଂ ଗହେତ୍ୱା କନ୍ତାରଂ ନିତ୍ଥରାମା’’ତି। ତତୋ ମାତା ପୁତ୍ତମାହ – ‘‘ତାତ, ପିତୁସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛା’’ତି, ସୋ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ପିତା, ‘‘ମଯା ‘ପୁତ୍ତକଂ ପୋସେସ୍ସାମୀ’ତି କସିଗୋରକ୍ଖାଦୀହି ଅନପ୍ପକଂ ଦୁକ୍ଖମନୁଭୂତଂ, ନ ସକ୍କୋମି ଅହଂ ପୁତ୍ତଂ ମାରେତୁଂ, ତ୍ୱଂଯେୱ ତୱ ପୁତ୍ତଂ ମାରେହୀ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ତାତ ମାତୁସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛା’’ତି ଆହ। ସୋ ଅଗମାସି। ଅଥସ୍ସ ମାତାପି, ‘‘ମଯା ପୁତ୍ତଂ ପତ୍ଥେନ୍ତିଯା ଗୋୱତକୁକ୍କୁରୱତଦେୱତାଯାଚନାଦୀହିପି ତାୱ ଅନପ୍ପକଂ ଦୁକ୍ଖମନୁଭୂତଂ, କୋ ପନ ୱାଦୋ କୁଚ୍ଛିନା ପରିହରନ୍ତିଯା? ନ ସକ୍କୋମି ଅହଂ ପୁତ୍ତଂ ମାରେତୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ତାତ, ପିତୁସନ୍ତିକମେୱ ଗଚ୍ଛା’’ତି ଆହ। ଏୱଂ ସୋ ଦ୍ୱିନ୍ନମନ୍ତରା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋଯେୱ ମତୋ। ତେ ତଂ ଦିସ୍ୱା ପରିଦେୱିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନଯେନ ମଂସାନି ଗହେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତା ପକ୍କମିଂସୁ।

ତେସଂ ସୋ ପୁତ୍ତମଂସାହାରୋ ନୱହି କାରଣେହି ପଟିକୂଲତ୍ତା ନେୱ ଦୱାଯ ହୋତି, ନ ମଦାଯ, ନ ମଣ୍ଡନାଯ, ନ ୱିଭୂସନାଯ, କେୱଲଂ କନ୍ତାରନିତ୍ଥରଣତ୍ଥାଯେୱ ହୋତି। କତମେହି ନୱହି କାରଣେହି ପଟିକୂଲୋତି ଚେ? ସଜାତିମଂସତାଯ ଞାତିମଂସତାଯ ପୁତ୍ତମଂସତାଯ ପିଯପୁତ୍ତମଂସତାଯ ତରୁଣମଂସତାଯ ଆମକମଂସତାଯ ଅଗୋରସମଂସତାଯ ଅଲୋଣତାଯ ଅଧୂପିତତାଯାତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ ନୱହି କାରଣେହି ପଟିକୂଲଂ ତଂ ପୁତ୍ତମଂସଂ ଖାଦନ୍ତା ନ ସାରତ୍ତା ଗିଦ୍ଧମାନସା ହୁତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ମଚ୍ଛରିଭାୱେଯେୱ ପନ ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗେ ଠିତା ଖାଦିଂସୁ। ନ ଅଟ୍ଠିନ୍ହାରୁଚମ୍ମନିସ୍ସିତଟ୍ଠାନାନି ଅପନେତ୍ୱା ଥୂଲଥୂଲଂ ୱରମଂସମେୱ ଖାଦିଂସୁ, ହତ୍ଥସମ୍ପତ୍ତଂ ମଂସମେୱ ପନ ଖାଦିଂସୁ। ନ ଯାୱଦତ୍ଥଂ କଣ୍ଠପ୍ପମାଣଂ କତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ଥୋକଂ ଥୋକଂ ପନ ଏକଦିୱସଂ ଯାପନମତ୍ତମେୱ ଖାଦିଂସୁ। ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମଚ୍ଛରାଯନ୍ତା ଖାଦିଂସୁ, ୱିଗତମଚ୍ଛେରମଲେନ ପନ ପରିସୁଦ୍ଧେନେୱ ଚେତସା ଖାଦିଂସୁ। ନ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ମିଗମଂସଂ ୱା ମୋରମଂସାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ଖାଦାମାତି ସମ୍ମୂଳ୍ହା ଖାଦିଂସୁ, ପିଯପୁତ୍ତମଂସଭାୱଂ ପନ ଜାନନ୍ତାୱ ଖାଦିଂସୁ। ନ ‘‘ଅହୋ ୱତ ମଯଂ ପୁନପି ଏୱରୂପଂ ପୁତ୍ତମଂସଂ ଖାଦେୟ୍ୟାମା’’ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ପତ୍ଥନଂ ପନ ୱୀତିୱତ୍ତାୱ ହୁତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ। ନ ‘‘ଏତ୍ତକଂ କନ୍ତାରେ ଖାଦିତ୍ୱା ଅୱସିଟ୍ଠଂ କନ୍ତାରଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଲୋଣମ୍ବିଲାଦୀହି ଯୋଜେତ୍ୱା ଖାଦିସ୍ସାମା’’ତି ସନ୍ନିଧିଂ ଅକଂସୁ, କନ୍ତାରପରିଯୋସାନେ ପନ ‘‘ପୁରେ ମହାଜନୋ ପସ୍ସତୀ’’ତି ଭୂମିଯଂ ୱା ନିଖଣିଂସୁ, ଅଗ୍ଗିନା ୱା ଝାପଯିଂସୁ। ନ ‘‘କୋଚି ଅଞ୍ଞୋ ଅମ୍ହେ ୱିଯ ଏୱରୂପଂ ପୁତ୍ତମଂସଂ ଖାଦିତୁଂ ନ ଲଭତୀ’’ତି ମାନଂ ୱା ଦପ୍ପଂ ୱା ଅକଂସୁ, ନିହତମାନା ପନ ନିହତଦପ୍ପା ହୁତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ। ‘‘କିଂ ଇମିନା ଅଲୋଣେନ ଅନମ୍ବିଲେନ ଅଧୂପିତେନ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେନା’’ତି ନ ହୀଳେତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ହୀଳନଂ ପନ ୱୀତିୱତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ । ନ ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ଭାଗୋ ମଯ୍ହଂ ଭାଗୋ ତୱ ପୁତ୍ତୋ ମମ ପୁତ୍ତୋ’’ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅତିମଞ୍ଞିଂସୁ। ସମଗ୍ଗା ପନ ସମ୍ମୋଦମାନା ହୁତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ। ଇମଂ ନେସଂ ଏୱରୂପଂ ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗାଦିପରିଭୋଗଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘମ୍ପି ତଂ କାରଣଂ ଅନୁଜାନାପେନ୍ତୋ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ତେ ଦୱାଯ ୱା ଆହାରଂ ଆହାରେୟ୍ୟୁନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଦୱାଯ ୱାତିଆଦୀନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୧୮) ୱିତ୍ଥାରିତାନେୱ। କନ୍ତାରସ୍ସାତି ନିତ୍ତିଣ୍ଣାୱସେସସ୍ସ କନ୍ତାରସ୍ସ।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ନୱନ୍ନଂ ପାଟିକୁଲ୍ୟାନଂ ୱସେନ ପିଯପୁତ୍ତମଂସସଦିସୋ କତ୍ୱା ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। କତମେସଂ ନୱନ୍ନଂ? ଗମନପାଟିକୁଲ୍ୟତାଦୀନଂ। ଗମନପାଟିକୁଲ୍ୟତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋପି କବଳୀକାରାହାରଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ପରିଯେସନପାଟିକୁଲ୍ୟତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋପି, ପରିଭୋଗନିଧାନଆସଯପରିପକ୍କାପରିପକ୍କସମ୍ମକ୍ଖଣନିସ୍ସନ୍ଦପାଟିକୁଲ୍ୟତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋପି, ତାନି ପନେତାନି ଗମନପାଟିକୁଲ୍ୟତାଦୀନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୨୯୪) ଆହାରପାଟିକୁଲ୍ୟତାନିଦ୍ଦେସେ ୱିତ୍ଥାରିତାନେୱ। ଇତି ଇମେସଂ ନୱନ୍ନଂ ପାଟିକୁଲ୍ୟାନଂ ୱସେନ ପୁତ୍ତମଂସୂପମଂ କତ୍ୱା ଆହାରୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ।

ଯଥା ତେ ଜାଯମ୍ପତିକା ପାଟିକୁଲ୍ୟଂ ପିଯପୁତ୍ତମଂସଂ ଖାଦନ୍ତା ନ ସାରତ୍ତା ଗିଦ୍ଧମାନସା ହୁତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ମଜ୍ଝତ୍ତଭାୱେଯେୱ ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗେ ଠିତା ଖାଦିଂସୁ, ଏୱଂ ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ତେ ନ ଅଟ୍ଠିନ୍ହାରୁଚମ୍ମନିସ୍ସିତଂ ଅପନେତ୍ୱା ଥୂଲଥୂଲଂ ୱରମଂସମେୱ ଖାଦିଂସୁ, ହତ୍ଥସମ୍ପତ୍ତମେୱ ପନ ଖାଦିଂସୁ, ଏୱଂ ସୁକ୍ଖଭତ୍ତମନ୍ଦବ୍ୟଞ୍ଜନାଦୀନି ପିଟ୍ଠିହତ୍ଥେନ ଅପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱଚ୍ଛକେନ ୱିଯ କୁକ୍କୁଟେନ ୱିଯ ଚ ଓଧିଂ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ତତୋ ତତୋ ସପ୍ପିମଂସାଦିସଂସଟ୍ଠୱରଭୋଜନଂଯେୱ ୱିଚିନିତ୍ୱା ଅଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ ସୀହେନ ୱିଯ ସପଦାନଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ।

ଯଥା ଚ ତେ ନ ଯାୱଦତ୍ଥଂ କଣ୍ଠପ୍ପମାଣଂ ଖାଦିଂସୁ, ଥୋକଂ ଥୋକଂ ପନ ଏକେକଦିୱସଂ ଯାପନମତ୍ତମେୱ ଖାଦିଂସୁ, ଏୱମେୱ ଆହରହତ୍ଥକାଦିବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ୱିଯ ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଉଦରାୱଦେହକଂ ଅଭୁଞ୍ଜନ୍ତେନ ଚତୁନ୍ନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱା ଆଲୋପାନଂ ଓକାସଂ ଠପେତ୍ୱାୱ ଧମ୍ମସେନାପତିନା ୱିଯ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ। ସୋ କିର ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସ ୱସ୍ସାନି ତିଟ୍ଠମାନୋ ''ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ଅଗ୍ଗିଲୁଗ୍ଗାରସମୁଟ୍ଠାପକଂ କତ୍ୱା ଏକଦିୱସମ୍ପି ଆହାରଂ ନ ଆହାରେସି''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୋ ଇମଂ ଗାଥମାହ –

''ଚତ୍ତାରୋ ପଞ୍ଚ ଆଲୋପେ, ଅଭୁତ୍ୱା ଉଦକଂ ପିୱେ;

ଅଲଂ ଫାସୁୱିହାରାଯ, ପହିତତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ''ତି। (ଥେରଗା। ୯୮୩);

ଯଥା ଚ ତେ ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ମଚ୍ଛରାଯନ୍ତା ଖାଦିଂସୁ, ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ପନ ପରିସୁଦ୍ଧେନେୱ ଚେତସା ଖାଦିଂସୁ, ଏୱମେୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅମଚ୍ଛରାଯିତ୍ୱା ''ଇମଂ ସଙ୍ଗଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଗଂ ଦସ୍ସାମି, ଉପଡ୍ଢଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଉପଡ୍ଢଂ, ସଚେ ଗହିତାୱସେସୋ ଭୱିସ୍ସତି, ଅତ୍ତନା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି ସାରଣୀଯଧମ୍ମେ ଠିତେନେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ତେ ନ ''ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ମଯଂ ମିଗମଂସଂ ୱା ମୋରମଂସାଦୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରଂ ଖାଦାମା''ତି ସମ୍ମୂଳ୍ହା ଖାଦିଂସୁ, ପିଯପୁତ୍ତମଂସଭାୱଂ ପନ ଜାନନ୍ତାୱ ଖାଦିଂସୁ, ଏୱମେୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭିତ୍ୱା ''ଅହଂ ଖାଦାମି ଭୁଞ୍ଜାମୀ''ତି ଅତ୍ତୂପଲଦ୍ଧିସମ୍ମୋହଂ ଅନୁପ୍ପାଦେତ୍ୱା ''କବଳୀକାରାହାରୋ ନ ଜାନାତି 'ଚାତୁମହାଭୂତିକକାଯଂ ୱଡ୍ଢେମୀ'ତି, କାଯୋପି ନ ଜାନାତି 'କବଳୀକାରାହାରୋ ମଂ ୱଡ୍ଢେତୀ'''ତି, ଏୱଂ ସମ୍ମୋହଂ ପହାଯ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ। ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞୱସେନାପି ଚେସ ଅସମ୍ମୂଳ୍ହେନେୱ ହୁତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ।

ଯଥା ଚ ତେ ନ ''ଅହୋ ୱତ ମଯଂ ପୁନପି ଏୱରୂପଂ ପୁତ୍ତମଂସଂ ଖାଦେଯ୍ୟାମା''ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ପତ୍ଥନଂ ପନ ୱୀତିୱତ୍ତାୱ ହୁତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ଏୱମେୱ ପଣୀତଭୋଜନଂ ଲଦ୍ଧା 'ଅହୋ ୱତାହଂ ସ୍ୱେପି ପୁନଦିୱସେପି ଏୱରୂପଂ ଲଭେଯ୍ୟଂ', ଲୂଖଂ ୱା ପନ ଲଦ୍ଧା ''ହିଯ୍ୟୋ ୱିଯ ମେ ଅଜ୍ଜ ପଣୀତଭୋଜନଂ ନ ଲଦ୍ଧ''ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ୱା ଅନୁସୋଚନଂ ୱା ଅକତ୍ୱା ନିତ୍ତଣ୍ହେନ –

''ଅତୀତଂ ନାନୁସୋଚାମି, ନପ୍ପଜପ୍ପାମିନାଗତଂ;

ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନ ଯାପେମି, ତେନ ୱଣ୍ଣୋ ପସୀଦତୀ''ତି। (ଜା। ୨।୨୨।୯୦) –

ଇମଂ ଓୱାଦଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତେନ ''ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେନେୱ ଯାପେସ୍ସାମୀ''ତି ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ।

ଯଥା ଚ ତେ ନ ''ଏତ୍ତକଂ କନ୍ତାରେ ଖାଦିତ୍ୱା ଅୱସିଟ୍ଠଂ କନ୍ତାରଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଲୋଣମ୍ବିଲାଦୀହି ଯୋଜେତ୍ୱା ଖାଦିସ୍ସାମା''ତି ସନ୍ନିଧିଂ ଅକଂସୁ, କନ୍ତାରପରିଯୋସାନେ ପନ ''ପୁରେ ମହାଜନୋ ପସ୍ସତୀ''ତି ଭୂମିଯଂ ୱା ନିଖଣିଂସୁ, ଅଗ୍ଗିନା ୱା ଝାପଯିଂସୁ, ଏୱମେୱ –

''ଅନ୍ନାନମଥୋ ପାନାନଂ,

ଖାଦନୀଯାନଂ ଅଥୋପି ୱତ୍ଥାନଂ;

ଲଦ୍ଧା ନ ସନ୍ନିଧିଂ କଯିରା,

ନ ଚ ପରିତ୍ତସେ ତାନି ଅଲଭମାନୋ''ତି। (ସୁ। ନି। ୯୩୦); –

ଇମଂ ଓୱାଦଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତେନ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଯଂ ଯଂ ଲଭତି, ତତୋ ତତୋ ଅତ୍ତନୋ ଯାପନମତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା, ସେସଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା

ସନ୍ନିଧିଂ ପରିଓ୍ୱଜ୍ଜନ୍ତେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ତେ ନ ‘‘କୋଚି ଅଞ୍ଞୋ ଅମ୍ହେ ଓ୍ୱିଯ ଏଓ୍ୱରୂପଂ ପୁତ୍ତମଂସଂ ଖାଦିତୁଂ ନ ଲଭତୀ’’ତି ମାନଂ ଓ୍ୱା ଦପ୍ପଂ ଓ୍ୱା ଅକଂସୁ, ନିହତମାନା ପନ ନିହତଦପ୍ପା ହୁତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ପଣୀତଭୋଜନଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘ଅହମସ୍ମି ଲାଭୀ ଚୀଓ୍ୱରପିଣ୍ଡପାତାଦୀନ’’ନ୍ତି ନ ମାନୋ ଓ୍ୱା ଦପ୍ପୋ ଓ୍ୱା କାତବ୍ବୋ। ‘‘ନାଯଂ ପଚ୍ଚଜ୍ଜା ଚୀଓ୍ୱରାଦିହେତୁ, ଅରହତ୍ତହେତୁ ପନାଯଂ ପଚ୍ଚଜ୍ଜା’’ତି ପଚ୍ଚଓ୍ୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ନିହତମାନଦପ୍ପେନେଓ୍ୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ।

ଯଥା ଚ ତେ ‘‘କିଂ ଇମିନା ଅଲୋଣେନ ଅନମ୍ବିଲେନ ଅଧୂପିତେନ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧେନା’’ତି ହୀଳେତ୍ୱା ନ ଖାଦିଂସୁ, ହୀଳନଂ ପନ ଓ୍ୱୀତିଓ୍ୱତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଇମିନା ଅସ୍ସଗୋଣଭତ୍ତସଦିସେନ ଲୂଖେନ ନିରସେନ, ସୁଓ୍ୱାନଦୋଣିଯଂ ତଂ ପକ୍ଖିପଥା’’ତି ଏଓ୍ୱଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଓ୍ୱା ‘‘କୋ ଇମଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି, କାକସୁନଖାଦୀନଂ ଦେହୀ’’ତି ଏଓ୍ୱଂ ଦାଯକଂ ଓ୍ୱା ଅହୀଳେନ୍ତେନ –

‘‘ସ ପତ୍ତପାଣି ଓ୍ୱିଚରନ୍ତୋ, ଅମୂଗୋ ମୂଗସମ୍ମତୋ;

ଅପ୍ପଂ ଦାନଂ ନ ହୀଳେଯ୍ଯ, ଦାତାରଂ ନାଓ୍ୱଜାନିଯା’’ତି। (ସୁ॰ ନି॰ ୭୧୮); –

ଇମଂ ଓ୍ୱାଦଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତେନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ। ଯଥା ଚ ତେ ନ ‘‘ତୁଯ୍ହଂ ଭାଗୋ, ମଯ୍ହଂ ଭାଗୋ, ତଓ୍ୱ ପୁତ୍ତୋ ମମ ପୁତ୍ତୋ’’ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅତିମଞ୍ଞିଂସୁ, ସମଗ୍ଗା ପନ, ସମ୍ମୋଦମାନା ହୁତ୍ୱା ଖାଦିଂସୁ, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭିତ୍ୱା ଯଥା ଏକଚ୍ଚୋ ‘‘କୋ ତୁମ୍ହାଦିସାନଂ ଦସ୍ସତି ନିକ୍କାରଣା ଉମ୍ମାରେସୁ ପକ୍କଲନ୍ତାନଂ ଆହିଣ୍ଡନ୍ତାନଂ ଓ୍ୱିଜାତମାତାପି ଓ୍ୱୋ ଦାତବ୍ବଂ ନ ମଞ୍ଞତି, ମଯଂ ପନ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ପଣୀତାନି ଚୀଓ୍ୱରାଦୀନି ଲଭାମା’’ତି ସୀଲଓ୍ୱନ୍ତେ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅତିମଞ୍ଞତି, ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ସୋ ତେନ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ଅଭିଭୂତୋ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞେ ପେସଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଅତିମଞ୍ଞତି। ତଞ୍ହି ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ମୋଘପୁରିସସ୍ସ ହୋତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅହିତାଯ ଦୁକ୍ଖାଯା’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୨।୧୬୧)।

ଏଓ୍ୱଂ କଞ୍ଚି ଅନତିମଞ୍ଞିତ୍ୱା ସବ୍ବେହି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସମଗ୍ଗେନ ସମ୍ମୋଦମାନେନ ହୁତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ।

ପରିଞ୍ଞାତେତି ଞାତପରିଞ୍ଞା ତୀରଣପରିଞ୍ଞା ପହାନପରିଞ୍ଞାତି ଇମାହି ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଞ୍ଞାତେ। କଥଂ? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘କବଳୀକାରାହାରୋ ନାମ ଅଯଂ ସଓ୍ୱତ୍ଥୁକଓ୍ୱସେନ ଓଜଟ୍ଠମକରୂପଂ ହୋତି, ଓଜଟ୍ଠମକରୂପଂ କତ୍ଥ ପଟିହଞ୍ଞତି? ଜିଓ୍ୱ୍ହାପସାଦେ, ଜିଓ୍ୱ୍ହାପସାଦୋ କିଂନିସ୍ସିତୋ? ଚତୁମହାଭୂତନିସ୍ସିତୋ। ଇତି ଓଜଟ୍ଠମକଂ ଜିଓ୍ୱ୍ହାପସାଦୋ ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯାନି ମହାଭୂତାନୀତି ଇମେ ଧମ୍ମା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନାମ, ତଂ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା ଫସ୍ସପଞ୍ଚମକା ଧମ୍ମା ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧା। ଇତି ସବ୍ବେପିମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ସଙ୍ଖେପତୋ ନାମରୂପମତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ପଜାନାତି। ସୋ ତେ ଧମ୍ମେ ସରସଲକ୍ଖଣତୋ ଓ୍ୱଓ୍ୱତ୍ଥପେତ୍ୱା ତେସଂ ପଚ୍ଚଯଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ପସ୍ସତି। ଏତ୍ତାଓ୍ୱତାନେନ କବଳୀକାରାହାରମୁଖେନ ସପ୍ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନାମରୂପସ୍ସ ଯାଥାଓ୍ୱତୋ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା କବଳୀକାରାହାରୋ ଞାତପରିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାତୋ ହୋତି। ସୋ ତଦେଓ୍ୱ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ନାମରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ଆରୋପେତ୍ୱା ସତ୍ତନ୍ନଂ ଅନୁପସ୍ସନାନଂ ଓ୍ୱସେନ ସମ୍ମସତି। ଏତ୍ତାଓ୍ୱତାନେନ ସୋ ତିଲକ୍ଖଣପଟିଓ୍ୱେଧସମ୍ମସନଞାଣସଙ୍ଖାତାଯ ତୀରଣପରିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାତୋ ହୋତି। ତସ୍ମିଂଯେଓ୍ୱ ନାମରୂପେ ଛନ୍ଦରାଗାଓ୍ୱକଡ୍ଢନେନ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେନ ପରିଜାନତା ପହାନପରିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାତୋ ହୋତୀତି।

ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣସମ୍ଭଓ୍ୱୋ ରାଗୋ ପରିଞ୍ଞାତୋ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ପନ ତିସ୍ସୋ ପରିଞ୍ଞା ଏକପରିଞ୍ଞା ସବ୍ବପରିଞ୍ଞା ମୂଲପରିଞ୍ଞାତି। କତମା ଏକପରିଞ୍ଞା? ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଜିଓ୍ୱ୍ହାଦ୍ୱାରେ ଏକରସତଣ୍ହଂ ପରିଜାନାତି, ତେନ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ ପରିଞ୍ଞାତୋଓ୍ୱ ହୋତୀତି। କସ୍ମା? ତସ୍ସାଯେଓ୍ୱ ତତ୍ଥ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ। ସାଯେଓ୍ୱ ହି ତଣ୍ହା ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ଉପ୍ପନ୍ନା ରୂପରାଗୋ ନାମ ହୋତି, ସୋତଦ୍ୱାରାଦୀସୁ ଉପ୍ପନ୍ନା ସଦ୍ଦରାଗାଦଯୋ। ଇତି ଯଥା ଏକସ୍ସେଓ୍ୱ ଚୋରସ୍ସ ପଞ୍ଚମଗ୍ଗେ ହନତୋ ଏକସ୍ମିଂ ମଗ୍ଗେ ଗହେତ୍ୱା ସୀସେ ଛିନ୍ନେ ପଞ୍ଚପି ମଗ୍ଗା ଖେମା ହୋନ୍ତି, ଏଓ୍ୱଂ ଜିଓ୍ୱ୍ହାଦ୍ୱାରେ ରସତଣ୍ହାଯ ପରିଞ୍ଞାତାଯ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ ପରିଞ୍ଞାତୋ ହୋତୀତି ଅଯଂ ଏକପରିଞ୍ଞା ନାମ।

କତମା ସବ୍ବପରିଞ୍ଞା? ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିତ୍ତପିଣ୍ଡପାତସ୍ମିଞ୍ହି ଏକସ୍ମିଂଯେଓ୍ୱ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗୋ ଲବ୍ଭତି। କଥଂ? ପରିସୁଦ୍ଧଂ ତାଓ୍ୱସ୍ସ ଓ୍ୱଣ୍ଣଂ ଓଲୋକଯତୋ ରୂପରାଗୋ ହୋତି, ଉଣ୍ହେ ସପ୍ପିମ୍ହି ତତ୍ଥ ଆସିଞ୍ଚନ୍ତେ ପଟପଟାତି ସଦ୍ଦୋ ଉଟ୍ଠହତି, ତଥାରୂପଂ ଖାଦନୀଯଂ ଓ୍ୱା ଖାଦନ୍ତସ୍ସ ମୁରୁମୁରୂତି ସଦ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଅସ୍ସାଦଯତୋ ସଦ୍ଦରାଗୋ। ଜୀରକାଦିଓ୍ୱସଗନ୍ଧଂ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତସ୍ସ ଗନ୍ଧରାଗୋ, ସାଦୁରସଓ୍ୱସେନ ରସରାଗୋ। ମୁଦୁଭୋଜନଂ ଫସ୍ସଓ୍ୱନ୍ତନ୍ତି ଅସ୍ସାଦଯତୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବରାଗୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ଆହାରେ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନିଚ୍ଛନ୍ଦରାଗପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁତ୍ତେ ସବ୍ବୋପି ସୋ

ପରିଞ୍ଞାତୋ ହୋତୀତି ଅଯଂ ସଙ୍ଖପରିଞ୍ଞା ନାମ।

କତମା ମୂଲପରିଞ୍ଞା? ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକରାଗସ୍ସ ହି କବଳୀକାରାହାରୋ ମୂଲଂ। କସ୍ମା? ତସ୍ମିଂ ସତି ତସ୍ସୁପ୍ପତ୍ତିତୋ । ବ୍ରାହ୍ମଣତିସ୍ସଭଯେ କିର ଦ୍ୱାଦସ ୱସ୍ସାନି ଜାଯମ୍ପତିକାନଂ ଉପନିଜ୍ଝାନଚିତ୍ତଂ ନାମ ନାହୋସି। କସ୍ମା? ଆହାରମନ୍ଦତାଯ। ଭଯେ ପନ ୱୂପସନ୍ତେ ଯୋଜନସତିକୋ ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପୋ ଦାରକାନଂ ଜାତମଙ୍ଗଲେହି ଏକମଙ୍ଗଲୋ ଅହୋସି। ଇତି ମୂଲଭୂତେ ଆହାରେ ପରିଞ୍ଞାତେ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ ପରିଞ୍ଞାତୋୱ ହୋତୀତି ଅଯଂ ମୂଲପରିଞ୍ଞା ନାମ।

ନତ୍ଥି ତଂ ସଂଯୋଜନନ୍ତି ତେନ ରାଗେନ ସଦ୍ଧିଂ ପହାନେକଟ୍ଠତାଯ ପହୀନତ୍ତା ନତ୍ଥି। ଏୱମଯଂ ଦେସନା ଯାୱ ଅନାଗାମିମଗ୍ଗା କଥିତା। ''ଏତ୍ତକେନ ପନ ମା ୱୋସାନଂ ଆପଜ୍ଜିଂସୂ''ତି ଏତେସଂଯେୱ ରୂପାଦୀନଂ ୱସେନ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ୱିପସ୍ସନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ପଠମାହାରୋ (ନିଟ୍ଠିତୋ)।

ଦୁତିଯେ ନିଚ୍ଚମ୍ମାତି ଖୁରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ସିଙ୍ଗମୂଲା ସକଲସରୀରତୋ ଉଦ୍ଦାଲିତଚମ୍ମା କିଂସୁକରାସିୱଣ୍ଣା। କସ୍ମା ପନ ଅଞ୍ଞଂ ହତ୍ଥିଅସ୍ସଗୋଣାଦିଉପମଂ ଅଗହେତ୍ୱା ନିଚ୍ଚମ୍ମଗାୱୂପମା ଗହିତାତି? ତିତିକ୍ଖିତୁଂ ଅସମତ୍ଥଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ। ମାତୁଗାମୋ ହି ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ତିତିକ୍ଖିତୁଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱମେୱ ଫସ୍ସାହାରୋ ଅବଲୋ ଦୁବ୍ବଲୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସଦିସମେୱ ଉପମଂ ଆହରି। କୁଟ୍ଟନ୍ତି ସିଲାକୁଟ୍ଟାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ। କୁଟ୍ଟନିସ୍ସିତା ପାଣା ନାମ ଉଣ୍ଣନାଭିସରବୂମୂସିକାଦଯୋ। ରୁକ୍ଖନିସ୍ସିତାତି ଉଚ୍ଚାଲିଙ୍ଗପାଣକାଦଯୋ। ଉଦକନିସ୍ସିତାତି ମଚ୍ଛସୁଂସୁମାରାଦଯୋ। ଆକାସନିସ୍ସିତାତି ଡଂସମକସକାକକୁଲଲାଦଯୋ। ଖାଦେଯ୍ଯୁନ୍ତି ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଖାଦେଯ୍ଯୁଂ। ସା ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ତଂ ତଂଠାନସନ୍ନିସ୍ସଯମୂଲିକଂ ପାଣଖାଦନଭଯଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନା ନେୱ ଅତ୍ତନୋ ସକ୍କାରସମ୍ମାନଂ, ନ ପିଟ୍ଠିପରିକମ୍ମସରୀରସମ୍ବାହନୌଣ୍ହୋଦକାନି ଇଚ୍ଛତି, ଏୱମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ଫସ୍ସାହାରମୂଲକଂ କିଲେସପାଣକଖାଦନଭଯଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ତେଭୂମକଫସ୍ସେନ ଅନତ୍ଥିକୋ ହୋତି।

ଫସ୍ସେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରେ ପରିଞ୍ଞାତେତି ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଞ୍ଞାତେ। ଇଧାପି ତିସ୍ସୋ ପରିଞ୍ଞା। ତତ୍ଥ ''ଫସ୍ସୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ , ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱେଦନା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ତେସଂ ୱତ୍ଥାରମ୍ମଣାନି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ''ତି ଏୱଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ନାମରୂପସ୍ସ ଯାଥାୱତୋ ଦସ୍ସନଂ ଞାତପରିଞ୍ଞା। ତତ୍ଥେୱ ତିଲକ୍ଖଣଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ସତ୍ତନ୍ନଂ ଅନୁପସ୍ସନାନଂ ୱସେନ ଅନିଚ୍ଚାଦିତୋ ତୁଲନଂ ତୀରଣପରିଞ୍ଞା। ତସ୍ମିଂଯେୱ ପନ ନାମରୂପେ ଛନ୍ଦରାଗନିକ୍କଡ୍ଢନୋ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ପହାନପରିଞ୍ଞା। ତିସ୍ସୋ ୱେଦନାତି ଏୱଂ ଫସ୍ସାହାରେ ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଞ୍ଞାତେ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ପରିଞ୍ଞାତାୱ ହୋନ୍ତି ତମ୍ମୂଲକତ୍ତା ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତତ୍ତା ଚ। ଇତି ଫସ୍ସାହାରୱସେନ ଦେସନା ଯାୱ ଅରହତ୍ତା କଥିତା। ଦୁତିଯାହାରୋ।

ତତିଯେ ଅଙ୍ଗାରକାସୂତି ଅଙ୍ଗାରାନଂ କାସୁ। କାସୂତି ରାସିପି ୱୁଚ୍ଚତି ଆୱାଟୋପି।

''ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ଅପରେ ଫୁଣନ୍ତି,

ନରା ରୁଦନ୍ତା ପରିଦଡ୍ଢଗତ୍ତା;

ଭଯଞ୍ହି ମଂ ୱିନ୍ଦତି ସୂତ ଦିସ୍ୱା,

ପୁଚ୍ଛାମି ତଂ ମାତଲି ଦେୱସାରଥୀ''ତି। (ଜା। ୨।୨୨।୪୬୨); –

ଏତ୍ଥ ରାସି ''କାସୂ''ତି ୱୁତ୍ତୋ।

''କିନ୍ନୁ ସନ୍ତରମାନୋୱ, କାସୁଂ ଖନସି ସାରଥୀ''ତି? (ଜା। ୨।୨୨।୩)। –

ଏତ୍ଥ ଆୱାଟୋ। ଇଧାପି ଅଯମେୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ସାଧିକପୋରିସାତି ଅତିରେକପୋରିସା ପଞ୍ଚରତନପ୍ପମାଣା। ୱୀତଚ୍ଚିକାନଂ ୱୀତଧୂମାନନ୍ତି ଏତେନସ୍ସ ମହାପରିଳାହତଂ ଦସ୍ସେତି। ଜାଲାଯ ୱା ହି ଧୂମେ ୱା ସତି ୱାତୋ ସମୁଟ୍ଠାତି, ପରିଳାହୋ ମହା ନ ହୋତି, ତଦଭାୱେ ୱାତାଭାୱତୋ ପରିଳାହୋ ମହା ହୋତି। ଆରକାୱସ୍ସାତି ଦୂରେଯେୱ ଭୱେଯ୍ଯ।

ଏୱମେୱଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଅଙ୍ଗାରକାସୁ ୱିଯ ହି ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଜୀୱିତୁକାମୋ ପୁରିସୋ ୱିଯ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତୋ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ। ଦ୍ୱେ ବଲୱନ୍ତୋ ପୁରିସା ୱିଯ କୁସଲାକୁସଲକମ୍ମଂ। ତେସଂ ତଂ ପୁରିସଂ ନାନାବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା ଅଙ୍ଗାରକାସୁଂ ଉପକଡ୍ଢନକାଲୋ ୱିଯ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ କମ୍ମାଯୂହନକାଲୋ। କମ୍ମଞ୍ହି ଆଯୂହିଯମାନମେୱ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆକଡ୍ଢତି ନାମ। ଅଙ୍ଗାରକାସୁନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିଯ କମ୍ମନିଦାନଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପରିଞ୍ଞାତେତି ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଞ୍ଞାତେ। ପରିଞ୍ଞାଯୋଜନା ପନେତ୍ଥ ଫସ୍ସେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହାତି କାମତଣ୍ହା ଭୱତଣ୍ହା ୱିଭୱତଣ୍ହାତି ଇମା ପରିଞ୍ଞାତା ହୋନ୍ତି। କସ୍ମା? ତଣ୍ହାମୂଲକତ୍ତା ମନୋସଞ୍ଚେତନାଯ। ନ ହି ହେତୁମ୍ହି ଅପ୍ପହୀନେ ଫଲଂ ପହୀଯତି। ଇତି ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୱସେନପି ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ଦେସନା କଥିତା। ତତିଯାହାରୋ।

ଚତୁତ୍ଥେ ଆଗୁଚାରିନ୍ତି ପାପଚାରିଂ ଦୋସକାରକଂ। କଥଂ ସୋ ପୁରିସୋତି ସୋ ପୁରିସୋ କଥଂଭୂତୋ, କିଂ ଯାପେତି, ନ ଯାପେତୀତି ପୁଚ୍ଛତି? ତଥେୱ ଦେୱ ଜୀୱତୀତି ଯଥା ପୁବ୍ବେ, ଇଦାନିପି ତଥେୱ ଜୀୱତି।

ଏୱମେୱଖୋତି ଇଧାପି ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ରାଜା ୱିଯ ହି କମ୍ମଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଆଗୁଚାରୀ ପୁରିସୋ ୱିଯ ୱଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତୋ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ତୀଣି ସତ୍ତିସତାନି ୱିଯ ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଆଗୁଚାରିଂ ପୁରିସଂ ''ତୀହି ସତ୍ତିସତେହି ହନଥା''ତି ରଞ୍ଞା ଆଣତ୍ତକାଲୋ ୱିଯ କମ୍ମରଞ୍ଞା ୱଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତପୁଥୁଜ୍ଜନଂ ଗହେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ପକ୍ଖିପନକାଲୋ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ତୀଣି ସତ୍ତିସତାନି ୱିଯ ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣଂ, ସତ୍ତୀସୁ ପନ ଦୁକ୍ଖଂ ନତ୍ଥି, ସତ୍ତୀହି ପହଟୱଣମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଏୱମେୱ ପଟିସନ୍ଧିଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ନତ୍ଥି, ଦିନ୍ନାଯ ପନ ପଟିସନ୍ଧିଯା ପୱତ୍ତେ ୱିପାକଦୁକ୍ଖଂ ସତ୍ତିପହଟୱଣମୂଲକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିଯ ହୋତି।

ପରିଞ୍ଞାତେତି ତୀହେୱ ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଞ୍ଞାତେ। ଇଧାପି ପରିଞ୍ଞାଯୋଜନା ଫସ୍ସାହାରେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ନାମରୂପନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଞ୍ହି ପରିଞ୍ଞାତେ ତଂ ପରିଞ୍ଞାତମେୱ ହୋତି ତମ୍ମୂଲକତ୍ତା ସହୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଚ। ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୱସେନପି ଯାୱ ଅରହତ୍ତା ଦେସନା କଥିତାତି। ଚତୁତ୍ଥାହାରୋ। ତତିଯଂ।

୪। ଅତ୍ଥିରାଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୪। ଚତୁତ୍ଥେ ରାଗୋତିଆଦୀନି ଲୋଭସ୍ସେୱ ନାମାନି। ସୋ ହି ରଞ୍ଜନୱସେନ ରାଗୋ, ନନ୍ଦନୱସେନ ନନ୍ଦୀ, ତଣ୍ହାଯନୱସେନ ତଣ୍ହାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପତିଟ୍ଠିତଂ ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୱିରୂଳ୍ହନ୍ତି କମ୍ମଂ ଜୱାପେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଆକଡ୍ଢନସମତ୍ଥତାଯ ପତିଟ୍ଠିତଞ୍ଚେୱ ୱିରୂଳ୍ହଞ୍ଚ। ଯତ୍ଥାତି ତେଭୂମକୱଟ୍ଟେ ଭୁମ୍ମଂ, ସବ୍ବତ୍ଥ ୱା ପୁରିମପୁରିମପଦେ ଏତଂ ଭୁମ୍ମଂ। ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୁଦ୍ଧୀତି ଇଦଂ ଇମସ୍ମିଂ ୱିପାକୱଟ୍ଟେ ଠିତସ୍ସ ଆଯତିୱଟ୍ଟହେତୁକେ ସଙ୍ଖାରେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତୀତି ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଆଯତିଂ ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତି ଅତ୍ଥି।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ରଜକଚିତ୍ତକାରା ୱିଯ ହି ସହକମ୍ମସମ୍ଭାରଂ କମ୍ମଂ, ଫଲକଭିତ୍ତିଦୁସ୍ସପଟା ୱିଯ ତେଭୂମକୱଟ୍ଟଂ। ଯଥା ରଜକଚିତ୍ତକାରା ପରିସୁଦ୍ଧେସୁ ଫଲକାଦୀସୁ ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେନ୍ତି, ଏୱମେୱ ସସମ୍ଭାରକକମ୍ମଂ ଭୱେସୁ ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି। ତତ୍ଥ ଯଥା ଅକୁସଲେନ ଚିତ୍ତକାରେନ ସମୁଟ୍ଠାପିତଂ ରୂପଂ ୱିରୂପଂ ହୋତି ଦୁସ୍ସଣ୍ଠିତଂ ଅମନାପଂ, ଏୱମେୱ ଏକଚ୍ଚୋ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଞାଣୱିପ୍ପଯୁତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ କରୋତି, ତଂ କମ୍ମଂ ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେନ୍ତଂ ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅଦତ୍ୱା ଦୁବ୍ବଣ୍ଣଂ ଦୁସ୍ସଣ୍ଠିତଂ ମାତାପିତୂନମ୍ପି ଅମନାପଂ ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି। ଯଥା ପନ କୁସଲେନ ଚିତ୍ତକାରେନ ସମୁଟ୍ଠାପିତଂ ରୂପଂ ସୁରୂପଂ ହୋତି ସୁସଣ୍ଠିତଂ ମନାପଂ, ଏୱମେୱ ଏକଚ୍ଚୋ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ କରୋତି, ତଂ କମ୍ମଂ ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେନ୍ତଂ ଚକ୍ଖାଦୀନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଂ ସୁସଣ୍ଠିତଂ ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ୱିଯ ରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଆହାରଂ ୱିଞ୍ଞାଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆହାରନାମରୂପାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ସନ୍ଧି, ୱିପାକୱିଧିଂ ନାମରୂପେନ ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ନାମରୂପସଙ୍ଖାରାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ସନ୍ଧି, ସଙ୍ଖାରାନଞ୍ଚ ଆଯତିଭୱସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ସନ୍ଧୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

କୂଟାଗାରନ୍ତି ଏକକଣ୍ଣିକଂ ଗାହାପେତ୍ୱା କତଂ ଅଗାରଂ। କୂଟାଗାରସାଲାତି ଦ୍ୱେ କଣ୍ଣିକେ ଗହେତ୍ୱା କତସାଲା। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଖୀଣାସୱସ୍ସ କମ୍ମଂ ସୂରିଯରସ୍ମିସମଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସୂରିଯରସ୍ମି ପନ ଅତ୍ଥି, ସା କେୱଲଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅଭାୱେନ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠା ନାମ ଜାତା, ଖୀଣାସୱସ୍ସ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥିତାଯ ଏୱ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠଂ। ତସ୍ସ ହି କାଯାଦଯୋ ଅତ୍ଥି, ତେହି ପନ କତକମ୍ମଂ କୁସଲାକୁସଲଂ ନାମ ନ ହୋତି, କିରିଯମତ୍ତେ ଠତ୍ୱା ଅୱିପାକଂ ହୋତି। ଏୱମସ୍ସ କମ୍ମଂ ନତ୍ଥିତାଯ ଏୱ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠଂ ନାମ ଜାତନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ନଗରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୫। ପଞ୍ଚମେ ନାମରୂପେ ଖୋ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ସଙ୍ଖାରେସୁ ସତି ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ଚ ''ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସତି ସଙ୍ଖାରା''ତି ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ତଦୁଭଯମ୍ପି ନ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରା ହି ତତିଯୋ ଭୱୋ, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଯଂ ୱିପସ୍ସନା ନ ଘଟୀଯତି। ମହାପୁରିସୋ ହି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନପଞ୍ଚୱୋକାରୱସେନ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠୋତି।

ନନୁ ଚ ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଦିଟ୍ଠେସୁ ନ ସକ୍କା ବୁଦ୍ଧେନ ଭୱିତୁନ୍ତି। ସଚ୍ଚଂ ନ ସକ୍କା, ଇମିନା ପନ ତେ ଭୱୋପାଦାନତଣ୍ହାୱସେନ ଦିଟ୍ଠାୱ। ତସ୍ମା ଯଥା ନାମ ଗୋଧଂ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ତଂ କୂପଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ଦିସ୍ୱା ଓତରିତ୍ୱା ପୱିଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ଖଣିତ୍ୱା ଗୋଧଂ ଗହେତ୍ୱା ପକ୍କମେଯ୍ୟ, ନ ପରଭାଗଂ ଖନେଯ୍ୟ , କସ୍ମା? କସ୍ସଚି ନତ୍ଥିତାଯ। ଏୱଂ ମହାପୁରିସୋପି ଗୋଧଂ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ୱିଯ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ଜରାମରଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ''ଇମସ୍ସ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଇମସ୍ସ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ପରିଯେସନ୍ତୋ ଯାୱ ନାମରୂପଧମ୍ମାନଂ ପଚ୍ଚଯଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସପି ପଚ୍ଚଯଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ୱିଞ୍ଞାଣମେୱ ଅଦ୍ଦସ। ତତୋ ''ଏତ୍ତକୋ ପଞ୍ଚୱୋକାରଭୱୱସେନ ସମ୍ମସନଚାରୋ''ତି ୱିପସ୍ସନଂ ପଟିନିୱତ୍ତେସି, ପରତୋ ତୁଚ୍ଛକୂପସ୍ସ ଅଭିନ୍ନଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରଦ୍ୱଯଂ ଅତ୍ଥି, ତଦେତଂ ହେଟ୍ଠା ୱିପସ୍ସନାଯ ଗହିତତ୍ତା ପାଟିଯେକ୍କଂ ସମ୍ମସନୂପଗଂ ନ ହୋତୀତି ନ ଅଗ୍ଗହେସି।

ପଚ୍ଚୁଦାୱତ୍ତତୀତି ପଟିନିୱତ୍ତତି। କତମଂ ପନେତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଚ୍ଚୁଦାୱତ୍ତତୀତି? ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ୱିପସ୍ସନାୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି। ତତ୍ଥ ପଟିସନ୍ଧିୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଚ୍ଚଯତୋ ପଟିନିୱତ୍ତତି, ୱିପସ୍ସନାୱିଞ୍ଞାଣଂ ଆରମ୍ମଣତୋ। ଉଭଯମ୍ପି ନାମରୂପଂ ନାତିକ୍କମତି, ନାମରୂପତୋ ପରଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ଏତ୍ତାୱତା ଜାଯେଥ ୱାତିଆଦୀସୁ ୱିଞ୍ଞାଣେ ନାମରୂପସ୍ସ ପଚ୍ଚଯେ ହୋନ୍ତେ, ନାମରୂପେ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚଯେ ହୋନ୍ତେ, ଦ୍ୱୀସୁପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଚ୍ଚଯେସୁ ହୋନ୍ତେସୁ ଏତ୍ତକେନ ଜାଯେଥ ୱା ଉପପଜ୍ଜେଥ ୱା। ଇତୋ ହି ପରଂ କିମଞ୍ଞଂ ଜାଯେଥ ୱା ଉପପଜ୍ଜେଥ ୱା, ନନୁ ଏତଦେୱ ଜାଯତି ଚ ଉପପଜ୍ଜତି ଚାତି?

ଏୱଂ ସଦ୍ଧିଂ ଅପରାପରଚୁତିପଟିସନ୍ଧୀହି ପଞ୍ଚ ପଦାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପୁନ ତଂ ଏତ୍ତାୱତାତି ୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ନିୟ୍ୟାତେନ୍ତୋ ଯଦିଦଂ ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପନ୍ତି ୱତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ଅନୁଲୋମପଚ୍ଚଯାକାରୱସେନ ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପମୂଲକଂ ଆଯତିଜରାମରଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ନାମରୂପପଚ୍ଚଯା ସଳାଯତନନ୍ତିଆଦିମାହ।

ଅଞ୍ଜସନ୍ତି ମଗ୍ଗସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଉଦ୍ଧାପୱନ୍ତନ୍ତି ଆପତୋ ଉଗ୍ଗତତ୍ତା ଉଦ୍ଧାପନ୍ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରେନ ପାକାରୱତ୍ଥୁନା ସମନ୍ନାଗତଂ। ରମଣୀଯନ୍ତି ସମନ୍ତା ଚତୁନ୍ନଂ ଦ୍ୱାରାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଚ ନାନାଭଣ୍ଡାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ରମଣୀଯଂ। ମାପେହୀତି ମହାଜନଂ ପେସେତ୍ୱା ୱାସଂ କାରେହି। ମାପେଯ୍ୟାତି ୱାସଂ କାରେଯ୍ୟ। କାରେନ୍ତୋ ଚ ପଠମଂ ଅଟ୍ଠାରସ ମନୁସ୍ସକୋଟିଯୋ ପେସେତ୍ୱା ''ସମ୍ପୁଣ୍ଣ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ନ ତାୱ ସମ୍ପୁଣ୍ଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅପରାନି ପଞ୍ଚକୁଲାନି ପେସେଯ୍ୟ। ପୁନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ନ ତାୱ ସମ୍ପୁଣ୍ଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅପରାନି ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସକୁଲାନି ପେସେଯ୍ୟ। ପୁନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ନ ତାୱ ସମ୍ପୁଣ୍ଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅପରାନି ତିଂସ କୁଲାନି ପେସେଯ୍ୟ। ପୁନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ନ ତାୱ ସମ୍ପୁଣ୍ଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅପରଂ କୁଲସହସ୍ସଂ ପେସେଯ୍ୟ। ପୁନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ନ ତାୱ ସମ୍ପୁଣ୍ଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅପରାନି ଏକାଦସନହୁତାନି କୁଲାନି ପେସେଯ୍ୟ। ପୁନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ନ ତାୱ ସମ୍ପୁଣ୍ଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅପରାନି ଚତୁରାସୀତିକୁଲସହସ୍ସାନି ପେସେଯ୍ୟ। ପୁନ ''ସମ୍ପୁଣ୍ଣ''ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତେ, ''ମହାରାଜ, କିଂ ୱଦେସି? ମହନ୍ତଂ ନଗରଂ ଅସମ୍ବାଧଂ, ଇମିନା ନଯେନ କୁଲାନି ପେସେତ୍ୱା ନ ସକ୍କା ପୂରେତୁଂ, ଭେରିଂ ପନ ଚରାପେତ୍ୱା 'ଅମ୍ହାକଂ ନଗରଂ ଇମାଯ ଚ ଇମାଯ ଚ ସମ୍ପତ୍ତିଯା ସମ୍ପନ୍ନଂ, ଯେ ତତ୍ଥ ୱସିତୁକାମା, ଯଥାସୁଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୁ, ଇମଞ୍ଚିମଞ୍ଚ ପରିହାରଂ ଲଭିସ୍ସନ୍ତୀ'ତି ନଗରସ୍ସ ଚେୱ ୱଣ୍ଣଂ ଲୋକସ୍ସ ଚ ପରିହାରଲାଭଂ ଘୋସାପେଥା''ତି ୱଦେଯ୍ୟ। ସୋ ଏୱଂ କରେଯ୍ୟ। ତତୋ ମନୁସ୍ସା ନଗରଗୁଣଞ୍ଚେୱ ପରିହାରଲାଭଞ୍ଚ ସୁତ୍ୱା ସବ୍ବଦିସାହି ସମୋସରିତ୍ୱା ନଗରଂ ପୂରେଯ୍ୟୁଂ। ତଂ ଅପରେନ ସମଯେନ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଅସ୍ସ ଫୀତଞ୍ଚ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ତଦସ୍ସ ନଗରଂ ଅପରେନ ସମଯେନ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଫୀତଞ୍ଚାତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଇଦ୍ଧନ୍ତି ସମିଦ୍ଧଂ ସୁଭିକ୍ଖଂ। ଫୀତନ୍ତି ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତୀହି ପୁପ୍ଫିତଂ। ବାହୁଜଞ୍ଞନ୍ତି ବହୂହି ଞାତବ୍ବଂ, ବହୁଜନାନଂ ହିତଂ ୱା। ''ବହୁଜନ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ଆକିଣ୍ଣମନୁସ୍ସନ୍ତି ମନୁସ୍ସେହି ଆକିଣ୍ଣଂ ନିରନ୍ତରଂ ଫୁଟ୍ଠଂ। ୱୁଦ୍ଧିୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତନ୍ତି ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚେୱ ୱେପୁଲ୍ଲପ୍ପତ୍ତଞ୍ଚ, ସେଟ୍ଠଭାୱଞ୍ଚେୱ ୱିପୁଲଭାୱଞ୍ଚ ପତ୍ତଂ, ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ଅଗ୍ଗନଗରଂ ଜାତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏୱମେୱଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଅରଞ୍ଞପୱନେ ଚରମାନପୁରିସୋ ୱିଯ ହି ଦୀପଙ୍କରପାଦମୂଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପାରମିଯୋ ପୂରଯମାନୋ ମହାପୁରିସୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପୁବ୍ବକେହି ମନୁସ୍ସେହି ଅନୁଯାତମଗ୍ଗଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ମହାସତ୍ତସ୍ସ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗେ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗସ୍ସ ଦସ୍ସନଂ, ପୁରିସସ୍ସ ତଂ ଏକପଦିକମଗ୍ଗଂ ଅନୁଗଚ୍ଛତୋ ଅପରଭାଗେ ମହାମଗ୍ଗଦସ୍ସନଂ ୱିଯ

ମହାସତ୍ତସ୍ସ ଉପରିୱିପସ୍ସନାଯ ଚିଣ୍ଣନ୍ତେ ଲୋକୁତ୍ତରମଗ୍ଗଦସ୍ସନଂ, ପୁରିସସ୍ସ ତେନେୱ ମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛତୋ ପୁରତୋ ନଗରଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ନିବ୍ବାନନଗରଦସ୍ସନଂ, ବହିନଗରଂ ପନେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେନ ଦିଟ୍ଠଂ, ଅଞ୍ଞେନ ମନୁସ୍ସାୱାସଂ କତଂ, ନିବ୍ବାନନଗରଂ ସତ୍ଥା ସଯମେୱ ପସ୍ସି, ସଯଂ ୱାସମକାସି। ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଚତୁନ୍ନଂ ଦ୍ୱାରାନଂ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ଚତୁନ୍ନଂ ମଗ୍ଗାନଂ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ, ତସ୍ସ ଚତୂହି ଦ୍ୱାରେହି ନଗରଂ ପୱିଟ୍ଠକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ନିବ୍ବାନଂ ପୱିଟ୍ଠକାଲୋ, ତସ୍ସ ନଗରବ୍ଭନ୍ତରେ ଭଣ୍ଡୱୱତ୍ଥାନକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେନ ପରୋପଣ୍ଣାସକୁସଲଧମ୍ମୱୱତ୍ଥାନକାଲୋ। ନଗରସ୍ସ ଅଗାରକରଣତ୍ଥଂ କୁଲପରିଯେସନକାଲୋ ୱିଯ ସତ୍ଥୁ ଫଲସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ୱେନେଯ୍ଯସତ୍ତେ ୱୋଲୋକନକାଲୋ, ତେନ ପୁରିସେନ ଯାଚିତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ଏକଂ ମହାକୁଟୁମ୍ବିକଂ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ ୱିଯ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନା ଯାଚିତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରଂ ଦିଟ୍ଠକାଲୋ, ରଞ୍ଞୋ ମହାକୁଟୁମ୍ବିକଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା “ନଗରୱାସଂ କରୋହୀ”ତି ପହିତକାଲୋ ୱିଯ ଭଗୱତୋ ଏକସ୍ମିଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ଅଟ୍ଠାରସଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ବାରାଣସିଯଂ ଇସିପତନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଥେରଂ କାଯସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସିତକାଲୋ, ମହାକୁଟୁମ୍ବିକେନ ଅଟ୍ଠାରସ ପୁରିସକୋଟିଯୋ ଗହେତ୍ୱା ନଗରଂ ଅଜ୍ଝାୱୁଟ୍ଠକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତେନ ଧମ୍ମଚକ୍କେ ପୱତ୍ତିତେ ଥେରସ୍ସ ଅଟ୍ଠାରସହି ବ୍ରହ୍ମକୋଟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତକାଲୋ, ଏୱଂ ନିବ୍ବାନନଗରଂ ପଠମଂ ଆୱାସିତଂ, ତତୋ ସମ୍ପୁଣ୍ଣଂ ନଗରନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନ ତାୱାତି ୱୁତ୍ତେ ପଞ୍ଚ କୁଲାନି ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ଚତୁରାସୀତିକୁଲସହସ୍ସପେସନଂ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ପଞ୍ଚମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତାଦୀନି ଦେସେତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯେ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯସପମୁଖା ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସ କୁଲପୁତ୍ତା, ତିଂସ ଭଦ୍ଦୱଗ୍ଗିଯା, ସହସ୍ସପୁରାଣଜଟିଲା, ବିମ୍ବିସାରପମୁଖାନି ଏକାଦସପୁରିସନହୁତାନି, ତିରୋକୁଟ୍ଟାନୁମୋଦନେ ଚତୁରାସୀତିସହସ୍ସାନୀତି ଏତ୍ତକସ୍ସ ଜନସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ ଓତାରେତ୍ୱା ନିବ୍ବାନନଗରଂ ପେସିତକାଲୋ, ଅଥ ତେନ ନଯେନ ନଗରେ ଅପୂରିଯମାନେ ଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା ନଗରସ୍ସ ୱଣ୍ଣଘୋସନଂ କୁଲାନଂ ପରିହାରଲାଭଘୋସନଂ ୱିଯ ଚ ମାସସ୍ସ ଅଟ୍ଠ ଦିୱସେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ନିବ୍ବାନୱଣ୍ଣସ୍ସ ଚେୱ ନିବ୍ବାନପ୍ପତ୍ତାନଂ ଜାତିକନ୍ତାରାଦିନିତ୍ଥରଣାନିସଂସସ୍ସ ଚ ଘୋସନଂ, ତତୋ ସବ୍ବଦିସାହି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ନଗରସମୋସରଣଂ ୱିଯ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଧମ୍ମକଥଂ ସୁତ୍ୱା ତତୋ ତତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅନୁଲୋମପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନାନଂ ଅପରିମାଣାନଂ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ନିବ୍ବାନସମୋସରଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ପୁରାଣଂ ମଗ୍ଗନ୍ତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ। ଅଯଞ୍ହି ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ପୱାରଣସୁତ୍ତେ (ସଂ। ନି। ୧।୨୧୫) ଅୱତ୍ତମାନକଟ୍ଠେନ “ଅନୁପ୍ପନ୍ନମଗ୍ଗୋ”ତି ୱୁତ୍ତୋ, ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଅୱଳଞ୍ଜନଟ୍ଠେନ “ପୁରାଣମଗ୍ଗୋ”ତି। ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ସିକ୍ଖତ୍ତଯସଙ୍ଗହଂ ସକଲସାସନଂ। ଇଦ୍ଧନ୍ତି ଝାନସ୍ସାଦେନ ସମିଦ୍ଧଂ ସୁଭିକ୍ଖଂ। ଫୀତନ୍ତି ଅଭିଞ୍ଞାଭରଣେହି ପୁପ୍ଫିତଂ। ୱିତ୍ଥାରିକନ୍ତି ୱିତ୍ଥିଣ୍ଣଂ। ବାହୁଜଞ୍ଞନ୍ତି ବହୁଜନୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯଂ। ଯାୱ ଦେୱମନୁସ୍ସେହିସୁପ୍ପକାସିତନ୍ତି ଯାୱ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅତ୍ଥି, ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ସୁପ୍ପକାସିତଂ ସୁଦେସିତଂ ତଥାଗତେନାତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମ୍ମସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୬। ଛଟ୍ଠେ ଆମନ୍ତେସୀତି କସ୍ମା ଆମନ୍ତେସି? ଯସ୍ମାସ୍ସ ସୁଖୁମା ତିଲକ୍ଖଣାହତା ଧମ୍ମଦେସନା ଉପଟ୍ଠାସି। ତସ୍ମିଂ କିର ଜନପଦେ ମନୁସ୍ସା ସହେତୁକା ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ। ସିନିଦ୍ଧାନି କିରେତ୍ଥ ଭୋଜନାନି, ତାନିସେୱତୋ ଜନସ୍ସ ପଞ୍ଞା ୱଡ୍ଢତି, ତେ ଗମ୍ଭୀରଂ ତିଲକ୍ଖଣାହତଂ ଧମ୍ମକଥଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ ସମତ୍ଥା ହୋନ୍ତି। ତେନେୱ ଭଗୱା ଦୀଘମଜ୍ଝିମେସୁ ମହାସତିପଟ୍ଠାନାନି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୭୨ ଆଦଯୋ) ମହାନିଦାନଂ (ଦୀ। ନି। ୨।୯୫ ଆଦଯୋ), ଆନେଞ୍ଜସପ୍ପାଯଂ (ମ। ନି। ୩।୬୬ ଆଦଯୋ), ସଂଯୁତ୍ତକେ ଚୂଳନିଦାନାଦିସୁତ୍ତନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି ଅଞ୍ଞାନି ଗମ୍ଭୀରାନି ସୁତ୍ତାନି ତତ୍ଥେୱ କଥେସି। ସମ୍ମସଥ ନୋତି ସମ୍ମସଥ ନୁ। ଅନ୍ତରଂ ସମ୍ମସନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ପଚ୍ଚଯସମ୍ମସନଂ। ନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେସୀତି ପଚ୍ଚଯାକାରୱସେନ ବ୍ଯାକାରାପେତୁକାମସ୍ସ ଭଗୱତୋ ତଥା ଅବ୍ଯାକରିତ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରୱସେନ ବ୍ଯାକରୋନ୍ତୋ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗହେତୁଂ ନାସକ୍ଖି।

ଏତଦୱୋଚାତି ଦେସନା ଯଥାନୁସନ୍ଧିଂ ନ ଗତା, ଦେସନାଯ ଯଥାନୁସନ୍ଧିଗମନତ୍ଥଂ ଏତଦୱୋଚ। ତେନହାନନ୍ଦ, ସୁଣାଥାତି ଇଦଂ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଅସମ୍ଭିନ୍ନପଦଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ହି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଉପଧିନିଦାନନ୍ତି ଖନ୍ଧୁପଧିନିଦାନଂ। ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଞ୍ହେତ୍ଥ ଉପଧୀତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଜାଯତି। ନିୱିସତୀତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ପୱତ୍ତିୱସେନ ପତିଟ୍ଠହତି।

ଯଂ ଖୋ ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପନ୍ତି ଯଂ ଲୋକସ୍ମିଂ ପିଯସଭାୱଞ୍ଚେୱ ମଧୁରସଭାୱଞ୍ଚ। ଚକ୍ଖୁଂ ଲୋକେତିଆଦୀସୁ ଲୋକସ୍ମିଞ୍ହି ଚକ୍ଖାଦୀସୁ ମମତ୍ତେନ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠା ସତ୍ତା ସମ୍ପତ୍ତିଯଂ ପତିଟ୍ଠିତା ଅତ୍ତନୋ ଚକ୍ଖୁଂ ଆଦାସାଦୀସୁ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣାନୁସାରେନ ୱିପ୍ପସନ୍ନପଞ୍ଚପସାଦଂ ସୁୱଣ୍ଣୱିମାନେ ଉଗ୍ଘାଟିତମଣିସୀହପଞ୍ଜରଂ ୱିଯ ମଞ୍ଞନ୍ତି, ସୋତଂ ରଜତପନାଳିକଂ ୱିଯ ପାମଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଚ ମଞ୍ଞନ୍ତି, ତୁଙ୍ଗନାସାତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରଂ ଘାନଂ ୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ଠପିତହରିତାଲୱଟ୍ଟିଂ ୱିଯ ମଞ୍ଞନ୍ତି, ଜିୱ୍ହଂ ରତ୍ତକମ୍ବଲପଟଲଂ ୱିଯ ମୁଦୁସିନିଦ୍ଧମଧୁରରସଦଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି, କାଯଂ ସାଲଲଟ୍ଠିଂ ୱିଯ ସୁୱଣ୍ଣତୋରଣଂ ୱିଯ ଚ ମଞ୍ଞନ୍ତି, ମନଂ ଅଞ୍ଞେସଂ ମନେନ ଅସଦିସଂ ଉଳାରଂ ମଞ୍ଞନ୍ତି।

ନିଇତୋ ଅଦ୍ଧକ୍ଖନ୍ତି ନିଇନ୍ତି ଅଦ୍ଧସଂସ୍ସୁ। ସେସପଦେସୁପି ଏସେଓ୍ୱ ନୟୋ। ନ ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ସକଲସ୍ମାପି ଓ୍ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖା ନ ପରିମୁଚ୍ଚିଂସୁ। ଦକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀତି ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି। ଆପାନୀୟକଂସୋତି ସରକସ୍ସ ନାମଂ। ୟସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଆପଂ ପିଓ୍ୱନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଆପାନୀୟୋ''ତି ଓ୍ୱୁଚ୍ଚତି। ଆପାନୀୟୋ ଚ ସୋ କଂସୋ ଚାତି ଆପାନୀୟକଂସୋ। ସୁରାମଣ୍ଡସରକସ୍ସେତଂ ନାମଂ। ''ଓ୍ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନୋ''ତିଆଦିଓ୍ୱଚନତୋ ପନ କଂସେ ଠିତପାନମେଓ୍ୱ ଏଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତୋତି ଘମ୍ମେନ ଅଭିତତ୍ତୋ। ଘମ୍ମପରେତୋତି ଘମ୍ମେନ ଫୁଟ୍ଠୋ, ଅନୁଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପିଓ୍ୱତୋ ହି ଖୋ ତଂ ଛାଦେସ୍ସତୀତି ପିଓ୍ୱନ୍ତସ୍ସ ତଂ ପାନୀୟଂ ଓ୍ୱଣ୍ଣାଦିସମ୍ପତ୍ତିୟା ରୁଚ୍ଚିସ୍ସତି, ସକଲସରୀରଂ ଓ୍ୱା ଫରିତ୍ୱା ତୁଟ୍ଠିଂ ଉପ୍ପାଦୟମାନଂ ଠସ୍ସତି। ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖାତି ଅପଚ୍ଚଓ୍ୱେକ୍ଖିତ୍ୱା।

ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଆପାନୀୟକଂସୋ ଓ୍ୱିୟ ହି ଲୋକେ ପିୟରୂପଂ ସାତରୂପଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତପୁରିସୋ ଓ୍ୱିୟ ଓ୍ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ଆପାନୀୟକଂସେନ ନିମନ୍ତନପୁରିସୋ ଓ୍ୱିୟ ଲୋକେ ପିୟରୂପେନ ସାତରୂପେନ ଆରମ୍ମଣେନ ନିମନ୍ତକଜନୋ, ଆପାନୀୟକଂସେ ସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ଆଦୀନଓ୍ୱଞ୍ଚ ଆରୋଚେନ୍ତୋ ଆପାନକମନୁସ୍ସୋ ଓ୍ୱିୟ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାଦିକୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ। ୟଥେଓ୍ୱ ହି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅପଲୋକିତମନୁସ୍ସୋ ଆପାନୀୟକଂସେ ଗୁଣଞ୍ଚ ଆଦୀନଓ୍ୱଞ୍ଚ ଆରୋଚେତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଆଚରିୟୋ ଓ୍ୱା ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଓ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ କଥେତି।

ତତ୍ଥ ୟଥା ଆପାନୀୟକଂସସ୍ମିଂ ଗୁଣେ ଚ ଆଦୀନଓ୍ୱେ ଚ ଆରୋଚିତେ ସୋ ପୁରିସୋ ପିୟଓ୍ୱଣ୍ଣାଦିସମ୍ପଦାୟମେଓ୍ୱ ସଞ୍ଜାତଓ୍ୱେଗୋ ''ସଚେ ମରଣଂ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତି, ପଚ୍ଛା ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ସହସା ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖାୟ ତଂ ପିଓ୍ୱିତ୍ୱା ମରଣଂ ଓ୍ୱା ମରଣମତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ଦୁକ୍ଖଂ ନିଗଚ୍ଛତି, ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ, ଭିକ୍ଖୁ, ''ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଦସ୍ସନାଦିଓ୍ୱସେନ ଉପ୍ପନ୍ନସୋମନସ୍ସମତ୍ତମେଓ୍ୱ ଅସ୍ସାଦୋ, ଆଦୀନଓ୍ୱୋ ପନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାୟିକୋ ବହୁ ନାନପ୍ପକାରୋ, ଅପ୍ପସ୍ସାଦା କାମା ବହୁଦୁକ୍ଖା ବହୁପାୟାସା''ତି ଏଓ୍ୱଂ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେହି ଆନିସଂସଞ୍ଚ ଆଦୀନଓ୍ୱଞ୍ଚ କଥେତ୍ୱା – ''ସମଣପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରୋ ଭଓ୍ୱ ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ ଜାଗରିୟଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ''ତି ଏଓ୍ୱଂ ଓ୍ୱଦିତୋପି ଅସ୍ସାଦବଦ୍ଧଚିତ୍ତତାୟ ''ସଚେ ଓ୍ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରୋ ଆଦୀନଓ୍ୱୋ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତି, ପଚ୍ଛା ଜାନିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେ ଅପସାଦେତ୍ୱା ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀନି ଚେଓ୍ୱ ଓ୍ୱତ୍ତପଟିପତ୍ତିଞ୍ଚ ପହାୟ ଲୋକାମିସକଥଂ କଥେନ୍ତୋ କାମେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମତାୟ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାଓ୍ୱତ୍ତତି। ତତୋ ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ପୂରେନ୍ତୋ ସନ୍ଧିଚ୍ଛେଦନାଦିକାଲେ ''ଚୋରୋ ଅୟ''ନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସିତୋ ଇଧେଓ୍ୱ ହତ୍ଥପାଦାଦିଚ୍ଛେଦନଂ ପତ୍ୱା ସମ୍ପରାୟେ ଚତୂସୁ ଅପାୟେସୁ ମହାଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୋତି।

ପାନୀୟେନ ଓ୍ୱା ୱିନେତୁନ୍ତି ସୀତେନ ଓ୍ୱାରିନା ହରିତୁଂ। ଦଧିମଣ୍ଡକେନାତି ଦଧିମଣ୍ଡନମତ୍ତେନ। ଭଟ୍ଠଲୋଣିକାୟାତି ସଲୋଣେନ ସତ୍ତୁପାନୀୟେନ। ଲୋଣସୋଓ୍ୱୀରକେନାତି ସବ୍ବଧଞ୍ଞଫଲକଳୀରାଦୀନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଲୋଣସୋଓ୍ୱୀରକଂ ନାମ କରୋନ୍ତି, ତେନ।

ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ପନେତ୍ଥ – ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତପୁରିସୋ ଓ୍ୱିୟ ଓ୍ୱଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତକାଲେ ୟୋଗାଓ୍ୱଚରୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ପଟିସଙ୍ଖା ଆପାନୀୟକଂସଂ ପହାୟ ପାନୀୟାଦୀହି ପିପାସସ୍ସ ୱିନୋଦନଂ ଓ୍ୱିୟ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ଓ୍ୱାଦେ ଠତ୍ୱା ଛଦ୍ୱାରାଦୀନି ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ୱିପସ୍ସନଂ ଓ୍ୱଡ୍ଢେନ୍ତସ୍ସ ଅରହତ୍ତଫଲାଧିଗମୋ, ପାନୀୟାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ପାନାନି ଓ୍ୱିୟ ହି ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା, ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ପିଓ୍ୱିତ୍ୱା ସୁରାପିପାସିତଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ସୁଖିନୋ ୟେନ କାମଂ ଗମନଂ ଓ୍ୱିୟ ଖୀଣାସଓ୍ୱସ୍ସ ଚତୁମଗ୍ଗପାନଂ ପିଓ୍ୱିତ୍ୱା ତଣ୍ହଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ଅଗତପୁବ୍ବଂ ନିବ୍ବାନଦିସଂ ଗମନକାଲୋ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ନଳକଲାପୀସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୬୭। ସତ୍ତମେ କିନ୍ନୁ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋତି କସ୍ମା ପୁଚ୍ଛତି? ''ଏଓ୍ୱଂ ପୁଟ୍ଠୋ କଥଂ ନୁ ଖୋ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟା''ତି। ଥେରସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସୟଜାନନତ୍ଥଂ। ଅପିଚ ଅତୀତେ ଦ୍ୱେ ଅଗ୍ଗସାଓ୍ୱକା ଇମଂ ପଞ୍ହଂ ୱିନିଚ୍ଛୟିଂସୂତି ଅନାଗତେ ଭିକ୍ଖୂ ଜାନିସ୍ସନ୍ତୀତିପି ପୁଚ୍ଛତି। ଇଦାନେଓ୍ୱ ଖୋ ମୟନ୍ତି ଇଦଂ ଥେରୋ ୟସ୍ସ ନାମରୂପସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଚ୍ଚୟୋତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ତଦେଓ୍ୱ ନାମରୂପଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋତି ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆହ । ନଳକଲାପିୟୋତି ଇଧ ପନ ଅୟକଲାପାଦିଓ୍ୱସେନ ଉପମଂ ଅନାହରିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାଣନାମରୂପାନଂ ଅବଲଦୁବ୍ବଲଭାଓ୍ୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅୟଂ ଉପମା ଆଭତା।

ନିରୋଧୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ପଚ୍ଚୟୁପ୍ପନ୍ନପଞ୍ଚଓ୍ୱୋକାରଭଓ୍ୱଓ୍ୱସେନ ଦେସନା କଥିତା। ଛଡିଂସାୟ ଓ୍ୱତ୍ଥୂହୀତି ହେଟ୍ଠା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତେସୁ ଦ୍ୱାଦସସୁ ପଦେସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ଓ୍ୱସେନ ଛତ୍ତିଂସାୟ କାରଣେହି। ଏତ୍ଥ ଚ ପଠମୋ ଧମ୍ମକଥିକଗୁଣୋ, ଦୁତିୟା ପଟିପତ୍ତି, ତତିୟଂ ପଟିପତ୍ତିଫଲଂ। ତତ୍ଥ ପଠମନୟେନ ଦେସନାସମ୍ପତ୍ତି କଥିତା, ଦୁତିୟେନ ସେକ୍ଖଭୂମି, ତତିୟେନ ଅସେକ୍ଖଭୂମୀତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। କୋସମ୍ବିସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୬୮। ଅଟ୍ଠମେ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱାତି ଏକଚ୍ଚୋ ହି ପରସ୍ସ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା ଯଂ ଏସ ଭଣତି, ତଂ ଭୂତନ୍ତି ଗଣ୍ହାତି। ଅପରସ୍ସ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେନ୍ତସ୍ସ ଯଂ କାରଣଂ ରୁଚ୍ଚତି, ସୋ ''ଅତ୍ଥି ଏତ''ନ୍ତି ରୁଚିଯା ଗଣ୍ହାତି। ଏକୋ ''ଚିରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏୱଂ ଅନୁସ୍ସୱୋ ଅତ୍ଥି, ଭୂତମେତ''ନ୍ତି ଅନୁସ୍ସୱେନ ଗଣ୍ହାତି। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱିତକ୍କଯତୋ ଏକଂ କାରଣଂ ଉପଟ୍ଠାତି, ସୋ ''ଅତ୍ଥେତ''ନ୍ତି ଆକାରପରିୱିତକ୍କେନ ଗଣ୍ହାତି। ଅପରସ୍ସ ଚିନ୍ତଯତୋ ଏକା ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଯାଯସ୍ସ ତଂ କାରଣଂ ନିଜ୍ଝାଯନ୍ତସ୍ସ ଖମତି, ସୋ ''ଅତ୍ଥେତ''ନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ଗଣ୍ହାତି। ଥେରୋ ପନ ପଞ୍ଚପି ଏତାନି କାରଣାନି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖଞାଣେନ ପଟିୱିଦ୍ଧଭାୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱ, ଆୱୁସୋ ମୁସିଲ, ସଦ୍ଧାଯାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତ୍ରେୱାତି ସଦ୍ଧାଦୀନି କାରଣାନି ଠପେତ୍ୱା, ୱିନା ଏତେହି କାରଣେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୱନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନଂ।

ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସୀତି ଥେରୋ ଖୀଣାସୱୋ, ଅହଂ ପନ ଖୀଣାସୱୋତି ୱା ନ ୱାତି ୱା ଅୱତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଯେୱ ଅହୋସି। ଆଯସ୍ମା ନାରଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ପୱିଟ୍ଠଂ ଏତଦୱୋଚାତି କସ୍ମା ଅୱୋଚ? ସୋ କିର ଚିନ୍ତେସି – ''ଭୱନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନଂ ନାମାତି ସେଖେହିପି ଜାନିତବ୍ବୋ ପଞ୍ହୋ ଏସ, ଅଯଂ ପନ ଥେରୋ ଇମଂ ଥେରଂ ଅସେଖଭୂମିଯା କାରେତି, ଇମଂ ଠାନଂ ଜାନାପେସ୍ସାମୀ''ତି ଏତଂ ଅୱୋଚ।

ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯସୁଦିଟ୍ଠନ୍ତି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ସୁଟ୍ଠୁ ଦିଟ୍ଠଂ। ନ ଚମ୍ହି ଅରହନ୍ତି ଅନାଗାମିମଗ୍ଗେ ଠିତତ୍ତା ଅରହଂ ନ ହୋମୀତି ଦୀପେତି। ଯଂ ପନସ୍ସ ଇଦାନି ''ଭୱନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନ''ନ୍ତି ଞାଣଂ, ତଂ ଏକୂନୱୀସତିଯା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେହି ୱିମୁତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ। ଉଦପାନୋତି ୱୀସତିଂସହତ୍ଥଗମ୍ଭୀରୋ ପାନୀଯକୂପୋ। ଉଦକୱାରକୋତି ଉଦକୌସ୍ସିଞ୍ଚନୱାରକୋ। ଉଦକନ୍ତି ହି ଖୋ ଞାଣଂ ଅସ୍ସାତି ତୀରେ ଠିତସ୍ସ ଓଲୋକଯତୋ ଏୱଂ ଞାଣଂ ଭୱେଯ୍ଯ। ନ ଚ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱାତି ଉଦକଂ ପନ ନୀହରିତ୍ୱା କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରିତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେଯ୍ଯ। ଉଦପାନେ ଉଦକଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ହି ଅନାଗାମିନୋ ନିବ୍ବାନଦସ୍ସନଂ, ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତପୁରିସୋ ୱିଯ ଅନାଗାମୀ, ଉଦକୱାରକୋ ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ, ଯଥା ଘମ୍ମାଭିତତ୍ତପୁରିସୋ ଉଦପାନେ ଉଦକଂ ପସ୍ସତି। ଏୱଂ ଅନାଗାମୀ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେନ ''ଉପରି ଅରହତ୍ତଫଲସମଯୋ ନାମ ଅତ୍ଥୀ''ତି ଜାନାତି। ଯଥା ପନ ସୋ ପୁରିସୋ ଉଦକୱାରକସ୍ସ ନତ୍ଥିତାଯ ଉଦକଂ ନୀହରିତ୍ୱା କାଯେନ ଫୁସିତୁଂ ନ ଲଭତି, ଏୱଂ ଅନାଗାମୀ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗସ୍ସ ନତ୍ଥିତାଯ ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ନ ଲଭତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଉପଯନ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୯। ନୱମେ ଉପଯନ୍ତୋତି ଉଦକୱଡ୍ଢନସମଯେ ଉପରି ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ। ମହାନଦିଯୋତି ଗଙ୍ଗାଯମୁନାଦିକା ମହାସରିତାଯୋ। ଉପଯାପେତୀତି ଉପରି ଯାପେତି, ୱଡ୍ଢେତି ପୂରେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୱିଜ୍ଜା ଉପଯନ୍ତୀତି ଅୱିଜ୍ଜା ଉପରି ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଭୱିତୁଂ ସକ୍କୁଣନ୍ତୀ। ସଙ୍ଖାରେ ଉପଯାପେତୀତି ସଙ୍ଖାରେ ଉପରି ଯାପେତି ୱଡ୍ଢେତି। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପଯନ୍ତୋତି ଅପଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଓସରନ୍ତୋ। ଅୱିଜ୍ଜା ଅପଯନ୍ତୀତି ଅୱିଜ୍ଜା ଅପଗଚ୍ଛମାନା ଓସରମାନା ଉପରି ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଙ୍ଖାରେ ଅପଯାପେତୀତି ସଙ୍ଖାରେ ଅପଗଚ୍ଛାପେତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବପଦେସୁ। ନୱମଂ।

୧୦। ସୁସିମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୦। ଦସମେ ଗରୁକତୋତି ସବ୍ବେହି ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ପାସାଣଚ୍ଛତ୍ତଂ ୱିଯ ଚିତ୍ତେନ ଗରୁକତୋ। ମାନିତୋତି ମନେନ ପିଯାଯିତୋ। ପୂଜିତୋତି ଚତୁପଚ୍ଚଯପୂଜାଯ ପୂଜିତୋ। ଅପଚିତୋତି ନୀଚୱୁତ୍ତିକରଣେନ ଅପଚିତୋ। ସତ୍ଥାରଞ୍ହି ଦିସ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧାଦୀହି ଓତରନ୍ତି ମଗ୍ଗଂ ଦେନ୍ତି, ଅଂସକୂଟତୋ ସାଟକଂ ଅପନେନ୍ତି, ଆସନତୋ ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତି ୱନ୍ଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସୋ ତେହି ଅପଚିତୋ ନାମ ହୋତି। ସୁସିମୋତି ଏୱଂନାମକୋ ୱେଦଙ୍ଗେସୁ କୁସଲୋ ପଣ୍ଡିତପରିବ୍ବାଜକୋ। ଏହି ତ୍ୱନ୍ତି ତେସଂ କିର ଏତଦହୋସି – ''ସମଣୋ ଗୋତମୋ ନ ଜାତିଗୋତ୍ତାଦୀନି ଆଗମ୍ମ ଲାଭଗ୍ଗପ୍ପତ୍ତୋ ଜାତୋ, କୱିସେଟ୍ଠୋ ପନେସ ଉତ୍ତମକୱିତାଯ ସାୱକାନଂ ଗନ୍ଥଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦେତି, ତଂ ତେ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ଉପନିସିନ୍ନକଥମ୍ପି ଅନୁମୋଦନମ୍ପି ସରଭଞ୍ଞମ୍ପୀତି ଏୱମାଦୀନି କଥେନ୍ତି, ତେ ତେସଂ ପସନ୍ନା ଲାଭଂ ଉପସଂହରନ୍ତି। ସଚେ ମଯଂ ଯଂ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଜାନାତି, ତତୋ ଥୋକଂ ଜାନେଯ୍ଯାମ, ଅତ୍ତନୋ ସମଯଂ ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମଯମ୍ପି ଉପଟ୍ଠାକାନଂ କଥେଯ୍ଯାମ, ତତୋ ଏତେହି ଲାଭିତରା ଭୱେଯ୍ଯାମ। କୋ ନୁ ଖୋ ସମଣସ୍ସ ଗୋତମସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଖିପ୍ପମେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସତୀ''ତି। ତେ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ''ସୁସିମୋ ପଟିବଲୋ''ତି ଦିସ୍ୱା ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ।

ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମୀତି କସ୍ମା ଉପସଙ୍କମି? ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି, ''କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅହଂ ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ଖିପ୍ପଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ସକ୍କିସ୍ସାମୀ''ତି? ତତୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ସମଣୋ ଗୋତମୋ ଗରୁ ତେଜୁସ୍ସଦୋ ନିଯମମନୁଯୁତ୍ତୋ, ନ ସକ୍କା ଅକାଲେ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ, ଅଞ୍ଞେପି ବହୂ

ଖଉିଯାଦଯୋ ସମଣଂ ଗୋତମଂ ଉପସଙ୍କମନ୍ତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ସମଯେ ନ ସକ୍କା ଉପସଙ୍କମିତୁଂ। ସାୱକେସୁପିସ୍ସ ସାରିପୁତ୍ତୋ ମହାପଞ୍ଞୋ ୱିପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣମ୍ହି ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ସମାଧିଲକ୍ଖଣସ୍ମିଂ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ, ମହାକସ୍ସପୋ ଧୁତଙ୍ଗଧରେସୁ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକେସୁ, ପୁଣ୍ଣୋ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମକଥିକେସୁ, ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ୱିନଯଧରେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ, ଅଯଂ ପନ ଆନନ୍ଦୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ ତିପିଟକଧରୋ, ସତ୍ଥାପିସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ କଥିତଂ ଧମ୍ମଂ ଆହରିତ୍ୱା କଥେତି, ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ, ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ୱରାନଂ ଲାଭୀ, ଚତୂହି ଅଚ୍ଛରିଯବ୍ଭୁତଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ, ତସ୍ସ ସମୀପଂ ଗତୋ ଖିପ୍ପଂ ଧମ୍ମଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ସକ୍କିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି।

ଯେନଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମୀତି କସ୍ମା ସଯଂ ଅପଦ୍ଧାଜେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମି? ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି – ‘‘ଅଯଂ ତିତ୍ଥିଯସମଯେ ପାଟିଯେକ୍କୋ ‘ଅହଂ ସତ୍ଥା’ତି ପଟିଜାନନ୍ତୋ ଚରତି, ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ସାସନସ୍ସ ଅଲାଭାଯପି ପରିସକ୍କେଯ୍ୟ। ନ ଖୋ ପନସ୍ସାହଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଆଜାନାମି, ସତ୍ଥା ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ତଂ ଆଦାଯ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି। ତେନହାନନ୍ଦ, ସୁସିମଂ ପବ୍ବାଜେଥାତି ସତ୍ଥା କିର ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ପରିବ୍ବାଜକୋ ତିତ୍ଥିଯସମଯେ ‘ଅହଂ ପାଟିଯେକ୍କୋ ସତ୍ଥା’ତି ପଟିଜାନମାନୋ ଚରତି, ‘ଇଧ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିତୁଂ ଇଚ୍ଛାମୀ’ତି କିର ୱଦତି। କିଂ ନୁ ଖୋ ମଯି ପସନ୍ନୋ, ଉଦାହୁ ମଯ୍ହଂ ସାୱକେସୁ, ଉଦାହୁ ମଯ୍ହଂ ୱା ମମ ସାୱକାନଂ ୱା ଧମ୍ମକଥାଯ ପସନ୍ନୋ’’ତି? ଅଥସ୍ସ ଏକଟ୍ଠାନେପି ପସାଦାଭାୱଂ ଞତ୍ୱା, ‘‘ଅଯଂ ମମ ସାସନେ ଧମ୍ମଂ ଥେନେସ୍ସାମୀତି ପବ୍ବଜତି। ଇତିସ୍ସ ଆଗମନଂ ଅପରିସୁଦ୍ଧଂ; ନିପ୍ଫତ୍ତି ନୁ ଖୋ କୀଦିସା’’ତି? ଓଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ‘ଧମ୍ମଂ ଥେନେସ୍ସାମୀ’ତି ପବ୍ବଜତି, କତିପାହେନେୱ ପନ ଘଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ‘‘ତେନହାନନ୍ଦ, ସୁସିମଂ ପବ୍ବାଜେଥା’’ତି ଆହ।

ଅଞ୍ଞା ବ୍ଯାକତା ହୋତୀତି ତେ କିର ଭିକ୍ଖୂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ତେମାସଂ ୱସ୍ସଂ ୱସନ୍ତା ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅନ୍ତୋତେମାସେ ଘଟେନ୍ତା ୱାଯମନ୍ତା ଅରହତ୍ତଂ ପଟିଲଭିଂସୁ। ତେ ‘‘ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ସତ୍ଥୁ ଆରୋଚେସ୍ସାମା’’ତି ପୱାରିତପୱାରଣା ସେନାସନଂ ସଂସାମେତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣଂ ଆରୋଚେସୁଂ। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞାତି ଅରହତ୍ତସ୍ସ ନାମଂ। ବ୍ଯାକତାତି ଆରୋଚିତା। ଅସ୍ସୋସୀତି ସୋ କିର ଓହିତସୋତୋ ହୁତ୍ୱା ତେସଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଠିତଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛତି ତଂ ତଂ କଥଂ ସୁଣିତୁକାମୋ। ଯେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମୀତି କସ୍ମା ଉପସଙ୍କମି? ତଂ କିରସ୍ସ ପୱତ୍ତିଂ ସୁତ୍ୱା ଏତଦହୋସି – ‘‘ଅଞ୍ଞା ନାମ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ପରମପ୍ପମାଣଂ ସାରଭୂତା ଆଚରିଯମୁଟ୍ଠି ମଞ୍ଞେ ଭୱିସ୍ସତି, ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନଂ ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଉପସଙ୍କମି।

ଅନେକୱିହିତନ୍ତି ଅନେକୱିଧଂ। ଇଦ୍ଧିୱିଧନ୍ତି ଇଦ୍ଧିକୋଟ୍ଠାସଂ। ଆୱିଭାୱଂ ତିରୋଭାୱନ୍ତି ଆୱିଭାୱଂ ଗହେତ୍ୱା ତିରୋଭାୱଂ, ତିରୋଭାୱଂ ଗହେତ୍ୱା ଆୱିଭାୱଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋଥାତି ପୁଚ୍ଛତି। ତିରୋକୁଟ୍ଟନ୍ତି ପରକୁଟ୍ଟଂ। ଇତରପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜନ୍ତି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନଞ୍ଚ ନିମୁଜ୍ଜନଞ୍ଚ। ପଲ୍ଲଙ୍କେନାତି ପଲ୍ଲଙ୍କବନ୍ଧନେନ। କମଥାତି ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ଗନ୍ତୁଂ ୱା ସକ୍କୋଥାତି ପୁଚ୍ଛତି? ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋତି ପକ୍ଖଯୁତ୍ତୋ ସକୁଣୋ। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଇମସ୍ସ ଇଦ୍ଧିୱିଧସ୍ସ, ଇତୋ ପରେସଂ ଦିବ୍ବସୋତାଦୀନଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣନାନଯୋ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

ସନ୍ତା ୱିମୋକ୍ଖାତି ଅଙ୍ଗସନ୍ତତାଯ ଚେୱ ଆରମ୍ମଣସନ୍ତତାଯ ଚ ସନ୍ତା ଆରୁପ୍ପୱିମୋକ୍ଖା। କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱାତି ନାମକାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ପଟିଲଭିତ୍ୱା। ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତା ଖୋ ମଯଂ, ଆୱୁସୋତି, ଆୱୁସୋ, ମଯଂ ନିଜ୍ଝାନକା ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକା ପଞ୍ଞାମତ୍ତେନେୱ ୱିମୁତ୍ତାତି ଦସ୍ସେତି। ଆଜାନେଯ୍ୟାସି ୱା ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ସୁସିମ, ନ ୱା ତ୍ୱଂ ଆଜାନେଯ୍ୟାସୀତି କସ୍ମା ଏୱମାହଂସୁ? ଏୱଂ କିର ନେସଂ ଅହୋସି – ‘‘ମଯଂ ଇମସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗହେତ୍ୱା କଥେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସାମ, ଦସବଲଂ ପନ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି। ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାଞ୍ଞାଣଂ, ତଂ ପଠମତରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ନିବ୍ବାନେ ଞାଣନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାଯ ଚିଣ୍ଣନ୍ତେ ପୱତ୍ତମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣଂ, ତଂ ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମା ଭଗୱା ଏୱମାହ।

ଆଜାନେଯ୍ୟାସି ୱାତିଆଦି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ? ୱିନାପି ସମାଧିଂ ଏୱଂ ଞାଣୁପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଇଦଞ୍ହି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ସୁସିମ, ମଗ୍ଗୋ ୱା ଫଲଂ ୱା ନ ସମାଧିନିସ୍ସନ୍ଦୋ, ନ ସମାଧିଆନିସଂସୋ, ନ ସମାଧିସ୍ସ ନିପ୍ଫତ୍ତି, ୱିପସ୍ସନାଯ ପନେସୋ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ, ୱିପସ୍ସନାଯ ଆନିସଂସୋ, ୱିପସ୍ସନାଯ ନିପ୍ଫତ୍ତି, ତସ୍ମା ଜାନେଯ୍ୟାସି ୱା ତ୍ୱଂ, ନ ୱା ତ୍ୱଂ ଜାନେଯ୍ୟାସି, ଅଥ ଖୋ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଞ୍ଞାଣଂ ପୁବ୍ବେ, ପଚ୍ଛା ନିବ୍ବାନେ ଞାଣନ୍ତି।

ଇଦାନିସ୍ସ ପଟିୱେଧଭବ୍ବତଂ ଞତ୍ୱା ତେପରିୱଟ୍ଟଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଦେସେନ୍ତୋ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ସୁସିମ? ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱାତିଆଦିମାହ? ତେପରିୱଟ୍ଟଦେସନାୱସାନେ ପନ ଥେରୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ। ଇଦାନିସ୍ସ ଅନୁଯୋଗଂ ଆରୋପେନ୍ତୋ ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣନ୍ତି, ସୁସିମ, ପସ୍ସସୀତିଆଦିମାହ। ଅପି ପନ ତ୍ୱଂ, ସୁସିମାତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଭି? ନିଜ୍ଝାନକାନଂ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକଭିକ୍ଖୂନଂ ପାକଟକରଣତ୍ଥଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ନ କେୱଲଂ ତ୍ୱମେୱ ନିଜ୍ଝାନକୋ ସୁକ୍ଖୱିପସ୍ସକୋ, ଏତେପି ଭିକ୍ଖୂ ଏୱରୂପାଯେୱାତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ପାକଟମେୱାତି। ଦସମଂ।

ମହାୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ଜରାମରଣସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୭୧-୭୨। ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗେ ଜରାମରଣାଦୀସୁ ଏକେକପଦୱସେନ ଏକେକଂ କତ୍ୱା ଏକାଦସ ସୁତ୍ତାନି ୱୁତ୍ତାନି, ତାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱାତି।

ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଅନ୍ତରପେୟ୍ୟାଲଂ

୧। ସତ୍ଥୁସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୭୩। ଇତୋ ପରଂ ‘‘ସତ୍ଥା ପରିଯେସିତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତା ଦ୍ୱାଦସ ଅନ୍ତରପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗା ନାମ ହୋନ୍ତି। ତେ ସବ୍ବେପି ତଥା ତଥା ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ୱେନେୟ୍ୟପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ସତ୍ଥାତି ବୁଦ୍ଧୋ ୱା ହୋତୁ ସାୱକୋ ୱା, ଯଂ ନିସ୍ସାଯ ମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣଂ ଲଭତି, ଅଯଂ ସତ୍ଥା ନାମ, ସୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ସିକ୍ଖା କରଣୀଯାତି ତିସ୍ସୋପି ସିକ୍ଖା କାତବ୍ବା। ଯୋଗାଦୀସୁ ଯୋଗୋତି ପଯୋଗୋ। ଛନ୍ଦୋତି କତ୍ତୁକମ୍ୟତାକୁସଲଚ୍ଛନ୍ଦୋ। ଉସ୍ସୋଳ୍ହୀତି ସବ୍ବସହଂ ଅଧିମତ୍ତୱୀରିଯଂ। ଅପ୍ପଟିୱାନୀତି ଅନିୱତ୍ତନା। ଆତପ୍ପନ୍ତି କିଲେସତାପନୱୀରିଯମେୱ। ସାତଚ୍ଚନ୍ତି ସତତକିରିଯଂ। ସତୀତି ଜରାମରଣାଦିୱସେନ ଚତୁସଚ୍ଚପରିଗ୍ଗାହିକା ସତି। ସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ତାଦିସମେୱ ଞାଣଂ। ଅପ୍ପମାଦୋତି ସଚ୍ଚଭାୱନାଯ ଅପ୍ପମାଦୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଅନ୍ତରପେୟ୍ୟାଲୋ ନୱମୋ।

ନିଦାନସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ଅଭିସମଯସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ନଖସିଖାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୪। ଅଭିସମଯସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ନଖସିଖାଯନ୍ତି ମଂସଟ୍ଠାନେନ ୱିମୁତ୍ତେ ନଖଗ୍ଗେ। ନଖସିଖା ଚ ନାମ ଲୋକିଯାନଂ ମହତୀପି ହୋତି, ସତ୍ଥୁ ପନ ରତ୍ତୁପ୍ପଲପତ୍ତକୋଟି ୱିଯ ସୁଖୁମା। କଥଂ ପନେତ୍ଥ ପଂସୁ ପତିଟ୍ଠିତୋତି? ଅଧିଟ୍ଠାନବଲେନ। ଭଗୱତା ହି ଅତ୍ଥଂ ଞାପେତୁକାମେନ ଅଧିଟ୍ଠାନବଲେନ ତତ୍ଥ ପତିଟ୍ଠାପିତୋ। ସତିମଂ କଲନ୍ତି ମହାପଥୱିଯା ପଂସୁଂ ସତକୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ତତୋ ଏକକୋଟ୍ଠାସଂ। ପରତୋପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଭିସମେତାୱିନୋତି ପଞ୍ଞାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ। ପୁରିମଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଂ ଉପନିଧାଯାତି ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣନ୍ତି ଏୱଂ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧଂ ଉପନିଧାଯ, ଞାଣେନ ତଂ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଠପେତ୍ୱା ଉପପରିକ୍ଖିଯମାନେତି ଅତ୍ଥୋ। କତମଂ ପନେତ୍ଥ ପୁରିମଦୁକ୍ଖଂ ନାମ? ଯଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ। କତମଂ ପନ ପରିକ୍ଖୀଣଂ? ଯଂ ପଠମମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। କତମଂ ପନ ଉପନିଧାଯ? ଯଂ ସତ୍ତସୁ ଅତ୍ତଭାୱେସୁ ଅପାଯେ ଅଟ୍ଠମଞ୍ଚ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ସବ୍ବଂ ତଂ ପରିକ୍ଖୀଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁନ୍ତି ସତ୍ତ ୱାରେ, ସତ୍ତସୁ ଅତ୍ତଭାୱେସୂତି ଅତ୍ଥୋ। ପରମତାତି ଇଦମସ୍ସ ପରଂ ପମାଣନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ମହତ୍ଥିଯୋତି ମହତୋ ଅତ୍ଥସ୍ସ ନିପ୍ଫାଦକୋ। ପଠମଂ।

୨। ପୋକ୍ଖରଣୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୫। ଦୁତିଯେ ପୋକ୍ଖରଣୀତି ୱାପୀ। ଉବ୍ବେଧେନାତି ଗମ୍ଭୀରତାଯ। ସମତିତ୍ତିକାତି ମୁଖୱଟ୍ଟିସମା। କାକପେଯ୍ୟାତି ସକ୍କା ହୋତି ତୀରେ ଠିତେନ କାକେନ ପକତିଯାପି ମୁଖତୁଣ୍ଡିକଂ ଓତାରେତ୍ୱା ପାତୁଂ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସଂଭେଜ୍ଜଉଦକସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୭୬-୭୭। ତତିଯେ ଯତ୍ଥିମାତି ଯସ୍ମିଂ ସମ୍ଭିଜ୍ଜଟ୍ଠାନେ ଇମା। ସଂସନ୍ଦନ୍ତୀତି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ସନ୍ଦନ୍ତି। ସମେନ୍ତୀତି ସମାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଦ୍ୱେ ୱା ତି ୱାତି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା। ଉଦକଫୁସିତାନୀତି ଉଦକବିନ୍ଦୂନି। ସଂଭେଜ୍ଜଉଦକନ୍ତି ଅଞ୍ଞାହି ନଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ଭିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଉଦକଂ। ଚତୁତ୍ଥଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ତତିଯଚତୁତ୍ଥାନି।

୫। ପଥୱୀସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୭୮-୮୪। ପଞ୍ଚମେ ମହାପଥୱିଯାତି ଚକ୍କୱାଳବ୍ଭନ୍ତରାଯ ମହାପଥୱିଯା ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା। କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋତି ପଦରଟ୍ଠିପମାଣା। ଗୁଳିକାତି ମତ୍ତିକଗୁଳିକା। ଉପନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟାତି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠପେଯ୍ୟ। ଛଟ୍ଠାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପରିଯୋସାନେ ପନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଅଧିଗମୋତି ବାହିରକାନଂ ସବ୍ବୋପି ଗୁଣାଧିଗମୋ ପଠମମଗ୍ଗେନ ଅଧିଗତଗୁଣାନଂ ସତଭାଗମ୍ପି ସହସ୍ସଭାଗମ୍ପି ସତସହସ୍ସଭାଗମ୍ପି ନ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି। ପଞ୍ଚମାଦୀନି।

ଅଭିସମଯସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ଧାତୁସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ନାନତ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧।ଧାତୁନାନତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୫। ଧାତୁସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ନିସ୍ସତ୍ତଟ୍ଠସୁଞ୍ଞତଟ୍ଠସଙ୍ଖାତେନ ସଭାୱଟ୍ଠେନ ଧାତୂତି ଲଦ୍ଧନାମାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ନାନାସଭାୱୋ ଧାତୁନାନତ୍ତଂ। ଚକ୍ଖୁଧାତୁତିଆଦୀସୁ ଚକ୍ଖୁପସାଦୋ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ରୂପାରମ୍ମଣଂ ରୂପଧାତୁ, ଚକ୍ଖୁପସାଦୱତ୍ଥୁକଂ ଚିତ୍ତଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ସୋତପସାଦୋ ସୋତଧାତୁ, ସଦ୍ଦାରମ୍ମଣଂ ସଦ୍ଦଧାତୁ, ସୋତପସାଦୱତ୍ଥୁକଂ ଚିତ୍ତଂ ସୋତୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ଘାନପସାଦୋ ଘାନଧାତୁ, ଗନ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ଗନ୍ଧଧାତୁ, ଘାନପସାଦୱତ୍ଥୁକଂ ଚିତ୍ତଂ ଘାନୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ଜିୱ୍ହାପସାଦୋ ଜିୱ୍ହାଧାତୁ, ରସାରମ୍ମଣଂ ରସଧାତୁ, ଜିୱ୍ହାପସାଦୱତ୍ଥୁକଂ ଚିତ୍ତଂ ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। କାଯପସାଦୋ କାଯଧାତୁ, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାରମ୍ମଣଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧାତୁ, କାଯପସାଦୱତ୍ଥୁକଂ ଚିତ୍ତଂ କାଯୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ତିସ୍ସୋ ମନୋଧାତୁଯୋ ମନୋଧାତୁ, ୱେଦନାଦଯୋ ତଯୋ ଖନ୍ଧା ସୁଖୁମରୂପାନି ନିବ୍ବାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମଧାତୁ, ସବ୍ବମ୍ପି ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୂତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସୋଳସ ଧାତୁଯୋ କାମାୱଚରା, ଅୱସାନେ ଦ୍ୱେ ଚତୁଭୂମିକାତି। ପଠମଂ।

୨। ଫସ୍ସନାନତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୬। ଦୁତିଯେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଫସ୍ସନାନତ୍ତନ୍ତି ନାନାସଭାୱୋ ଫସ୍ସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସାଦଯୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦିସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋ ମନୋଦ୍ୱାରେ ପଠମଜୱନସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା। ମନୋଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନଂ କିରିଯାମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଠମଜୱନସମ୍ଫସ୍ସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ନୋଫସ୍ସନାନତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୭। ତତିଯେ ନୋ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମନୋଧାତୂତି ମନୋଦ୍ୱାରେ ପଠମଜୱନସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଆୱଜ୍ଜନକିରିଯାମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତତିଯଂ।

୪। ୱେଦନାନାନତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୮। ଚତୁତ୍ଥେ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନାତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନମନୋଧାତୁତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସବ୍ବାପି ତସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାରେ ୱେଦନା ୱଟ୍ଟେଯ୍ୟୁଂ, ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଫାସୁକତ୍ତଂ ପନ ଅନନ୍ତରଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନୱେଦନମେୱ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ମନୋଦ୍ୱାରେ ଆୱଜ୍ଜନସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଠମଜୱନୱେଦନା, ପଠମଜୱନସମ୍ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଦୁତିଯଜୱନୱେଦନାତି ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯୱେଦନାନାନତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୯। ପଞ୍ଚମେ ତତିଯଚତୁତ୍ଥେସୁ ୱୁତ୍ତନଯାୱ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଦେସିତାତି। ଇତି ଦୁତିଯାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ମନୋଧାତୁଂ ମନୋଧାତୂତି ଅଗହେତ୍ୱା ମନୋଦ୍ୱାରାୱଜ୍ଜନଂ ମନୋଧାତୂତି ଗହିତଂ। ସବ୍ବାନି ଚେତାନି ତଥା ତଥା କଥିତେ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ଦେସିତାନି। ଇତୋ ପରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ବାହିରଧାତୁନାନତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୦। ଛଟ୍ଠେ ପନ ପଞ୍ଚ ଧାତୁଯୋ କାମାୱଚରା, ଧମ୍ମଧାତୁ ଚତୁଭୂମିକାତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସଞ୍ଞାନାନତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୧। ସତ୍ତମେ ରୂପଧାତୂତି ଆପାଥେ ପତିତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରସ୍ସ ୱା ସାଟକୱେଠନାଦିୱତ୍ଥୁକଂ ରୂପାରମ୍ମଣଂ। ରୂପସଞ୍ଞାତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସଞ୍ଞା। ରୂପସଙ୍କପ୍ପୋତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନାଦୀହି ତୀହି ଚିତ୍ତେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ ସଙ୍କପ୍ପୋ। ରୂପଚ୍ଛନ୍ଦୋତି ରୂପେ ଛନ୍ଦିକତଟ୍ଠେନ ଛନ୍ଦୋ। ରୂପପରିଳାହୋତି ରୂପେ ଅନୁଡହନଟ୍ଠେନ ପରିଳାହୋ। ରୂପପରିଯେସନାତି ପରିଳାହେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତେ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ରୂପସ୍ସ ପଟିଲାଭତ୍ଥାଯ ପରିଯେସନା। ଏତ୍ଥ ଚ ସଞ୍ଞାସଙ୍କପ୍ପଚ୍ଛନ୍ଦା ଏକଜୱନୱାରେପି ନାନାଜୱନୱାରେପି ଲବ୍ଭନ୍ତି, ପରିଳାହପରିଯେସନା ପନ ନାନାଜୱନୱାରେଯେୱ ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧାତୁନାନତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚ ଏୱଂ ରୂପାଦିନାନାସଭାୱଂ ଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପସଞ୍ଞାଦିନାନାସଭାୱସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଇମିନା ନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନୋପରିଯେସନାନାନତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୨। ଅଟ୍ଠମେ ନୋ ଧମ୍ମପରିଯେସନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଧମ୍ମପରିଳାହୋତି ଏୱଂ ଆଗତଂ ପଟିସେଧମତ୍ତମେୱ ନାନଂ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ବାହିରଫସ୍ସନାନତ୍ତସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୯୩-୯୪। ନୱମେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ରୂପସଞ୍ଞାତି ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ଆରମ୍ମଣେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞା। ରୂପସଙ୍କପ୍ପୋତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ଆରମ୍ମଣେ ତୀହି ଚିତ୍ତେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋ। ରୂପସମ୍ଫସ୍ସୋତି ତଦେୱାରମ୍ମଣଂ ଫୁସମାନୋ ଫସ୍ସୋ। ୱେଦନାତି ତଦେୱ ଆରମ୍ମଣଂ ଅନୁଭୱମାନା ୱେଦନା। ଛନ୍ଦାଦଯୋ ୱୁତ୍ତନଯାୱ। ରୂପଲାଭୋତି ପରିଯେସିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ସହ ତଣ୍ହାଯ ଆରମ୍ମଣଂ ''ରୂପଲାଭୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ ତାୱ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକନଯୋ ଏକସ୍ମିଂ ଯେୱାରମ୍ମଣେ ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ଅପରୋ ଆଗନ୍ତୁକାରମ୍ମଣମିସ୍ସକୋ ହୋତି – ରୂପସଞ୍ଞା ରୂପସଙ୍କପ୍ପୋ ଫସ୍ସୋ ୱେଦନାତି ଇମେ ତାୱ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଧୁୱପରିଭୋଗେ ନିବଦ୍ଧାରମ୍ମଣେ ହୋନ୍ତି। ନିବଦ୍ଧାରମ୍ମଣଞ୍ହି ଇଟ୍ଠଂ କନ୍ତଂ ମନାପଂ ପିଯଂ ଯଂକିଞ୍ଚି ୱିଯ ଉପଟ୍ଠାତି, ଆଗନ୍ତୁକାରମ୍ମଣଂ ପନ ଯଂକିଞ୍ଚି ସମାନମ୍ପି ଖୋଭେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି।

ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଅମଚ୍ଚପୁତ୍ତୋ ଗାମିଯେହି ପରିୱାରିତୋ ଗାମମଜ୍ଝେ ଠତ୍ୱା କମ୍ମଂ କରୋତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚସ୍ସ ସମଯେ ଉପାସିକା ନଦିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତା ଧାତିଗଣପରିୱୁତା ଗେହଂ ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ଦୂରତୋ ଦିସ୍ୱା ''ଆଗନ୍ତୁକମାତୁଗାମୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛ, ଭଣେ ଜାନାହି, କା ଏସା''ତି ପୁରିସଂ ପେସେସି। ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଦିସ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗତୋ, ''କା ଏସା''ତି ପୁଟ୍ଠୋ ଯଥାସଭାୱଂ ଆରୋଚେସି। ଏୱଂ ଆଗନ୍ତୁକାରମ୍ମଣଂ ଖୋଭେତି । ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଛନ୍ଦୋ ରୂପଚ୍ଛନ୍ଦୋ ନାମ, ତଦେୱ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନୋ ପରିଳାହୋ ରୂପପରିଳାହୋ ନାମ, ସହାଯେ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତସ୍ସ ପରିଯେସନଂ ରୂପପରିଯେସନା ନାମ, ପରିଯେସିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ସହ ତଣ୍ହାଯ ଆରମ୍ମଣଂ ରୂପଲାଭୋ ନାମ।

ଉତ୍ତରୱିହାରୱାସୀ ଚୂଳତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ପନାହ – ''କିଞ୍ଚାପି ଭଗୱତା ଫସ୍ସୱେଦନା ପାଳିଯା ମଜ୍ଝେ ଗହିତା, ପାଳିଂ ପନ ପରିୱଟ୍ଟେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେ ଆରମ୍ମଣେ ଉପ୍ପନ୍ନା ସଞ୍ଞା ରୂପସଞ୍ଞା, ତସ୍ମିଂଯେୱ ସଙ୍କପ୍ପୋ ରୂପସଙ୍କପ୍ପୋ ତସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦୋ ରୂପଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ତସ୍ମିଂ ପରିଳାହୋ ରୂପପରିଳାହୋ, ତସ୍ମିଂ ପରିଯେସନା ରୂପପରିଯେସନା, ପରିଯେସିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ସହ ତଣ୍ହାଯ ଆରମ୍ମଣଂ ରୂପଲାଭୋ। ଏୱଂ ଲଦ୍ଧାରମ୍ମଣେ ପନ ଫୁସନଂ ଫସ୍ସୋ, ଅନୁଭୱନଂ ୱେଦନା। ରୂପସମ୍ଫସ୍ସୋ ରୂପସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନାତି ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ଲବ୍ଭତୀ''ତି। ଅପରମ୍ପି ଅୱିଭୂତୱାରଂ ନାମ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ଆରମ୍ମଣଞ୍ହି ସାଣିପାକାରେହି ୱା ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ତିଣପଣ୍ଣାଦୀହି ୱା ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ହୋତି, ତଂ ''ଉପଡ୍ଢଂ ଦିଟ୍ଠଂ ମେ ଆରମ୍ମଣଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ଓଲୋକଯତୋ ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ଉପ୍ପନ୍ନା ସଞ୍ଞା ରୂପସଞ୍ଞା ନାମ। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଉପ୍ପନ୍ନା ସଙ୍କପ୍ପାଦଯୋ ରୂପସଙ୍କପ୍ପାଦଯୋ ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥାପି ଚ ସଞ୍ଞାସଙ୍କପ୍ପଫସ୍ସୱେଦନାଛନ୍ଦା ଏକଜୱନୱାରେପି ନାନାଜୱନୱାରେପି ଲବ୍ଭନ୍ତି, ପରିଳାହପରିଯେସନାଲାଭା ନାନାଜୱନୱାରେଯେୱାତି। ଦସମଂ ଉତ୍ତାନମେୱାତି। ନୱମଦସମାନି।

ନାନତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ସତ୍ତଧାତୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୫। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଆଭାଧାତୂତି ଆଲୋକଧାତୁ। ଆଲୋକସ୍ସପି ଆଲୋକକସିଣେ ପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଜ୍ଝାନସ୍ସାପୀତି ସହାରମ୍ମଣସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଏତଂ ନାମଂ। ସୁଭଧାତୂତି ସୁଭକସିଣେ ଉପ୍ପନ୍ନଜ୍ଝାନୱସେନ ସହାରମ୍ମଣଜ୍ଝାନମେୱ । ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନମେୱ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଧାତୁ।

ସଞ୍ଞାଵେଦୟିତନିରୋଧୋଵ ସଞ୍ଞାଵେଦୟିତନିରୋଧଧାତୁ। ଇତି ଭଗଵା ଅନୁସନ୍ଧିକୁସଲସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ଵା ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିତୁକାମସ୍ସ ଓକାସଂ ଦେନ୍ତୋ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି।

ଅନ୍ଧକାରଂପଟିଚ୍ଚାତି ଅନ୍ଧକାରୋ ହି ଆଲୋକେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ଆଲୋକୋପି ଅନ୍ଧକାରେନ। ଅନ୍ଧକାରେନ ହି ସୋ ପାକଟୋ ହୋତି। ତସ୍ମା ''ଅନ୍ଧକାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାୟତୀ''ତି ଆହ। ଅସୁଭଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ଏତ୍ଥାପି ଏସେଵ ନୟୋ। ଅସୁଭଞ୍ହି ସୁଭେନ, ସୁଭଞ୍ଚ ଅସୁଭେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଂ, ଅସୁଭେ ସତି ସୁଭଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା ଏଵମାହ। ରୂପଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ରୂପାଵଚରସମାପତ୍ତିଂ ପଟିଚ୍ଚ। ରୂପାଵଚରସମାପତ୍ତିୟା ହି ସତି ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନସମାପତ୍ତି ନାମ ହୋତି ରୂପସମତିକ୍କମୋ ଵା, ତସ୍ମା ଏଵମାହ। ଵିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନଧାତୁଆଦୀସୁପି ଏସେଵ ନୟୋ। ନିରୋଧଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ଚତୁନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ପଟିସଙ୍ଖାଅପ୍ପଵତ୍ତିଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଖନ୍ଧନିରୋଧଞ୍ହି ପଟିଚ୍ଚ ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ନାମ ପଞ୍ଞାୟତି, ନ ଖନ୍ଧପଵତ୍ତିଂ, ତସ୍ମା ଏଵମାହ। ଏତ୍ଥ ଚ ଚତୁନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ନିରୋଧୋଵ ନିରୋଧସମାପତ୍ତୀତି ଵେଦିତବ୍ବୋ।

କଥଂ ସମାପତ୍ତି ପତ୍ତବ୍ବାତି କଥଂ ସମାପତ୍ତିୟୋ କୀଦିସା ସମାପତ୍ତିୟୋ ନାମ ହୁତ୍ଵା ପତ୍ତବ୍ବାତି? ସଞ୍ଞାସମାପତ୍ତି ପତ୍ତବ୍ବାତି ସଞ୍ଞାୟ ଅତ୍ଥିଭାଵେନ ସଞ୍ଞାସମାପତ୍ତିୟୋ ସଞ୍ଞାସମାପତ୍ତିୟୋ ନାମ ହୁତ୍ଵା ପତ୍ତବ୍ବା। ସଙ୍ଖାରାଵସେସସମାପତ୍ତି ପତ୍ତବ୍ବାତି ସୁଖୁମସଙ୍ଖାରାନଂ ଅଵସିଟ୍ଠତାୟ ସଙ୍ଖାରାଵସେସସମାପତ୍ତି ନାମ ହୁତ୍ଵା ପତ୍ତବ୍ବା। ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ପତ୍ତବ୍ବାତି ନିରୋଧୋଵ ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ନାମ ହୁତ୍ଵା ପତ୍ତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଠମଂ।

୨। ସନିଦାନସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୯୬। ଦୁତିୟେ ସନିଦାନନ୍ତି ଭାଵନପୁଂସକମେତଂ, ସନିଦାନୋ ସପଚ୍ଚୟୋ ହୁତ୍ଵା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କାମଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଟିଚ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ କାମଵିତକ୍କୋପି କାମଧାତୁ କାମାଵଚରଧମ୍ମାପି, ଵିସେସତୋ ସବ୍ବାକୁସଲମ୍ପି। ୟଥାହ –

''ତତ୍ଥ କତମା କାମଧାତୁ? କାମପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ତକ୍କୋ ଵିତକ୍କୋ ସଙ୍କପ୍ପୋ ଅପ୍ପନା ବ୍ୟପ୍ପନା ଚେତସୋ ଅଭିନିରୋପନା ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ, ଅୟଂ ଵୁଚ୍ଚତି କାମଧାତୁ। ହେଟ୍ଠତୋ ଅଵୀଚିନିରୟଂ ପରିୟନ୍ତଂ କରିତ୍ଵା ଉପରିତୋ ପରନିମ୍ମିତଵସଵତ୍ତୀ ଦେଵେ ଅନ୍ତୋକରିତ୍ଵା ୟଂ ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଏତ୍ଥାଵଚରା ଏତ୍ଥ ପରିୟାପନ୍ନା ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନା ରୂପା ଵେଦନା ସଞ୍ଞା ସଙ୍ଖାରା ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ଅୟଂ ଵୁଚ୍ଚତି କାମଧାତୁ। ସବ୍ବେପି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା କାମଧାତୂ''ତି (ଵିଭ। ୧୮୨)।

ଏତ୍ଥ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକା ଅସମ୍ଭିନ୍ନାତି ଦ୍ଵେ କଥା ହୋନ୍ତି। କଥଂ? କାମଧାତୁଗ୍ଗହଣେନ ହି ବ୍ୟାପାଦଧାତୁଵିହିଂସାଧାତୁୟୋ ଗହିତା ହୋନ୍ତୀତି ଅୟଂ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକା। ତାସଂ ପନ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଧାତୂନଂ ଵିସୁଂ ଆଗତତ୍ତା ସେସଧମ୍ମା କାମଧାତୂତି ଅୟଂ ଅସମ୍ଭିନ୍ନକଥା। ଅୟମିଧ ଗହେତବ୍ବା ଇମଂ କାମଧାତୁଂ ଆରମ୍ମଣଵସେନ ଵା ସମ୍ପୟୋଗଵସେନ ଵା ପଟିଚ୍ଚ କାମସଞ୍ଞା ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। କାମସଞ୍ଞଂପଟିଚ୍ଚାତି କାମସଞ୍ଞଂ ପନ ସମ୍ପୟୋଗଵସେନ ଵା ଉପନିସ୍ସୟଵସେନ ଵା ପଟିଚ୍ଚ କାମସଙ୍କପ୍ପୋ ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଇମିନା ନୟେନ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ତୀହି ଠାନେହୀତି ତୀହି କାରଣେହି। ମିଚ୍ଛା ପଟିପଜ୍ଜତୀତି ଅୟାଥାଵପଟିପଦଂ ଅନିୟ୍ୟାନିକପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜତି।

ବ୍ୟାପାଦଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖଵେତି ଏତ୍ଥ ବ୍ୟାପାଦଵିତକ୍କୋପି ବ୍ୟାପାଦଧାତୁ ବ୍ୟାପାଦୋପି। ୟଥାହ –

''ତତ୍ଥ କତମା ବ୍ୟାପାଦଧାତୁ? ବ୍ୟାପାଦପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ତକ୍କୋ ଵିତକ୍କୋ…ପେ… ଅୟଂ ଵୁଚ୍ଚତି ବ୍ୟାପାଦଧାତୁ। ଦସସୁ ଆଘାତଵତ୍ଥୂସୁ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆଘାତୋ ପଟିଘାତୋ ପଟିଵିରୋଧୋ କୋପୋ ପକୋପୋ…ପେ… ଅନତ୍ତମନତା ଚିତ୍ତସ୍ସ, ଅୟଂ ଵୁଚ୍ଚତି ବ୍ୟାପାଦଧାତୂ''ତି (ଵିଭ। ୧୮୨)।

ଇମଂ ବ୍ୟାପାଦଧାତୁଂ ସହଜାତପଚ୍ଚୟାଦିଵସେନ ପଟିଚ୍ଚ ବ୍ୟାପାଦସଞ୍ଞା ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସେସଂ ପୁରିମନୟେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ଵିହିଂସାଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖଵେତି ଏତ୍ଥ ଵିହିଂସାଵିତକ୍କୋପି ଵିହିଂସାଧାତୁ ଵିହିଂସାପି। ୟଥାହ –

''ତତ୍ଥ କତମା ଵିହିଂସାଧାତୁ? ଵିହିଂସାପଟିସଂୟୁତ୍ତୋ ତକ୍କୋ ଵିତକ୍କୋ…ପେ… ଅୟଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଵିହିଂସାଧାତୁ। ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପାଣିନା ଵା ଲେଡ୍ଡୁନା ଵା ଦଣ୍ଡେନ ଵା ସତ୍ଥେନ ଵା ରଜ୍ଜୁୟା ଵା ଅଞ୍ଞତରଞ୍ଞତରେନ ଵା ସତ୍ତେ ଵିହେଠେତି। ୟା ଏଵରୂପା ହେଠନା ଵିହେଠନା ହିଂସନା ଵିହିଂସନା ରୋସନା ପରୂପଘାତୋ, ଅୟଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଵିହିଂସାଧାତୂ''ତି (ଵିଭ। ୧୮୨)।

ଇମଂ ୱିହିଂସାଧାତୁଂ ସହଜାତପଚ୍ଚଯାଦିୱସେନ ପଟିଚ୍ଚ ୱିହିଂସାସଞ୍ଞା ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସେସମିଧାପି ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତିଣଦାଯେତି ତିଣଗହନେ ଅରଞ୍ଞେ। ଅନଯବ୍ୟସନନ୍ତି ଅୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିନାସଂ। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ସୁକ୍ଖତିଣଦାଯୋ ୱିଯ ଆରମ୍ମଣଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ତିଣୁକ୍କା ୱିଯ ଅକୁସଲସଞ୍ଞା, ତିଣକଟ୍ଠନିସ୍ସିତା ପାଣା ୱିଯ ଇମେ ସତ୍ତା। ଯଥା ସୁକ୍ଖତିଣଦାଯେ ଠପିତଂ ତିଣୁକ୍କଂ ଖିପ୍ପଂ ୱାଯମିତ୍ୱା ଅନିବ୍ବାପେନ୍ତସ୍ସ ତେ ପାଣା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପୁଣନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଯେ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅକୁସଲସଞ୍ଞଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନତଦଙ୍ଗସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନେହି ନପ୍ପଜହନ୍ତି, ତେ ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରନ୍ତି।

ୱିସମଗତନ୍ତି ରାଗୱିସମାଦୀନି ଅନୁଗତଂ ଅକୁସଲସଞ୍ଞଂ। ନ ଖିପ୍ପମେୱ ପଜହତୀତି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନାଦିୱସେନ ସୀଘଂ ନପ୍ପଜହତି। ନ ୱିନୋଦେତୀତି ନ ନୀହରତି। ନ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତୀତି ଭଙ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅନୱସେସେନ୍ତୋ ନ ୱିଗତନ୍ତଂ କରୋତି। ନ ଅନଭାୱଂ ଗମେତୀତି ନ ଅନୁଅଭାୱଂ ଗମେତି। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ନ – କାରୋ ଆହରିତବ୍ବୋ। ପାଟିକଙ୍ଖାତି ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା।

ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏତ୍ଥ ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋପି ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୁ ସବ୍ବେପି କୁସଲା ଧମ୍ମା। ଯଥାହ –

''ତତ୍ଥ କତମା ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୁ? ନେକ୍ଖମ୍ମପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ତକ୍କୋ ୱିତକ୍କୋ...ପେ... ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୂ''ତି (ୱିଭ। ୧୮୨)।

ଇଧାପି ଦୁୱିଧା କଥା। ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୁଗ୍ଗହଣେନ ହି ଇତରାପି ଦ୍ୱେ ଧାତୁଯୋ ଗହଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି କୁସଲଧମ୍ମପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା, ଅଯଂ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକା। ତା ପନ ଧାତୁଯୋ ୱିସୁଂ ଦୀପେତବ୍ବାତି ତା ଠପେତ୍ୱା ସେସା ସବ୍ବକୁସଲା ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୂତି ଅଯଂ ଅସମ୍ଭିନ୍ନା। ଇମଂ ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୁଂ ସହଜାତାଦିପଚ୍ଚଯୱସେନ ପଟିଚ୍ଚ ନେକ୍ଖମ୍ମସଞ୍ଞା ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସଞ୍ଞାଦୀନି ପଟିଚ୍ଚ ୱିତକ୍କାଦଯୋ ଯଥାନୁରୂପଂ।

ଅବ୍ୟାପାଦଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏତ୍ଥ ଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋପି ଅବ୍ୟାପାଦଧାତୁ ଅବ୍ୟାପାଦୋପି। ଯଥାହ –

''ତତ୍ଥ କତମା ଅବ୍ୟାପାଦଧାତୁ ? ଅବ୍ୟାପାଦପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ତକ୍କୋ...ପେ... ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅବ୍ୟାପାଦଧାତୁ। ଯା ସତ୍ତେସୁ ମେତ୍ତି ମେତ୍ତାଯନା ମେତ୍ତାଯିତତ୍ତଂ ମେତ୍ତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅବ୍ୟାପାଦଧାତୂ''ତି (ୱିଭ। ୧୮୨)।

ଇମଂ ଅବ୍ୟାପାଦଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅବ୍ୟାପାଦସଞ୍ଞା ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଅୱିହିଂସାଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଏତ୍ଥାପି ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋପି ଅୱିହିଂସାଧାତୁ କରୁଣାପି। ଯଥାହ –

''ତତ୍ଥ କତମା ଅୱିହିଂସାଧାତୁ? ଅୱିହିଂସାପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ ତକ୍କୋ...ପେ... ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅୱିହିଂସାଧାତୁ। ଯା ସତ୍ତେସୁ କରୁଣା କରୁଣାଯନା କରୁଣାଯିତତ୍ତଂ କରୁଣାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅୱିହିଂସାଧାତୂ''ତି (ୱିଭ। ୧୮୨)।

ଇମଂ ଅୱିହିଂସାଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅୱିହିଂସାସଞ୍ଞା ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଗିଞ୍ଜକାୱସଥସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୭। ତତିଯେ ଧାତୁଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଧାତୂତି ଦୀପେତି। ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଞ୍ଞାତି ଅଜ୍ଝାସଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱିତକ୍କୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି। ଇଧାପି ''କଚ୍ଚାନୋ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସତୀ''ତି ତସ୍ସ ଓକାସଦାନତ୍ଥଂ ଏତ୍ତାୱତାୱ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠାପେସି। ଅସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେସୂତି ଛସୁ ସତ୍ଥାରେସୁ। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ମଯମସ୍ମ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି। କିଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯତୀତି କିସ୍ମିଂ ସତି ହୋତୀତି? ସତ୍ଥାରାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଅସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେସୁ ତେସୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଏତେତି ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ତିତ୍ଥିଯସାୱକାନମ୍ପି ଦିଟ୍ଠିଂ ପୁଚ୍ଛତିଯେୱ।

ଇଦାନି ଯସ୍ମା ତେସଂ ଅୱିଜ୍ଜାଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ସା ଦିଟ୍ଠି ହୋତି, ଅୱିଜ୍ଜାଧାତୁ ଚ ନାମ ମହତୀ ଧାତୁ, ତସ୍ମା ମହତିଂ ଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ତସ୍ସା ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ମହତୀ ଖୋ ଏସାତିଆଦିମାହ। ହୀନଂ, କଚ୍ଚାନ, ଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚାତି ହୀନଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ପଟିଚ୍ଚ। ପଣିଧୀତି ଚିତ୍ତଟ୍ଠପନଂ। ସା ପନେସା ଇତ୍ଥିଭାୱଂ ୱା ମକ୍କଟାଦିତିରଚ୍ଛାନଭାୱଂ ୱା ପତ୍ଥେନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ହୀନୋପୁଗ୍ଗଲୋତି ଯସ୍ସେତେ ହୀନା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବୋ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋପି ହୀନୋ ନାମ। ହୀନା

ୱାଚାତି ଯା ତସ୍ସ ୱାଚା, ସାପି ହୀନା। ହୀନଂ ଆଚିକ୍ଖତୀତି ସୋ ଆଚିକ୍ଖନ୍ତୋପି ହୀନମେୱ ଆଚିକ୍ଖତି, ଦେସେନ୍ତୋପି ହୀନମେୱ ଦେସେତୀତି ସବ୍ବପଦାନି ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ଉପପତ୍ତୀତି ଦ୍ୱେ ଉପପତ୍ତିଯୋ ପଟିଲାଭୋ ଚ ନିବ୍ବତ୍ତି ଚ। ନିବ୍ବତ୍ତି ହୀନକୁଲାଦିୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା, ପଟିଲାଭୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ହୀନତ୍ତିକୱସେନ। କଥଂ? ତସ୍ସ ହି ପଞ୍ଚସୁ ନୀଚକୁଲେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ହୀନା ନିବ୍ବତ୍ତି, ୱେସ୍ସସୁଦ୍ଦକୁଲେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ମଜ୍ଝିମା, ଖତ୍ତିଯବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ପଣୀତା। ଦ୍ୱାଦସାକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦାନଂ ପନ ପଟିଲାଭତୋ ହୀନୋ ପଟିଲାଭୋ, ତେଭୂମକଧମ୍ମାନଂ ପଟିଲାଭତୋ ମଜ୍ଝିମୋ, ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମାନଂ ପଟିଲାଭତୋ ପଣୀତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଠାନେ ନିବ୍ବତ୍ତିଯେୱ ଅଧିପ୍ପେତାତି। ତତିଯଂ।

୪। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୮। ଚତୁତ୍ଥେ ସଂସନ୍ଦନ୍ତୀତି ଏକତୋ ହୋନ୍ତି। ସମେନ୍ତୀତି ସମାଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନିରନ୍ତରା ହୋନ୍ତି। ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକାତି ହୀନଜ୍ଝାସଯା। କଲ୍ୟାଣାଧିମୁତ୍ତିକାତି କଲ୍ୟାଣଜ୍ଝାସଯା। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଚଙ୍କମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୯। ପଞ୍ଚମେ ପସ୍ସଥ ନୋତି ପସ୍ସଥ ନୁ। ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ ଭଗୱତା ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମହାପଞ୍ଞାନଂ ଯଦିଦଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧।୧୮୯) ମହାପଞ୍ଞେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ଇତି ନଂ ''ଖନ୍ଧନ୍ତରଂ ଧାତ୍ୱନ୍ତରଂ ଆଯତନନ୍ତରଂ ସତିପଟ୍ଠାନବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମନ୍ତରଂ ତିଲକ୍ଖଣାହତଂ ଗମ୍ଭୀରଂ ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି ମହାପଞ୍ଞାୱ ପରିୱାରେନ୍ତି। ସୋପି ତେସଂ ପଥୱିଂ ପତ୍ଥରେନ୍ତୋ ୱିଯ ସିନେରୁପାଦତୋ ୱାଲିକଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତୋ ୱିଯ ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତଂ ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିଯ ସିନେରୁଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତୋ ୱିଯ ଆକାସଂ ୱିତ୍ଥାରେନ୍ତୋ ୱିଯ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେ ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ୱିଯ ଚ ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତଂ କଥେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ମହାପଞ୍ଞା''ତି।

ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋପି ଭଗୱତା ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ଯଦିଦଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ''ତି ଇଦ୍ଧିମନ୍ତେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ଇତି ନଂ ''ପରିକମ୍ମଂ ଆନିସଂସଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିକୁବ୍ବନଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି ଇଦ୍ଧିମନ୍ତୋୱ ପରିୱାରେନ୍ତି। ସୋପି ତେସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତଂ କଥେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ମହିଦ୍ଧିକା''ତି।

ମହାକସ୍ସପୋପି ଭଗୱତା ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧୁତୱାଦାନଂ ଯଦିଦଂ ମହାକସ୍ସପୋ''ତି ଧୁତୱାଦେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ଇତି ନଂ ''ଧୁତଙ୍ଗପରିହାରଂ ଆନିସଂସଂ ସମୋଧାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଭେଦଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି ଧୁତୱାଦାୱ ପରିୱାରେନ୍ତି। ସୋପି ତେସଂ ତଥେୱ ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତଂ ବ୍ୟାକରୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଧୁତୱାଦା''ତି।

ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରୋପି ଭଗୱତା ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାନଂ ଯଦିଦଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧।୧୯୨) ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ଇତି ନଂ ''ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁସ୍ସ ପରିକମ୍ମଂ ଆନିସଂସଂ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକାୱ ପରିୱାରେନ୍ତି। ସୋପି ତେସଂ ତଥେୱ ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତଂ କଥେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁକା''ତି।

ପୁଣ୍ଣତ୍ଥେରୋପି ଭଗୱତା ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମକଥିକାନଂ ଯଦିଦଂ ପୁଣ୍ଣୋ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧।୧୯୬) ଧମ୍ମକଥିକେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ଇତି ନଂ ''ଧମ୍ମକଥାଯ ସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରଗମ୍ଭୀରୁତ୍ତାନୱିଚିତ୍ରକଥାଦୀସୁ ତଂ ତଂ ଆକାରଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି ଧମ୍ମକଥିକାୱ ପରିୱାରେନ୍ତି। ସୋପି ତେସଂ ''ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମକଥିକେନ ନାମ ଆଦିତୋ ପରିସଂ ୱଣ୍ଣେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ମଜ୍ଝେ ସୁଞ୍ଞତଂ ପକାସେତୁଂ, ଅନ୍ତେ ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନ କୂଟଂ ଗଣ୍ହିତୁ''ନ୍ତି ଏୱଂ ତଂ ତଂ ଧମ୍ମକଥାନଯଂ ଆଚିକ୍ଖତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମକଥିକା''ତି।

ଉପାଲିତ୍ଥେରୋପି ଭଗୱତା ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱିନଯଧରାନଂ ଯଦିଦଂ ଉପାଲୀ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧।୨୨୮) ୱିନଯଧରେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ଇତି ନଂ ''ଗରୁକଲହୁକଂ ସତେକିଚ୍ଛଅତେକିଚ୍ଛଂ ଆପତ୍ତାନାପତ୍ତିଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି ୱିନଯଧରାୱ ପରିୱାରେନ୍ତି। ସୋପି ତେସଂ ପୁଚ୍ଛିତପୁଚ୍ଛିତଂ ତଥେୱ କଥେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ୱିନଯଧରା''ତି।

ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋପି ଭଗୱତା ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଯଦିଦଂ ଆନନ୍ଦୋ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧।୨୨୩) ବହୁସ୍ସୁତେସୁ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ଇତି ନଂ ''ଦସୱିଧଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନବୁଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁସନ୍ଧିଂ ପୁବ୍ବାପରଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି ବହୁସ୍ସୁତାୱ ପରିୱାରେନ୍ତି। ସୋପି ତେସଂ ''ଇଦଂ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ଏୱଂ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ସବ୍ବଂ କଥେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ବହୁସ୍ସୁତା''ତି।

ଦେୱଦତ୍ତୋ ପନ ପାପିଚ୍ଛୋ ଇଚ୍ଛାପକତୋ, ତେନ ନଂ ''କୁଲସଙ୍ଗଣ୍ହନପରିହାରଂ ନାନପ୍ପକାରକଂ କୋହଞ୍ଞତଂ ପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମା''ତି ପାପିଚ୍ଛାୱ ପରିୱାରେନ୍ତି। ସୋପି ତେସଂ ତଂ ତଂ ନିୟାମଂ ଆଚିକ୍ଖତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସବ୍ବେ ଖୋ ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ପାପିଚ୍ଛା''ତି।

କସ୍ମା ପନେତେ ଅୱିଦୂରେ ଚଙ୍କମିଂସୂତି। ''ଦେୱଦତ୍ତୋ ସତ୍ଥରି ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ଅନତ୍ଥମ୍ପି କାତୁଂ ଉପକ୍କମେୟ୍ୟା''ତି ଆରକ୍ଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ। ଅଥ ଦେୱଦତ୍ତୋ କସ୍ମା ଚଙ୍କମୀତି? ''ଅକାରକୋ ଅୟଂ, ଯଦି କାରକୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ନ ଇଧ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା''ତି ଅତ୍ତନୋ କତଦୋସପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ। କିଂ ପନ ଦେୱଦତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ଅନତ୍ଥଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥୋ, ଭଗୱତୋ ୱା ଆରକ୍ଖକିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ଥୀତି? ନତ୍ଥି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ପରୂପକ୍କମେନ ପରିନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟା''ତି (ଚୂଳୱ। ୩୪୧)। ଭିକ୍ଖୂ ପନ ସତ୍ଥରି ଗାରୱେନ ଆଗତା। ତେନେୱ ଭଗୱା ଏୱଂ ୱତ୍ୱା ''ୱିସ୍ସଜ୍ଜେହି, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘ''ନ୍ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସଗାଥାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୦। ଛଟ୍ଠେ ଗୂଥୋ ଗୂଥେନ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତୀତି ସମୁଦ୍ଦନ୍ତରେ ଜନପଦନ୍ତରେ ଚକ୍କୱାଳନ୍ତରେ ଠିତୋପି ୱଣ୍ଣେନପି ଗନ୍ଧେନପି ରସେନପି ନାନତ୍ତଂ ଅନୁପଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି, ଏକସଦିସୋୱ ହୋତି ନିରନ୍ତରୋ। ସେସେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଅୟଂ ପନ ଅନିଟ୍ଠୋପମା ହୀନଜ୍ଝାସୟାନଂ ହୀନଅଜ୍ଝାସୟସ୍ସ ସରିକ୍ଖଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆହଟା, ଖୀରାଦିୱିସିଟ୍ଠୋପମା କଲ୍ୟାଣଜ୍ଝାସୟାନଂ ଅଜ୍ଝାସୟସ୍ସ ସରିକ୍ଖଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ।

ସଂସଗ୍ଗାତି ଦସ୍ସନସୱନସଂସଗ୍ଗାଦିୱତ୍ଥୁକେନ ତଣ୍ହାସ୍ନେହେନ। ୱନଥୋ ଜାତୋତି କିଲେସୱନଂ ଜାତଂ । ଅସଂସଗ୍ଗେନ ଛିଜ୍ଜତୀତି ଏକତୋ ଠାନନିସଜ୍ଜାଦୀନି ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଅସଂସଗ୍ଗେନ ଅଦସ୍ସନେନ ଛିଜ୍ଜତି। ସାଧୁଜୀୱୀତି ପରିସୁଦ୍ଧଜୀୱିତଂ ଜୀୱମାନୋ। ସହାୱସେତି ସହୱାସଂ ୱସେୟ୍ୟ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅସ୍ସଦ୍ଧସଂସନ୍ଦନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୧। ସତ୍ତମେ ଅସ୍ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସଦ୍ଧେହୀତିଆଦୀସୁ ବୁଦ୍ଧେ ୱା ଧମ୍ମେ ୱା ସଙ୍ଘେ ୱା ସଦ୍ଧାୱିରହିତା ନିରୋଜା ନିରସା ପୁଗ୍ଗଲା ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଓରିମତୀରେ ଠିତା ପାରିମତୀରେପି ଠିତେହି ଅସ୍ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧିଂ ତାୟ ଅସ୍ସଦ୍ଧତାୟ ଏକସଦିସା ନିରନ୍ତରା ହୋନ୍ତି। ତଥା ଅହିରିକା ଭିନ୍ନମରିଯାଦା ଅଲଜ୍ଜିପୁଗ୍ଗଲା ଅହିରିକେହି, ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ପାପକିରିଯାୟ ଅଭାୟମାନା ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀହି, ଅପ୍ପସ୍ସୁତା ସୁତୱିରହିତା ଅପ୍ପସ୍ସୁତେହି, କୁସୀତା ଆଲସିୟପୁଗ୍ଗଲା କୁସୀତେହି, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ଭତ୍ତନିକ୍ଖିତ୍ତକାକମଂସନିକ୍ଖିତ୍ତସିଙ୍ଗାଲସଦିସା ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀହି, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞା ଖନ୍ଧାଦିପରିଚ୍ଛେଦିକାୟ ପଞ୍ଞାୟ ଅଭାୱେନ ନିପ୍ପଞ୍ଞା ତାଦିସେହେୱ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେହି, ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନା ଚେତିୟୱନ୍ଦନାଦିକିଚ୍ଚପସୁତା ସଦ୍ଧେହି, ହିରିମନା ଲଜ୍ଜିପୁଗ୍ଗଲା ହିରିମନେହି, ଓତ୍ତପ୍ପିନୋ ପାପଭୀରୁକା ଓତ୍ତପ୍ପୀହି, ବହୁସ୍ସୁତା ସୁତଧରା ଆଗମଧରା ତନ୍ତିପାଲକା ୱଂସାନୁରକ୍ଖକା ବହୁସ୍ସୁତେହି, ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟା ପରିପୁଣ୍ଣପରକ୍କମା ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟେହି, ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀ ସବ୍ବକିଚ୍ଚପରିଗ୍ଗାହିକାୟ ସତିୟା ସମନ୍ନାଗତା ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତୀହି, ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ ମହାପଞ୍ଞେହି ୱଜିରୂପମଞାଣେହି ପଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଦୂରେ ଠିତାପି ତାୟ ପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତିୟା ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮-୧୨। ଅସ୍ସଦ୍ଧମୂଲକସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୦୨-୧୦୬। ଅଟ୍ଠମାଦୀନି ତେଯେୱ ଅସ୍ସଦ୍ଧାଦିଧମ୍ମେ ତିକୱସେନ କତ୍ୱା ଦେସିତାନି। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠମେ ଅସ୍ସଦ୍ଧାଦିମୂଲକା କଣ୍ହପକ୍ଖସୁକ୍କପକ୍ଖୱସେନ ପଞ୍ଚ ତିକା ୱୁତ୍ତା, ନୱମେ ଅହିରିକମୂଲକା ଚତ୍ତାରୋ। ଦସମେ ଅନୋତ୍ତପ୍ପମୂଲକା ତୟୋ, ଏକାଦସମେ ଅପ୍ପସ୍ସୁତମୂଲକା ଦ୍ୱେ, ଦ୍ୱାଦସମେ କୁସୀତମୂଲକୋ ଏକୋ ତିକୋ ୱୁତ୍ତୋତି ସବ୍ବେପି ପଞ୍ଚସୁ ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ପନ୍ନରସ ତିକା ହୋନ୍ତି। ପନ୍ନରସ ଚେତେ ସୁତ୍ତନ୍ତାତିପି ୱଦନ୍ତି। ଅୟଂ ତିକପେୟ୍ୟାଲୋ ନାମ। ଅଟ୍ଠମାଦୀନି।

ଦୁତିୟୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୩। କମ୍ମପଥୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ଅସମାହିତସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୦୭-୧୦୮। ଇତୋ ପରେସୁ ପଠମଂ ଅସ୍ସାଦାଦିପଞ୍ଚକୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଦୁତିଯଂ। ପଠମେ ପନ ଅସମାହିତପଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ, ଦୁତିଯେ ଦୁସ୍ସୀଲପଦଂ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତମାନେ ବୁଜ୍ଝନକପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ହି ଏତାନି ୱୁତ୍ତାନି। ଏତ୍ଥ ଅସମାହିତାତି ଉପଚାରପ୍ପନାସମାଧିରହିତା। ଦୁସ୍ସୀଲାତି ନିସ୍ସୀଲା। ପଠମଦୁତିଯାନି।

୩-୫। ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୦୯-୧୧୧। ତତିଯଂ ପଞ୍ଚକମ୍ମପଥୱସେନ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଚତୁତ୍ଥଂ ସତ୍ତକମ୍ମପଥୱସେନ, ପଞ୍ଚମଂ ଦସକମ୍ମପଥୱସେନ। ତତ୍ଥ ତତିଯେ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାଯିନୋତି ସୁରାମେରଯସଙ୍ଖାତଂ ମଜ୍ଜଂ ଯାଯ ପମାଦଚେତନାଯ ପିୱନ୍ତି, ସା ‘‘ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପ୍ପମାଦୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମିଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାଯିନୋ। ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ଅସାଧାରଣପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ।

ପଞ୍ଚମେ ପାଣଂ ଅତିପାତେନ୍ତୀତି ପାଣାତିପାତିନୋ, ପାଣଘାତିକାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯନ୍ତୀତି ଅଦିନ୍ନାଦାଯିନୋ, ପରସ୍ସହାରିନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ କିଲେସକାମେନ ମିଚ୍ଛା ଚରନ୍ତୀତି କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରିନୋ। ମୁସା ୱଦନ୍ତୀତି ମୁସାୱାଦିନୋ, ପରେସଂ ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜକଂ ତୁଚ୍ଛଂ ଅଲିକଂ ୱାଚଂ ଭାସିତାରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପିସୁଣା ୱାଚା ଏତେସନ୍ତି ପିସୁଣୱାଚା। ମମ୍ମଚ୍ଛେଦିକା ଫରୁସା ୱାଚା ଏତେସନ୍ତି ଫରୁସୱାଚା। ସମ୍ଫଂ ନିରତ୍ଥକଂ ୱଚନଂ ପଲପନ୍ତୀତି ସମ୍ଫପ୍ପଲାପିନୋ। ଅଭିଜ୍ଝାଯନ୍ତୀତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୁନୋ, ପରଭଣ୍ଡେ ଲୁବ୍ଭନସୀଲାତି ଅତ୍ଥୋ। ବ୍ୟାପନ୍ନଂ ପୂତିଭୂତଂ ଚିତ୍ତମେତେସନ୍ତି ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତା। ମିଚ୍ଛା ପାପିକା ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତା ଏତେସଂ ଦିଟ୍ଠୀତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା, କମ୍ମପଥପରିଯାପନ୍ନାଯ ‘‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିୱତ୍ଥୁକାଯ ମିଚ୍ଛତ୍ତପରିଯାପନ୍ନାଯ ଅନିଯ୍ୟାନିକଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମ୍ମା ସୋଭନା ୱିଞ୍ଞୁପସତ୍ଥା ଏତେସଂ ଦିଟ୍ଠୀତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା, କମ୍ମପଥପରିଯାପନ୍ନାଯ ‘‘ଅତ୍ଥି ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିକାଯ କମ୍ମସ୍ସକତଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ମତ୍ତପରିଯାପନ୍ନାଯ ମଗ୍ଗଦିଟ୍ଠିଯା ଚ ସମନ୍ନାଗତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ତାୱେତ୍ଥ ଅନୁତ୍ତାନାନଂ ପଦାନଂ ପଦୱଣ୍ଣନାମତ୍ତଂ।

ଯୋ ପନ ତେସଂ ପାଣାତିପାତୋ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୋ ମୁସାୱାଦୋ ପିସୁଣୱାଚା ଫରୁସୱାଚା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ଅଭିଜ୍ଝା ବ୍ୟାପାଦୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି କଣ୍ହପକ୍ଖେ ଦସୱିଧୋ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପାଣସ୍ସ ଅତିପାତୋ ପାଣାତିପାତୋ, ପାଣୱଧୋ ପାଣଘାତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପାଣୋତି ଚେତ୍ଥ ୱୋହାରତୋ ସତ୍ତୋ, ପରମତ୍ଥତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତସ୍ମିଂ ପନ ପାଣେ ପାଣସଞ୍ଞିନୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକୌପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତା ୱଧକଚେତନା ପାଣାତିପାତୋ। ସୋ ଗୁଣୱିରହିତେସୁ ତିରଚ୍ଛାନଗତାଦୀସୁ ପାଣେସୁ ଖୁଦ୍ଦକେ ପାଣେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହାସରୀରେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। କସ୍ମା? ପଯୋଗମହନ୍ତତାଯ , ପଯୋଗସମତ୍ତେପି ୱତ୍ଥୁମହନ୍ତତାଯ। ଗୁଣୱନ୍ତେସୁ ମନୁସ୍ସାଦୀସୁ ଅପ୍ପଗୁଣେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହାଗୁଣେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ସରୀରଗୁଣାନଂ ପନ ସମଭାୱେ ସତି କିଲେସାନଂ ଉପକ୍କମାନଞ୍ଚ ମୁଦୁତାଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ତିବ୍ବତାଯ ମହାସାୱଜ୍ଜୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି – ପାଣୋ, ପାଣସଞ୍ଞିତା, ୱଧକଚିତ୍ତଂ, ଉପକ୍କମୋ, ତେନ ମରଣନ୍ତି। ଛ ପଯୋଗା ସାହତ୍ଥିକୋ, ଆଣତ୍ତିକୋ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୋ, ଥାୱରୋ, ୱିଜ୍ଜାମଯୋ, ଇଦ୍ଧିମଯୋତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନତ୍ଥେ ୱିତ୍ଥାରିଯମାନେ ଅତିପ୍ପପଞ୍ଚୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ନ ୱିତ୍ଥାରଯାମ, ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ଏୱରୂପଂ। ଅତ୍ଥିକେହି ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକଂ ୱିନଯଟ୍ଠକଥଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧୭୨) ଓଲୋକେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବୋ।

ଅଦିନ୍ନସ୍ସ ଆଦାନଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ, ପରସ୍ସହରଣଂ ଥେଯ୍ୟଂ ଚୋରିକାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅଦିନ୍ନନ୍ତି ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ, ଯତ୍ଥ ପରୋ ଯଥାକାମକାରିତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅଦଣ୍ଡାରହୋ ଅନୁପୱଜ୍ଜୋ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ପରପରିଗ୍ଗହିତେ ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞିନୋ ତଦାଦାଯକୌପକ୍କମସମୁଟ୍ଠାପିକା ଥେଯ୍ୟଚେତନା ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ। ତଂ ହୀନେ ପରସନ୍ତକେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ, ପଣୀତେ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ। କସ୍ମା? ୱତ୍ଥୁପଣୀତତାଯ। ୱତ୍ଥୁସମତ୍ତେ ସତି ଗୁଣାଧିକାନଂ ସନ୍ତକେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ, ତଂ ତଂ ଗୁଣାଧିକଂ ଉପାଦାଯ ତତୋ ତତୋ ହୀନଗୁଣସ୍ସ ସନ୍ତକେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜଂ।

ତସ୍ସ ପଞ୍ଚ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି – ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ, ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞିତା, ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତଂ, ଉପକ୍କମୋ, ତେନ ହରଣନ୍ତି। ଛ ପଯୋଗା ସାହତ୍ଥିକାଦଯୋୱ। ତେ ଚ ଖୋ ଯଥାନୁରୂପଂ ଥେଯ୍ୟାୱହାରୋ, ପସଯ୍ହାୱହାରୋ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାୱହାରୋ, ପରିକପ୍ପାୱହାରୋ, କୁସାୱହାରୋତି ଇମେସଂ ଅୱହାରାନଂ ୱସେନ ପୱତ୍ତାତି ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରୋ ପନ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୯୨) ୱୁତ୍ତୋ।

କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୋତି ଏତ୍ଥ ପନ କାମେସୂତି ମେଥୁନସମାଚାରେସୁ। ମିଚ୍ଛାଚାରୋତି ଏକନ୍ତନିନ୍ଦିତୋ ଲାମକାଚାରୋ। ଲକ୍ଖଣତୋ ପନ ଅସଦ୍ଧମ୍ମାଧିପ୍ପାଯେନ କାଯଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତା ଅଗମନୀଯଟ୍ଠାନୱୀତିକ୍କମଚେତନା କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୋ। ତତ୍ଥ ଅଗମନୀଯଟ୍ଠାନଂ ନାମ ପୁରିସାନଂ ତାୱ

ମାତୁରକ୍ଖିତା ପିତୁରକ୍ଖିତା ମାତାପିତୁରକ୍ଖିତା ଭାତୁରକ୍ଖିତା ଭଗିନିରକ୍ଖିତା ଞାତିରକ୍ଖିତା ଗୋତ୍ତରକ୍ଖିତା ଧମ୍ମରକ୍ଖିତା ସାରକ୍ଖା ସପରିଦଣ୍ଡାତି ମାତୁରକ୍ଖିତାଦୟୋ ଦସ, ଧନକ୍କୀତା ଛନ୍ଦୱାସିନୀ ଭୋଗୱାସିନୀ ପଟୱାସିନୀ ଓଦପତ୍ତକିନୀ ଓଭତଚୁମ୍ବଟା ଦାସୀ ଚ ଭରିୟା ଚ କମ୍ମକାରୀ ଚ ଭରିୟା ଚ ଧଜାହଟା ମୁହୁତ୍ତିକାତି ଏତା ଧନକ୍କୀତାଦୟୋ ଦସାତି ୱୀସତି ଇତ୍ଥିୟୋ। ଇତ୍ଥୀସୁ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସାରକ୍ଖସପରିଦଣ୍ଡାନଂ, ଦସନ୍ନଞ୍ଚ ଧନକ୍କୀତାଦୀନନ୍ତି ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ଇତ୍ଥୀନଂ ଅଞ୍ଞେ ପୁରିସା। ଇଦଂ ଅଗମନୀୟଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ସୋ ପନେସ ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ସୀଲାଦିଗୁଣରହିତେ ଅଗମନୀୟଟ୍ଠାନେ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ସୀଲାଦିଗୁଣସମ୍ପନ୍ନେ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ଭାରା – ଅଗମନୀୟୱତ୍ଥୁ, ତସ୍ମିଂ ସେୱନଚିତ୍ତଂ, ସେୱନପ୍ପୟୋଗୋ, ମଗ୍ଗେନମଗ୍ଗପଟିପତ୍ତିଅଧିୱାସନନ୍ତି। ଏକୋ ପୟୋଗୋ ସାହତ୍ଥିକୋ ଏୱ।

ମୁସାତି ୱିସଂୱାଦନପୁରେକ୍ଖାରସ୍ସ ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜନକୋ ୱଚୀପୟୋଗୋ କାୟପ୍ପୟୋଗୋ ୱା, ୱିସଂୱାଦନାଧିପ୍ପାୟେନ ପନସ୍ସ ପରୱିସଂୱାଦନକାୟୱଚୀପୟୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା, ମୁସାୱାଦୋ। ଅପରୋ ନୟୋ – ମୁସାତି ଅଭୂତଂ ଅତଚ୍ଛଂ ୱତ୍ଥୁ। ୱାଦୋତି ତସ୍ସ ଭୂତତୋ ତଚ୍ଛତୋ ୱିଞ୍ଞାପନଂ। ଲକ୍ଖଣତୋ ପନ ଅତଥଂ ୱତ୍ଥୁଂ ତଥତୋ ପରଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁକାମସ୍ସ ତଥାୱିଞ୍ଞତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ମୁସାୱାଦୋ। ସୋ ୟମତ୍ଥଂ ଭଞ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଅପ୍ପତାୟ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ମହନ୍ତତାୟ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ଅପି ଚ ଗହଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅଦାତୁକାମତାୟ ନତ୍ଥୀତିଆଦିନୟପ୍ପୱତ୍ତୋ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ସକ୍ଖିନା ହୁତ୍ୱା ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୋ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ପବ୍ବଜିତାନଂ ଅପ୍ପକମ୍ପି ତେଲଂ ୱା ସପ୍ପିଂ ୱା ଲଭିତ୍ୱା ହସାଧିପ୍ପାୟେନ ''ଅଜ୍ଜ ଗାମେ ତେଲଂ ନଦୀ ମଞ୍ଞେ ସନ୍ଦତୀ''ତି ପୂରଣକଥାନୟେନ ପୱତ୍ତୋ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ଅଦିଟ୍ଠଂୟେୱ ପନ ''ଦିଟ୍ଠ''ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱଦନ୍ତାନଂ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ଭାରା ହୋନ୍ତି – ଅତଥଂ ୱତ୍ଥୁ, ୱିସଂୱାଦନଚିତ୍ତଂ, ତଜ୍ଜୋ ୱାୟାମୋ, ପରସ୍ସ ତଦତ୍ଥୱିଜାନନନ୍ତି। ଏକୋ ପୟୋଗୋ ସାହତ୍ଥିକୋୱ। ସୋ କାୟେନ ୱା କାୟପଟିବଦ୍ଧେନ ୱା ୱାଚାୟ ୱା ପରୱିସଂୱାଦକକିରିୟାକରଣେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ତାୟ ଚେ କିରିୟାୟ ପରୋ ତମତ୍ଥଂ ଜାନାତି, ଅୟଂ କିରିୟାସମୁଟ୍ଠାପିକଚେତନାକ୍ଖଣେୟେୱ ମୁସାୱାଦକମ୍ମୁନା ବଜ୍ଝତି।

ପିସୁଣୱାଚାତିଆଦୀସୁ ୟାୟ ୱାଚାୟ, ୟସ୍ସ ତଂ ୱାଚଂ ଭାସତି, ତସ୍ସ ହଦୟେ ଅତ୍ତନୋ ପିୟଭାୱଂ, ପରସ୍ସ ଚ ସୁଞ୍ଞଭାୱଂ କରୋତି, ସା ପିସୁଣୱାଚା। ୟାୟ ପନ ଅତ୍ତାନମ୍ପି ପରମ୍ପି ଫରୁସଂ କରୋତି, ୟା ୱାଚା ସୟମ୍ପି ଫରୁସା, ନେୱ କଣ୍ଣସୁଖା ନ ହଦୟଙ୍ଗମା, ଅୟଂ ଫରୁସୱାଚା। ୟେନ ପନ ସମ୍ଫଂ ପଲପତି ନିରତ୍ଥକଂ, ସୋ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ। ତେସଂ ମୂଲଭୂତା ଚେତନାପି ପିସୁଣୱାଚାଦିନାମମେୱ ଲଭତି। ସା ଏୱ ଚ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତାତି।

ତତ୍ଥ ସଂକିଲିଟ୍ଠଚିତ୍ତସ୍ସ ପରେସଂ ୱା ଭେଦାୟ, ଅତ୍ତନୋ ପିୟକମ୍ୟତାୟ ୱା କାୟୱଚୀପୟୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ପିସୁଣୱାଚା। ସା ୟସ୍ସ ଭେଦଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ଅପ୍ପଗୁଣତାୟ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା, ମହାଗୁଣତାୟ ମହାସାୱଜ୍ଜା। ତସ୍ସା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ଭାରା – ଭିନ୍ଦିତବ୍ବୋ ପରୋ, ଇତି ଇମେ ନାନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ୱିନା ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀତି ଭେଦପୁରେକ୍ଖାରତା, ଇତି ଅହଂ ପିୟୋ ଭୱିସ୍ସାମି ୱିସ୍ସାସିକୋତି ପିୟକମ୍ୟତା ୱା, ତଜ୍ଜୋ ୱାୟାମୋ, ତସ୍ସ ତଦତ୍ଥୱିଜାନନନ୍ତି।

ପରସ୍ସ ମମ୍ମଚ୍ଛେଦକକାୟୱଚୀପୟୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଏକନ୍ତଫରୁସଚେତନା ଫରୁସୱାଚା। ତସ୍ସା ଆୱିଭାୱତ୍ଥମିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ଦାରକୋ ମାତୁ ୱଚନଂ ଅନାଦିୟିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ଗଚ୍ଛତି। ମାତା ତଂ ନିୱତ୍ତେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ, ''ଚଣ୍ଡା ତଂ ମହିଂସୀ ଅନୁବନ୍ଧତୂ''ତି ଅକ୍କୋସି। ଅଥସ୍ସ ତଥେୱ ଅରଞ୍ଞେ ମହିଂସୀ ଉଟ୍ଠାସି। ଦାରକୋ, ''ୟଂ ମମ ମାତା ମୁଖେନ କଥେସି, ତଂ ମା ହୋତୁ, ୟଂ ଚିତ୍ତେନ ଚିନ୍ତେସି, ତଂ ହୋତୂ''ତି ସଚ୍ଚକିରିୟଂ ଅକାସି। ମହିଂସୀ ତତ୍ଥେୱ ବଦ୍ଧା ୱିୟ ଅଟ୍ଠାସି। ଏୱଂ ମମ୍ମଚ୍ଛେଦକୋପି ପୟୋଗୋ ଚିତ୍ତସଣ୍ହତାୟ ଫରୁସୱାଚା ନ ହୋତି। ମାତାପିତରୋ ହି କଦାଚି ପୁତ୍ତକେ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ''ଚୋରା ୱୋ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକଂ କରୋନ୍ତୂ''ତି, ଉପ୍ପଲପତ୍ତମ୍ପି ଚ ନେସଂ ଉପରି ପତନ୍ତଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟା ଚ କଦାଚି ନିସ୍ସିତକେ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି – ''କିଂ ଇମେ ଅହିରିକା ଅନୋତ୍ତପ୍ପିନୋ ଚରନ୍ତି, ନିଦ୍ଧମଥ ନେ''ତି। ଅଥ ଚ ନେସଂ ଆଗମାଧିଗମସମ୍ପତ୍ତିଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ୟଥା ଚ ଚିତ୍ତସଣ୍ହତାୟ ଫରୁସୱାଚା ନ ହୋତି, ଏୱଂ ୱଚନସଣ୍ହତାୟ ଅଫରୁସୱାଚାପି ନ ହୋତି। ନ ହି ମାରାପେତୁକାମସ୍ସ ''ଇମଂ ସୁଖଂ ସୟାପେଥା''ତି ୱଚନଂ ଅଫରୁସୱାଚା ହୋତି। ଚିତ୍ତଫରୁସତାୟ ପନେସା ଫରୁସୱାଚାୱ। ସା ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ପୱତ୍ତିତା, ତସ୍ସ ଅପ୍ପଗୁଣତାୟ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା, ମହାଗୁଣତାୟ ମହାସାୱଜ୍ଜା। ତସ୍ସା ତୟୋ ସମ୍ଭାରା – ଅକ୍କୋସିତବ୍ବୋ ପରୋ, କୁପିତଚିତ୍ତଂ, ଅକ୍କୋସନାତି।

ଅନତ୍ଥୱିଞ୍ଞାପିକା କାୟୱଚୀପୟୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଅକୁସଲଚେତନା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ। ସୋ ଆସେୱନମନ୍ଦତାୟ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ, ଆସେୱନମହନ୍ତତାୟ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ। ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ସମ୍ଭାରା – ଭାରତୟୁଦ୍ଧ-ସୀତାହରଣାଦି-ନିରତ୍ଥକକଥା-ପୁରେକ୍ଖାରତା, ତଥାରୂପୀକଥାକଥନଞ୍ଚାତି।

ଅଭିଜ୍ଝାୟତୀତି ଅଭିଜ୍ଝା। ପରଭଣ୍ଡାଭିମୁଖୀ ହୁତ୍ୱା ତନ୍ନିନ୍ନତାୟ ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସା ''ଅହୋ ୱତିଦଂ ମମସ୍ସା''ତି ଏୱଂ ପରଭଣ୍ଡାଭିଜ୍ଝାୟନଲକ୍ଖଣା ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ୱିୟ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା ମହାସାୱଜ୍ଜା ଚ। ତସ୍ସା ଦ୍ୱେ ସମ୍ଭାରା ପରଭଣ୍ଡଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମନଞ୍ଚ। ପରଭଣ୍ଡୱତ୍ଥୁକେ ହି ଲୋଭେ ଉପ୍ପନ୍ନେପି ନ ତାୱ କମ୍ମପଥଭେଦୋ ହୋତି, ୟାୱ ନ ''ଅହୋ ୱତିଦଂ ମମସ୍ସା''ତି ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମେତୀତି।

ହିତସୁଖଂ ବ୍ୟାପାଦଯତୀତି, ବ୍ୟାପାଦୋ। ସୋ ପରୱିନାସାଯ ମନୋପଦୋସଲକ୍ଖଣୋ। ଫରୁସୱାଚା ୱିଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜୋ ମହାସାୱଜ୍ଜୋ ଚ। ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ସମ୍ଭାରା ପରସତ୍ତୋ ଚ, ତସ୍ସ ଚ ୱିନାସଚିନ୍ତା। ପରସତ୍ତୱତ୍ଥୁକେ ହି କୋଧେ ଉପ୍ପନ୍ନେପି ନ ତାୱ କମ୍ମପଥଭେଦୋ ହୋତି, ଯାୱ ନ ''ଅହୋ ୱତାଯଂ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜେୟ୍ୟ ୱିନସ୍ସେୟ୍ୟା''ତି ତସ୍ସ ୱିନାସଂ ଚିନ୍ତେତି।

ଯଥାଭୁଚ୍ଚଗହଣାଭାୱେନ ମିଚ୍ଛା ପସ୍ସତୀତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ସା ''ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱିପରୀତଦସ୍ସନଲକ୍ଖଣା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ୱିଯ ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା ମହାସାୱଜ୍ଜା ଚ। ଅପି ଚ ଅନିଯତା ଅପ୍ପସାୱଜ୍ଜା, ନିଯତା ମହାସାୱଜ୍ଜା। ତସ୍ସା ଦ୍ୱେ ସମ୍ଭାରା – ୱତ୍ଥୁନୋ ଚ ଗହିତାକାରୱିପରୀତତା ଯଥା ଚ ନଂ ଗଣ୍ହାତି, ତଥାଭାୱେନ ତସ୍ସା ଉପଟ୍ଠାନନ୍ତି।

ଇମେସଂ ପନ ଦସନ୍ନଂ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥାନଂ ଧମ୍ମତୋ କୋଟ୍ଠାସତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ୱେଦନାତୋ ମୂଲତୋତି ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମତୋତି ଏତେସୁ ହି ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ ଚେତନାଧମ୍ମାୱ ହୋନ୍ତି, ଅଭିଜ୍ଝାଦଯୋ ତିସ୍ସୋ ଚେତନାସମ୍ପଯୁତ୍ତା। କୋଟ୍ଠାସତୋତି ପଟିପାଟିଯା ସତ୍ତ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଚାତି ଇମେ ଅଟ୍ଠ କମ୍ମପଥା ଏୱ ହୋନ୍ତି, ନୋ ମୂଲାନି, ଅଭିଜ୍ଝାବ୍ୟାପାଦା କମ୍ମପଥା ଚେୱ ମୂଲାନି ଚ। ଅଭିଜ୍ଝା ହି ମୂଲଂ ପତ୍ୱା ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ ହୋତି, ବ୍ୟାପାଦୋ ଦୋସୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ।

ଆରମ୍ମଣତୋତି ପାଣାତିପାତୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯାରମ୍ମଣତୋ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ସତ୍ତାରମ୍ମଣଂ ୱା ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଂ ୱା, ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବୱସେନ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣୋୱ, ସତ୍ତାରମ୍ମଣୋତିପି ଏକେ। ମୁସାୱାଦୋ ସତ୍ତାରମ୍ମଣୋ ୱା ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣୋ ୱା, ତଥା ପିସୁଣୱାଚା। ଫରୁସୱାଚା ସତ୍ତାରମ୍ମଣାୱ। ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ଦିଟ୍ଠସୁତମୁତୱିଞ୍ଞାତୱସେନ ସତ୍ତାରମ୍ମଣୋ ୱା ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣୋ ୱା, ତଥା ଅଭିଜ୍ଝା। ବ୍ୟାପାଦୋ ସତ୍ତାରମ୍ମଣୋୱ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ତେଭୂମକଧମ୍ମୱସେନ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣା।

ୱେଦନାତୋତି ପାଣାତିପାତୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୋ ହୋତି। କିଞ୍ଚାପି ହି ରାଜାନୋ ଚୋରଂ ଦିସ୍ୱା ହସମାନାପି ''ଗଚ୍ଛଥ ନଂ ଘାତେଥା''ତି ୱଦନ୍ତି, ସନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ପନ ନେସଂ ଦୁକ୍ଖସମ୍ପଯୁତ୍ତାୱ ହୋତି। ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ତିୱେଦନଂ, ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ସୁଖମଜ୍ଝତ୍ତୱସେନ ଦ୍ୱିୱେଦନୋ, ସନିଟ୍ଠାପକଚିତ୍ତେ ପନ ମଜ୍ଝତ୍ତୱେଦନୋ ନ ହୋତି। ମୁସାୱାଦୋ ତିୱେଦନୋ, ତଥା ପିସୁଣୱାଚା ଫରୁସୱାଚା ଦୁକ୍ଖୱେଦନା, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ତିୱେଦନୋ, ଅଭିଜ୍ଝା ସୁଖମଜ୍ଝତ୍ତୱସେନ ଦ୍ୱିୱେଦନା, ତଥା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ବ୍ୟାପାଦୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୋ।

ମୂଲତୋତି ପାଣାତିପାତୋ ଦୋସମୋହୱସେନ ଦ୍ୱିମୂଲକୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ଦୋସମୋହୱସେନ ୱା ଲୋଭମୋହୱସେନ ୱା, ମିଚ୍ଛାଚାରୋ ଲୋଭମୋହୱସେନ। ମୁସାୱାଦୋ ଦୋସମୋହୱସେନ ୱା ଲୋଭମୋହୱସେନ ୱା, ତଥା ପିସୁଣୱାଚା ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ଚ। ଫରୁସୱାଚା ଦୋସମୋହୱସେନ, ଅଭିଜ୍ଝା ମୋହୱସେନ ଏକମୂଲା, ତଥା ବ୍ୟାପାଦୋ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଲୋଭମୋହୱସେନ ଦ୍ୱିମୂଲାତି।

ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତାତିଆଦୀସୁ ପାଣାତିପାତାଦଯୋ ୱୁତ୍ତତ୍ଥା ଏୱ। ଯାଯ ପନ ୱିରତିଯା ଏତେ ପଟିୱିରତା ନାମ ହୋନ୍ତି, ସା ଭେଦତୋ ତିୱିଧା ହୋତି ସମ୍ପତ୍ତୱିରତି ସମାଦାନୱିରତି ସମୁଚ୍ଛେଦୱିରତୀତି। ତତ୍ଥ ଅସମାଦିନ୍ନସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଜାତିୱଯବାହୁସଚ୍ଚାଦୀନି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଅଯୁତ୍ତଂ ଅମ୍ହାକଂ ଏୱରୂପଂ କାତୁ''ନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ୱିରତି ସମ୍ପତ୍ତୱିରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା ସୀହଳଦୀପେ ଚକ୍କନୌପାସକସ୍ସ ୱିଯ। ତସ୍ସ କିର ଦହରକାଲେଯେୱ ମାତୁ ରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ୱେଜ୍ଜେନ ଚ ''ଅଲ୍ଲସସକମଂସଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ଚକ୍କନସ୍ସ ଭାତା ''ଗଚ୍ଛ ତାତ ଖେତ୍ତଂ ଆହିଣ୍ଡାହୀ''ତି ଚକ୍କନଂ ପେସେସି। ସୋ ତତ୍ଥ ଗତୋ। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ଏକୋ ସସୋ ତରୁଣସସ୍ସଂ ଖାଦିତୁଂ ଆଗତୋ ହୋତି। ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ୱେଗେନ ଧାୱନ୍ତୋ ୱଲ୍ଲିଯା ବଦ୍ଧୋ ''କିରି କିରୀ''ତି ସଦ୍ଦମକାସି । ଚକ୍କନୋ ତେନ ସଦ୍ଦେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି ''ମାତୁ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋମୀ''ତି। ପୁନ ଚିନ୍ତେସି – ''ନ ମେତଂ ପତିରୂପଂ, ଯ୍ୱାହଂ ମାତୁ ଜୀୱିତକାରଣା ପରଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟ''ନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ''ଗଚ୍ଛ ଅରଞ୍ଞେ ସସେହି ସଦ୍ଧିଂ ତିଣୋଦକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜା''ତି ମୁଞ୍ଚି। ଭାତରା ଚ ''କିଂ ତାତ ସସୋ ଲଦ୍ଧୋ''ତି? ପୁଚ୍ଛିତୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖି। ତତୋ ନଂ ଭାତା ପରିଭାସି। ସୋ ମାତୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ''ଯତୋହଂ ଜାତୋ , ନାଭିଜାନାମି ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ପାଣଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତା''ତି ସଚ୍ଚଂ ୱତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି, ତାୱଦେୱ ଚସ୍ସ ମାତା ଅରୋଗା ଅହୋସି।

ସମାଦିନ୍ନସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦସମାଦାନେ ଚ ତତୁତ୍ତରି ଚ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ୱତ୍ଥୁଂ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ୱିରତି ସମାଦାନୱିରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା, ଉତ୍ତରୱଡ୍ଢମାନପବ୍ବତୱାସୀଉପାସକସ୍ସ ୱିଯ। ସୋ କିର ଅମ୍ବରିଯୱିହାରୱାସୀପିଙ୍ଗଲବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଗହେତ୍ୱା ଖେତ୍ତଂ କସତି। ଅଥସ୍ସ ଗୋଣୋ ନଟ୍ଠୋ, ସୋ ତଂ ଗୱେସନ୍ତୋ ଉତ୍ତରୱଡ୍ଢମାନପବ୍ବତଂ ଆରୁହି, ତତ୍ର ନଂ ମହାସପ୍ପୋ ଅଗ୍ଗହେସି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଇମାଯ ତିଖିଣାଯ ୱାସିଯା ସୀସଂ ଛିନ୍ଦାମୀ''ତି। ପୁନ ଚିନ୍ତେସି – ''ନ ମେତଂ ପତିରୂପଂ, ଯ୍ୱାହଂ ଭାୱନୀଯସ୍ସ ଗରୁନୋ

ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ ଯାୱତତିୟଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ନ ସିକ୍ଖାପଦ’’ନ୍ତି ଅଂସେ ଠପିତଂ ତିଖିଣଦଣ୍ଡୱାସିଂ ଅରଞ୍ଞେ ଛଡ୍ଡେସି। ତାୱଦେୱ ମହାୱାଳୋ ନଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଅଗମାସୀତି।

ଅରିୟମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତା ପନ ୱିରତି ସମୁଚ୍ଛେଦୱିରତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା, ୟସ୍ସା ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଭୁତି ପାଣଂ ଘାତେସ୍ସାମୀତି ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚିତ୍ତମ୍ପି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି।

ୟଥା ଚ ଅକୁସଲାନଂ, ଏୱଂ ଇମେସମ୍ପି କୁସଲକମ୍ମପଥାନଂ ଧମ୍ମତୋ କୋଟ୍ଠାସତୋ ଆରମ୍ମଣତୋ ୱେଦନାତୋ ମୂଲତୋତି ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମତୋତି ଏତେସୁ ହି ପଟିପାଟିୟା ସତ୍ତ ଚେତନାପି ୱଟ୍ଟନ୍ତି ୱିରତିୟୋପି, ଅନ୍ତେ ତୟୋ ଚେତନାସମ୍ପୟୁତ୍ତାୱ।

କୋଟ୍ଠାସତୋତି ପଟିପାଟିୟା ସତ୍ତ କମ୍ମପଥା ଏୱ, ନ ମୂଲାନି, ଅନ୍ତେ ତୟୋ କମ୍ମପଥା ଚେୱ ମୂଲାନି ଚ। ଅନଭିଜ୍ଝା ହି ମୂଲଂ ପତ୍ୱା ଅଲୋଭୋ କୁସଲମୂଲଂ ହୋତି, ଅବ୍ୟାପାଦୋ ଅଦୋସୋ କୁସଲମୂଲଂ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଅମୋହୋ କୁସଲମୂଲଂ।

ଆରମ୍ମଣତୋତି ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ଆରମ୍ମଣାନେୱ ଏତେସଂ ଆରମ୍ମଣାନି। ୱୀତିକ୍କମିତବ୍ବୱତ୍ଥୁତୋୟେୱ ହି ୱିରତି ନାମ ହୋତି। ୟଥା ପନ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣୋ ଅରିୟମଗ୍ଗୋ କିଲେସେ ପଜହତି, ଏୱଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟାଦିଆରମ୍ମଣାପେତେ କମ୍ମପଥା ପାଣାତିପାତାଦୀନି ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟାନି ପଜହନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ୱେଦନାତୋତି ସବ୍ବେ ସୁଖୱେଦନା ୱା ହୋନ୍ତି ମଜ୍ଝତ୍ତୱେଦନା ୱା। କୁସଲଂ ପତ୍ୱା ହି ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ନାମ ନତ୍ଥି।

ମୂଲତୋତି ପଟିପାଟିୟା ସତ୍ତ ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ଅଲୋଭଅଦୋସଅମୋହୱସେନ ତିମୂଲା ହୋନ୍ତି, ଞାଣୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱିମୂଲା। ଅନଭିଜ୍ଝା ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ ୱିରମନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱିମୂଲା ହୋତି, ଞାଣୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଏକମୂଲା। ଅଲୋଭୋ ପନ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ମୂଲଂ ନ ହୋତି। ଅବ୍ୟାପାଦେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଅଲୋଭଅଦୋସୱସେନ ଦ୍ୱିମୂଲାୱାତି। ତତିୟାଦୀନି।

୬। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୨। ଛଟ୍ଠଂ ଅଟ୍ଠମଗ୍ଗଙ୍ଗୱସେନ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସୟୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦସଙ୍ଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୩। ସତ୍ତମଂ ଦସମିଚ୍ଛତ୍ତସମ୍ମତ୍ତୱସେନ। ତତ୍ଥ ମିଚ୍ଛାଞାଣିନୋତି ମିଚ୍ଛାପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେନ ସମନ୍ନାଗତାତି ଅତ୍ଥୋ। ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତିନୋତି ଅନିୟ୍ୟାନିକୱିମୁତ୍ତିନୋ କୁସଲୱିମୁତ୍ତୀତି ଗହେତ୍ୱା ଠିତା। ସମ୍ମାଞାଣିନୋତି ସମ୍ମାପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା। ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିନୋତି ନିୟ୍ୟାନିକାୟ ଫଲୱିମୁତ୍ତିୟା ସମନ୍ନାଗତାତି। ସତ୍ତମଂ।

କମ୍ମପଥୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

୪। ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚତୁଧାତୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୪। ଚତୁତ୍ଥୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ପଥୱୀଧାତୂତି ପତିଟ୍ଠାଧାତୁ। ଆପୋଧାତୂତି ଆବନ୍ଧନଧାତୁ। ତେଜୋଧାତୂତି ପରିପାଚନଧାତୁ। ୱାୟୋଧାତୂତି ୱିତ୍ଥମ୍ଭନଧାତୁ। ଅୟମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ୱୀସତିକୋଟ୍ଠାସାଦିୱସେନ ଏତା କଥେତବ୍ବା। ପଠମଂ।

୨। ପୁବ୍ବେସମ୍ବୋଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୫। ଦୁତିୟେ ଅୟଂ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋତି ଅୟଂ ପଥୱୀଧାତୁନିସ୍ସିତୋ ଅସ୍ସାଦୋ। ସ୍ୱାୟଂ କାୟଂ ଅବ୍ଭୁନ୍ନାମେତ୍ୱା ଉଦରଂ ପସାରେତ୍ୱା, ‘‘ଇଧ ମେ ଅଙ୍ଗୁଲଂ ପୱେସିତୁଂ ୱାୟମଥା’’ତି ୱା ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା, ‘‘ଇମଂ ନାମେତୁଂ ୱାୟମଥା’’ତି ୱା ୱଦତି, ଏୱଂ ପୱତ୍ତାନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅନିଚ୍ଚାତିଆଦୀସୁ ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱାକାରେନ ଅନିଚ୍ଚା, ପଟିପୀଳନାକାରେନ ଦୁକ୍ଖା, ସଭାୱୱିଗମାକାରେନ ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା। ଅୟଂ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଆଦୀନୱୋତି ଯେନ ଆକାରେନ ସା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅୟମାକାରୋ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଆଦୀନୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଛନ୍ଦରାଗୱିନୟୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ ଆଗମ୍ମ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଛନ୍ଦରାଗୋ ୱିନୀୟତି ଚେୱ ପହୀୟତି ଚ, ତସ୍ମା ନିବ୍ବାନମସ୍ସା ନିସ୍ସରଣଂ।

ଅୟଂ ଆପୋଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋତି ଅୟଂ ଆପୋଧାତୁନିସ୍ସୟୋ ଅସ୍ସାଦୋ। ସ୍ୱାୟଂ ଅଞ୍ଞଂ ଆପୋଧାତୁୟା ଉପଦ୍ଦୁତଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘କିଂ ଅୟଂ ନିପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନାଭିମୁଖୋ ନିକ୍ଖମତି ଚେୱ ପୱିସତି ଚ, ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପିସ୍ସ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ସେଦତିନ୍ତଂ ୱତ୍ଥଂ ପୀଳେତବ୍ବତାକାରଂ ପାପୁଣାତି, ଅନୁମୋଦନମତ୍ତମ୍ପି କଥେନ୍ତସ୍ସ ତାଲୱଣ୍ଟଂ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ ହୋତି, ମୟଂ ପନ ସାୟଂ ନିପନ୍ନା ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠହାମ, ମାସପୁଣ୍ଣଘଟୋ ୱିୟ ନୋ ସରୀରଂ, ମହାକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ସେଦମତ୍ତମ୍ପି ନୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅସନିସଦ୍ଦେନ ୱିୟ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତାନଂ ସରୀରେ ଉସୁମାକାରମତ୍ତମ୍ପି ନୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତାନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅୟଂତେଜୋଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋତି ଅୟଂ ତେଜୋଧାତୁନିସ୍ସୟୋ ଅସ୍ସାଦୋ। ସ୍ୱାୟଂ ସୀତଗହଣିକେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘କିଂ ଇମେ କିଞ୍ଚିଦେୱ ଯାଗୁଭତ୍ତଖଜ୍ଜମତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୋହରିତ୍ୱା ଥଦ୍ଧକୁଚ୍ଛିନୋ ନିସୀଦିତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଅଙ୍ଗାରକଟାହଂ ପରିୟେସନ୍ତି, ଫୁସିତମତ୍ତେସୁପି ସରୀରେ ପତିତେସୁ ଅଙ୍ଗାରକଟାହଂ ଓହରିତ୍ୱା ପାରୁପିତ୍ୱାୱ ନିପଜ୍ଜନ୍ତି? ମୟଂ ପନ ଅତିଥଦ୍ଧମ୍ପି ମଂସଂ ୱା ପୂୱଂ ୱା ଖାଦାମ, କୁଚ୍ଛିପୂରଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜାମ, ତାୱଦେୱ ନୋ ସବ୍ବଂ ଫେଣପିଣ୍ଡୋ ୱିୟ ୱିଲୀୟତି, ସତ୍ତାହୱଦ୍ଦଲିକାୟ ୱତ୍ତମାନାୟ ସରୀରେ ସୀତାନୁଦହନମତ୍ତମ୍ପି ନୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତାନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅୟଂୱାୟୋଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋତି ଅୟଂ ୱାୟୋଧାତୁନିସ୍ସୟୋ ଅସ୍ସାଦୋ। ସ୍ୱାୟଂ ଅଞ୍ଞେ ୱାତଭୀରୁକେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଇମେସଂ ଅପ୍ପମତ୍ତକମ୍ପି କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଅନୁମୋଦନମତ୍ତମ୍ପି କଥେନ୍ତାନଂ ସରୀରଂ ୱାତୋ ୱିଜ୍ଝତି, ଗାୱୁତମତ୍ତମ୍ପି ଅଦ୍ଧାନଂ ଗତାନଂ ହତ୍ଥପାଦା ସୀଦନ୍ତି, ପିଟ୍ଠି ରୁଜ୍ଜତି, କୁଚ୍ଛିୱାତସୀସୱାତକଣ୍ଣୱାତାଦୀହି ନିଚ୍ଚୁପଦ୍ଦୁତା ତେଲଫାଣିତାଦୀନି ୱାତଭେସଜ୍ଜାନେୱ କରୋନ୍ତା ଅତିନାମେନ୍ତି, ଅମ୍ହାକଂ ପନ ମହାକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତାନମ୍ପି ତିୟାମରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତାନମ୍ପି ଏକଦିୱସେନେୱ ଦସ ଯୋଜନାନି ଗଚ୍ଛନ୍ତାନମ୍ପି ହତ୍ଥପାଦସଂସୀଦନମତ୍ତଂ ୱା ପିଟ୍ଠିରୁଜ୍ଜନମତ୍ତଂ ୱା ନ ହୋତୀ’’ତି, ଏୱଂ ପୱତ୍ତାନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ହି ଏତା ଧାତୁୟୋ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତି ନାମ।

ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିନ୍ତି ଅଭିୱିସିଟ୍ଠେନ ଞାଣେନ ଅଞ୍ଞାସିଂ। ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିନ୍ତି ଉତ୍ତରୱିରହିତଂ ସବ୍ବସେଟ୍ଠଂ ସମ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ବୋଧିଂ, ଅଥ ୱା ପସତ୍ଥଂ ସୁନ୍ଦରଞ୍ଚ ବୋଧିଂ। ବୋଧୀତି ରୁକ୍ଖୋପି ମଗ୍ଗୋପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମ୍ପି ନିବ୍ବାନମ୍ପି। ‘‘ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲେ ପଠମାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧; ଉଦା। ୧) ଚ ‘‘ଅନ୍ତରା ଚ ବୋଧିଂ ଅନ୍ତରା ଚ ଗୟ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୧; ମ। ନି। ୧।୨୮୫) ଚ ଆଗତଟ୍ଠାନେସୁ ହି ରୁକ୍ଖୋ ବୋଧୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ବୋଧି ୱୁଚ୍ଚତି ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣ’’ନ୍ତି (ଚୂଳନି। ଖଗ୍ଗୱିସାଣସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସ ୧୨୧) ଆଗତଟ୍ଠାନେ ମଗ୍ଗୋ। ‘‘ପପ୍ପୋତି ବୋଧିଂ ୱରଭୂରିମେଧସୋ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୨୧୭) ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ। ‘‘ପତ୍ୱାନ ବୋଧିଂ ଅମତଂ ଅସଙ୍ଖତ’’ନ୍ତି ଆଗତଟ୍ଠାନେ ନିବ୍ବାନଂ। ଇଧ ପନ ଭଗୱତୋ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ସାୱକାନଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଅନୁତ୍ତରା ବୋଧି ହୋତି, ନ ହୋତୀତି? ନ ହୋତି। କସ୍ମା? ଅସବ୍ବଗୁଣଦାୟକତ୍ତା। ତେସଞ୍ହି କସ୍ସଚି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୋ ଅରହତ୍ତଫଲମେୱ ଦେତି, କସ୍ସଚି ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା, କସ୍ସଚି ଛ ଅଭିଞ୍ଞା, କସ୍ସଚି ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା, କସ୍ସଚି ସାୱକପାରମୀଞାଣଂ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ପଚ୍ଚେକବୋଧିଞାଣମେୱ ଦେତି। ବୁଦ୍ଧାନଂ ପନ ସବ୍ବଗୁଣସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦେତି ଅଭିସେକୋ ୱିୟ ରଞ୍ଞୋ ସବ୍ବଲୋକିସ୍ସରିୟଭାୱଂ। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞସ୍ସ କସ୍ସଚିପି ଅନୁତ୍ତରା ବୋଧି ନ ହୋତି।

ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିନ୍ତି ‘‘ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଅହଂ ପତ୍ତୋ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠିତୋ’’ତି ଏୱଂ ପଟିଜାନିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦୀତି ଅଧିଗତଗୁଣଦସ୍ସନସମତ୍ଥଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଞ୍ଚ ମେ ଉଦପାଦି। ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତୀତି ‘‘ଅୟଂ ମୟ୍ହଂ ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତି ଅକୁପ୍ପା’’ତି ଏୱଂ ଞାଣଂ ଉଦପାଦି। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ଅକୁପ୍ପତା ୱେଦିତବ୍ବା କାରଣତୋ ଚ ଆରମ୍ମଣତୋ ଚ। ସା ହି ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହି ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନକିଲେସାନଂ ପୁନ ଅନିୱତ୍ତନତାୟ କାରଣତୋପି ଅକୁପ୍ପା, ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମଂ ନିବ୍ବାନଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତତାୟ ଆରମ୍ମଣତୋପି ଅକୁପ୍ପା। ଅନ୍ତିମାତି ପଚ୍ଛିମା। ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋତି ଇଦାନି ପୁନ ଅଞ୍ଞୋ ଭୱୋ ନାମ ନତ୍ଥୀତି।

ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି କଥିତାନି। କଥଂ? ଚତୂସୁ ହି ଧାତୂସୁ ଅସ୍ସାଦୋ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ, ଆଦୀନୱୋ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ନିସ୍ସରଣଂ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ, ନିରୋଧପ୍ପଜାନନୋ ମଗ୍ଗୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ। ୱିତ୍ଥାରୱସେନପି କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତିଯେୱ। ଏତ୍ଥ ହି ଯଂ ପଥୱୀଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ, ଅୟଂ ପଥୱୀଧାତୁୟା ଅସ୍ସାଦୋତି ପହାନପଟିୱେଧୋ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ। ଯା ପଥୱୀଧାତୁ ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମା, ଅୟଂ ପଥୱୀଧାତୁୟା,

ଆଦୀନଵୋତି ପରିଞ୍ଞାପଟିଵେଧୋ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ। ଯୋ ପଥଵୀଧାତୁଯା ଛନ୍ଦରାଗଵିନଯୋ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନଂ, ଇଦଂ ପଥଵୀଧାତୁଯା ନିସ୍ସରଣନ୍ତି ସଚ୍ଛିକିରିଯାପଟିଵେଧୋ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ। ଯା ଇମେସୁ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଦିଟ୍ଠି ସଙ୍କପ୍ପୋ ଵାଚା କମ୍ମନ୍ତୋ ଆଜୀଵୋ ଵାଯାମୋ ସତି ସମାଧି, ଅଯଂ ଭାଵନାପଟିଵେଧୋ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚନ୍ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଚରିଂସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୧୬। ତତିଯେ ଅଚରିନ୍ତି ଞାଣଚାରେନ ଅଚରିଂ, ଅନୁଭଵନଚାରେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯାଵତାତି ଯତ୍ତକୋ। ତତିଯଂ।

୪। ନୋଚେଦଂସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୧୭। ଚତୁତ୍ଥେ ନିସ୍ସଟାତିଆଦୀନି ଆଦିତୋ ଵୁତ୍ତପଟିସେଧେନ ଯୋଜେତ୍ଵା ''ନ ନିସ୍ସଟା, ନ ଵିସଂଯୁତ୍ତା, ନ ଵିପ୍ପମୁତ୍ତା, ନ ଵିମରିଯାଦିକତେନ ଚେତସା ଵିହରିଂସୂ''ତି ଏଵଂ ଵେଦିତବ୍ବାନି। ଦୁତିଯନଯେ ଵିମରିଯାଦିକତେନାତି ନିମ୍ମରିଯାଦିକତେନ। ତତ୍ଥ ଦୁଵିଧା ମରିଯାଦା କିଲେସମରିଯାଦା ଵଟ୍ଟମରିଯାଦାତି। ତତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ସ ଉପଡ୍ଢା କିଲେସା ପହୀନା, ଉପଡ୍ଢା ଅପ୍ପହୀନା, ଵଟ୍ଟଂ ଵା ପନ ଉପଡ୍ଢଂ ପହୀନଂ, ଉପଡ୍ଢଂ ଅପ୍ପହୀନଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ପହୀନକିଲେସେ ଵା ଵଟ୍ଟଂ ଵା ସନ୍ଧାଯ ଵିମରିଯାଦିକତଂ, ଅପ୍ପହୀନକିଲେସେ ଵା ଵଟ୍ଟଂ ଵା ସନ୍ଧାଯ ନ ଵିମରିଯାଦିକତଂ। ଇଧ ପନ ଉଭଯସ୍ସାପି ପହୀନତ୍ତା ''ଵିମରିଯାଦିକତେନ ଚେତସା''ତି ଵୁତ୍ତଂ, ମରିଯାଦଂ ଅକତ୍ଵା ଠିତେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମରିଯାଦେନ ଚେତସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ତୀସୁପି ଇମେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଚତୁସଚ୍ଚମେଵ କଥିତଂ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୧୮। ପଞ୍ଚମେ ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖାତି ଅତିକ୍କମିତ୍ଵା ଠିତସ୍ସ ତତ୍ତକାରୋ ଵିଯ ଏକନ୍ତେନେଵ ଦୁକ୍ଖା। ଦୁକ୍ଖାନୁପତିତାତି ଦୁକ୍ଖେନ ଅନୁପତିତା। ଦୁକ୍ଖାଵକ୍କନ୍ତାତି ଦୁକ୍ଖେନ ଓକ୍କନ୍ତା ଓତିଣ୍ଣା। ସୁଖାତି ସୁଖଵେଦନାଯ ପଚ୍ଚଯଭୂତା। ଏଵଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ କଥିତଂ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬-୧୦। ଅଭିନନ୍ଦସୁତ୍ତାଦିଵଣ୍ଣନା

୧୧୯-୧୨୩। ଛଟ୍ଠସତ୍ତମେସୁ ଵିଵଟ୍ଟଂ, ଅଵସାନେ ତୀସୁ ଚତୁସଚ୍ଚମେଵାତି। ଛଟ୍ଠାଦୀନି।

ଚତୁତ୍ଥୋ ଵଗ୍ଗୋ।

ଧାତୁସଂଯୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ଅନମତଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ତିଣକଟ୍ଠସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୪। ଅନମତଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ଅନମତଗ୍ଗୋତି ଅନୁ ଅମତଗ୍ଗୋ, ୱସ୍ସସତଂ ୱସ୍ସସହସ୍ସଂ ଞାଣେନ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱାପି ଅମତଗ୍ଗୋ ଅୱିଦିତଗ୍ଗୋ, ନାସ୍ସ ସକ୍କା ଇତୋ ୱା ଏତ୍ତୋ ୱା ଅଗ୍ଗଂ ଜାନିତୁଂ, ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନପୁବ୍ବାପରକୋଟିକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସଂସାରୋତି ଖନ୍ଧାଦୀନଂ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ନପ୍ପୱତ୍ତା ପଟିପାଟି। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ପୁରିମମରିୟାଦା ନ ଦିସ୍ସତି। ଯଦଗ୍ଗେନ ଚସ୍ସ ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ପଚ୍ଛିମାପି ତଦଗ୍ଗେନେୱ ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ୱେମଜ୍ଝେଯେୱ ପନ ସତ୍ତା ସଂସରନ୍ତି। ପରିୟାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଇଦଂ ଉପମାୟ ଖୁଦ୍ଦକତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ବାହିରସମୟସ୍ମିଞ୍ହି ଅତ୍ଥୋ ପରିତ୍ତୋ ହୋତି, ଉପମା ମହତୀ। ‘‘ହତ୍ଥୀ ୱିୟ ଅୟଂ ଗୋଣୋ, ଗୋଣୋ ୱିୟ ସୂକରୋ, ସମୁଦ୍ଦୋ ୱିୟ ତଳାକ’’ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ନ ତେସଂ ତାଦିସଂ ପମାଣଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧସମୟେ ପନ ଉପମା ପରିତ୍ତା, ଅତ୍ଥୋ ମହା। ପାଳିୟଞ୍ହି ଏକୋ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ଗହିତୋ, ଏୱରୂପାନଂ ପନ ଜମ୍ବୁଦୀପାନଂ ସତେପି ସହସ୍ସେପି ସତସହସ୍ସେପି ତିଣାଦୀନି ତେନ ଉପକ୍କମେନ ପରିୟାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ପୁରିସସ୍ସ ମାତୁ ମାତରୋତି। ଦୁକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚନୁଭୂତନ୍ତି ତୁମ୍ହେହି ଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୂତଂ। ତିବ୍ବନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ବ୍ୟସନନ୍ତି ଞାତିବ୍ୟସନାଦିଅନେକୱିଧଂ। କଟସୀତି ସୁସାନଂ, ପଥୱୀଯେୱ ୱା। ସା ହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ମରନ୍ତେହି ସରୀରନିକ୍ଖେପେନ ୱଡ୍ଢିତା। ଅଲମେୱାତି ଯୁତ୍ତମେୱ। ପଠମଂ।

୨। ପଥୱୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୫। ଦୁତିୟେ ମହାପଥୱିନ୍ତି ଚକ୍କୱାଳପରିୟନ୍ତଂ ମହାପଥୱିଂ। ନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟାତି ତଂ ପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତପ୍ପମାଣଂ ଗୁଳିକଂ କରିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଠପେୟ୍ୟ। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଅସ୍ସୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୬। ତତିୟେ କନ୍ଦନ୍ତାନନ୍ତି ସସଦ୍ଦଂ ରୁଦମାନାନଂ। ପସ୍ସନ୍ନନ୍ତି ସନ୍ଦିତଂ ପୱତ୍ତଂ। ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୂତି ସିନେରୁରସ୍ମୀହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନେସୁ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ। ସିନେରୁସ୍ସ ହି ପାଚୀନପସ୍ସଂ ରଜତମୟଂ, ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସଂ ମଣିମୟଂ, ପଚ୍ଛିମପସ୍ସଂ ଫଲିକମୟଂ, ଉତ୍ତରପସ୍ସଂ ସୁୱଣ୍ଣମୟଂ। ପୁବ୍ବଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେହି ନିକ୍ଖନ୍ତା ରଜତମଣିରସ୍ମିୟୋ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦପିଟ୍ଠେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଦକ୍ଖିଣପଚ୍ଛିମପସ୍ସେହି ନିକ୍ଖନ୍ତା ମଣିଫଲିକରସ୍ମିୟୋ, ପଚ୍ଛିମୁତ୍ତରପସ୍ସେହି ନିକ୍ଖନ୍ତା ଫଲିକସୁୱଣ୍ଣରସ୍ମିୟୋ, ଉତ୍ତରପାଚୀନପସ୍ସେହି ନିକ୍ଖନ୍ତା ସୁୱଣ୍ଣରଜତରସ୍ମିୟୋ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦପିଟ୍ଠେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତଂ ଆହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ତାସଂ ରସ୍ମୀନଂ ଅନ୍ତରେସୁ ଚତ୍ତାରୋ ମହାସମୁଦ୍ଦା ହୋନ୍ତି। ତେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୂ’’ତି। ଞାତିବ୍ୟସନନ୍ତିଆଦୀସୁ ବ୍ୟସନନ୍ତି ୱିଅସନଂ, ୱିନାସୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଞାତୀନଂ ବ୍ୟସନଂ ଞାତିବ୍ୟସନଂ, ଭୋଗାନଂ ବ୍ୟସନଂ ଭୋଗବ୍ୟସନଂ। ରୋଗୋ ପନ ସୟମେୱ ଆରୋଗ୍ୟଂ ୱିୟସତି ୱିନାସେତୀତି ବ୍ୟସନଂ, ରୋଗୋୱ ବ୍ୟସନଂ ରୋଗବ୍ୟସନଂ। ତତିୟଂ।

୪। ଖୀରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୭। ଚତୁତ୍ଥେ ମାତୁଥଞ୍ଞନ୍ତି ଏକନାମିକାୟ ମନୁସ୍ସମାତୁ ଖୀରଂ। ଇମେସଞ୍ହି ସତ୍ତାନଂ ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦକିପିଲ୍ଲିକାଦୀସୁ ୱା ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପାଦୀସୁ ୱା ପକ୍ଖିଜାତେସୁ ୱା ନିବ୍ବତ୍ତକାଲେ ମାତୁଖୀରମେୱ ନତ୍ଥି, ଅଜପସୁମହିଂସାଦୀସୁ ନିବ୍ବତ୍ତକାଲେ ଖୀରଂ ଅତ୍ଥି, ତଥା ମନୁସ୍ସେସୁ। ତତ୍ଥ ଅଜାଦିକାଲେ ଚ ମନୁସ୍ସେସୁ ଚାପି ‘‘ଦେୱୀ ସୁମନା ତିସ୍ସା’’ତି ଏୱଂ ନାନାନାମିକାନଂ କୁଚ୍ଛିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତକାଲେ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତିସ୍ସାତି ଏକନାମିକାୟ ଏୱ ମାତୁ କୁଚ୍ଛିୟଂ ନିବ୍ବତ୍ତକାଲେ ପୀତଂ ଥଞ୍ଞଂ ଚତୂସୁ ମହାସମୁଦ୍ଦେସୁ ଉଦକତୋ ବହୁତରନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପବ୍ବତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୮। ପଞ୍ଚମେ ସକ୍କା ପନ, ଭନ୍ତେତି ସୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସତ୍ଥା ଅନମତଗ୍ଗସ୍ସ ସଂସାରସ୍ସ ଦୀଘତମତ୍ତା ‘ନ ସୁକରଂ ନ ସୁକର’ନ୍ତି କଥେତିୟେୱ , କଥଂ ନଚ୍ଛିନ୍ଦତି , ସକ୍କା ନୁ ଖୋ ଉପମଂ କାରାପେତୁ’’ନ୍ତି। ତସ୍ମା ଏୱମାହ। କାସିକେନାତି ତୟୋ କପ୍ପାସଂସୂ ଏକତୋ ଗହେତ୍ୱା

କନ୍ତିତସୁତ୍ତମଯେନ ଅତିସୁଖୁମଓ୍ୱଣ୍ଣେନ। ତେନ ପନ ପରିମଟ୍ଠେ କିତ୍ତକଂ ଖୀଯେଯ୍ୟାତି। ସାସପମତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସାସପସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୧୨୯। ଛଟ୍ଟେ ଆଯସଂ ନଗରନ୍ତି ଆଯସେନ ପାକାରେନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ନଗରଂ, ନ ପନ ଅନ୍ତୋ ଆଯସେହି ଏକଭୂମିକାଦିପାସାଦେହି ଆକିଣ୍ଣନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସାଓ୍ୱକସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୧୩୦। ସତ୍ତମେ ଅନୁସ୍ସରେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଏକେନ କପ୍ପସତସହସ୍ସେ ଅନୁସ୍ସରିତେ ଅପରୋ ତସ୍ସ ଠିତଟ୍ଠାନତୋ ଅଞ୍ଞଂ ସତସହସ୍ସଂ, ଅଞ୍ଞୋପି ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଏଓ୍ୱଂ ଚତ୍ତାରୋପି ଚତ୍ତାରିସତସହସ୍ସାନି ଅନୁସ୍ସରେଯ୍ୟୁଂ। ସତ୍ତମଂ।

୮-୯। ଗଙ୍ଗାସୁତ୍ତାଦିଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୧୩୧-୧୩୨। ଅଟ୍ଠମେ ଯା ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଓ୍ୱାଲିକାତି ଯା ଏତସ୍ମିଂ ଆଯାମତୋ ପଞ୍ଚଯୋଜନସତିକେ ଅନ୍ତରେ ଓ୍ୱାଲିକା। ନଓ୍ୱମେ ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି। ଅଟ୍ଠମନଓ୍ୱମାନି।

୧୦। ପୁଗ୍ଗଲସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୧୩୩। ଦସମେ ଅଟ୍ଠିକଙ୍କଲୋତିଆଦୀନି ତୀଣିପି ରାସିଓ୍ୱେଓ୍ୱଚନାନେଓ୍ୱ। ଇମେସଂ ପନ ସତ୍ତାନଂ ସଅଟ୍ଠିକାଲତୋ ଅନଟ୍ଠିକାଲୋଓ୍ୱ ବହୁତରୋ। ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦକାଦିପାଣଭୂତାନଞ୍ହି ଏତେସଂ ଅଟ୍ଠିମେଓ୍ୱ ନତ୍ଥି, ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପାଦିଭୂତାନଂ ପନ ଅଟ୍ଠିମେଓ୍ୱ ବହୁତରଂ, ତସ୍ମା ଅନଟ୍ଠିକାଲଞ୍ଚ ବହୁଅଟ୍ଠିକାଲଞ୍ଚ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସମଟ୍ଠିକାଲୋଓ୍ୱ ଗହେତବ୍ବୋ। ଉତ୍ତରୋଗିଜ୍ଝକୂଟସ୍ସାତି ଗିଜ୍ଝକୂଟସ୍ସ ଉତ୍ତରପସ୍ସେ ଠିତୋ। ମଗଧାନଂ ଗିରିବ୍ବଜେତି ମଗଧରଟ୍ଠସ୍ସ ଗିରିବ୍ବଜେ, ଗିରିପରିକ୍ଖେପେ ଠିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେଓ୍ୱାତି। ଦସମଂ।

ପଠମୋ ଓ୍ୱଗ୍ଗୋ।

୨। ଦୁତିଯଓ୍ୱଗ୍ଗୋ

୧। ଦୁଗ୍ଗତସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୧୩୪। ଦୁତିଯଓ୍ୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଦୁଗ୍ଗତନ୍ତି ଦଲିଦ୍ଦଂ କପଣଂ। ଦୁରୂପେତନ୍ତି ଦୁସ୍ସଣ୍ଠାନେହି ହତ୍ଥପାଦେହି ଉପେତଂ। ପଠମଂ।

୨। ସୁଖିତସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୧୩୫। ଦୁତିଯେ ସୁଖିତନ୍ତି ସୁଖସମପ୍ପିତଂ ମହଦ୍ଧନଂ ମହାଭୋଗଂ। ସୁସଜ୍ଜିତନ୍ତି ଅଲଙ୍କତପଟିଯତ୍ତଂ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧଗତଂ ମହାପରିଓ୍ୱାରଂ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ତିଂସମତ୍ତସୁତ୍ତଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୧୩୬। ତତିଯେ ପାଓ୍ୱେଯ୍ୟକାତି ପାଓ୍ୱେଯ୍ୟଦେସଓ୍ୱାସିନୋ। ସବ୍ବେ ଆରଞ୍ଞିକାତିଆଦୀସୁ ଧୁତଙ୍ଗସମାଦାନଓ୍ୱସେନ ତେସଂ ଆରଞ୍ଞିକାଦିଭାଓ୍ୱୋ ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସବ୍ବେ ସସଂଯୋଜନାତି ସବ୍ବେ ସବନ୍ଧନା, କେଚି ସୋତାପନ୍ନା, କେଚି ସକଦାଗାମିନୋ, କେଚି ଅନାଗାମିନୋ। ତେସୁ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଓ୍ୱା ଖୀଣାସଓ୍ୱୋ ଓ୍ୱା ନତ୍ଥି। ଗୁନ୍ନନ୍ତିଆଦୀସୁ ସେତକାଳାଦିଓ୍ୱଣ୍ଣେସୁ ଏକେକଓ୍ୱଣ୍ଣକାଲୋଓ୍ୱ ଗହେତବ୍ବୋ। ପାରିପନ୍ଥକାତି ପରିପନ୍ଥେ ତିଟ୍ଠନକା ପନ୍ଥଘାତଚୋରା। ପାରଦାରିକାତି ପରଦାରଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜନକା। ତତିଯଂ।

୪-୯। ମାତୁସୁତ୍ତାଦିଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୧୩୭-୧୪୨। ଚତୁତ୍ଥାଦୀସୁ ଲିଙ୍ଗନିଯମେନ ଚେଓ ଚକ୍କୱାଳନିଯମେନ ଚ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ପୁରିସାନଞ୍ହି ମାତୁଗାମକାଲୋ, ମାତୁଗାମାନଞ୍ଚ ପୁରିସକାଲୋତି ଏୱମେତ୍ଥ ଲିଙ୍ଗନିଯମୋ। ଇମମ୍ହା ଚକ୍କୱାଳା ସତ୍ତା ପରଚକ୍କୱାଳଂ, ପରଚକ୍କୱାଳା ଚ ଇମଂ ଚକ୍କୱାଳଂ ସଂସରନ୍ତି। ତେସୁ ଇମସ୍ମିଂ ଚକ୍କୱାଳେ ମାତୁଗାମକାଲେ ମାତୁଭୂତଞ୍ଚେୱ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଯୋ ନମାତାଭୂତପୁବ୍ବୋତି ଆହ। ଯୋ ନପିତାଭୂତପୁବ୍ବୋତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଚତୁତ୍ଥାଦୀନି।

୧୦। ୱେପୁଲ୍ଲପବ୍ବତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୩। ଦସମେ ଭୂତପୁବ୍ବନ୍ତି ଅତୀତକାଲେ ଏକଂ ଅପଦାନଂ ଆହରିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ସମଞ୍ଞା ଉଦପାଦୀତି ପଞ୍ଞତ୍ତି ଅହୋସି। ଚତୂହେନ ଆରୋହନ୍ତୀତି ଇଦଂ ଥାମମଜ୍ଝିମେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଗ୍ଗାନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ। ଭଦ୍ଦଯୁଗନ୍ତି ସୁନ୍ଦରଯୁଗଲଂ। ତୀହେନ ଆରୋହନ୍ତୀତି ଏତ୍ତାୱତା କିର ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନ୍ତରେ ଯୋଜନଂ ପଥୱୀ ଉସ୍ସନ୍ନା, ସୋ ପବ୍ବତୋ ତିଯୋଜନୁବ୍ବେଧୋ ଜାତୋ।

ଅପ୍ପଂ ୱା ଭିଯ୍ୟୋତି ୱସ୍ସସତତୋ ଉତ୍ତରିଂ ଅପ୍ପଂ ଦସ ୱା ୱୀସଂ ୱା ୱସ୍ସାନି। ପୁନ ୱସ୍ସସତମେୱ ଜୀୱନକୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଉତ୍ତମକୋଟିଯା ପନ ସଟ୍ଠି ୱା ଅସୀତି ୱା ୱସ୍ସାନି ଜୀୱନ୍ତି। ୱସ୍ସସତଂ ପନ ଅପ୍ପତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱସ୍ସଦସୱସ୍ସାଦିକାଲେ ମୀଯମାନାୱ ବହୁକା। ଏତ୍ଥ ଚ କକୁସନ୍ଧୋ ଭଗୱା ଚତ୍ତାଲୀସୱସ୍ସସହସ୍ସାଯୁକକାଲେ, କୋଣାଗମନୋ ତିଂସୱସ୍ସସହସ୍ସାଯୁକକାଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋତି ଇଦଂ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପରିହୀନସଦିସଂ କତଂ, ନ ପନ ଏୱଂ ପରିହୀନଂ, ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ପରିହୀନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କଥଂ? କକୁସନ୍ଧୋ ତାୱ ଭଗୱା ଇମସ୍ମିଂଯେୱ କପ୍ପେ ଚତ୍ତାଲୀସୱସ୍ସସହସ୍ସାଯୁକକାଲେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଆଯୁପ୍ପମାଣଂ ପଞ୍ଚ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ଚତ୍ତାରୋ ଠତ୍ୱା ପଞ୍ଚମେ ୱିଜ୍ଜମାନେଯେୱ ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ତଂ ଆଯୁ ପରିହାଯମାନଂ ଦସୱସ୍ସକାଲଂ ପତ୍ୱା ପୁନ ୱଡ୍ଢମାନଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ ହୁତ୍ୱା ତତୋ ପରିହାଯମାନଂ ତିଂସୱସ୍ସସହସ୍ସାଯୁକକାଲେ ଠିତଂ, ତଦା କୋଣାଗମନୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ତସ୍ମିମ୍ପି ତଥେୱ ପରିନିବ୍ବୁତେ ତଂ ଆଯୁ ଦସୱସ୍ସକାଲଂ ପତ୍ୱା ପୁନ ୱଡ୍ଢମାନଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ ହୁତ୍ୱା ପରିହାଯିତ୍ୱା ୱୀସୱସ୍ସସହସ୍ସକାଲେ ଠିତଂ, ତଦା କସ୍ସପୋ ଭଗୱା ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ତସ୍ମିମ୍ପି ତଥେୱ ପରିନିବ୍ବୁତେ ତଂ ଆଯୁ ଦସୱସ୍ସକାଲଂ ପତ୍ୱା ପୁନ ୱଡ୍ଢମାନଂ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ ହୁତ୍ୱା ପରିହାଯିତ୍ୱା ୱସ୍ସସତକାଲଂ ପତ୍ତଂ, ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ଏୱଂ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପରିହାଯିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ପରିହୀନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଚ ଯଂ ଆଯୁପରିମାଣେସୁ ମନ୍ଦେସୁ ବୁଦ୍ଧା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ତେସମ୍ପି ତଦେୱ ଆଯୁପରିମାଣଂ ହୋତୀତି। ଦସମଂ।

ଦୁତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ଅନମତଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। କସ୍ସପସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସନ୍ତୁଟ୍ଠସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୪। କସ୍ସପସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ସନ୍ତୁଟ୍ଠାୟନ୍ତି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଅୟଂ। ଇତରୀତରେନାତି ନ ଥୂଲସୁଖୁମଲୂଖପଣୀତଥିରଜିଣ୍ଣାନଂ ଯେନ କେନଚି, ଅଥ ଖୋ ଯଥାଲଦ୍ଧାଦୀନଂ ଇତରୀତରେନ ଯେନ କେନଚି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଚୀୱରସ୍ମିଞ୍ହି ତୟୋ ସନ୍ତୋସା ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋତି। ପିଣ୍ଡପାତାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ତେସଂ ଅୟଂ ପଭେଦସଂୱଣ୍ଣନା – ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଚୀୱରଂ ଲଭତି ସୁନ୍ଦରଂ ୱା ଅସୁନ୍ଦରଂ ୱା, ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅୟମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଅଥ ପନ ପକତିଦୁବ୍ବଲୋ ୱା ହୋତି ଆବାଧଜରାଭିଭୂତୋ ୱା, ଗରୁଚୀୱରଂ ପାରୁପନ୍ତୋ କିଲମତି, ସୋ ସଭାଗେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଲହୁକେନ ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ପଣୀତପଚ୍ଚୟଲାଭୀ ହୋତି, ସୋ ପଟ୍ଟଚୀୱରାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ମହଗ୍ଘଚୀୱରଂ ବହୂନି ୱା ଚୀୱରାନି ଲଭିତ୍ୱା – ''ଇଦଂ ଥେରାନଂ ଚିରପବ୍ବଜିତାନଂ, ଇଦଂ ବହୁସ୍ସୁତାନଂ ଅନୁରୂପଂ, ଇଦଂ ଗିଲାନାନଂ, ଇଦଂ ଅପ୍ପଲାଭୀନଂ ହୋତୂ''ତି ଦତ୍ୱା ତେସଂ ପୁରାଣଚୀୱରଂ ୱା ସଙ୍କାରକୂଟାଦିତୋ ୱା ପନ ନନ୍ତକାନି ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ତେହି ସଙ୍ଘାଟିଂ କତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ଚୀୱରେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ସୋ ତେନେୱ ଯାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅୟମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାଲାଭ ସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପକତିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ବ୍ୟାଧିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି, ଯେନସ୍ସ ପରିଭୁତ୍ତେନ ଅଫାସୁ ହୋତି, ସୋ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ସପ୍ପାୟଭୋଜନଂ ଭୁତ୍ୱା ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ବହୁଂ ପଣୀତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ଚୀୱରଂ ୱିୟ ଚିରପବ୍ବଜିତ-ବହୁସ୍ସୁତ-ଅପ୍ପଲାଭଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା , ତେସଂ ୱା ସେସକଂ ପିଣ୍ଡାୟ ୱା ଚରିତ୍ୱା ମିସ୍ସକାହାରଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସେନାସନଂ ଲଭତି ମନାପଂ ୱା ଅମନାପଂ ୱା, ସୋ ତେନ ନେୱ ସୋମନସ୍ସଂ ନ ପଟିଘଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଅନ୍ତମସୋ ତିଣସନ୍ଥାରକେନାପି ଯଥାଲଦ୍ଧେନେୱ ତୁସ୍ସତି। ଅୟମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ପକତିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ବ୍ୟାଧିୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱା ସେନାସନଂ ଲଭତି, ଯତ୍ଥସ୍ସ ୱସତୋ ଅଫାସୁ ହୋତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତକେ ସପ୍ପାୟସେନାସନେ ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ଲେଣମଣ୍ଡପକୂଟାଗାରାଦୀନି ବହୂନି ପଣୀତସେନାସନାନି ଲଭତି, ସୋ ତାନି ଚୀୱରାଦୀନି ୱିୟ ଚିରପବ୍ବଜିତବହୁସ୍ସୁତଅପ୍ପଲାଭଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ। ଯୋପି ''ଉତ୍ତମସେନାସନଂ ନାମ ପମାଦଟ୍ଠାନଂ, ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଓକ୍କମତି, ନିଦ୍ଦାଭିଭୂତସ୍ସ ପଟିବୁଜ୍ଝତୋ ପାପୱିତକ୍କା ପାତୁଭୱନ୍ତୀ''ତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତାଦିସଂ ସେନାସନଂ ପତ୍ତମ୍ପି ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି, ସୋ ତଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅବ୍ଭୋକାସରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ ୱସନ୍ତୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମ୍ପି ସେନାସନେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ।

ଇଧ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି ଲୂଖଂ ୱା ପଣୀତଂ ୱା, ସୋ ଯଂ ଲଭତି ତେନେୱ ତୁସ୍ସତି, ଅଞ୍ଞଂ ନ ପତ୍ଥେତି, ଲଭନ୍ତୋପି ନ ଗଣ୍ହାତି। ଅୟମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ଯଥାଲାଭସନ୍ତୋସୋ। ଯୋ ପନ ତେଲେନତ୍ଥିକୋ ଫାଣିତଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ସଭାଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ତେଲଂ ଗହେତ୍ୱା ୱା ଅଞ୍ଞଦେୱ ୱା ପରିୟେସିତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ଯଥାବଲସନ୍ତୋସୋ। ଅପରୋ ମହାପୁଞ୍ଞୋ ବହୁଂ ତେଲମଧୁଫାଣିତାଦିପଣୀତଭେସଜ୍ଜଂ ଲଭତି, ସୋ ତଂ ଚୀୱରଂ ୱିୟ ଚିରପବ୍ବଜିତ-ବହୁସ୍ସୁତ-ଅପ୍ପଲାଭଗିଲାନାନଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ଆଭତେନ ଯେନ କେନଚି ଯାପେନ୍ତୋପି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଯୋ ପନ ଏକସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ମୁତ୍ତହରୀତକଂ ଠପେତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଚତୁମଧୁରଂ ''ଗଣ୍ହ, ଭନ୍ତେ, ଯଦିଚ୍ଛସୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ସଚସ୍ସ ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନପି ରୋଗୋ ୱୂପସମ୍ମତି, ଅଥ ''ମୁତ୍ତହରୀତକଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧାଦୀହି ୱଣ୍ଣିତ''ନ୍ତି ଚତୁମଧୁରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମୁତ୍ତହରୀତକେନ ଭେସଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତୋ ପରମସନ୍ତୁଟ୍ଠୋୱ ହୋତି। ଅୟମସ୍ସ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟେ ଯଥାସାରୁପ୍ପସନ୍ତୋସୋ। ଇତି ଇମେ ତୟୋ ସନ୍ତୋସେ ସନ୍ଧାୟ ''ସନ୍ତୁଟ୍ଠାୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କସ୍ସପୋ ଇତରୀତରେନ ଚୀୱରେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱଣ୍ଣୱାଦୀତି ଏକୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ସନ୍ତୋସସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ ନ କଥେତି। ଏକୋ ନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ସନ୍ତୋସସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତି। ଏକୋ ନେୱ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ

ହୋତି, ନ ସନ୍ତୋସସ୍ସ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତି। ଏକୋ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଚ ହୋତି, ସନ୍ତୋସସ୍ସ ଚ ୱଣ୍ଣଂ କଥେତି। ଅଯଂ ତାଦିସୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଇତରୀତରଚୀୱରସନ୍ତୁଟ୍ଠିଯା ଚ ୱଣ୍ଣୱାଦୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନେସନନ୍ତି ଦୂତେଯ୍ୟପହିଣଗମନାନୁଯୋଗପ୍ପଭେଦଂ ନାନପ୍ପକାରଂ ଅନେସନଂ। ଅଲଦ୍ଧାତି ଅଲଭିତ୍ୱା। ଯଥା ଚ ଏକଚ୍ଚୋ ''କଥଂ ନୁ ଖୋ ଚୀୱରଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ''ତି ପୁଞ୍ଞୱନ୍ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା କୋହଞ୍ଞଂ କରୋନ୍ତୋ ଉତ୍ତସତି ପରିତସ୍ସତି, ଅଯଂ ଏୱଂ ଅଲଦ୍ଧା ଚ ଚୀୱରଂ ନ ପରିତସ୍ସତି। ଲଦ୍ଧା ଚାତି ଧମ୍ମେନ ସମେନ ଲଭିତ୍ୱା। ଅଗଧିତୋତି ୱିଗତଲୋଭଗେଧୋ। ଅମୁଚ୍ଛିତୋତି ଅଧିମତ୍ତତଣ୍ହାଯ ମୁଚ୍ଛଂ ଅନାପନ୍ନୋ। ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନୋତି ତଣ୍ହାଯ ଅନୋତ୍ଥଟୋ ଅପରିଯୋନଦ୍ଧୋ। ଆଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀତି ଅନେସନାପତ୍ତିଯଞ୍ଚ ଗଧିତପରିଭୋଗେ ଚ ଆଦୀନୱଂ ପସ୍ସମାନୋ। ନିସ୍ସରଣପଞ୍ଞୋତି, ''ଯାୱଦେୱ ସୀତସ୍ସ ପଟିଘାତାଯା''ତି ୱୁତ୍ତନିସ୍ସରଣମେୱ ଜାନନ୍ତୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତରୀତରେନ ପିଣ୍ଡପାତେନାତିଆଦୀସୁପି ଯଥାଲଦ୍ଧାଦୀନଂ ଯେନ କେନଚି ପିଣ୍ଡପାତେନ, ଯେନ କେନଚି ସେନାସନେନ, ଯେନ କେନଚି ଗିଲାନପଚ୍ଚଯଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରେନାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

କସ୍ସପେନ ୱା ହି ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓୱଦିସ୍ସାମୀତି ଏତ୍ଥ ଯଥା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ତୀହି ସନ୍ତୋସେହି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, ତୁମ୍ହେପି ତଥାରୂପା ଭୱଥାତି ଓୱଦନ୍ତୋ କସ୍ସପେନ ଓୱଦତି ନାମ। ଯୋ ୱା ପନସ୍ସ କସ୍ସପସଦିସୋତି ଏତ୍ଥାପି ଯୋ ୱା ପନଞ୍ଞୋପି କସ୍ସପସଦିସୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ତୀହି ସନ୍ତୋସେହି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ତୁମ୍ହେପି ତଥାରୂପା ଭୱଥାତି ଓୱଦନ୍ତୋ କସ୍ସପସଦିସେନ ଓୱଦତି ନାମ। ତଥତ୍ତାଯ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଇମାଯ ଇମସ୍ମିଂ ସନ୍ତୁଟ୍ଠିସୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତସଲ୍ଲେଖାଚାରପଟିପତ୍ତିଯା କଥନଂ ନାମ ଭାରୋ, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଇମଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ପରିପୂରଂ କତ୍ୱା ପୂରଣଂ ଭାରୋଯେୱ, ଆଗତୋ ଖୋ ପନ ଭାରୋ ଗହେତବ୍ବୋ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଯଥା ମଯା କଥିତଂ, ତଥତ୍ତାଯ ତଥାଭାୱାଯ ତୁମ୍ହେହିପି ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୫। ଦୁତିଯେ ଅନାତାପୀତି ଯଂ ୱୀରିଯଂ କିଲେସେ ଆତପତି, ତେନ ରହିତୋ। ଅନୋତ୍ତପ୍ପୀତି ନିବ୍ଭଯୋ କିଲେସୁପ୍ପତ୍ତିତୋ କୁସଲାନୁପ୍ପତ୍ତିତୋ ଚ ଭଯରହିତୋ। ସମ୍ବୋଧାଯାତି ସମ୍ବୁଜ୍ଝନତ୍ଥାଯ। ନିବ୍ବାନାଯାତି ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ। ଅନୁତ୍ତରସ୍ସ ଯୋଗକ୍ଖେମସ୍ସାତି ଅରହତ୍ତସ୍ସ ତଞ୍ହି ଅନୁତ୍ତରଞ୍ଚେୱ ଚତୂହି ଚ ଯୋଗେହି ଖେମଂ।

ଅନୁପ୍ପନ୍ନାତିଆଦୀସୁ ଯେ ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଚୀୱରାଦିଂ ୱା ପଚ୍ଚଯଂ ଉପଟ୍ଠାକସଦ୍ଧିୱିହାରିକ-ଅନ୍ତେୱାସୀନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରତୋ ମନୁଞ୍ଞୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ତଂ ସୁଭଂ ସୁଖନ୍ତି ଅଯୋନିସୋ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱା ପନ ଅନନୁଭୂତପୁବ୍ବଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଯଥା ତଥା ୱା ଅଯୋନିସୋ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ଲୋଭାଦଯୋ ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞଥା ହି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ନାମ ପାପକା ଧମ୍ମା ନତ୍ଥି। ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବେପି ଚ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଆରମ୍ମଣେ ୱା ଯସ୍ସ ପକତିବୁଦ୍ଧିଯା ୱା ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଯ ୱା ପରିଯତ୍ତିନୱକମ୍ମଯୋନିସୋମନସିକାରାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରୱସେନ ପୁବ୍ବେ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ତାଦିସେନ ପଚ୍ଚଯେନ ସହସା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଇମେପି ''ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେସ୍ୱେୱ ପନ ୱତ୍ଥାରମ୍ମଣେସୁ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ନପ୍ପହୀଯନ୍ତି ନାମ, ତେ ''ଉପ୍ପନ୍ନା ଅପ୍ପହୀଯମାନା ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟୁ''ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯମେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ, ୱିତ୍ଥାରତୋ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନାନୁପ୍ପନ୍ନଭେଦୋ ଚ ପହାନପ୍ପହାନୱିଧାନଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ଞାଣଦସ୍ସନୱିସୁଦ୍ଧିନିଦ୍ଦେସେ କଥିତଂ।

ଅନୁପ୍ପନ୍ନାମେ କୁସଲା ଧମ୍ମାତି ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧାପି ସୀଲସମାଧିମଗ୍ଗଫଲସଙ୍ଖାତା ଅନୱଜ୍ଜଧମ୍ମା। ଉପ୍ପନ୍ନାତି ତେଯେୱ ପଟିଲଦ୍ଧା। ନିରୁଜ୍ଝମାନା ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟୁନ୍ତି ତେ ସୀଲାଦିଧମ୍ମା ପରିହାନିୱସେନ ପୁନ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯା ନିରୁଜ୍ଝମାନା ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟୁନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ଚ ଲୋକିଯା ପରିହାଯନ୍ତି, ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ ପରିହାନି ନତ୍ଥୀତି। ''ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା''ତି ଇମସ୍ସ ପନ ସମ୍ମପ୍ପଧାନସ୍ସ ୱସେନାଯଂ ଦେସନା କତା। ଦୁତିଯମଗ୍ଗୋ ୱା ସୀଘଂ ଅନୁପ୍ପଜ୍ଜମାନୋ, ପଠମମଗ୍ଗୋ ନିରୁଜ୍ଝମାନୋ ଅନତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତେଯ୍ୟାତି ଏୱମ୍ପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ପୁବ୍ବଭାଗୱିପସ୍ସନାୱସେନ କଥିତାତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଚନ୍ଦୂପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୬। ତତିଯେ ଚନ୍ଦୂପମାତି ଚନ୍ଦସଦିସା ହୁତ୍ୱା। କିଂ ପରିମଣ୍ଡଲତାଯ? ନୋ, ଅପିଚ ଖୋ ଯଥା ଚନ୍ଦୋ ଗଗନତଲଂ ପକ୍ଖନ୍ଦମାନୋ ନ କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱଂ ୱା ସିନେହଂ ୱା ଆଲଯଂ ୱା ନିକନ୍ତିଂ ୱା ପତ୍ଥନଂ ୱା ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ୱା କରୋତି, ନ ଚ ନ ହୋତି ମହାଜନସ୍ସ ପିଯୋ ମନାପୋ, ତୁମ୍ହେପି ଏୱଂ କେନଚି ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱାଦୀନଂ ଅକରଣେନ ବହୁଜନସ୍ସ ପିଯା ମନାପା ଚନ୍ଦୂପମା ହୁତ୍ୱା ଖତ୍ତିଯକୁଲାଦୀନି ଚତ୍ତାରି କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମଥାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଅପିଚ ଯଥା ଚନ୍ଦୋ ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମତି, ଆଲୋକଂ ଫରତି, ଏୱଂ କିଲେସନ୍ଧକାରୱିଧମନେନ ଞାଣାଲୋକଫରଣେନ ଚାପି ଚନ୍ଦୂପମା ହୁତ୍ୱାତି ଏୱମାଦୀହିପି ନଯେହି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଅପକସ୍ସେୱ କାଯଂ ଅପକସ୍ସ ଚିତ୍ତନ୍ତି ତେନେୱ ସନ୍ଥୱାଦୀନଂ ଅକରଣେନ କାଯଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଅପକସ୍ସିତ୍ୱା, ଅପନେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞେପି ନ ୱସତି, କାମୱିତକ୍କାଦଯୋପି ୱିତକ୍କେତି, ଅଯଂ ନେୱ କାଯଂ ଅପକସ୍ସତି, ନ ଚିତ୍ତଂ। ଯୋ ହି ଅରଞ୍ଞେପି ଖୋ ୱିହରତି, କାମୱିତକ୍କାଦଯୋ ପନ ୱିତକ୍କେତି, ଅଯଂ କାଯମେୱ ଅପକସ୍ସତି, ନ ଚିତ୍ତଂ। ଯୋ ଗାମନ୍ତେ ୱସତି , କାମୱିତକ୍କାଦଯୋପି ଖୋ ନ ଚ ୱିତକ୍କେତି, ଅଯଂ ଚିତ୍ତମେୱ ଅପକସ୍ସତି, ନ କାଯଂ। ଯୋ ପନ ଅରଞ୍ଞେ ଚେୱ ୱସତି, କାମୱିତକ୍କାଦଯୋ ଚ ନ ୱିତକ୍କେତି, ଅଯଂ ଉଭଯମ୍ପି ଅପକସ୍ସତି। ଏୱରୂପୋ ହୁତ୍ୱା କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମଥାତି ଦୀପେନ୍ତୋ ‘‘ଅପକସ୍ସେୱ କାଯଂ ଅପକସ୍ସ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଆହ।

ନିଚ୍ଚନୱକାତି ନିଚ୍ଚଂ ନୱକାୱ, ଆଗନ୍ତୁକସଦିସା ଏୱ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଗନ୍ତୁକୋ ହି ପଟିପାଟିଯା ସମ୍ପତ୍ତଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା ସଚେ ନଂ ଘରସାମିକା ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ପୁତ୍ତଭାତରୋ ୱିପ୍ପୱାସଂ ଗତା ଏୱଂ ୱିଚରିଂସୂ’’ତି ଅନୁକମ୍ପମାନା ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ଭୋଜେନ୍ତି, ଭୁତ୍ତମତ୍ତୋଯେୱ ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଭାଜନଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଉଟ୍ଠାଯ ପକ୍କମତି, ନ ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱଂ ୱା କରୋତି, ନ କିଚ୍ଚକରଣୀଯାନି ୱା ସଂୱିଦହତି, ଏୱଂ ତୁମ୍ହେପି ପଟିପାଟିଯା ସମ୍ପତ୍ତଘରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଯଂ ଇରିଯାପଥେସୁ ପସନ୍ନା ମନୁସ୍ସା ଦେନ୍ତି, ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଛିନ୍ନସନ୍ଥୱା, ତେସଂ କିଚ୍ଚକରଣୀଯେ ଅବ୍ୟାୱଟା ହୁତ୍ୱା ନିକ୍ଖମଥାତି ଦୀପେତି।

ଇମସ୍ସ ପନ ନିଚ୍ଚନୱକଭାୱସ୍ସ ଆୱିଭାୱତ୍ଥଂ ଦ୍ୱେଭାତିକୱତ୍ଥୁ କଥେତବ୍ବଂ – ୱସାଳନଗରଗାମତୋ କିର ଦ୍ୱେ ଭାତିକା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତା, ତେ ଚୂଳନାଗତ୍ଥେରୋ ଚ ମହାନାଗତ୍ଥେରୋ ଚାତି ପଞ୍ଞାଯିଂସୁ। ତେ ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତେ ତିଂସ ୱସ୍ସାନି ୱସିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା ‘‘ମାତରଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱସାଳନଗରୱିହାରେ ୱସିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ମାତୁଗାମଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିଂସୁ। ମାତାପି ତେସଂ ଉଲୁଙ୍କେନ ଯାଗୁଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଏକସ୍ସ ପତ୍ତେ ଆକିରି। ତସ୍ସା ତଂ ଓଲୋକଯମାନାଯ ପୁତ୍ତସିନେହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ‘‘ତ୍ୱଂ, ତାତ, ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ମହାନାଗୋ’’ତି। ଥେରୋ ‘‘ପଚ୍ଛିମଂ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛ ଉପାସିକେ’’ତି ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ପଚ୍ଛିମଥେରସ୍ସପି ଯାଗୁଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ତାତ, ତ୍ୱଂ ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ଚୂଳନାଗୋ’’ତି ପୁଚ୍ଛି? ଥେରୋ ‘‘କିଂ, ଉପାସିକେ, ପୁରିମଂ ଥେରଂ ନ ପୁଚ୍ଛସୀ’’ତି? ୱତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଏୱଂ ମାତରାପି ସଦ୍ଧିଂ ଛିନ୍ନସନ୍ଥୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ନିଚ୍ଚନୱକୋ ନାମ ହୋତି।

ଅପ୍ପଗବ୍ଭାତି ନ ପଗବ୍ଭା, ଅଟ୍ଠଟ୍ଠାନେନ କାଯପାଗବ୍ଭିଯେନ, ଚତୁଟ୍ଠାନେନ ୱଚୀପାଗବ୍ଭିଯେନ, ଅନେକଟ୍ଠାନେନ ମନୋପାଗବ୍ଭିଯେନ ଚ ୱିରହିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ କାଯପାଗବ୍ଭିଯଂ ନାମ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲ-ଭୋଜନସାଲା-ଜନ୍ତାଘରନହାନତିତ୍ଥ-ଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗ-ଅନ୍ତରଘରପ୍ପୱେସନେସୁ କାଯେନ ଅପ୍ପତିରୂପକରଣଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ପଲ୍ଲତ୍ଥିକାଯ ୱା ନିସୀଦତି ପାଦେ ପାଦଂ ଆଧାଯିତ୍ୱା ୱାତି ଏୱମାଦି (ମହାନି। ୧୬୫)। ତଥା ଗଣମଜ୍ଝେ। ଗଣମଜ୍ଝେତି ଚତୁପରିସସନ୍ନିପାତେ ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତିକଗଣାଦିସନ୍ନିପାତେ ୱା। ତଥା ୱୁଡ୍ଢତରେ ପୁଗ୍ଗଲେ। ଭୋଜନସାଲାଯ ପନ ୱୁଡ୍ଢାନଂ ଆସନଂ ନ ଦେତି, ନୱାନଂ ଆସନଂ ପଟିବାହତି। ତଥା ଜନ୍ତାଘରେ। ୱୁଡ୍ଢେ ଚେତ୍ଥ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଅଗ୍ଗିଜଲନାଦୀନି କରୋତି। ନ୍ହାନତିତ୍ଥେ ଚ ଯଦିଦଂ ‘‘ଦହରୋ ୱୁଡ୍ଢୋତି ପମାଣଂ ଅକତ୍ୱା ଆଗତପଟିପାଟିଯା ନ୍ହାଯିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ଅନାଦିଯନ୍ତୋ ପଚ୍ଛା ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉଦକଂ ଓତରିତ୍ୱା ୱୁଡ୍ଢେ ଚ ନୱେ ଚ ବାଧତି। ଭିକ୍ଖାଚାରମଗ୍ଗେ ପନ ଅଗ୍ଗାସନଅଗ୍ଗୋଦକଅଗ୍ଗପିଣ୍ଡାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛତି ବାହାଯ ବାହଂ ପହରନ୍ତୋ। ଅନ୍ତରଘରପ୍ପୱେସନେ ୱୁଡ୍ଢେହି ପଠମତରଂ ପୱିସତି, ଦହରେହି ସଦ୍ଧିଂ କାଯକୀଳନକଂ କରୋତୀତି ଏୱମାଦି।

ଚତୁଟ୍ଠାନଂ ୱଚୀପାଗବ୍ଭିଯଂ ନାମ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲଅନ୍ତରଘରେସୁ ଅପ୍ପତିରୂପୱାଚାନିଚ୍ଛାରଣଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଧମ୍ମଂ ଭାସତି। ତଥା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରସ୍ସ ଗଣସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଚ ସନ୍ତିକେ, ତତ୍ଥେୱ ମନୁସ୍ସେହି ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ ୱୁଡ୍ଢତରଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ଅନ୍ତରଘରେ ପନ ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମେ କିଂ ଅତ୍ଥି? କିଂ ଯାଗୁ, ଉଦାହୁ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ? କିଂ ମେ ଦସ୍ସସି? କିଂ ଅଜ୍ଜ ଖାଦିସ୍ସାମ? କିଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମ? କିଂ ପିୱିସ୍ସାମା’’ତିଆଦୀନି ଭାସତି।

ଅନେକଟ୍ଠାନଂ ମନୋପାଗବ୍ଭିଯଂ ନାମ ତେସୁ ତେସୁ ଠାନେସୁ କାଯୱାଚାହି ଅଜ୍ଝାଚାରଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ମନସାୱ କାମୱିତକ୍କାଦୀନଂ ୱିତକ୍କନଂ। ଅପିଚ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସେୱ ସତୋ ‘‘ସୀଲୱାତି ମଂ ଜନୋ ଜାନାତୂ’’ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ପାପିଚ୍ଛତାପି ମନୋପାଗବ୍ଭିଯଂ। ଇତି ସବ୍ବେସମ୍ପି ଇମେସଂ ପାଗବ୍ଭିଯାନଂ ଅଭାୱେନ ଅପ୍ପଗବ୍ଭା ହୁତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମଥାତି ୱଦତି।

ଜରୁଦପାନନ୍ତି ଜିଣ୍ଣକୂପଂ। ପବ୍ବତୱିସମନ୍ତି ପବ୍ବତେ ୱିସମଂ ପପାତଟ୍ଠାନଂ। ନଦୀୱିଦୁଗ୍ଗନ୍ତି ନଦିଯା ୱିଦୁଗ୍ଗଂ ଛିନ୍ନତଟଟ୍ଠାନଂ। ଅପକସ୍ସେୱ କାଯନ୍ତି ତାଦିସାନି ଠାନାନି ଯୋ ଖିଡ୍ଡାଦିପସୁତୋ କାଯଂ ଅନପକସ୍ସ ଏକତୋଭାରିଯଂ ଅକତ୍ୱାୱ ୱାଯୁପତ୍ଥମ୍ଭକଂ ଅଗ୍ଗାହାପେତ୍ୱା ଚିତ୍ତମ୍ପି ଅନପକସ୍ସ ‘‘ଏତ୍ଥ ପତିତୋ ହତ୍ଥପାଦଭଞ୍ଜନାଦୀନି ପାପୁଣାତୀ’’ତି ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱିତାଯ ଅନୁଦ୍ୱେଜେତ୍ୱା ସମ୍ପିଯାଯମାନୋ ଓଲୋକେତି, ସୋ ପତିତ୍ୱା

ହତ୍ଥପାଦଭଞ୍ଜନାଦିଅନତ୍ଥଂ ପାପୁଣାତି। ଯୋ ପନ ଉଦକନ୍ତିକୋ ୱା ଅଞ୍ଜଞ୍ଜେନ ୱା କେନଚି କିଚ୍ଚେନ ଓଲୋକେତୁକାମୋ କାୟଂ ଅପକସ୍ସ ଏକତୋ ଭାରିୟଂ କତ୍ୱା ୱାୟୁପଥନ୍ତଙ୍କଂ ଗାହାପେତ୍ୱା, ଚିତ୍ତମ୍ପି ଅପକସ୍ସ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନେନ ସଂୱେଜେତ୍ୱା ଓଲୋକେତି, ସୋ ନ ପତତି, ଯଥାରୁଚିଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ସୁଖୀ ଯେନକାମଂ ପକ୍କମତି।

ଏୱମେୱଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ଜରୁଦପାନାଦୟୋ ୱିୟ ହି ଚତ୍ତାରି କୁଲାନି, ଓଲୋକନପୁରିସୋ ୱିୟ ଭିକ୍ଖୁ। ଯଥା ଅନପକଟ୍ଠକାୟଚିତ୍ତୋ ତାନି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପୁରିସୋ ତତ୍ଥ ପତତି, ଏୱଂ ଅରକ୍ଖିତେହି କାୟାଦୀହି କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ କୁଲେସୁ ବଜ୍ଝତି, ତତୋ ନାନପ୍ପକାରଂ ସୀଲପାଦଭଞ୍ଜନାଦିଅନତ୍ଥଂ ପାପୁଣାତି। ଯଥା ପନ ଅପକଟ୍ଠକାୟଚିତ୍ତୋ ପୁରିସୋ ତତ୍ଥ ନ ପତତି, ଏୱଂ ରକ୍ଖିତେନେୱ କାଯେନ ରକ୍ଖିତେହି ଚିତ୍ତେହି ରକ୍ଖିତାୟ ୱାଚାୟ ସୁପ୍ପଟ୍ଠିତାୟ ସତିୟା ଅପକଟ୍ଠକାୟଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ କୁଲେସୁ ନ ବଜ୍ଝତି। ଅଥସ୍ସ ଯଥା ତତ୍ଥ ଅପତିତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ, ନ ପାଦା ଭଞ୍ଜନ୍ତି, ଏୱଂ ସୀଲପାଦୋ ନ ଭିଜ୍ଜତି। ଯଥା ହତ୍ଥା ନ ଭଞ୍ଜନ୍ତି, ଏୱଂ ସଦ୍ଧାହତ୍ଥୋ ନ ଭିଜ୍ଜତି। ଯଥା କୁଚ୍ଛି ନ ଭିଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ସମାଧିକୁଚ୍ଛି ନ ଭିଜ୍ଜତି। ଯଥା ସୀସଂ ନ ଭିଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଞାଣସୀସଂ ନ ଭିଜ୍ଜତି, ଯଥା ଚ ତଂ ଖାଣୁକଣ୍ଟକାଦୟୋ ନ ୱିଜ୍ଝନ୍ତି, ଏୱମିମଂ ରାଗକଣ୍ଟକାଦୟୋ ନ ୱିଜ୍ଝନ୍ତି। ଯଥା ସୋ ନିରୁପଦ୍ଦୱୋ ଯଥାରୁଚି ଓଲୋକେତ୍ୱା ସୁଖୀ ଯେନକାମଂ ପକ୍କମତି, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁ କୁଲାନି ନିସ୍ସାୟ ଚୀୱରାଦୟୋ ପଚ୍ଚଯେ ପଟିସେୱନ୍ତୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ସଙ୍ଖାରେ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଲୋକୁତ୍ତରସୁଖେନ ସୁଖିତୋ ଯେନକାମଂ ଅଗତପୁବ୍ବଂ ନିବ୍ବାନଦିସଂ ଗଚ୍ଛତି।

ଇଦାନି ଯୋ ହୀନାଧିମୁତ୍ତିକୋ ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ 'ତିୱିଧଂ ପାଗବ୍ଭିୟଂ ପହାୟ ନିଚ୍ଚନୱକତ୍ତେନ ଚନ୍ଦୂପମା କୁଲାନି ଉପସଙ୍କମଥା'ତି ୱଦନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାନେ ଠପେତି, ଅସୟ୍ହଂ ଭାରଂ ଆରୋପେତି, ଯଂ ନ ସକ୍କା କାତୁଂ ତଂ କାରେତୀ''ତି, ତସ୍ସ ୱାଦପଥଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ସକ୍କା ଏୱଂ କାତୁଂ, ଅତ୍ଥି ଏୱରୂପୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ କସ୍ସପୋ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ।

ଆକାସେ ପାଣିଂ ଚାଲେସୀତି ନୀଲେ ଗଗନନ୍ତରେ ଯମକୱିଜ୍ଜୁତଂ ଚାରୟମାନୋ ୱିୟ ହେଟ୍ଠାଭାଗଂ ଉପରିଭାଗଂ ଉଭତୋପସ୍ସେସୁ ପାଣିଂ ସଞ୍ଚାରେସି। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ଅସମ୍ଭିନ୍ନପଦଂ ନାମ। ଅତ୍ତମନୋତି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ସକମନୋ, ନ ଦୋମନସ୍ସେନ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗହିତମନୋ। କସ୍ସପସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇଦମ୍ପି ପୁରିମନୟେନେୱ ପରୱାଦଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ଥି ଏୱରୂପୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ପସନ୍ନାକାରଂକରେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଚୀୱରାଦୟୋ ପଚ୍ଚଯେ ଦଦେୟ୍ୟୁଂ। ତଥତ୍ତାୟ ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁନ୍ତି ସୀଲସ୍ସ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ସୀଲଂ ପୂରୟମାନା, ସମାଧିୱିପସ୍ସନା ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଆଗତଟ୍ଠାନେ ତାନି ତାନି ସମ୍ପାଦୟମାନା ତଥାଭାୱାୟ ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ। ଅନୁଦୟନ୍ତି ରକ୍ଖଣଭାୱଂ। ଅନୁକମ୍ପନ୍ତି ମୁଦୁଚିତ୍ତତଂ। ଉଭୟଞ୍ଚେତଂ କାରୁଞ୍ଞସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। କସ୍ସପୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇଦମ୍ପି ପୁରିମନୟେନେୱ ପରୱାଦଂ ପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ଥି ଏୱରୂପୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ସପେନ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଚନ୍ଦୋପମାଦିୱସେନ ଯୋଜନଂ କତ୍ୱା ପୁରିମନୟେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତିୟଂ।

୪। କୁଲୂପକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୭। ଚତୁତ୍ଥେ କୁଲୂପକୋତି କୁଲଘରାନଂ ଉପଗନ୍ତା। ଦେନ୍ତୁୟେୱ ମେତି ଦଦନ୍ତୁୟେୱ ମୟ୍ହଂ। ସନ୍ଦୀୟତୀତି ଅଟ୍ଟୀୟତି ପୀଳିୟତି। ସେସମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନୟାନୁସାରେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଜିଣ୍ଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୮। ପଞ୍ଚମେ ଜିଣ୍ଣୋତି ଥେରୋ ମହଲ୍ଲକୋ। ଗରୁକାନୀତି ତଂ ସନ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଲଦ୍ଧକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ସୁତ୍ତସଂସିବ୍ବନେନ ଚେୱ ଅଗ୍ଗଳଦାନେନ ଚ ଅନେକାନି ପଟଲାନି ହୁତ୍ୱା ଗରୁକାନି ଜାତାନି। ନିବ୍ବସନାନୀତି ପୁବ୍ବେ ଭଗୱତା ନିୱାସେତ୍ୱା ଅପନୀତତାୟ ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମାନି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ତ୍ୱଂ ଜିଣ୍ଣୋ ଚେୱ ଗରୁପଂସୁକୂଲୋ ଚ। ଗହପତାନୀତି ପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗହପତୀହି ଦିନ୍ନଚୀୱରାନି ଧାରେହୀତି ୱଦତି। ନିମନ୍ତନାନୀତି ପିଣ୍ଡପାତିକଙ୍ଗଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନି ନିମନ୍ତନାନି ଭୁଞ୍ଜାହୀତି ୱଦତି। ମମ ଚ ସନ୍ତିକେତି ଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଗାମନ୍ତସେନାସନେୟେୱ ୱସାହୀତି ୱଦତି।

ନନୁ ଚ ଯଥା ରାଜା ସେନାପତିଂ ସେନାପତିଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ରାଜୂପଟ୍ଠାନାଦିନା ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମେନ ଆରାଧେନ୍ତସ୍ସେୱ ତଂ ଠାନନ୍ତରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦଦମାନୋ ଅୟୁତ୍ତଂ ନାମ କରୋତି, ଏୱଂ ସତ୍ଥା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନତ୍ଥାୟ ତିଗାୱୁତଂ ମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାଜଗହସ୍ସ ଚ ନାଳନ୍ଦାୟ ଚ ଅନ୍ତରେ ବହୁପୁତ୍ତକରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସିନ୍ନୋ ତୀହି ଓୱାଦେହି ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଥେରଂ

ଜାତିଆରଞ୍ଞିକଙ୍ଗଞ୍ଚେୱ ଜାତିପଂସୁକୂଲିକଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅକାସି, ସୋ ତସ୍ମିଂ କଟ୍ଠକମ୍ମତାଛନ୍ଦେନ ସଞ୍ଚୁ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେନ୍ତସ୍ସେୱ ପଂସୁକୂଲାଦୀନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଗହପତିଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣାଦୀସୁ ନିୟୋଜେନ୍ତୋ ଅୟୁତ୍ତଂ ନାମ କରୋତୀତି। ନ କରୋତି। କସ୍ମା? ଅତ୍ତଜ୍ଝାସୟତ୍ତା। ନ ହି ସତ୍ଥା ଧୁତଙ୍ଗାନି ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେତୁକାମୋ, ଯଥା ପନ ଅଘଟ୍ଟିତା ଭେରିଆଦୟୋ ସଦ୍ଦଂ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି, ଏୱଂ ଅଘଟ୍ଟିତା ଏୱରୂପା ପୁଗ୍ଗଲା ନ ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତୀତି ନଦାପେତୁକାମୋ ସୀହନାଦଜ୍ଝାସୟେନ ଏୱମାହ। ଥେରୋପି ସଞ୍ଚୁ ଅଜ୍ଝାସୟାନୁରୂପେନେୱ ‘‘ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଦୀଘରତ୍ତଂ ଆରଞ୍ଞିକୋ ଚେୱା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ସୀହନାଦଂ ନଦତି।

ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରନ୍ତି ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରୋ ନାମ ଆରଞ୍ଞିକସ୍ସେୱ ଲବ୍ଭତି, ନୋ ଗାମନ୍ତୱାସିନୋ। ଗାମନ୍ତସ୍ମିଞ୍ହି ୱସନ୍ତୋ ଦାରକସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି, ଅସପ୍ପାୟରୂପାନି ପସ୍ସତି, ଅସପ୍ପାୟେ ସଦ୍ଦେ ସୁଣାତି, ତେନସ୍ସ ଅନଭିରତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଆରଞ୍ଞିକୋ ପନ ଗାୱୁତଂ ୱା ଅଡ୍ଢୟୋଜନଂ ୱା ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା ୱସନ୍ତୋ ଦୀପିବ୍ୟଗ୍ଘସୀହାଦୀନଂ ସଦ୍ଦେ ସୁଣାତି, ଯେସଂ ସୱନପଚ୍ଚୟା ଅମାନୁସିକାସଓନରତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ, ସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ଅମାନୁସୀ ରତୀ ହୋତି, ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ୱିପସ୍ସତୋ।

‘‘ଯତୋ ଯତୋ ସମ୍ମସତି, ଖନ୍ଧାନଂ ଉଦୟବ୍ବୟଂ;

ଲଭତୀ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ, ଅମତଂ ତଂ ୱିଜାନତଂ। (ଧ। ପ। ୩୭୩-୩୭୪);

‘‘ପୁରତୋ ପଚ୍ଛତୋ ୱାପି, ଅପରୋ ଚେ ନ ୱିଜ୍ଜତି;

ତତ୍ଥେୱ ଫାସୁ ଭୱତି, ଏକସ୍ସ ରମତୋ ୱନେ’’ତି।

ତଥା ପିଣ୍ଡପାତିକସ୍ସେୱ ଲବ୍ଭତି, ନୋ ଅପିଣ୍ଡପାତିକସ୍ସ। ଅପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହି ଅକାଲଚାରୀ ହୋତି, ତୁରିତଚାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ପରିୱତ୍ତେତି, ପଲିବୁଦ୍ଧୋୱ ଗଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ଚ ବହୁସଂସୟୋ ହୋତି। ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ପନ ନ ଅକାଲଚାରୀ ହୋତି, ନ ତୁରିତଚାରଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ପରିୱତ୍ତେତି, ଅପଲିବୁଦ୍ଧୋୱ ଗଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ଚ ନ ବହୁସଂସୟୋ ହୋତି।

କଥଂ? ଅପିଣ୍ଡପାତିକୋ ହି ଗାମତୋ ଦୂରୱିହାରେ ୱସମାନୋ କାଲସ୍ସେୱ ‘‘ଯାଗୁଂ ୱା ପାରିୱାସିକଭତ୍ତଂ ୱା ଲଚ୍ଛାମି, ଆସନସାଲାୟ ୱା ପନ ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତାଦୀସୁ କିଞ୍ଚିଦେୱ ମୟ୍ହଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ’’ତି ମକ୍କଟକସୁତ୍ତାନି ଛିନ୍ଦନ୍ତୋ ସୟିତଗୋରୂପାନି ଉଟ୍ଠାପେନ୍ତୋ ପାତୋୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅକାଲଚାରୀ ହୋତି। ମନୁସ୍ସେ ଖେତ୍ତକମ୍ମାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଗେହା ନିକ୍ଖନ୍ତେଯେୱ ସମ୍ପାପୁଣିତୁଂ ମିଗଂ ଅନୁବନ୍ଧନ୍ତୋ ୱିୟ ୱେଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ତୁରିତଚାରୀ ହୋତି। ଅନ୍ତରା କିଞ୍ଚିଦେୱ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅସୁକୌପାସକୋ ୱା ଅସୁକୌପାସିକା ୱା ଗେହେ, ନୋ ଗେହେ’’ତି ପୁଚ୍ଛତି, ‘‘ନୋ ଗେହେ’’ତି ସୁତ୍ୱା ‘‘ଇଦାନି କୁତୋ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି? ଅଗ୍ଗିଦଡ୍ଢୋ ୱିୟ ପୱେଧତି, ସୟଂ ପଚ୍ଛିମଦିସଂ ଗନ୍ତୁକାମୋ ପାଚୀନଦିସାୟ ସଲାକଂ ଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ପଚ୍ଛିମଦିସାୟ ଲଦ୍ଧସଲାକଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅହଂ ପଚ୍ଛିମଦିସଂ ଗମିସ୍ସାମି, ମମ ସଲାକଂ ତୁମ୍ହେ ଗଣ୍ହଥ, ତୁମ୍ହାକଂ ସଲାକଂ ମୟ୍ହଂ ଦେଥା’’ତି ସଲାକଂ ପରିୱତ୍ତେତି। ଏକଂ ୱା ପନ ସଲାକଭତ୍ତଂ ଆହରିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ‘‘ଅପରସ୍ସାପି ସଲାକଭତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଦେଥା’’ତି ମନୁସ୍ସେହି ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତଂ ଦେଥ, ଅହଂ ମୟ୍ହଂ ପତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଦାପେତ୍ୱା ଭତ୍ତେ ଆହଟେ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ପଟିଦେନ୍ତୋ ପତ୍ତଂ ପରିୱତ୍ତେତି ନାମ। ୱିହାରେ ରାଜରାଜମହାମତ୍ତାଦୟୋ ମହାଦାନଂ ଦେନ୍ତି, ଇମିନା ଚ ଭିକ୍ଖୁନା ଦୂରଗାମେ ସଲାକା ଲଦ୍ଧା, ତତ୍ଥ ଅଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପୁନ ସତ୍ତାହଂ ସଲାକଂ ନ ଲଭତୀତି ଅଲାଭଭୟେନ ଗଚ୍ଛତି, ଏୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପଲିବୁଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି ନାମ। ଯସ୍ସ ଚେସ ସଲାକଭତ୍ତାଦିନୋ ଅତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛତି, ‘‘ତଂ ଦସ୍ସନ୍ତି ନୁ ଖୋ ମେ, ଉଦାହୁ ନ ଦସ୍ସନ୍ତି, ପଣୀତଂ ନୁ ଖୋ ଦସ୍ସନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଲୂଖଂ, ଥୋକଂ ନୁ ଖୋ, ଉଦାହୁ ବହୁକଂ, ସୀତଲଂ ନୁ ଖୋ, ଉଦାହୁ ଉଣ୍ହ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ତତ୍ଥ ଚ ବହୁସଂସୟୋ ହୋତି।

ପିଣ୍ଡପାତିକୋ ପନ କାଲସ୍ସେୱ ୱୁଟ୍ଠାୟ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସରୀରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ୱସନଟ୍ଠାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକତ୍ୱା କାଲଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ମହାଜନସ୍ସ ଉଲୁଙ୍କଭିକ୍ଖାଦୀନି ଦାତୁଂ ପହୋନକକାଲେ ଗଚ୍ଛତୀତି ନ ଅକାଲଚାରୀ ହୋତି, ଏକେକଂ ପଦୱାରଂ ଛ କୋଟ୍ଠାସେ କତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀତି ନ ତୁରିତଚାରୀ ହୋତି, ଅତ୍ତନୋ ଗରୁଭାୱେନ ‘‘ଅସୁକୋ ଗେହେ, ନ ଗେହେ’’ତି ନ ପୁଚ୍ଛତି, ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନିଯେୱ ନ ଗଣ୍ହାତି।

ଅଗଣ୍ହନ୍ତୋ କିଂ ପରିୱତ୍ତେସ୍ସତି? ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱସେନ ପଲିବୁଦ୍ଧୋୱ ହୋତି , କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ଯଥାରୁଚି ଗଚ୍ଛତି, ଇତରୋ ୱିଯ ନ ବହୁସଂସଯୋ ହୋତି। ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ ୱା ୱୀଥିଯା ୱା ଅଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଚରତି। ତସ୍ମିମ୍ପି ଅଲଭିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଚରନ୍ତୋ ମିସ୍ସକୋଦନଂ ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ଅମତଂ ୱିଯ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି।

ପଂସୁକୂଲିକସ୍ସେୱ ଲବ୍ଭତି, ନୋ ଅପଂସୁକୂଲିକସ୍ସ। ଅପଂସୁକୂଲିକୋ ହି ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଚରତି, ନ ସେନାସନସପ୍ପାଯଂ ପରିଯେସତି। ପଂସୁକୂଲିକୋ ପନ ନ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ଚରତି, ସେନାସନସପ୍ପାଯମେୱ ପରିଯେସତି। ତେଚୀୱରିକସ୍ସେୱ ଲବ୍ଭତି, ନ ଇତରସ୍ସ। ଅତେଚୀୱରିକୋ ହି ବହୁଭଣ୍ଡୋ ବହୁପରିକ୍ଖାରୋ ହୋତି, ତେନସ୍ସ ଫାସୁୱିହାରୋ ନତ୍ଥି। ଅପ୍ପିଚ୍ଛାଦୀନଞ୍ଞେୱ ଲବ୍ଭତି, ନ ଇତରେସନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ୱାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୪୯। ଛଟ୍ଠେ ଅହଂ ୱାତି କସ୍ମା ଆହ? ଥେରଂ ଅତ୍ତନୋ ଠାନେ ଠପନତ୍ଥଂ। କିଂ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ନତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି। ଏୱଂ ପନସ୍ସ ଅହୋସି ‘‘ଇମେ ନ ଚିରଂ ଠସ୍ସନ୍ତି, କସ୍ସପୋ ପନ ୱୀସୱସ୍ସସତାଯୁକୋ, ସୋ ମଯି ପରିନିବ୍ବୁତେ ସତ୍ତପଣ୍ଣିଗୁହାଯଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମୱିନଯସଙ୍ଗହଂ କତ୍ୱା ମମ ସାସନଂ ପଞ୍ଚୱସ୍ସସହସ୍ସପରିମାଣକାଲପୱତ୍ତନକଂ କରିସ୍ସତି, ଅତ୍ତନୋ ତଂ ଠାନେ ଠପେମି, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୂ କସ୍ସପସ୍ସ ସୁସ୍ସୂସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଦୁବ୍ବଚାତି ଦୁକ୍ଖେନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଦୋୱଚସ୍ସକରଣେହୀତି ଦୁବ୍ବଚଭାୱକରଣେହି। ଅପ୍ପଦକ୍ଖିଣଗ୍ଗାହିନୋତି ଅନୁସାସନିଂ ସୁତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତି ଯଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତା ୱାମଗାହିନୋ ନାମ ଜାତାତି ଦସ୍ସେତି। ଅଚ୍ଚାୱଦନ୍ତେତି ଅତିକ୍କମ୍ମ ୱଦନ୍ତେ, ସୁତପରିଯତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଅତିୱିଯ ୱାଦଂ କରୋନ୍ତେତି ଅତ୍ଥୋ। କୋ ବହୁତରଂ ଭାସିସ୍ସତୀତି ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତୋ କୋ ବହୁଂ ଭାସିସ୍ସତି, କିଂ ତ୍ୱଂ, ଉଦାହୁ ଅହନ୍ତି? କୋ ସୁନ୍ଦରତରନ୍ତି, ଏକୋ ବହୁଂ ଭାସନ୍ତୋ ଅସହିତଂ ଅମଧୁରଂ ଭାସତି, ଏକୋ ସହିତଂ ମଧୁରଂ, ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘କୋ ସୁନ୍ଦରତର’’ନ୍ତି? ଏକୋ ପନ ବହୁଞ୍ଚ ସୁନ୍ଦରଞ୍ଚ କଥେନ୍ତୋ ଚିରଂ ନ ଭାସତି, ଲହୁଞ୍ଞେୱ ଉଟ୍ଠାତି, ଏକୋ ଅଦ୍ଧାନଂ ପାପେତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘କୋ ଚିରତର’’ନ୍ତି? ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯୱାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୦। ସତ୍ତମେ ସଦ୍ଧାତି ଓକପ୍ପନସଦ୍ଧା। ୱୀରିଯନ୍ତି କାଯିକଚେତସିକଂ ୱୀରିଯଂ। ପଞ୍ଞାତି କୁସଲଧମ୍ମଜାନନପଞ୍ଞା। ନ ସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ୱାଦକାତି ଇମସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱାଦକା ଅନୁସାସକା କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତା ନତ୍ଥୀତି ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ପରିହାନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ତତିଯୱାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୧। ଅଟ୍ଠମେ ତଥା ହି ପନାତି ପୁବ୍ବେ ସୋୱଚସ୍ସତାଯ, ଏତରହି ଚ ଦୋୱଚସ୍ସତାଯ କାରଣପଟ୍ଟପନେ ନିପାତୋ। ତତ୍ରାତି ତେସୁ ଥେରେସୁ। କୋ ନାମାଯଂ ଭିକ୍ଖୂତି କୋ ନାମୋ ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ? କିଂ ତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ କିଂ ନାଗତ୍ଥେରୋତି? ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଏୱଂ ସକ୍କାରେ କଯିରମାନେ। ତଥତ୍ତାଯାତି ତଥାଭାୱାଯ, ଆରଞ୍ଞିକାଦିଭାୱାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ରହ୍ମଚାରିକାମୋତି ‘‘ଇମେ ମଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଚରନ୍ତୂ’’ତି ଏୱଂ କାମେତି ଇଚ୍ଛତି ପତ୍ଥେତୀତି ସବ୍ରହ୍ମଚାରିକାମୋ। ତଥତ୍ତାଯାତି ଲାଭସକ୍କାରନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥାଯ। ବ୍ରହ୍ମଚାରୁପଦ୍ଦୱେନାତି ଯୋ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଅଧିମତ୍ତଚ୍ଛନ୍ଦରାଗୋ ଉପଦ୍ଦୱୋତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତେନ ଉପଦ୍ଦୁତା। ଅଭିପତ୍ଥନାତି ଅଧିମତ୍ତପତ୍ଥନା। ବ୍ରହ୍ମଚାରିଅଭିପତ୍ଥନେନାତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଅଧିମତ୍ତପତ୍ଥନାସଙ୍ଖାତେନ ଚତୁପଚ୍ଚଯଭାୱେନ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଝାନାଭିଞ୍ଞସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୨। ନୱମେ ଯାୱଦେୱ ଆକଙ୍ଖାମୀତି ଯାୱଦେୱ ଇଚ୍ଛାମି। ଯାନି ପନ ଇତୋ ପରଂ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତିଆଦିନା ନଯେନ ଚତ୍ତାରି ରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନି, ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମାତିଆଦିନା ନଯେନ ଚତସ୍ସୋ ଅରୂପସମାପତ୍ତିଯୋ, ସବ୍ବସୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧନ୍ତି ଏୱଂ ନିରୋଧସମାପତ୍ତି, ଅନେକୱିହିତଂଇଦ୍ଧିୱିଧନ୍ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଞ୍ଚ ଲୋକିକାଭିଞ୍ଞା ଚ ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଯଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅନୁପଦୱଣ୍ଣନାଯ ଚେୱ ଭାୱନାୱିଧାନେନ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧।୬୯) ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। ଛଳଭିଞ୍ଞାଯ ପନ ଆସୱାନଂ ଖଯାତି ଆସୱାନଂ ଖଯେନ। ଅନାସୱନ୍ତି ଆସୱାନଂ ଅପଚ୍ଚଯଭୂତଂ। ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଅରହତ୍ତଫଲସମାଧିଂ। ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିନ୍ତି ଅରହତ୍ତଫଲପଞ୍ଞଂ। ନୱମଂ।

୧୦। ଉପସ୍ସୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୩। ଦସମେ ଆଯାମ, ଭନ୍ତେତି କସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁନୀଉପସ୍ସୟଗମନଂ ଯାଚତି? ନ ଲାଭସକ୍କାରହେତୁ, କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତିକା ପନେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଅତ୍ଥି, ତା ଉସ୍ସୁକ୍କାପେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେସ୍ସାମୀତି ଯାଚତି। ନନୁ ଚ ସୋ ସଯମ୍ପି ତେପିଟକୋ ବହୁସ୍ସୁତୋ, କିଂ ସଯଂ କଥେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତୀତି? ନୋ ନ ସକ୍କୋତି। ବୁଦ୍ଧପଟିଭାଗସ୍ସ ପନ ସାୱକସ୍ସ କଥଂ ସଦ୍ଧାତଜ୍ଜଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀତି ଯାଚତି। ବହୁକିଚ୍ଚୋ ତ୍ୱଂ ବହୁକରଣୀଯୋତି କିଂ ଥେରୋ ନୱକମ୍ମାଦିପସୁତୋ, ଯେନ ନଂ ଏୱମାହାତି? ନୋ, ସତ୍ଥରି ପନ ପରିନିବ୍ବୁତେ ଚତସ୍ସୋ ପରିସା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା, ''ଭନ୍ତେ, ଇଦାନି କସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ଚରଥ, କସ୍ସ ପରିୱେଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜଥ, କସ୍ସ ମୁଖୋଦକଂ ଦେଥା''ତି ରୋଦନ୍ତି ପରିଦେୱନ୍ତି। ଥେରୋ ''ଅନିଚ୍ଚା ସଙ୍ଖାରା, ୱୁଦ୍ଧସରୀରେପି ନିଲ୍ଲଜ୍ଜୋୱ ମଚ୍ଚୁରାଜା ପହରି। ଏସା ସଙ୍ଖାରାନଂ ଧମ୍ମତା, ମା ସୋଚିତ୍ଥ, ମା ପରିଦେୱିତ୍ଥା''ତି ପରିସଂ ସଞ୍ଞାପେତି। ଇଦମସ୍ସ ବହୁକିଚ୍ଚଂ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଥେରୋ ଏୱମାହ। ସନ୍ଦସ୍ସେସୀତି ପଟିପତ୍ତିଗୁଣଂ ଦସ୍ସେସି। ସମାଦପେସୀତି ଗଣ୍ହାପେସି। ସମୁତ୍ତେଜେସୀତି ସମୁସ୍ସାହେସି। ସମ୍ପହଂସେସୀତି ପଟିଲଦ୍ଧଗୁଣେନ ମୋଦାପେସି।

ଥୁଲ୍ଲତିସ୍ସାତି ସରୀରେନ ଥୂଲା, ନାମେନ ତିସ୍ସା। ୱେଦେହମୁନିନୋତି ପଣ୍ଡିତମୁନିନୋ। ପଣ୍ଡିତୋ ହି ଞାଣସଙ୍ଖାତେନ ୱେଦେନ ଈହତି ସବ୍ବକିଚ୍ଚାନି କରୋତି, ତସ୍ମା ''ୱେଦେହୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱେଦେହୋ ଚ ସୋ ମୁନି ଚାତି, ୱେଦେହମୁନି। ଧମ୍ମଂଭାସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞତୀତି ତିପିଟକଧରସ୍ସ ଧମ୍ମଭଣ୍ଡାଗାରିକସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ସଯଂ ଅରଞ୍ଞୱାସୀ ପଂସୁକୂଲିକୋ ସମାନୋ ''ଧମ୍ମକଥିକୋ ଅହ''ନ୍ତି ଧମ୍ମଂ ଭାସିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞତି। ଇଦଂ କିଂ ପନ, କଥଂ ପନାତି? ଅୱଜାନମାନା ଭଣତି। ଅପ୍ପସାଦେନ ଅପସାଦେସୀତି ଅକ୍କୋସେସୀତି ଅଞ୍ଜେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆରୋଚିତୱସେନ ଅସ୍ସୋସି। ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋତି ତିଟ୍ଠ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ। ମା ତେ ସଙ୍ଘୋ ଉତ୍ତରି ଉପପରିକ୍ଖୀତି ମା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଅତିରେକଓକାସେ ତଂ ଉପପରିକ୍ଖୀତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ''ଆନନ୍ଦେନ ବୁଦ୍ଧପଟିଭାଗୋ ସାୱକୋ ୱାରିତୋ, ଏକା ଭିକ୍ଖୁନୀ ନ ୱାରିତା, ତାଯ ସଦ୍ଧିଂ ସନ୍ଥୱୋ ୱା ସିନେହୋ ୱା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ମା ତଂ ସଙ୍ଘୋ ଏୱଂ ଅମଞ୍ଞୀତି।

ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ବୁଦ୍ଧପଟିଭାଗଭାୱଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ? ସତ୍ତରତନନ୍ତି ସତ୍ତହତ୍ଥପ୍ପମାଣଂ। ନାଗନ୍ତି ହତ୍ଥିଂ। ଅଡ୍ଢଟ୍ଠରତନଂ ୱାତି ଅଡ୍ଢରତନେନ ଊନଅଟ୍ଠରତନଂ, ପୁରିମପାଦତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ କୁମ୍ଭା ୱିଦତ୍ଥାଧିକସତ୍ତହତ୍ଥୁବ୍ବେଧନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତାଲପତ୍ତିକାଯାତି ତରୁଣତାଲପଣ୍ଣେନ। ଚୱିତ୍ଥାତି ଚୁତା, ନ ମତା ୱା ନଟ୍ଠା ୱା, ବୁଦ୍ଧପଟିଭାଗସ୍ସ ପନ ସାୱକସ୍ସ ଉପୱାଦଂ ୱତ୍ୱା ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରେ ଛହି ଅଭିଞ୍ଞାହି ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତେ ତସ୍ସା କାସାୱାନି କଣ୍ଟକସାଖା ୱିଯ କଚ୍ଛୁସାଖା ୱିଯ ଚ ସରୀରଂ ଖାଦିତୁଂ ଆରଦ୍ଧାନି, ତାନି ହାରେତ୍ୱା ସେତକାନି ନିୱତ୍ଥକ୍ଖଣେଯେୱସ୍ସା ଚିତ୍ତସ୍ସାଦୋ ଉଦପାଦୀତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଚୀୱରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୪। ଏକାଦସମେ ଦକ୍ଖିଣାଗିରିସ୍ମିନ୍ତି ରାଜଗହଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ ଗିରିନୋ ଦକ୍ଖିଣଭାଗେ ଜନପଦୋ ଦକ୍ଖିଣାଗିରି ନାମ, ତସ୍ମିଂ ଚାରିକଂ ଚରତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚାରିକା ଚ ନାମ ଦୁୱିଧା ହୋତି ତୁରିତଚାରିକା ଚ ଅତୁରିତଚାରିକା ଚା। ତତ୍ଥ ଯଂ ଏକଚ୍ଚୋ ଏକଂ କାସାୱଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଏକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଅଂସେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଛତ୍ତଂ ଆଦାଯ ସରୀରତୋ ସେଦେହି ପଗ୍ଘରନ୍ତେହି ଦିୱସେନ ସତ୍ତଟ୍ଠଯୋଜନାନି ଗଚ୍ଛତି, ଯଂ ୱା ପନ ବୁଦ୍ଧା କିଞ୍ଚିଦେୱ ବୋଧନେଯ୍ୟସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଯୋଜନସତମ୍ପି ଯୋଜନସହସ୍ସମ୍ପି ଖଣେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏସା ତୁରିତଚାରିକା ନାମ। ଦେୱସିକଂ ପନ ଗାୱୁତଂ ଅଡ୍ଢଯୋଜନଂ ତିଗାୱୁତଂ ଯୋଜନନ୍ତି ଏତ୍ତକଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଅଜ୍ଝତନାଯ ନିମନ୍ତନଂ ଅଧିୱାସଯତୋ ଜନସଙ୍ଗହଂ କରୋତୋ ଗମନଂ, ଏସା ଅତୁରିତଚାରିକା ନାମ। ଅଯଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା।

ନନୁ ଚ ଥେରୋ ପଞ୍ଚୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ଛାଯା ୱିଯ ଦସବଲସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ଅହୋସି, ''କହଂ ଆନନ୍ଦୋ''ତି ୱଚନସ୍ସ ଓକାସମେୱ ନ ଅଦାସି, ସୋ କିସ୍ମିଂ କାଲେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚାରିକଂ ଚରିତୁଂ ଓକାସଂ ଲଭତୀତି? ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବାନସଂୱଚ୍ଛରେ। ପରିନିବ୍ବୁତେ କିର ସତ୍ଥରି ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ପରିନିବ୍ବାନେ ସନ୍ନିପତିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମୱିନଯସଙ୍ଗାଯନତ୍ଥଂ ପଞ୍ଚସତେ ଭିକ୍ଖୂ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା, ''ଆୱୁସୋ, ମଯଂ ରାଜଗହେ ୱସ୍ସଂ ୱସନ୍ତା ଧମ୍ମୱିନଯଂ ସଙ୍ଗାଯିସ୍ସାମ, ତୁମ୍ହେ ପୁରେ ୱସ୍ସୂପନାଯିକାଯ ଅତ୍ତନୋ ପଲିବୋଧଂ ଉଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ରାଜଗହେ ସନ୍ନିପତଥା''ତି ୱତ୍ୱା ଅତ୍ତନା ରାଜଗହଂ ଗତୋ। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋପି ଭଗୱତୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ମହାଜନଂ ସଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ ସାୱତ୍ଥିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ରାଜଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦକ୍ଖିଣାଗିରିସ୍ମିଂ ଚାରିକଂ ଚରି। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଯେଭୁଯ୍ୟେନକୁମାରଭୂତାତି ଯେ ତେ ହୀନାଯାୱତ୍ତା ନାମ, ତେ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ କୁମାରକା ଦହରା ତରୁଣା ଏକୱସ୍ସିକଦ୍ୱେୱସ୍ସିକା ଭିକ୍ଖୂ ତେୱ

ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକୁମାରକା ଚ। କସ୍ମା ପନେତେ ପବ୍ବଜିତା, କସ୍ମା ହୀନାଯାୱତ୍ତାତି? ତେସଂ କିର ମାତାପିତରୋ ଚିନ୍ତେସୁଂ – ''ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ସତ୍ଥୁ ୱିସ୍ସାସିକୋ ଅଟ୍ଠ ୱରେ ଯାଚିତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠହତି, ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ସତ୍ଥାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଅମ୍ହାକଂ ଦାରକେ ଏତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବାଜେମ, ସୋ ସତ୍ଥାରଂ ଗହେତ୍ୱା ଆଗମିସ୍ସତି, ତସ୍ମିଂ ଆଗତେ ମଯଂ ମହାସକ୍କାରଂ କାତୁଂ ଲଭିସ୍ସାମା''ତି। ଇମିନା ତାୱ କାରଣେନ ନେସଂ ଞାତକା ତେ ପବ୍ବାଜେସୁଂ। ସତ୍ଥରି ପନ ପରିନିବ୍ବୁତେ ତେସଂ ସା ପତ୍ଥନା ଉପଚ୍ଛିନ୍ନା, ଅଥ ତେ ଏକଦିୱସେନେୱ ଉପ୍ପବ୍ବାଜେସୁଂ।

ଯଥାଭିରନ୍ତନ୍ତି ଯଥାରୁଚିଯା ଯଥାଅଜ୍ଝାସଯେନ। ତିକଭୋଜନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି, ଇଦଂ ''ଗଣଭୋଜନେ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସମଯା ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୨୧୧)। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ତିଣ୍ଣଂ ଜନାନଂ ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନଂ ସାଦିଯିତ୍ୱା ଏକତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତାନମ୍ପି ଅନାପତ୍ତି, ତସ୍ମା ''ତିକଭୋଜନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗହାଯାତି ଦୁସ୍ସୀଲପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ। ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଫାସୁୱିହାରାଯାତି ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ନିଗ୍ଗହେନେୱ ପେସଲାନଂ ଉପୋସଥପୱାରଣା ୱତ୍ତନ୍ତି, ସମଗ୍ଗୱାସୋ ହୋତି, ଅଯଂ ତେସଂ ଫାସୁୱିହାରୋ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ଫାସୁୱିହାରସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ। ମା ପାପିଚ୍ଛା ପକ୍ଖଂ ନିସ୍ସାଯ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଯଥା ଦେୱଦତ୍ତୋ ସପରିସୋ କୁଲେସୁ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପାପିଚ୍ଛେ ନିସ୍ସାଯ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦି, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞେପି ପାପିଚ୍ଛା ଗଣବନ୍ଧେନ କୁଲେସୁ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜମାନା ଗଣଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ତଂ ପକ୍ଖଂ ନିସ୍ସାଯ ମା ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟୁନ୍ତି, ଇତି ଇମିନା କାରଣେନ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କୁଲାନୁଦ୍ଦଯତାଯ ଚାତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେ ଉପୋସଥପୱାରଣଂ କତ୍ୱା ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସନ୍ତେ ମନୁସ୍ସା ସଲାକଭତ୍ତାଦୀନି ଦତ୍ୱା ସଗ୍ଗପରାଯଣା ଭୱନ୍ତି, ଇତି ଇମାଯ କୁଲାନୁଦ୍ଦଯତାଯ ଚ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ସସ୍ସଘାତଂ ମଞ୍ଞେ ଚରସୀତି ସସ୍ସଂ ଘାତେନ୍ତୋ ୱିଯ ଆହିଣ୍ଡସି। କୁଲୂପଘାତଂ ମଞ୍ଞେ ଚରସୀତି କୁଲାନି ଉପଘାତେନ୍ତୋ ୱିଯ ହନନ୍ତୋ ୱିଯ ଆହିଣ୍ଡସି। ଓଲୁଜ୍ଜତୀତି ୱିସେସେନ ପଲୁଜ୍ଜତି ଭିଜ୍ଜତି। ପଲୁଜ୍ଜନ୍ତି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ, ନୱପ୍ପାଯାତି, ଆୱୁସୋ, ଏତେ ତୁଯ୍ହଂ ପାଯେନ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ନୱକା ଏକୱସ୍ସିକଦୁୱସ୍ସିକା ଦହରା ଚେୱ ସାମଣେରା ଚ ପଲୁଜ୍ଜନ୍ତି ଭିଜ୍ଜନ୍ତି। ନ ୱାଯଂ କୁମାରକୋ ମତ୍ତମଞ୍ଞାସୀତି ଅଯଂ କୁମାରକୋ ଅତ୍ତନୋ ପମାଣଂ ନ ଜାନାତୀତି ଥେରଂ ତଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଆହ।

କୁମାରକୱାଦାନ ମୁଚ୍ଚାମାତି କୁମାରକୱାଦତୋ ନ ମୁଚ୍ଚାମ । ତଥା ହି ପନ ତ୍ୱନ୍ତି ଇଦମସ୍ସ ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବତାଯ କାରଣଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଯସ୍ମା ତ୍ୱଂ ଇମେହି ନୱେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂୱରରହିତେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିଚରସି, ତସ୍ମା କୁମାରକେହି ସଦ୍ଧିଂ ୱିଚରନ୍ତୋ କୁମାରକୋତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହସୀତି।

ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ ସମାନୋତି ଇଦଂ ଯସ୍ମା ଥେରସ୍ସ ଇମସ୍ମିଂ ସାସନେ ନେୱ ଆଚରିଯୋ ନ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ସଯଂ କାସାଯାନି ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଅନତ୍ତମନତାଯ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବତଂ ଆରୋପଯମାନା ଆହ।

ସହସାତି ଏତ୍ଥ ରାଗମୋହଚାରୋପି ସହସାଚାରୋ, ଇଦଂ ପନ ଦୋସଚାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଅପ୍ପଟିସଙ୍ଖାତି ଅପ୍ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତ୍ୱା, ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ସୋଧେନ୍ତୋ ଯତ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁନ୍ତି ଠପେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞଂ ମଯ୍ହଂ ସତ୍ଥାତି ଏୱଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ନ ଜାନାମି। ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋତିଆଦୀସୁ ସଚେପି ସଟ୍ଠିହତ୍ଥେ ଘରେ ଯୋଜନସତନ୍ତରେପି ୱା ଦ୍ୱେ ଜାଯମ୍ପତିକା ୱସନ୍ତି, ତଥାପି ତେସଂ ସକିଞ୍ଚନସପଲିବୋଧଟ୍ଠେନ ଘରାୱାସୋ ସମ୍ବାଧୋଯେୱ। ରଜାପଥୋତି ରାଗରଜାଦୀନଂ ଉଟ୍ଠାନଟ୍ଠାନନ୍ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ''ଆଗମନପଥୋ''ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଲଗ୍ଗନଟ୍ଠେନ ଅବ୍ଭୋକାସୋ ୱିଯାତି ଅବ୍ଭୋକାସୋ। ପବ୍ବଜିତୋ ହି କୂଟାଗାରରତନମଯପାସାଦଦେୱୱିମାନାଦୀସୁ ପିହିତଦ୍ୱାରୱାତପାନେସୁ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେସୁ ୱସନ୍ତୋପି ନେୱ ଲଗ୍ଗତି ନ ସଜ୍ଜତି ନ ବଜ୍ଝତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା''ତି। ଅପିଚ ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋ କୁସଲକିରିଯାଯ ଓକାସାଭାୱତୋ ରଜାପଥୋ ଅସଂୱୁତସଙ୍କାରଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ ରଜାନଂ, କିଲେସରଜାନଂ ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନତୋ, ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା କୁସଲକିରିଯାଯ ଯଥା ସୁଖଂ ଓକାସସବ୍ଭାୱତୋ।

ନଯିଦଂ ସୁକରଂ…ପେ… ପବ୍ବଜେଯ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅଯଂ ସଙ୍ଖେପକଥା – ଯଦେତଂ ସିକ୍ଖତ୍ତଯବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଏକମ୍ପି ଦିୱସଂ ଅଖଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ଚରିମକଚିତ୍ତଂ ପାପେତବ୍ବତାଯ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ ଚରିତବ୍ବଂ, ଏକଦିୱସମ୍ପି ଚ କିଲେସମଲେନ ଅମଲୀନଂ କତ୍ୱା ଚରିମକଚିତ୍ତଂ ପାପେତବ୍ବତାଯ ଏକନ୍ତପରିସୁଦ୍ଧଂ, ସଙ୍ଖଲିଖିତଂ ଲିଖିତସଙ୍ଖସଦିସଂ ଧୋତସଙ୍ଖସପ୍ପଟିଭାଗଂ ଚରିତବ୍ବଂ, ଇଦଂ ନ ସୁକରଂ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତା ଅଗାରମଜ୍ଝେ ୱସନ୍ତେନ ଏକନ୍ତପରିପୁଣ୍ଣଂ…ପେ… ଚରିତୁଂ, ଯଂନୂନାହଂ କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରେତ୍ୱା କସାଯରସପୀତତାଯ କାସାଯାନି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରନ୍ତାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକାନି ୱତ୍ଥାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ପରିଦହିତ୍ୱା ଅଗାରସ୍ମା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜେଯ୍ୟନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଯସ୍ମା ଅଗାରସ୍ସ ହିତଂ କସିୱଣିଜ୍ଜାଦିକମ୍ମଂ ଅଗାରିଯନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅନଗାରିଯାତି ଞାତବ୍ବା, ତଂ ଅନଗାରିଯଂ। ପବ୍ବଜେଯ୍ୟନ୍ତି ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ୟଂ।

ପଟପିଲୋତିକାନନ୍ତି ଜିଣ୍ଣପିଲୋତିକାନଂ ତେରସହତ୍ଥୋପି ହି ନଵସାଟକୋ ଦସାନଂ ଛିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପିଲୋତିକାତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଇତି ମହାରହାନି ଵତ୍ଥାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା କତଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ପଟପିଲୋତିକାନଂ ସଙ୍ଘାଟି’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋତି ଅଡ୍ଢଯୋଜନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମଗ୍ଗୋ ଅଦ୍ଧାନନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ତଂ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ, ଦୀଘମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଇଦାନି ଯଥା ଏସ ପଜ୍ଜିତୋ, ଯଥା ଚ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ, ଇମସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଆଵିଭାଵତ୍ଥଂ ଅଭିନୀହାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା କଥେତବ୍ବା – ଅତୀତେ କିର କପ୍ପସତସହସ୍ସମତ୍ଥକେ ପଦୁମୁତ୍ତରୋ ନାମ ସତ୍ଥା ଉଦପାଦି, ତସ୍ମିଂ ହଂସଵତୀନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ଖେମେ ମିଗଦାଯେ ଵିହରନ୍ତେ ଵେଦେହୋ ନାମ କୁଟୁମ୍ବିକୋ ଅସୀତିକୋଟିଧନଵିଭଵୋ ପାତୋଵ ସୁଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ଵା ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀନି ଗହେତ୍ଵା ଵିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ସତ୍ଥାରଂ ପୂଜେତ୍ଵା ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସତ୍ଥା ମହାନିସଭତ୍ଥେରଂ ନାମ ତତିଯସାଵକଂ ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମମ ସାଵକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧୁତଵାଦାନଂ ଯଦିଦଂ ନିସଭୋ’’ତି ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି। ଉପାସକୋ ତଂ ସୁତ୍ଵା ପସନ୍ନୋ ଧମ୍ମକଥାଵସାନେ ମହାଜନେ ଉଟ୍ଠାଯ ଗତେ ସତ୍ଥାରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା, ‘‘ଭନ୍ତେ, ସ୍ଵେ ମଯ୍ହଂ ଭିକ୍ଖଂ ଅଧିଵାସେଥା’’ତି ଆହ। ମହା ଖୋ, ଉପାସକ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋତି। କିତ୍ତକୋ ଭଗଵାତି। ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସନ୍ତି। ଭନ୍ତେ, ଏକଂ ସାମଣେରମ୍ପି ଵିହାରେ ଅସେସେତ୍ଵା ଭିକ୍ଖଂ ଅଧିଵାସେଥାତି। ସତ୍ଥା ଅଧିଵାସେସି। ଉପାସକୋ ସତ୍ଥୁ ଅଧିଵାସନଂ ଵିଦିତ୍ଵା ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ମହାଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ଵା ପୁନଦିଵସେ ସତ୍ଥୁ କାଲଂ ଆରୋଚାପେସି। ସତ୍ଥା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିଵୁତୋ ଉପାସକସ୍ସ ଘରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ପଞ୍ଞତ୍ତାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଦକ୍ଖିଣୋଦକାଵସାନେ ଯାଗୁଭତ୍ତାଦୀନି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭତ୍ତଵିସ୍ସଗ୍ଗଂ ଅକାସି। ଉପାସକୋପି ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦି।

ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ମହାନିସଭତ୍ଥେରୋ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତୋ ତମେଵ ଵୀଥିଂ ପଟିପଜ୍ଜି। ଉପାସକୋ ଦିସ୍ଵା ଉଟ୍ଠାଯ ଗନ୍ତ୍ଵା ଥେରଂ ଵନ୍ଦିତ୍ଵା ‘‘ପତ୍ତଂ, ଭନ୍ତେ, ନୋ ଦେଥା’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ପତ୍ତଂ ଅଦାସି। ଭନ୍ତେ, ଇଧେଵ ପଵିସଥ, ସତ୍ଥାପି ଗେହେ ନିସିନ୍ନୋତି। ନ ଵଟ୍ଟିସ୍ସତି ଉପାସକାତି। ଉପାସକୋ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ଵା ପିଣ୍ଡପାତସ୍ସ ପୂରେତ୍ଵା ନୀହରିତ୍ଵା ଅଦାସି। ତତୋ ଥେରଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ଵା ନିଵତ୍ତୋ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦିତ୍ଵା ଏଵମାହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ମହାନିସଭତ୍ଥେରୋ ‘ସତ୍ଥା ଗେହେ ନିସିନ୍ନୋ’ତି ଵୁତ୍ତେପି ପଵିସିତୁଂ ନ ଇଚ୍ଛି, ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଏତସ୍ସ ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣେହି ଅତିରେକୋ ଗୁଣୋ’’ତି। ବୁଦ୍ଧାନଞ୍ଚ ଵଣ୍ଣମଚ୍ଛେରଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ଅଥ ସତ୍ଥା ଏଵମାହ – ‘‘ଉପାସକ, ମଯଂ ଭିକ୍ଖଂ ଆଗମଯମାନା ଗେହେ ନିସୀଦାମ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଏଵଂ ନିସୀଦିତ୍ଵା ଭିକ୍ଖଂ ଉଦିକ୍ଖତି। ମଯଂ ଗାମନ୍ତସେନାସନେ ଵସାମ, ସୋ ଅରଞ୍ଞସ୍ମିଂଯେଵ ଵସତି। ମଯଂ ଛନ୍ନେ ଵସାମ, ସୋ ଅବ୍ଭୋକାସମ୍ହିଯେଵ ଵସତି। ଇତି ତସ୍ସ ଅଯଞ୍ଚ ଅଯଞ୍ଚ ଗୁଣୋ’’ତି ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପୂରଯମାନୋଵ କଥେସି। ଉପାସକୋ ପକତିଯାପି ଜଲମାନଦୀପୋ ତେଲେନ ଆସିତ୍ତୋ ଵିଯ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ପସନ୍ନୋ ହୁତ୍ଵା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ମଯ୍ହଂ ଅଞ୍ଞାଯ ସମ୍ପତ୍ତିଯା, ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଧୁତଵାଦାନଂ ଅଗ୍ଗଭାଵତ୍ଥାଯ ପତ୍ଥନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି?

ସୋ ପୁନପି ସତ୍ଥାରଂ ନିମନ୍ତେତ୍ଵା ତେନେଵ ନିଯାମେନ ସତ୍ତ ଦିଵସାନି ଦାନଂ ଦତ୍ଵା ସତ୍ତମେ ଦିଵସେ ଅଟ୍ଠସଟ୍ଠିଭିକ୍ଖୁସତସହସ୍ସସ୍ସ ତିଚୀଵରାନି ଦତ୍ଵା ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ଵା ଏଵମାହ – ‘‘ଯଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତ ଦିଵସାନି ଦାନଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ ମେତ୍ତଂ କାଯକମ୍ମଂ ମେତ୍ତଂ ଵଚୀକମ୍ମଂ ମେତ୍ତଂ ମନୋକମ୍ମଂ, ଇମିନାହଂ ନ ଅଞ୍ଞଂ ଦେଵସମ୍ପତ୍ତିଂ ଵା ସକ୍କମାରବ୍ରହ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଂ ଵା ପତ୍ଥେମି, ଇଦଂ ପନ ମେ କମ୍ମଂ ଅନାଗତେ ଏକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ମହାନିସଭତ୍ଥେରେନ ପତ୍ତଟ୍ଠାନନ୍ତରଂ ପାପୁଣନତ୍ଥାଯ ତେରସଧୁତଙ୍ଗଧରାନଂ ଅଗ୍ଗଭାଵସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତୂ’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ମହନ୍ତଂ ଠାନଂ ଇମିନା ପତ୍ଥିତଂ, ସମିଜ୍ଝିସ୍ସତି ନୁ ଖୋ’’ତି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସମିଜ୍ଝନଭାଵଂ ଦିସ୍ଵା ଆହ – ‘‘ମନାପଂ ତେ ଠାନଂ ପତ୍ଥିତଂ, ଅନାଗତେ ସତସହସ୍ସକପ୍ପମତ୍ଥକେ ଗୋତମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ତ୍ଵଂ ତତିଯସାଵକୋ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ନାମ ଭଵିସ୍ସସୀ’’ତି। ତଂ ସୁତ୍ଵା ଉପାସକୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦ୍ଵେ କଥା ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ପୁନଦିଵସେ ପତ୍ତବ୍ବଂ ଵିଯ ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅମଞ୍ଞିତ୍ଥ। ସୋ ଯାଵତାଯୁକଂ ସୀଲଂ ରକ୍ଖିତ୍ଵା ତତ୍ଥ କାଲଙ୍କତୋ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦେଵମନୁସ୍ସେସୁ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଵନ୍ତୋ ଇତୋ ଏକନଵୁତିକପ୍ପେ ଵିପସ୍ସିମ୍ହି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ବନ୍ଧୁମତୀନଗରଂ ନିସ୍ସାଯ ଖେମେ ମିଗଦାଯେ ଵିହରନ୍ତେ ଦେଵଲୋକା ଚଵିତ୍ଵା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପରିଜିଣ୍ଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ କାଲେ ‘‘ଵିପସ୍ସୀ ଭଗଵା ସତ୍ତମେ ସତ୍ତମେ ସଂଵଚ୍ଛରେ ଧମ୍ମଂ କଥେତୀ’’ତି ମହନ୍ତଂ କୋଲାହଲଂ ହୋତି। ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପେ ଦେଵତା ‘‘ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ କଥେସ୍ସତୀ’’ତି ଆରୋଚେନ୍ତି, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ତଂ ସାସନଂ ଅସ୍ସୋସି। ତସ୍ସ ଚ ନିଵାସନସାଟକୋ ଏକୋ ହୋତି, ତଥା ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା, ପାରୁପନଂ ପନ ଦ୍ଵିନ୍ନମ୍ପି ଏକମେଵ। ସକଲନଗରେ ‘‘ଏକସାଟକବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି ପଞ୍ଞାଯତି। ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ କେନଚିଦେଵ କିଚ୍ଚେନ ସନ୍ନିପାତେ ସତି ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଗେହେ ଠପେତ୍ଵା ସଯଂ ଗଚ୍ଛତି , ବ୍ରାହ୍ମଣୀନଂ ସନ୍ନିପାତେ ସତି ସଯଂ ଗେହେ ତିଟ୍ଠତି, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତଂ ଵତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ଵା ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିଵସେ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଆହ – ‘‘ଭୋତି, କିଂ ରତ୍ତିଂ ଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ ସୁଣିସ୍ସସି ଦିଵା’’ତି? ‘‘ମଯଂ ମାତୁଗାମଜାତିକା ନାମ ରତ୍ତିଂ ସୋତୁଂ ନ ସକ୍କୋମ, ଦିଵା ସୋସ୍ସାମୀ’’ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଗେହେ ଠପେତ୍ଵା ଵତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ଵା ଉପାସିକାହି

ସଦ୍ଧିଂ ଦିୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତେ ନିସିନ୍ନା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଉପାସିକାହିଯେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗମାସି। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ଗେହେ ଠପେତ୍ୱା ୱତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗତୋ।

ତସ୍ମିଂ ଚ ସମଯେ ସତ୍ଥା ପରିସମଜ୍ଝେ ଅଲଙ୍କତଧମ୍ମାସନେ ସନ୍ନିସିନ୍ନୋ ଚିତ୍ତବୀଜନିଂ ଆଦାଯ ଆକାସଗଙ୍ଗଂ ଓତାରେନ୍ତୋ ୱିଯ ସିନେରୁଂ ମତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ସାଗରଂ ନିମ୍ମଥେନ୍ତୋ ୱିଯ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପରିସନ୍ତେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ପଠମଯାମସ୍ମିଂଯେୱ ସକଲସରୀରଂ ପୂରଯମାନା ପଞ୍ଚୱଣ୍ଣା ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ପାରୁତୱତ୍ଥଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ‘‘ଦସବଲସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଅଥସ୍ସ ଆଦୀନୱସହସ୍ସଂ ଦସ୍ସଯମାନଂ ମଚ୍ଛେରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସୋ ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଚ ମଯ୍ହଞ୍ଚ ଏକମେୱ ୱତ୍ଥଂ, ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ପାରୁପନଂ ନତ୍ଥି, ଅପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ନାମ ବହି ଚରିତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ସବ୍ବଥାପି ଅଦାତୁକାମୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଠମଯାମେ ମଜ୍ଝିମଯାମେପି ତଥେୱ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସୋ ତଥେୱ ଚ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତଥେୱ ଅଦାତୁକାମୋ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ମଜ୍ଝିମଯାମେ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ପଚ୍ଛିମଯାମେପି ତଥେୱ ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ସୋ ‘‘ତରଣଂ ୱା ହୋତୁ ମରଣଂ ୱା, ପଚ୍ଛାପି ଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ଥଂ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ପାଦମୂଲେ ଠପେସି। ତତୋ ୱାମହତ୍ଥଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣେନ ହତ୍ଥେନ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଅପ୍ଫୋଟେତ୍ୱା ‘‘ଜିତଂ ମେ ଜିତଂ ମେ’’ତି ତଯୋ ୱାରେ ନଦି।

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ବନ୍ଧୁମରାଜା ଧମ୍ମାସନସ୍ସ ପଚ୍ଛତୋ ଅନ୍ତୋସାଣିଯଂ ନିସିନ୍ନୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି। ରଞ୍ଞୋ ଚ ନାମ ‘‘ଜିତଂ ମେ’’ତି ସଦ୍ଦୋ ଅମନାପୋ ହୋତି। ସୋ ପୁରିସଂ ପେସେସି ‘‘ଗଚ୍ଛ ଏତଂ ପୁଚ୍ଛ କିଂ ୱଦେସୀ’’ତି? ସୋ ତେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତୋ ଆହ – ‘‘ଅୱସେସା ହତ୍ଥିଯାନାଦୀନି ଆରୁଯ୍ହ ଅସିଚମ୍ମାଦୀନି ଗହେତ୍ୱା ପରସେନଂ ଜିନନ୍ତି, ନ ତଂ ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଅହଂ ପନ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ କୂଟଗୋଣସ୍ସ ମୁଗ୍ଗରେନ ସୀସଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ ପଲାପେନ୍ତୋ ୱିଯ ମଚ୍ଛେରଚିତ୍ତଂ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପାରୁତୱତ୍ଥଂ ଦସବଲସ୍ସ ଅଦାସିଂ, ତଂ ମେ ମଚ୍ଛରିଯଂ ଜିତ’’ନ୍ତି ଆହ। ପୁରିସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସି। ରାଜା ଆହ – ‘‘ଅମ୍ହେ ଭଣେ ଦସବଲସ୍ସ ଅନୁରୂପଂ ନ ଜାନିମ୍ହା, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପନ ଜାନୀ’’ତି ୱତ୍ଥଯୁଗମ୍ପି ପେସେସି। ତଂ ଦିସ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ତୁଣ୍ହୀ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ପଠମଂ କିଞ୍ଚି ଅଦତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ କଥେନ୍ତସ୍ସ ଅଦାସି, ସତ୍ଥୁ ଗୁଣେ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମଯ୍ହଂ କୋ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ତମ୍ପି ୱତ୍ଥଯୁଗଂ ଦସବଲସ୍ସେୱ ଅଦାସି। ରାଜା ‘‘କିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ କତ’’ନ୍ତି? ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ତମ୍ପି ତେନ ୱତ୍ଥଯୁଗଂ ତଥାଗତସ୍ସେୱ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାନି ଦ୍ୱେ ୱତ୍ଥଯୁଗାନି ପେସେସି। ସୋ ତାନିପି ଅଦାସି। ରାଜା ଅଞ୍ଞାନିପି ଚତ୍ତାରୀତି ଏୱଂ ଯାୱ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ ୱତ୍ଥଯୁଗାନି ପେସେସି। ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ‘‘ଇଦଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଗହଣଂ ୱିଯ ହୋତୀ’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଏକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ଅତ୍ଥାଯ ଏକନ୍ତି ଦ୍ୱେ ୱତ୍ଥଯୁଗାନି ଗହେତ୍ୱା ତିଂସ ଯୁଗାନି ତଥାଗତସ୍ସେୱ ଅଦାସି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚ ସତ୍ଥୁ ୱିସ୍ସାସିକୋ ଜାତୋ।

ଅଥ ନଂ ରାଜା ଏକଦିୱସଂ ସୀତସମଯେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକଂ ଅତ୍ତନୋ ପାରୁତଂ ରତ୍ତକମ୍ବଲଂ ଦତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇଦଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣାହୀ’’ତି। ସୋ ‘‘କିଂ ମେ ଇମିନା କମ୍ବଲେନ ଇମସ୍ମିଂ ପୂତିକାଯେ ଉପନୀତେନା’’ତି? ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ତଥାଗତମଞ୍ଚସ୍ସ ଉପରି ୱିତାନଂ କତ୍ୱା ଅଗମାସି। ଅଥ ଏକଦିୱସଂ ରାଜା ପାତୋୱ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ଛବ୍ବଣ୍ଣା ବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ କମ୍ବଲଂ ପଟିହଞ୍ଞନ୍ତି, କମ୍ବଲୋ ଅତିୱିଯ ୱିରୋଚତି। ରାଜା ଉଦ୍ଧଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଏସ କମ୍ବଲୋ, ଅମ୍ହେହି ଏକସାଟକବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଦିନ୍ନୋ’’ତି। ତୁମ୍ହେହି, ମହାରାଜ, ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୂଜିତୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ଅହଂ ପୂଜିତୋତି। ରାଜା ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯୁତ୍ତକଂ ଅଞ୍ଞାସି, ନ ମଯ’’ନ୍ତି ପସୀଦିତ୍ୱା ଯଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପକାରଭୂତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅଟ୍ଠଟ୍ଠକଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଟ୍ଠକଂ ନାମ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୁରୋହିତଟ୍ଠାନେ ଠପେସି। ସୋପି ‘‘ଅଟ୍ଠଟ୍ଠକଂ ନାମ ଚତୁସଟ୍ଠି ହୋତୀ’’ତି ଚତୁସଟ୍ଠି ସଲାକଭତ୍ତାନି ଉପନିବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ସୀଲଂ ରକ୍ଖିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତି।

ପୁନ ତତୋ ଚୁତୋ ଇମସ୍ମିଂ କପ୍ପେ କୋଣାଗମନସ୍ସ ଚ ଭଗୱତୋ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ଚାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଅନ୍ତରେ ବାରାଣସିଯଂ କୁଟୁମ୍ବିଯଘରେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ସୋ ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ ଘରାୱାସଂ ୱସନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ଅରଞ୍ଞେ ଜଙ୍ଘୱିହାରଂ ଚରତି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ନଦୀତୀରେ ଚୀୱରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୋ ଅନୁୱାତେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ଠପେତୁଂ ଆରଦ୍ଧୋ। ସୋ ଦିସ୍ୱା, ‘‘କସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘରିତ୍ୱା ଠପେଥା’’ତି? ଆହ। ଅନୁୱାତୋ ନପ୍ପହୋତୀତି। ‘‘ଇମିନା, ଭନ୍ତେ, କରୋଥା’’ତି ସାଟକଂ ଦତ୍ୱା, ‘‘ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ମେ କେନଚି ପରିହାନି ମା ହୋତୂ’’ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ଘରେପିସ୍ସ ଭଗିନିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଭରିଯାଯ କଲହଂ କରୋନ୍ତିଯା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି।

ଅଥସ୍ସ ଭଗିନୀ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସ ଭରିଯଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଏୱରୂପଂ ବାଲଂ ଯୋଜନସତେନ ପରିୱଜ୍ଜେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ସା ଗେହଦ୍ୱାରେ ଠିତା ତଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଇମାଯ ଦିନ୍ନଂ ଭତ୍ତଂ ଏସ ମା ଭୁଞ୍ଜତୂ’’ତି ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡପାତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କଲଲସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଇତରା ଦିସ୍ୱା, ‘‘ବାଲେ ମଂ ତାୱ ଅକ୍କୋସ ୱା ପହର ୱା। ଏୱରୂପସ୍ସ ପନ ଦ୍ୱେ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟାନି ପୂରିତପାରମିସ୍ସ ପତ୍ତତୋ ଭତ୍ତଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା କଲଲଂ ଦାତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥସ୍ସ ଭରିଯାଯ ପଟିସଙ୍ଖାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସା ‘‘ତିଟ୍ଠଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି କଲଲଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣେନ ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ପଣ୍ଡରସ୍ସ

ଚତୁମଧୁରସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା ଉପରି ଆସିତ୍ତେନ ପଦୁମଗବ୍ଭୱଣ୍ଣେନ ସପ୍ପିନା ୱିଜ୍ଜୋତମାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା, ''ଯଥା ଅଯଂ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଓଭାସଜାତୋ, ଏୱଂ ଓଭାସଜାତଂ ମେ ସରୀରଂ ହୋତୂ''ତି ପତ୍ଥନଂ ପଟ୍ଠପେସି। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦି। ତେପି ଜାଯମ୍ପତିକା ଯାୱତାଯୁକଂ କୁସଲଂ କତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ପୁନ ତତୋ ଚୱିତ୍ୱା ଉପାସକୋ ବାରାଣସିଯଂ ଅସୀତିକୋଟିୱିଭୱସ୍ସ ସେଟ୍ଠିନୋ ପୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି, ଇତରା ତାଦିସସ୍ସେୱ ଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ତମେୱ ସେଟ୍ଠିଧୀତରଂ ଆନଯିଂସୁ। ତସ୍ସା ପୁବ୍ବେ ଅଦିନ୍ନୱିପାକସ୍ସ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଆନୁଭାୱେନ ପତିକୁଲଂ ପୱିଟ୍ଠମତ୍ତାଯ ଉମ୍ମାରବ୍ଭନ୍ତରେ ସକଲସରୀରଂ ଉଗ୍ଘାଟିତୱଚ୍ଚକୁଟି ୱିଯ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ ଜାତଂ। ସେଟ୍ଠିକୁମାରୋ ''କସ୍ସାଯଂ ଗନ୍ଧୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ''ସେଟ୍ଠିକଞ୍ଞାଯା''ତି ସୁତ୍ୱା ''ନୀହରଥ ନୀହରଥା''ତି ଆଭତନିଯାମେନେୱ କୁଲଘରଂ ପେସେସି। ସା ଏତେନେୱ ନୀହାରେନ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ପଟିନିୱତ୍ତିତା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ପଟିନିୱତ୍ତା। କିଂ ମେ ଜୀୱିତେନା''ତି? ଅତ୍ତନୋ ଆଭରଣଭଣ୍ଡଂ ଭଞ୍ଜାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣିଟ୍ଠକଂ କାରେସି ରତନାଯତଂ ୱିଦତ୍ଥିୱିତ୍ଥତଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲୁବ୍ବେଧଂ। ତତୋ ହରିତାଲମନୋସିଲାପିଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ ଉପ୍ପଲହତ୍ଥକେ ଆଦାଯ କସ୍ସପଦସବଲସ୍ସ ଚେତିଯକରଣଟ୍ଠାନଂ ଗତା। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଖଣେ ଏକା ଇଟ୍ଠକପନ୍ତି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛମାନା ଘଟନିଟ୍ଠକାଯ ଊନା ହୋତି। ସେଟ୍ଠିଧୀତା ୱଡ୍ଢକିଂ ଆହ – ''ଇମଂ ଇଟ୍ଠକଂ ଏତ୍ଥ ଠପେଥା''ତି। ଅମ୍ମ, ଭଦ୍ଦକେ କାଲେ ଆଗତାସି, ସଯମେୱ ଠପେହୀତି। ସା ଆରୁଯ୍ହ ତେଲେନ ହରିତାଲମନୋସିଲଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ତେନ ବନ୍ଧନେନ ଇଟ୍ଠକଂ ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉପରି ଅଟ୍ଠହି ଉପ୍ପଲହତ୍ଥକେହି ପୂଜଂ କତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ''ନିବ୍ବତ୍ତନିବ୍ବତ୍ତଟ୍ଠାନେ ମେ କାଯତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ ୱାଯତୁ, ମୁଖତୋ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ''ତି ପତ୍ଥନଂ କତ୍ୱା, ଚେତିଯଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଅଗମାସି।

ଅଥ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଖଣେ ଯସ୍ସ ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମଂ ଗେହଂ ନୀତା, ତସ୍ସ ତଂ ଆରବ୍ଭ ସତି ଉଦପାଦି । ନଗରେପି ନକ୍ଖତ୍ତଂ ସଂଘୁଟ୍ଠଂ ହୋତି। ସୋ ଉପଟ୍ଠାକେ ଆହ – ''ତଦା ଇଧ ଆନୀତା ସେଟ୍ଠିଧୀତା ଅତ୍ଥି, କହଂ ସା''ତି? ''କୁଲଗେହେ ସାମୀ''ତି। ''ଆନେଥ ନଂ, ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମା''ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା, ତଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତା ''କିଂ, ତାତା, ଆଗତତ୍ଥା''ତି? ତାଯ ପୁଟ୍ଠା ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆଚିକ୍ଖିଂସୁ। ''ତାତା, ମଯା ଆଭରଣଭଣ୍ଡେନ ଚେତିଯଂ ପୂଜିତଂ, ଆଭରଣଂ ମେ ନତ୍ଥୀ''ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତସ୍ସ ଆରୋଚେସୁଂ। ''ଆନେଥ ନଂ, ପିଳନ୍ଧନଂ ଲଭିସ୍ସାମା''ତି। ତେ ଆନଯିଂସୁ। ତସ୍ସା ସହ ଘରପ୍ପୱେସେନ ସକଲଗେହଂ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧଞ୍ଚେୱ ନୀଲୁପ୍ପଲଗନ୍ଧଞ୍ଚ ୱାଯି।

ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ତଂ ପୁଚ୍ଛି – ''ପଠମଂ ତୱ ସରୀରତୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ ୱାଯି, ଇଦାନି ପନ ତେ ସରୀରତୋ ଚନ୍ଦନଗନ୍ଧୋ, ମୁଖତୋ ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧୋ ୱାଯତି। କିଂ ଏତ''ନ୍ତି? ସା ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ କତକମ୍ମଂ ଆରୋଚେସି। ସେଟ୍ଠିପୁତ୍ତୋ ''ନିଯ୍ଯାନିକଂ ୱତ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସାସନ''ନ୍ତି ପସୀଦିତ୍ୱା ଯୋଜନିକଂ ସୁୱଣ୍ଣଚେତିଯଂ କମ୍ବଲକଞ୍ଚୁକେନ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ରଥଚକ୍କପ୍ପମାଣେହି ସୁୱଣ୍ଣପଦୁମେହି ଅଲଙ୍କରି। ତେସଂ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥା ଓଲମ୍ବକା ହୋନ୍ତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଯାୱତାଯୁକଂ ଠତ୍ୱା ସଗ୍ଗେ ନିବ୍ବତ୍ତିତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତୋ ବାରାଣସିତୋ ଯୋଜନମତ୍ତେ ଠାନେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଅମଚ୍ଚକୁଲେ ନିବ୍ବତ୍ତି। ସେଟ୍ଠିକଞ୍ଞା ଦେୱଲୋକତୋ ଚୱିତ୍ୱା ରାଜକୁଲେ ଜେଟ୍ଠଧୀତା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି।

ତେସୁ ୱଯପ୍ପତ୍ତେସୁ କୁମାରସ୍ସ ୱସନଗାମେ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ସଂଘୁଟ୍ଠଂ, ସୋ ମାତରଂ ଆହ – ''ସାଟକଂ ମେ ଅମ୍ମ ଦେହି, ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିସ୍ସାମୀ''ତି। ସା ଧୋତୱତ୍ଥଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି। ''ଅମ୍ମ ଥୂଲଂ ଇଦ''ନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି, ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପି। ଅଞ୍ଞଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଅଦାସି, ତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିପି। ଅଥ ନଂ ମାତା ଆହ – ''ତାତ, ଯାଦିସେ ଗେହେ ମଯଂ ଜାତା, ନତ୍ଥି ନୋ ଇତୋ ସୁଖୁମତରସ୍ସ ପଟିଲାଭାଯ ପୁଞ୍ଞ''ନ୍ତି। ''ଲଭନଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛାମି ଅମ୍ମା''ତି। ''ପୁତ୍ତ ଅହଂ ଅଜ୍ଜେୱ ତୁଯ୍ହଂ ବାରାଣସିନଗରେ ରଜ୍ଜପଟିଲାଭମ୍ପି ଇଚ୍ଛାମୀ''ତି। ସୋ ମାତରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ''ଗଚ୍ଛାମି ଅମ୍ମା''ତି। ''ଗଚ୍ଛ, ତାତା''ତି। ଏୱଂ କିରସ୍ସା ଚିତ୍ତଂ ଅହୋସି – ''କହଂ ଗମିସ୍ସତି, ଇଧ ୱା ଏତ୍ଥ ୱା ଗେହେ ନିସୀଦିସ୍ସତୀ''ତି? ସୋ ପନ ପୁଞ୍ଞନିଯାମେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉଯ୍ଯାନେ ମଙ୍ଗଲସିଲାପଟ୍ଟେ ସସୀସଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜି। ସୋ ଚ ବାରାଣସିରଞ୍ଞୋ କାଲଙ୍କତସ୍ସ ସତ୍ତମୋ ଦିୱସୋ ହୋତି।

ଅମଚ୍ଚା ରଞ୍ଞୋ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ରାଜଙ୍ଗଣେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ମନ୍ତଯିଂସୁ – ''ରଞ୍ଞୋ ଏକା ଧୀତାୱ ଅତ୍ଥି, ପୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥି। ଅରାଜକଂ ରଜ୍ଜଂ ନ ତିଟ୍ଠତି। କୋ ରାଜା ହୋତୀ''ତି ମନ୍ତେତ୍ୱା, ''ତ୍ୱଂ ହୋହି, ତ୍ୱଂ ହୋହୀ''ତି। ପୁରୋହିତୋ ଆହ – ''ବହୁଂ ଓଲୋକେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଫୁସ୍ସରଥଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେମା''ତି। ତେ କୁମୁଦୱଣ୍ଣେ ଚତ୍ତାରୋ ସିନ୍ଧୱେ ଯୋଜେତ୍ୱା, ପଞ୍ଚୱିଧଂ ରାଜକକୁଧଭଣ୍ଡଂ ସେତଚ୍ଛତ୍ତଞ୍ଚ ରଥସ୍ମିଂଯେୱ ଠପେତ୍ୱା ରଥଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଚ୍ଛତୋ ତୂରିଯାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହାପେସୁଂ। ରଥୋ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଉଯ୍ଯାନାଭିମୁଖୋ ଅହୋସି, ''ପରିଚଯେନ ଉଯ୍ଯାନାଭିମୁଖୋ ଗଚ୍ଛତି, ନିୱତ୍ତେମା''ତି କେଚି ଆହଂସୁ। ପୁରୋହିତୋ ''ମା ନିୱତ୍ତଯିତ୍ଥା''ତି ଆହ। ରଥୋ କୁମାରଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଆରୋହନସଜ୍ଜୋ ହୁତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ପୁରୋହିତୋ ପାରୁପନକଣ୍ଣଂ ଅପନେତ୍ୱା ପାଦତଲାନି ଓଲୋକେନ୍ତୋ ''ତିଟ୍ଠତୁ ଅଯଂ ଦୀପୋ, ଦ୍ୱିସହସ୍ସଦୀପପରିୱାରେସୁ ଚତୂସୁ ଦୀପେସୁ ଏସ ରଜ୍ଜଂ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ''ତି ୱତ୍ୱା, ''ପୁନପି ତୂରିଯାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହଥ ପୁନପି ପଗ୍ଗଣ୍ହଥା''ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତୂରିଯାନି ପଗ୍ଗଣ୍ହାପେସି।

ଅଥ କୁମାରୋ ମୁଖଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଓଲୋକେତ୍ୱା, ‘‘କେନ କମ୍ମେନ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି? ଆହ। ‘‘ଦେୱ, ତୁମ୍ହାକଂ ରଜ୍ଜଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି। ‘‘ରାଜା କହ’’ନ୍ତି। ‘‘ଦେୱତ୍ତଂ ଗତୋ ସାମୀ’’ତି। ‘‘କତି ଦିୱସା ଅତିକ୍କନ୍ତା’’ତି? ‘‘ଅଜ୍ଜ ସତ୍ତମୋ ଦିୱସୋ’’ତି। ‘‘ପୁତ୍ତୋ ୱା ଧୀତା ୱା ନତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ଧୀତା ଅତ୍ଥି ଦେୱ, ପୁତ୍ତୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି କରିସ୍ସାମି ରଜ୍ଜ’’ନ୍ତି। ତେ ତାୱଦେୱ ଅଭିସେକମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା ରାଜଧୀତରଂ ସବ୍ବାଲଙ୍କାରେହି ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନଂ ଆନେତ୍ୱା କୁମାରସ୍ସ ଅଭିସେକଂ ଅକଂସୁ।

ଅଥସ୍ସ କତାଭିସେକସ୍ସ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକଂ ୱତ୍ଥଂ ଉପହରିଂସୁ। ସୋ ‘‘କିମିଦଂ, ତାତା’’ତି? ଆହ। ‘‘ନିୱାସନୱତ୍ଥଂ ଦେୱା’’ତି। ‘‘ନନୁ, ତାତା, ଥୂଲ’’ନ୍ତି। ‘‘ମନୁସ୍ସାନଂ ପରିଭୋଗୱତ୍ଥେସୁ ଇତୋ ସୁଖୁମତରଂ ନତ୍ଥି ଦେୱା’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ରାଜା ଏୱରୂପଂ ନିୱାସେସୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ନ ମଞ୍ଞେ ପୁଞ୍ଞୱା ତୁମ୍ହାକଂ ରାଜା, ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରଂ ଆହରଥ, ଲଭିସ୍ସାମ ୱତ୍ଥ’’ନ୍ତି। ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରଂ ଆହରିଂସୁ। ସୋ ଉଟ୍ଠାୟ ହତ୍ଥେ ଧୋୱିତ୍ୱା, ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା, ହତ୍ଥେନ ଉଦକଂ ଆଦାୟ, ପୁରତ୍ଥିମଦିସାୟ ଅବ୍ଭୁକ୍କିରି, ଘନପଥୱିଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠ କପ୍ପରୁକ୍ଖା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ପୁନ ଉଦକଂ ଗହେତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣଂ ପଚ୍ଛିମଂ ଉତ୍ତରନ୍ତି ଏୱଂ ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ଅବ୍ଭୁକ୍କିରି, ସବ୍ବଦିସାସୁ ଅଟ୍ଠ ଅଟ୍ଠ କତ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ କପ୍ପରୁକ୍ଖା ଉଟ୍ଠହିଂସୁ। ସୋ ଏକଂ ଦିବ୍ବଦୁସ୍ସଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଏକଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ‘‘ନନ୍ଦରଞ୍ଞୋ ୱିଜିତେ ସୁତ୍ତକନ୍ତିକା ଇତ୍ଥିୟୋ ମା ସୁତ୍ତଂ କନ୍ତିଂସୂତି ଏୱଂ ଭେରିଂ ଚାରାପେଥା’’ତି ୱତ୍ୱା, ଛତ୍ତଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା, ଅଲଙ୍କତପଟିୟତ୍ତୋ ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧୱରଗତୋ ନଗରଂ ପୱିସିତ୍ୱା, ପାସାଦଂ ଆରୁୟ୍ହ ମହାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱି।

ଏୱଂ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଏକଦିୱସଂ ଦେୱୀ ରଞ୍ଞୋ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅହୋ ତପସ୍ସୀ’’ତି କାରୁଞ୍ଞାକାରଂ ଦସ୍ସେସି। ‘‘କିମିଦଂ ଦେୱୀ’’ତି? ଚ ପୁଟ୍ଠା, ‘‘ଅତିମହତୀ, ଦେୱ, ସମ୍ପତ୍ତି, ଅତୀତେ ବୁଦ୍ଧାନଂ ସଦ୍ଦହିତ୍ୱା କଲ୍ୟାଣଂ ଅକତ୍ଥ, ଇଦାନି ଅନାଗତସ୍ସ ପଚ୍ଚୟଂ କୁସଲଂ ନ କରୋଥା’’ତି? ଆହ। ‘‘କସ୍ସ ଦସ୍ସାମି? ସୀଲୱନ୍ତୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି। ‘‘ଅସୁଞ୍ଞୋ, ଦେୱ, ଜମ୍ବୁଦୀପୋ ଅରହନ୍ତେହି, ତୁମ୍ହେ ଦାନମେୱ ସଜ୍ଜେଥ, ଅହଂ ଅରହନ୍ତେ ଲଚ୍ଛାମୀ’’ତି ଆହ। ରାଜା ପୁନଦିୱସେ ପାଚୀନଦ୍ୱାରେ ଦାନଂ ସଜ୍ଜାପେସି। ଦେୱୀ ପାତୋୱ ଉପୋସଥଙ୍ଗାନି ଅଧିଟ୍ଠାୟ ଉପରିପାସାଦେ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖା ଉରେନ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା – ‘‘ସଚେ ଏତିସ୍ସା ଦିସାୟ ଅରହନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ ଅମ୍ହାକଂ ଭିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି ଆହ। ତସ୍ସଂ ଦିସାୟଂ ଅରହନ୍ତୋ ନାହେସୁଂ। ତଂ ସକ୍କାରଂ କପଣଦ୍ଧିକୟାଚକାନଂ ଅଦଂସୁ।

ପୁନଦିୱସେ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରେ ଦାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତଥେୱ ଅକାସି, ପୁନଦିୱସେ ପଚ୍ଛିମଦ୍ୱାରେ। ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରେ ସଜ୍ଜିତଦିୱସେ ପନ ଦେୱିୟା ତଥେୱ ନିମନ୍ତେନ୍ତିୟା ହିମୱନ୍ତେ ୱସନ୍ତାନଂ ପଦୁମୱତିୟା ପୁତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଚସତାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଜେଟ୍ଠକୋ ମହାପଦୁମପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ଭାତିକେ ଆମନ୍ତେସି ‘‘ମାରିସା, ନନ୍ଦରାଜା ତୁମ୍ହେ ନିମନ୍ତେତି, ଅଧିୱାସେଥ ତସ୍ସା’’ତି। ତେ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଅନୋତତ୍ତଦହେ ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଆକାସେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଉତ୍ତରଦ୍ୱାରେ ଓତରିଂସୁ। ମନୁସ୍ସା ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ପଞ୍ଚସତା, ଦେୱ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଆଗତା’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜା ସଦ୍ଧିଂ ଦେୱିୟା ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେ ପାସାଦଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ତେସଂ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାୱସାନେ ରାଜା ସଙ୍ଘଥେରସ୍ସ, ଦେୱୀ ସଙ୍ଘନୱକସ୍ସ ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା, ‘‘ଅୟ୍ୟା ପଚ୍ଚୟେହି ନ କିଲମିସ୍ସନ୍ତି, ମୟଂ ପୁଞ୍ଞେନ ନ ହାୟିସ୍ସାମ, ଅମ୍ହାକଂ ୟାୱଜୀୱଂ ଇଧ ନିୱାସାୟ ପଟିଞ୍ଞଂ ଦେଥା’’ତି ପଟିଞ୍ଞଂ କାରେତ୍ୱା ଉୟ୍ୟାନେ ପଞ୍ଚ ପଣ୍ଣସାଲାସତାନି ପଞ୍ଚ ଚଙ୍କମନସତାନୀତି ସବ୍ବାକାରେନ ନିୱାସଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱସାପେସୁଂ।

ଏୱଂ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତୋ କୁପିତୋ। ‘‘ଅହଂ ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତୁଂ ଗଚ୍ଛାମି, ତ୍ୱଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେସୁ ମା ପମଜ୍ଜୀ’’ତି ଦେୱିଂ ଓୱଦିତ୍ୱା ଗତୋ। ତସ୍ମିଂ ଅନାଗତେୟେୱ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ଆୟୁସଙ୍ଖାରା ଖୀଣା। ମହାପଦୁମପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧୋ ତିୟାମରତ୍ତିଂ ଝାନକୀଳଂ କୀଳିତ୍ୱା ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଆଲମ୍ବନଫଲକଂ ଆଲମ୍ବିତ୍ୱା ଠିତକୋୱ ଅନୁପାଦିସେସାୟ ନିବ୍ବାନଧାତୁୟା ପରିନିବ୍ବାୟି, ଏତେନୁପାୟେନ ସେସାପୀତି ସବ୍ବେପି ପରିନିବ୍ବୁତା। ପୁନଦିୱସେ ଦେୱୀ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ନିସୀଦନଟ୍ଠାନଂ ହରିତୂପଲିତ୍ତଂ କାରେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫାନି ୱିକିରିତ୍ୱା ଧୂପଂ ଦତ୍ୱା ତେସଂ ଆଗମନଂ ଓଲୋକୟନ୍ତୀ ନିସିନ୍ନା ଆଗମନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୀ ପୁରିସଂ ପେସେସି – ‘‘ଗଚ୍ଛ, ତାତ, ଜାନାହି, କିଂ ଅୟ୍ୟାନଂ କିଞ୍ଚି ଅଫାସୁକ’’ନ୍ତି? ସୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାପଦୁମସ୍ସ ପଣ୍ଣସାଲାୟ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ଚଙ୍କମନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଲମ୍ବନଫଲକଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତଂ ଦିସ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା, ‘‘କାଲୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ପରିନିବ୍ବୁତସରୀରଂ କିଂ କଥେସ୍ସତି? ସୋ ‘‘ନିଦ୍ଦାୟତି ମଞ୍ଞେ’’ତି ଗନ୍ତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିପାଦେ ହତ୍ଥେନ ପରାମସି। ପାଦାନଂ ସୀତଲତାୟ ଚେୱ ଥଦ୍ଧତାୟ ଚ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଦୁତିୟସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି, ଏୱଂ ତତିୟସ୍ସାତି ସବ୍ବେସଂ ପରିନିବ୍ବୁତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ରାଜକୁଲଂ ଗତୋ। ‘‘କହଂ, ତାତ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା’’ତି? ପୁଟ୍ଠୋ ‘‘ପରିନିବ୍ବୁତା, ଦେୱୀ’’ତି ଆହ। ଦେୱୀ କନ୍ଦନ୍ତୀ ରୋଦନ୍ତୀ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ନାଗରେହି ସଦ୍ଧିଂ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ସାଧୁକୀଳିତଂ କାରେତ୍ୱା ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ସରୀରକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଧାତୁୟୋ ଗହେତ୍ୱା ଚେତିୟଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି।

ରାଜା ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ୱୂପସମେତ୍ୱା ଆଗତୋ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଆଗତଂ ଦେୱିଂ ପୁଚ୍ଛି ‘‘କିଂ, ଭଦ୍ଦେ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେସୁ ନପ୍ପମଜ୍ଜି, ନିରୋଗା ଅୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ପରିନିବ୍ବୁତା ଦେୱା’’ତି। ରାଜା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଏୱରୂପାନମ୍ପି ପଣ୍ଡିତାନଂ ମରଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅମ୍ହାକଂ କୁତୋ ମୋକ୍ଖୋ’’ତି? ସୋ ନଗରଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା

ଉୟ୍ୟାନମେୱ ପୱିସିତ୍ୱା ଜେଟ୍ଠପୁତ୍ତଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ରଜ୍ଜଂ ପଟିଯାଦେତ୍ୱା ସଯଂ ସମଣକପବ୍ବଜ୍ଜଂ ପବ୍ବଜି, ଦେୱୀପି ''ଇମସ୍ମିଂ ପବ୍ବଜିତେ ଅହଂ କିଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି? ତତ୍ଥେୱ ଉୟ୍ୟାନେ ପବ୍ବଜିତା। ଦ୍ୱେପି ଝାନଂ ଭାୱେତ୍ୱା ତତୋ ଚୁତା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତିଂସୁ।

ତେସୁ ତତ୍ଥେୱ ୱସନ୍ତେସୁ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୱତ୍ତିତୱରଧମ୍ମଚକ୍କୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ରାଜଗହଂ ପାୱିସି। ଅଯଂ ପିପ୍ପଲିମାଣୱୋ ମଗଧରଟ୍ଠେ ମହାତିତ୍ଥବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ କପିଲବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଅଯଂ ଭଦ୍ଦା କାପିଲାନୀ ମଦ୍ଦରଟ୍ଠେ ସାଗଲନଗରେ କୋସିଯଗୋତ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅଗ୍ଗମହେସିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ନିବ୍ବତ୍ତା। ତେସଂ ଖୋ ଅନୁକ୍କମେନ ୱଡ୍ଢମାନାନଂ ପିପ୍ପଲିମାଣୱସ୍ସ ୱୀସତିମେ ୱସ୍ସେ ଭଦ୍ଦାଯ ସୋଳସମେ ୱସ୍ସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ମାତାପିତରୋ ପୁତ୍ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା, ''ତାତ, ତ୍ୱଂ ୱଯପ୍ପତ୍ତୋ, କୁଲୱଂସୋ ନାମ ପତିଟ୍ଠପେତବ୍ବୋ''ତି ଅତିୱିଯ ନିପ୍ପୀଳଯିଂସୁ। ମାଣୱୋ ଆହ – ''ମଯ୍ହଂ ସୋତପଥେ ଏୱରୂପଂ କଥଂ ମା କଥେଥ। ଅହଂ ଯାୱ ତୁମ୍ହେ ଧରଥ, ତାୱ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମି, ତୁମ୍ହାକଂ ପଚ୍ଛତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ''ତି। ତେ କତିପାହଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପୁନ କଥଯିଂସୁ, ସୋପି ତଥେୱ ପଟିକ୍ଖିପି। ପୁନ କଥଯିଂସୁ, ପୁନପି ପଟିକ୍ଖିପି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ମାତା ନିରନ୍ତରଂ କଥେତିଯେୱ।

ମାଣୱୋ ''ମମ ମାତରଂ ସଞ୍ଞାପେସ୍ସାମୀ''ତି ରତ୍ତସୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ନିକ୍ଖସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣକାରେହି ଏକଂ ଇତ୍ଥିରୂପଂ କାରାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ମଜ୍ଜନଘଟ୍ଟନାଦିକମ୍ମପରିଯୋସାନେ ତଂ ରତ୍ତୱତ୍ଥଂ ନିୱାସାପେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣସମ୍ପନ୍ନେହି ପୁପ୍ଫେହି ଚେୱ ନାନାଅଲଙ୍କାରେହି ଚ ଅଲଙ୍କାରାପେତ୍ୱା ମାତରଂ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ଆହ – ''ଅମ୍ମ ଏୱରୂପଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଲଭନ୍ତୋ ଗେହେ ୱସାମି, ଅଲଭନ୍ତୋ ନ ୱସାମୀ''ତି। ପଣ୍ଡିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଚିନ୍ତେସି – ''ମଯ୍ହଂ ପୁତ୍ତୋ ପୁଞ୍ଞୱା ଦିନ୍ନଦାନୋ କତାଭିନୀହାରୋ, ପୁଞ୍ଞଂ କରୋନ୍ତୋ ନ ଏକକୋୱ ଅକାସି, ଅଦ୍ଧା ଏତେନ ସହ କତପୁଞ୍ଞା ସୁୱଣ୍ଣରୂପକପଟିଭାଗା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଅଟ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ସବ୍ବକାମେହି ସନ୍ତପ୍ପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ରଥଂ ଆରୋପେତ୍ୱା, ''ଗଚ୍ଛଥ, ତାତା, ଯତ୍ଥ ଅମ୍ହାକଂ ଜାତିଗୋତ୍ତଭୋଗେହି ସମାନକୁଲେ ଏୱରୂପଂ ଦାରିକଂ ପସ୍ସଥ, ଇମମେୱ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ, ପଣ୍ଣାକାରଂ କତ୍ୱା ଦେଥା''ତି ଉଯ୍ୟୋଜେସି।

ତେ ''ଅମ୍ହାକଂ ନାମ ଏତଂ କମ୍ମ''ନ୍ତି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା, ''କତ୍ଥ ଗମିସ୍ସାମା''ତି? ଚିନ୍ତେତ୍ୱା, ''ମଦ୍ଦରଟ୍ଠଂ ନାମ ଇତ୍ଥାକରୋ, ମଦ୍ଦରଟ୍ଠଂ ଗମିସ୍ସାମା''ତି ମଦ୍ଦରଟ୍ଠେ ସାଗଲନଗରଂ ଅଗମିଂସୁ। ତତ୍ଥ ତଂ ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ନ୍ହାନତିତ୍ଥେ ଠପେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅଥ ଭଦ୍ଦାଯ ଧାତୀ ଭଦ୍ଦଂ ନ୍ହାପେତ୍ୱା ଅଲଙ୍କରିତ୍ୱା ସିରିଗବ୍ଭେ ନିସୀଦାପେତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ତଂ ରୂପକଂ ଦିସ୍ୱା, ''ଅଯ୍ୟଧୀତା ମେ ଇଧାଗତା''ତି ସଞ୍ଞାଯ ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ''ଦୁବ୍ବିନୀତେ, କିଂ ତ୍ୱଂ ଇଧାଗତା''ତି? ତଲସତ୍ତିକଂ ଉଗ୍ଗିରିତ୍ୱା, ''ଗଚ୍ଛ ସୀଘ''ନ୍ତି ଗଣ୍ଡପସ୍ସେ ପହରି। ହତ୍ଥୋ ପାସାଣେ ପଟିହତୋ ୱିଯ କମ୍ପିତ୍ଥ। ସା ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ''ଏୱଂ ଥଦ୍ଧଂ ନାମ ମହାଗୀୱଂ ଦିସ୍ୱା, 'ଅଯ୍ୟଧୀତା ମେ'ତି ସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେସିଂ, ଅଯ୍ୟଧୀତାଯ ହି ମେ ଅଯଂ ନିୱାସନପଟିଗ୍ଗାହିକାପି ଅଯୁତ୍ତା''ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ତେ ମନୁସ୍ସା ପରିୱାରେତ୍ୱା ''ଏୱରୂପା ତେ ସାମିଧୀତା''ତି ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। ''କିଂ ଏସା, ଇମାଯ ସତଗୁଣେନ ସହସ୍ସଗୁଣେନ ମଯ୍ହଂ ଅଯ୍ୟା ଅଭିରୂପତରା, ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଗବ୍ଭେ ନିସିନ୍ନାଯ ପଦୀପକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ସରୀରୋଭାସେନେୱ ତମଂ ୱିଧମତୀ''ତି। ''ତେନ ହି ଆଗଚ୍ଛା''ତି ତଂ ଖୁଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣରୂପକଂ ରଥଂ ଆରୋପେତ୍ୱା କୋସିଯଗୋତ୍ତସ୍ସ ଘରଦ୍ୱାରେ ଠତ୍ୱା ଆଗମନଂ ନିୱେଦଯିଂସୁ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପଟିସନ୍ଥାରଂ କତ୍ୱା, ''କୁତୋ ଆଗତତ୍ଥା''ତି? ପୁଚ୍ଛି। ''ମଗଧରଟ୍ଠେ ମହାତିତ୍ଥଗାମେ କପିଲବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଘରତୋ''ତି। ''କିଂ କାରଣା ଆଗତା''ତି। ''ଇମିନା ନାମ କାରଣେନା''ତି। ''କଲ୍ୟାଣଂ, ତାତା, ସମଜାତିଗୋତ୍ତୱିଭୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ଦସ୍ସାମି ଦାରିକ''ନ୍ତି ପଣ୍ଣାକାରଂ ଗଣ୍ହି। ତେ କପିଲବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସାସନଂ ପହିଣିଂସୁ – ''ଲଦ୍ଧା ଦାରିକା, କତ୍ତବ୍ବଂ କରୋଥା''ତି। ତଂ ସାସନଂ ସୁତ୍ୱା ପିପ୍ପଲିମାଣୱସ୍ସ ଆରୋଚଯିଂସୁ – ''ଲଦ୍ଧା କିର ଦାରିକା''ତି। ମାଣୱୋ ''ଅହଂ ନ ଲଭିସ୍ସାମୀତି ଚିନ୍ତେସିଂ, ଇମେ ଲଦ୍ଧାତି ଚ ୱଦନ୍ତି, ଅନତ୍ଥିକୋ ହୁତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ପେସିସ୍ସାମୀ''ତି ରହୋଗତୋ ପଣ୍ଣଂ ଲିଖି, ''ଭଦ୍ଦା ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଗୋତ୍ତଭୋଗାନୁରୂପଂ ଘରାୱାସଂ ଲଭତୁ, ଅହଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୀ ଅହୋସୀ''ତି। ଭଦ୍ଦାପି ''ଅସୁକସ୍ସ କିର ମଂ ଦାତୁକାମା''ତି ସୁତ୍ୱା ରହୋଗତା ପଣ୍ଣଂ ଲିଖି, ''ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ ଜାତିଗୋତ୍ତଭୋଗାନୁରୂପଂ ଘରାୱାସଂ ଲଭତୁ। ଅହଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ଅହୋସୀ''ତି। ଦ୍ୱେପି ପଣ୍ଣାନି ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ସମାଗଚ୍ଛିଂସୁ। ''ଇଦଂ କସ୍ସ ପଣ୍ଣ''ନ୍ତି? ପିପ୍ପଲିମାଣୱେନ ଭଦ୍ଦାଯ ପହିତନ୍ତି। ''ଇଦଂ କସ୍ସ ପଣ୍ଣ''ନ୍ତି? ଭଦ୍ଦାଯ ପିପ୍ପଲିମାଣୱସ୍ସ ପହିତନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ଦ୍ୱେପି ୱାଚେତ୍ୱା, ''ପସ୍ସଥ ଦାରକାନଂ କମ୍ମ''ନ୍ତି ଫାଲେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ସମାନପଣ୍ଣଂ ଲିଖିତ୍ୱା ଇତୋ ଚ ଏତୋ ଚ ପେସେସୁଂ। ଇତି ତେସଂ ଅନିଚ୍ଛମାନାନଂଯେୱ ସମାଗମୋ ଅହୋସି।

ତଂଦିୱସଂଯେୱ ଚ ମାଣୱୋପି ଏକଂ ପୁପ୍ଫଦାମଂ ଗନ୍ଥାପେସି, ଭଦ୍ଦାପି ଏକଂ ଗନ୍ଥାପେସି। ତାନି ଆସନମଜ୍ଝେ ଠପେତ୍ୱା ଭୁତ୍ତସାଯମାସା ଉଭୋପି ''ସଯନଂ ଆରୁହିସ୍ସାମା''ତି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ମାଣୱୋ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେନ ସଯନଂ ଆରୁହି। ଭଦ୍ଦା ୱାମପସ୍ସେନ ଆରୁହିତ୍ୱା ଆହ – ''ଯସ୍ସ ପସ୍ସେ ପୁପ୍ଫାନି ମିଲାଯନ୍ତି, ତସ୍ସ ରାଗଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱିଜାନିସ୍ସାମ, ଇମଂ ପୁପ୍ଫଦାମଂ ନ ଅଲ୍ଲୀଯିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ତେ ପନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ସରୀରସମ୍ଫସ୍ସଭଯେନ

ତିଯାମରତ୍ତିଂ ନିଦ୍ଦଂ ଅନୋକ୍କମନ୍ତାୱ ୱୀତିନାମେନ୍ତି, ଦିୱା ପନ ହସିତମତ୍ତମ୍ପି ନ ହୋତି। ତେ ଲୋକାମିସେନ ଅସଂସଟ୍ଠା ଯାୱ ମାତାପିତରୋ ଧରନ୍ତି, ତାୱ କୁଟୁମ୍ବଂ ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ତେସୁ କାଲଙ୍କତେସୁ ୱିଚାରଯିଂସୁ। ମହତୀ ମାଣୱସ୍ସ ସମ୍ପତ୍ତି, ଏକଦିୱସଂ ସରୀରଂ ଉବ୍ବଟ୍ଟେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ ସୁୱଣ୍ଣଚୁଣ୍ଣମେୱ ମଗଧନାଳିଯା ଦ୍ୱାଦସନାଳିମତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଯନ୍ତବଦ୍ଧାନି ସଟ୍ଠି ମହାତଳାକାନି, କମ୍ମନ୍ତୋ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନିକୋ, ଅନୁରାଧପୁରପ୍ପମାଣା ଚୁଦ୍ଦସ ଦାସଗାମା, ଚୁଦ୍ଦସ ହତ୍ଥାନୀକା, ଚୁଦ୍ଦସ ଅସ୍ସାନୀକା, ଚୁଦ୍ଦସ ରଥାନୀକା।

ସୋ ଏକଦିୱସଂ ଅଲଙ୍କତଂ ଅସ୍ସଂ ଆରୁଯ୍ହ ମହାଜନପରିୱୁତୋ କମ୍ମନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଖେତ୍ତକୋଟିଯଂ ଠିତୋ ନଙ୍ଗଲେହି ଭିନ୍ନଟ୍ଠାନତୋ କାକାଦଯୋ ସକୁଣେ ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦକାଦିପାଣେ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ତାତା, ଇମେ କିଂ ଖାଦନ୍ତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି? ‘‘ଗଣ୍ଡୁପ୍ପାଦକେ ଅଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏତେହି କତଂ ପାପଂ କସ୍ସ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ, ଅଯ୍ୟା’’ତି। ସୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ସଚେ ଏତେହି କତଂ ପାପଂ ମଯ୍ହଂ ହୋତି, କିଂ ମେ କରିସ୍ସତି ସତ୍ତଅସୀତିକୋଟିଧନଂ? କିଂ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନୋ କମ୍ମନ୍ତୋ, କିଂ ଯନ୍ତବଦ୍ଧାନି ସଟ୍ଠି ମହାତଳାକାନି, କିଂ ଚୁଦ୍ଦସ ଗାମା? ସବ୍ବମେତଂ ଭଦ୍ଦାଯ କାପିଲାନିଯା ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ଭଦ୍ଦାପି କାପିଲାନୀ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅବ୍ଭନ୍ତରୱତ୍ଥୁମ୍ହି ତଯୋ ତିଲକୁମ୍ଭେ ପତ୍ଥରାପେତ୍ୱା ଧାତୀହି ପରିୱୁତା ନିସିନ୍ନା କାକେ ତିଲପାଣକେ ଖାଦମାନେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅମ୍ମା କିଂ ଇମେ ଖାଦନ୍ତୀ’’ତି? ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ପାଣକେ ଅଯ୍ୟେ’’ତି। ‘‘ଅକୁସଲଂ କସ୍ସ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ ଅଯ୍ୟେ’’ତି। ସା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ଚତୁହତ୍ଥୱତ୍ଥଂ ନାଳିକୋଦନମତ୍ତଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଯଦି ଚ ପନେତଂ ଏତ୍ତକେନ ଜନେନ କତଂ ଅକୁସଲଂ ମଯ୍ହଂ ହୋତି, ଭୱସହସ୍ସେନପି ୱଟ୍ଟତୋ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ସକ୍କା , ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତେ ଆଗତମତ୍ତେଯେୱ ସବ୍ବଂ ତସ୍ସ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି।

ମାଣୱୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନ୍ହତ୍ୱା ପାସାଦଂ ଆରୁଯ୍ହ ମହାରହେ ପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସୀଦି, ଅଥସ୍ସ ଚକ୍କୱତ୍ତିନୋ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ଭୋଜନଂ ସଜ୍ଜଯିଂସୁ। ଦ୍ୱେପି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପରିଜନେ ନିକ୍ଖନ୍ତେ ରହୋଗତା ଫାସୁକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିଂସୁ। ତତୋ ମାଣୱୋ ଭଦ୍ଦଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଘରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ କିତ୍ତକଂ ଧନଂ ଆହରୀ’’ତି? ‘‘ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସ ସକଟସହସ୍ସାନି ଅଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଏତଂ ସବ୍ବଂ, ଯା ଚ ଇମସ୍ମିଂ ଘରେ ସତ୍ତଅସୀତିକୋଟିଯୋ, ଯନ୍ତବଦ୍ଧା ସଟ୍ଠିତଳାକାଦିଭେଦା ସମ୍ପତ୍ତି ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବଂ ତୁଯ୍ହଂଯେୱ ନିଯ୍ୟାତେମୀ’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ ଅଯ୍ୟା’’ତି। ‘‘ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଅଯ୍ୟା ଅହମ୍ପି ତୁମ୍ହାକଂଯେୱ ଆଗମନଂ ଓଲୋକଯମାନା ନିସିନ୍ନା, ଅହମ୍ପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତେସଂ ଆଦିତ୍ତପଣ୍ଣକୁଟି ୱିଯ ତଯୋ ଭୱା ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ତେ ‘‘ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅନ୍ତରାପଣତୋ କସାଯରସପୀତାନି ୱତ୍ଥାନି ମତ୍ତିକାପତ୍ତେ ଚ ଆହରାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କେସେ ଓହାରେତ୍ୱା, ‘‘ଯେ ଲୋକେ ଅରହନ୍ତୋ, ତେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା’’ତି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଥୱିକାସୁ ପତ୍ତେ ଓସାପେତ୍ୱା ଅଂସେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ପାସାଦତୋ ଓତରିଂସୁ। ଗେହେ ଦାସେସୁ ଚ କମ୍ମକାରେସୁ ଚ ନ କୋଚି ସଞ୍ଜାନି।

ଅଥ ନେ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ଦାସଗାମଦ୍ୱାରେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଆକପ୍ପକୁତ୍ତୱସେନ ଦାସଗାମୱାସିନୋ ସଞ୍ଜାନିଂସୁ। ତେ ରୁଦନ୍ତା ପାଦେସୁ ନିପତିତ୍ୱା ‘‘କିଂ ଅମ୍ହେ ଅନାଥେ କରୋଥ ଅଯ୍ୟା’’ତି? ଆହଂସୁ। ‘‘ମଯଂ, ଭଣେ ‘ଆଦିତ୍ତପଣ୍ଣସାଲା ୱିଯ ତଯୋ ଭୱା’ତି ପବ୍ବଜିମ୍ହା, ସଚେ ତୁମ୍ହେସୁ ଏକେକଂ ଭୁଜିସ୍ସଂ କରୋମ, ୱସ୍ସସତମ୍ପି ନପ୍ପହୋତି, ତୁମ୍ହେୱ ତୁମ୍ହାକଂ ସୀସଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଭୁଜିସ୍ସା ହୁତ୍ୱା ଜୀୱଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେସଂ ରୋଦନ୍ତାନଂଯେୱ ପକ୍କମିଂସୁ। ଥେରୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ଭଦ୍ଦା କାପିଲାନୀ ସକଲଜମ୍ବୁଦୀପଗ୍ଘନିକା ଇତ୍ଥୀ ମଯ୍ହଂ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛତି। ଠାନଂ ଖୋ ପନେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ କୋଚିଦେୱ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେଯ୍ୟ ‘ଇମେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱିନା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି, ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘କୋଚି ୱା ପନ ମନଂ ପଦୂସେତ୍ୱା ଅପାଯପୂରକୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ଇମଂ ପହାଯ ମଯା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେସି।

ସୋ ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦ୍ୱେଧାପଥଂ ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ମତ୍ଥକେ ଅଟ୍ଠାସି। ଭଦ୍ଦାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ନଂ ଆହ – ‘‘ଭଦ୍ଦେ, ତାଦିସିଂ ଇତ୍ଥିଂ ମମ ପଚ୍ଛତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା, ‘ଇମେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱିନା ଭୱିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଅମ୍ହେସୁ ପଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ମହାଜନୋ ଅପାଯପୂରକୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ଇମସ୍ମିଂ ଦ୍ୱେଧାପଥେ ତ୍ୱଂ ଏକଂ ଗଣ୍ହ, ଅହଂ ଏକେନ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଆମ, ଅଯ୍ୟ, ପବ୍ବଜିତାନଂ ମାତୁଗାମୋ ନାମ ମଲଂ, ‘ପବ୍ବଜିତ୍ୱାପି ୱିନା ନ ଭୱନ୍ତୀ’ତି ଅମ୍ହାକଂ ଦୋସଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ତୁମ୍ହେ ଏକଂ ମଗ୍ଗଂ ଗଣ୍ହଥ, ୱିନା ଭୱିସ୍ସାମା’’ତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଠାନେସୁ ପଞ୍ଚପତିଟ୍ଠିତେନ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଦସନଖସମୋଧାନସମୁଜ୍ଜଲଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ, ‘‘ସତସହସ୍ସକପ୍ପପ୍ପମାଣେ ଅଦ୍ଧାନେ କତୋ ମିତ୍ତସନ୍ଥୱୋ ଅଜ୍ଜ ଭିଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା, ‘‘ତୁମ୍ହେ ଦକ୍ଖିଣଜାତିକା ନାମ, ତୁମ୍ହାକଂ ଦକ୍ଖିଣମଗ୍ଗୋ ୱଟ୍ଟତି, ମଯଂ ମାତୁଗାମା ନାମ ୱାମଜାତିକା, ଅମ୍ହାକଂ ୱାମମଗ୍ଗୋ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନା। ତେସଂ ଦ୍ୱେଧାଭୂତକାଲେ ଅଯଂ ମହାପଥୱୀ ‘‘ଅହଂ ଚକ୍କୱାଳଗିରିସିନେରୁପବ୍ବତେ ଧାରେତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତୀପି ତୁମ୍ହାକଂ ଗୁଣେ ଧାରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୀ ୱିଯ ୱିରୱମାନା ଅକମ୍ପି, ଆକାସେ ଅସନିସଦ୍ଦୋ ୱିଯ ପୱତ୍ତି, ଚକ୍କୱାଳପବ୍ବତୋ ଉନ୍ନଦି।

ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱେଳୁୱନମହାୱିହାରେ ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନୋ ପଥୱୀକମ୍ପନସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା, ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ପଥୱୀ କମ୍ପତୀ’’ତି? ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ

‘‘ପିପ୍ପଲିମାଣଓ୍ୱୋ ଚ ଭଦ୍ଦା ଚ କାପିଲାନୀ ମଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ପହାଯ ପବ୍ବଜିତା, ତେସଂ ୱିଯୋଗଟ୍ଠାନେ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଗୁଣବଲେନ ଅଯଂ ପଥୱୀକମ୍ପୋ ଜାତୋ, ମଯାପି ଏତେସଂ ସଙ୍ଗହଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ସଯମେୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ, ଅସୀତିମହାଥେରେସୁ କଞ୍ଚି ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ତିଗାୱୁତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କତ୍ୱା ରାଜଗହସ୍ସ ଚ ନାଳନ୍ଦାଯ ଚ ଅନ୍ତରେ ବହୁପୁତ୍ତକନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖମୂଲେ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ନିସୀଦନ୍ତୋ ପନ ଅଞ୍ଞତରୋ ପଂସୁକୂଲିକୋ ୱିଯ ଅନିସୀଦିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଅସୀତିହତ୍ଥା ଘନବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ଇତି ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପଣ୍ଣଛତ୍ତସକଟଚକ୍କକୂଟାଗାରାଦିପ୍ପମାଣା ବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିପ୍ଫନ୍ଦନ୍ତିଯୋ ୱିଧାୱନ୍ତିଯୋ ଚନ୍ଦିମସହସ୍ସସୂରିଯସହସ୍ସୋଗ୍ଗମନକାଲୋ ୱିଯ କୁରୁମାନା ତଂ ୱନନ୍ତରଂ ଏକୋଭାସଂ ଅକଂସୁ। ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣାନଂ ସିରିଯା ସମୁଜ୍ଜଲିତତାରାଗଣଂ ୱିଯ ଗଗନଂ, ସୁପୁପ୍ଫିତକମଲକୁୱଲଯଂ ୱିଯ ସଲିଲଂ, ୱନନ୍ତରଂ ୱିରୋଚିତ୍ଥ। ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖସ୍ସ ନାମ ଖନ୍ଧୋ ସେତୋ ହୋତି, ପତ୍ତାନି ନୀଲାନି ପକ୍କାନି ରତ୍ତାନି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଦିୱସେ ସତସାଖୋ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ଅହୋସି।

ଇତି ଯା ସା ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା, ‘‘ଇଦାନି ଯଥା ଏସ ପବ୍ବଜିତୋ, ଯଥା ଚ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଂ ପଟିପନ୍ନୋ। ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ଆୱିଭାୱତ୍ଥଂ ଅଭିନୀହାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବିକଥା କଥେତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତା, ସା ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅନ୍ତରା ଚ ରାଜଗହଂ ଅନ୍ତରା ଚ ନାଳନ୍ଦନ୍ତି ରାଜଗହସ୍ସ ଚ ନାଳନ୍ଦାଯ ଚ ଅନ୍ତରେ। ସତ୍ଥାରଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେଯ୍ୟନ୍ତି ସଚେ ଅହଂ ସତ୍ଥାରଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଇମଂଯେୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ। ନ ହି ମେ ଇତୋ ଅଞ୍ଞେନ ସତ୍ଥାରା ଭୱିତୁଂ ସକ୍କାତି। ସୁଗତଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେଯ୍ୟନ୍ତି ସଚେ ଅହଂ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯା ସୁଟ୍ଠୁ ଗତତ୍ତା ସୁଗତଂ ନାମ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଇମଂଯେୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ। ନ ହି ମେ ଇତୋ ଅଞ୍ଞେନ ସୁଗତେନ ଭୱିତୁଂ ସକ୍କାତି। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ୱତାହଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ ଭଗୱନ୍ତମେୱ ପସ୍ସେଯ୍ୟନ୍ତି ସଚେ ଅହଂ ସମ୍ମା ସାମଞ୍ଚ ସଚ୍ଚାନି ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ନାମ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ, ଇମଂଯେୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ପସ୍ସେଯ୍ୟଂ। ନ ହି ମେ ଇତୋ ଅଞ୍ଞେନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଭୱିତୁଂ ସକ୍କାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏୱଂ ଦସ୍ସନେନେୱ ‘‘ଭଗୱତି ‘ଅଯଂ ସତ୍ଥା, ଅଯଂ ସୁଗତୋ, ଅଯଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ନିକ୍କଙ୍ଖୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅହୋସି’’ନ୍ତି ଦୀପେତି। ସତ୍ଥା ମେ, ଭନ୍ତେତି ଇଦଂ କିଞ୍ଚାପି ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଆଗତଂ, ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମିନା ହି ସୋ ‘‘ଏୱଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସାୱକତ୍ତଂ ସାୱେସିଂ, ଆୱୁସୋ’’ତି ଦୀପେତି।

ଅଜାନଞ୍ଞେୱାତି ଅଜାନମାନୋୱ। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ମୁଦ୍ଧାପି ତସ୍ସ ୱିପତେଯ୍ୟାତି ଯସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ‘‘ଅଜାନଂଯେୱ ଜାନାମୀ’’ତି ପଟିଞ୍ଞସ୍ସ ବାହିରକସ୍ସ ସତ୍ଥୁନୋ ଏୱଂ ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାଗତୋ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ସାୱକୋ ଏୱରୂପଂ ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ କରେଯ୍ୟ, ତସ୍ସ ୱଣ୍ଟଛିନ୍ନତାଲପକ୍କଂ ୱିଯ ଗୀୱତୋ ମୁଦ୍ଧାପି ୱିପତେଯ୍ୟ, ସତ୍ତଧା ପନ ଫଲେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। କିଂ ୱା ଏତେନ, ସଚେ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ ଇମିନା ଚିତ୍ତପ୍ପସାଦେନ ଇମଂ ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ମହାସମୁଦ୍ଦସ୍ସ କରେଯ୍ୟ, ତତ୍ତକପାଲେ ପକ୍ଖିତ୍ତଉଦକବିନ୍ଦୁ ୱିଯ ୱିଲଯଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ସଚେ ଚକ୍କୱାଳସ୍ସ କରେଯ୍ୟ, ଥୁସମୁଟ୍ଠି ୱିଯ ୱିକିରେଯ୍ୟ। ସଚେ ସିନେରୁପବ୍ବତସ୍ସ କରେଯ୍ୟ, କାକତୁଣ୍ଡେନ ପହଟପିଟ୍ଠମୁଟ୍ଠି ୱିଯ ୱିଦ୍ଧଂସେଯ୍ୟ । ସଚେ ମହାପଥୱିଯା କରେଯ୍ୟ, ୱାତାହତଭସ୍ମପୁଞ୍ଜୋ ୱିଯ ୱିକିରେଯ୍ୟ। ଏୱରୂପୋପି ପନ ଥେରସ୍ସ ନିପଚ୍ଚାକାରୋ ସତ୍ଥୁ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣେ ପାଦପିଟ୍ଠେ ଲୋମମତ୍ତମ୍ପି ୱିକୋପେତୁଂ ନାସକ୍ଖି। ତିଟ୍ଠତୁ ଚ ମହାକସ୍ସପୋ, ମହାକସ୍ସପସଦିସାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସହସ୍ସମ୍ପି ସତସହସ୍ସମ୍ପି ନିପଚ୍ଚାକାରଦସ୍ସନେନ ନେୱ ଦସବଲସ୍ସ ପାଦପିଟ୍ଠେ ଲୋମମତ୍ତମ୍ପି ୱିକୋପେତୁଂ ପଂସୁକୂଲଚୀୱରେ ୱା ଅଂସୁମତ୍ତମ୍ପି ଚାଲେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱୋ ହି ସତ୍ଥା।

ତସ୍ମାତିହ ତେ କସ୍ସପାତି ଯସ୍ମା ଅହଂ ଜାନନ୍ତୋ ଏୱ ‘‘ଜାନାମୀ’’ତି, ପସ୍ସନ୍ତୋ ଏୱ ଚ ‘‘ପସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦାମି, ତସ୍ମା, କସ୍ସପ, ତଯା ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତିବ୍ବନ୍ତି ବହଲଂ ମହନ୍ତଂ। ହିରୋତ୍ତପ୍ପନ୍ତି ହିରୀ ଚ ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ। ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ପଠମତରମେୱ ଉପଟ୍ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଯୋ ହି ଥେରାଦୀସୁ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମତି ଥେରାଦଯୋପି ତଂ ସହିରିକା ସଓତ୍ତପ୍ପା ଚ ହୁତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମନ୍ତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଆନିସଂସୋ। କୁସଲୂପସଂହିତନ୍ତି କୁସଲସନ୍ନିସ୍ସିତଂ। ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ତାନଂ ତେନ ଧମ୍ମେନ ଅଟ୍ଟିକଂ କତ୍ୱା, ତଂ ୱା ଧମ୍ମଂ ‘‘ଏସ ମଯ୍ହଂ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା। ମନସି କତ୍ୱାତି ଚିତ୍ତେ ଠପେତ୍ୱା। ସବ୍ବଚେତସା ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱାତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଥୋକମ୍ପି ବହି ଗନ୍ତୁଂ ଅଦେନ୍ତୋ ସବ୍ବେନ ସମନ୍ନାହାରଚିତ୍ତେନ ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା। ଓହିତସୋତୋତି ଠପିତସୋତୋ, ଞାଣସୋତଞ୍ଚ ପସାଦସୋତଞ୍ଚ ଓଦହିତ୍ୱା ମଯା ଦେସିତଂ ଧମ୍ମଂ ସକ୍କଚ୍ଚମେୱ ସୁଣିସ୍ସାମୀତି ଏୱଞ୍ହି ତେ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ସାତସହଗତା ଚ ମେ କାଯଗତାସତୀତି ଅସୁଭେସୁ ଚେୱ ଆନାପାନେ ଚ ପଠମଜ୍ଝାନୱସେନ ସୁଖସମ୍ପଯୁତ୍ତା କାଯଗତାସତି। ଯୋ ଚ ପନାଯଂ ତିୱିଧୋ ଓୱାଦୋ, ଥେରସ୍ସ ଅଯମେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଚ ଉପସମ୍ପଦା ଚ ଅହୋସି।

ସରଣୋତି ସକିଲେସୋ ସୈଣୋ ହୁତ୍ୱା। ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡଂ ଭୁଞ୍ଜିନ୍ତି ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟଂ ଭୁଞ୍ଜିଂ। ଚତ୍ତାରୋ ହି ପରିଭୋଗା ଥେୟ୍ୟପରିଭୋଗୋ ଇଣପରିଭୋଗୋ ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗୋ ସାମିପରିଭୋଗୋତି। ତତ୍ଥ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସାପି ପରିଭୋଗୋ ଥେୟ୍ୟପରିଭୋଗୋ ନାମ। କସ୍ମା?

ଚତୁସୁ ପଚ୍ଚଯେସୁ ଅନିସ୍ସରତାଯ। ସୀଲୱତୋ ଅପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ ଇଣପରିଭୋଗୋ ନାମ। ସତ୍ତନ୍ନଂ ସେଖାନଂ ପରିଭୋଗୋ ଦାଯଜ୍ଜପରିଭୋଗୋ ନାମ। ଖୀଣାସୱସ୍ସ ପରିଭୋଗୋ ସାମିପରିଭୋଗୋ ନାମ। ଇତି ଖୀଣାସୱୋୱ ସାମୀ ହୁତ୍ୱା ଅନଣୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତି। ଥେରୋ ଅତ୍ତନା ପୁଥୁଜ୍ଜନେନ ହୁତ୍ୱା ପରିଭୁତ୍ତପରିଭୋଗଂ ଇଣପରିଭୋଗଂଯେୱ କରୋନ୍ତୋ ଏୱମାହ। ଅଟ୍ଠମିଯା ଅଞ୍ଞା ଉଦପାଦୀତି ଅଟ୍ଠମେ ଦିୱସେ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି।

ଅଥ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମାତି ମଗ୍ଗତୋ ଓକ୍କମନଂ ପଠମତରଂ ତଂଦିୱସେଯେୱ ଅହୋସି, ଅରହତ୍ତାଧିଗମୋ ପଚ୍ଛା। ଦେସନାୱାରସ୍ସ ପନ ଏୱଂ ଆଗତତ୍ତା ଅରହତ୍ତାଧିଗମୋ ପଠମଂ ଦୀପିତୋ। କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ମଗ୍ଗା ଓକ୍କନ୍ତୋତି? ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି ‘‘ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଜାତିଆରଞ୍ଞିକଂ ଜାତିପଂସୁକୂଲିକଂ ଜାତିଏକାସନିକଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ତସ୍ମା ଓକ୍କମି।

ମୁଦୁକା ଖୋ ତ୍ୟାଯନ୍ତି ମୁଦୁକା ଖୋ ତେ ଅଯଂ। ଇମଞ୍ଚ ପନ ୱାଚଂ ଭଗୱା ତଂ ଚୀୱରଂ ପଦୁମପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣେନ ପାଣିନା ଅନ୍ତନ୍ତେନ ପରାମସନ୍ତୋ ଆହ। କସ୍ମା ଏୱମାହାତି? ଥେରେନ ସହ ଚୀୱରଂ ପରିୱତ୍ତେତୁକାମତାଯ। କସ୍ମା ପରିୱତ୍ତେତୁକାମୋ ଜାତୋତି? ଥେରଂ ଅତ୍ତନୋ ଠାନେ ଠପେତୁକାମତାଯ। ଥେରୋ ପନ ଯସ୍ମା ଚୀୱରସ୍ସ ୱା ପତ୍ତସ୍ସ ୱା ୱଣ୍ଣେ କଥିତେ ‘‘ଇମଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତିୱଚନଂ ଚାରିତ୍ତମେୱ, ତସ୍ମା ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା’’ତି ଆହ। ଧାରେସ୍ସସି ପନ ମେ ତ୍ୱଂ, କସ୍ସପ, ସାଣାନି ପଂସୁକୂଲାନି ନିବ୍ବସନାନୀତି, କସ୍ସପ, ତ୍ୱଂ ଇମାନି ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣାନି ପଂସୁକୂଲାନି ପାରୁପିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀତି ୱଦତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ନ କାଯବଲଂ ସନ୍ଧାଯ, ପଟିପତ୍ତିପୂରଣଂ ପନ ସନ୍ଧାଯ ଏୱମାହ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଅହଂ ଇମଂ ଚୀୱରଂ ପୁଣ୍ଣଂ ନାମ ଦାସିଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ଆମକସୁସାନେ ଛଡ୍ଡିତଂ ତଂ ସୁସାନଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତୁମ୍ବମତ୍ତେହି ପାଣକେହି ସମ୍ପରିକିଣ୍ଣଂ ତେ ପାଣକେ ୱିଧୁନିତ୍ୱା ମହାଅରିଯୱଂସେ ଠତ୍ୱା ଅଗ୍ଗହେସିଂ, ତସ୍ସ ମେ ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଗହିତଦିୱସେ ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳେ ମହାପଥୱୀ ମହାୱିରୱଂ ୱିରୱମାନା କମ୍ପିତ୍ଥ, ଆକାସୋ ତଟତଟାଯି, ଚକ୍କୱାଳଦେୱତା ସାଧୁକାରମଦଂସୁ, ‘‘ଇମଂ ଚୀୱରଂ ଗଣ୍ହନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଜାତିପଂସୁକୂଲିକେନ ଜାତିଆରଞ୍ଞିକେନ ଜାତିଏକାସନିକେନ ଜାତିସପଦାନଚାରିକେନ ଭୱିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତ୍ୱଂ ଇମସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ କାତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସସୀ’’ତି। ଥେରୋପି ଅତ୍ତନା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ହତ୍ଥୀନଂ ବଲଂ ଧାରେତି, ସୋ ତଂ ଅତକ୍କଯିତ୍ୱା ‘‘ଅହମେତଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ’’ତି ଉସ୍ସାହେନ ସୁଗତଚୀୱରସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ କାତୁକାମୋ ‘‘ଧାରେସ୍ସାମହଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ପଟିପଜ୍ଜିନ୍ତି ପଟିପନୋସ୍ମି। ଏୱଂ ପନ ଚୀୱରପରିୱତ୍ତନଂ କତ୍ୱା ଚ ଥେରେନ ପାରୁତଚୀୱରଂ ଭଗୱା ପାରୁପି, ସତ୍ଥୁ ଚୀୱରଂ ଥେରୋ। ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ମହାପଥୱୀ ଉଦକପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଉନ୍ନଦନ୍ତୀ କମ୍ପିତ୍ଥ।

ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତୋତିଆଦୀସୁ ଥେରୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଅରିଯାଯ ଜାତିଯା ଜାତୋତି ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତୋ। ଉରେନ ୱସିତ୍ୱା ମୁଖତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଓୱାଦୱସେନ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଚେୱ ଉପସମ୍ପଦାଯ ଚ ପତିଟ୍ଠିତତ୍ତା ଓରସୋ ମୁଖତୋ ଜାତୋ। ଓୱାଦଧମ୍ମତୋ ଜାତତ୍ତା ଓୱାଦଧମ୍ମେନ ଚ ନିମ୍ମିତତ୍ତା ଧମ୍ମଜୋ ଧମ୍ମନିମ୍ମିତୋ। ଓୱାଦଧମ୍ମଦାଯାଦଂ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମଦାଯାଦମେୱ ୱା ଅରହତୀତି ଧମ୍ମଦାଯାଦୋ। ପଟିଗ୍ଗହିତାନି ସାଣାନି ପଂସୁକୂଲାନୀତି ସତ୍ଥାରା ପାରୁତଂ ପଂସୁକୂଲଚୀୱରଂ ପାରୁପନତ୍ଥାଯ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ।

ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟାତି ଯଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ‘‘ଭଗୱତୋ ପୁତ୍ତୋ’’ତିଆଦୀହି ଗୁଣେହି ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ, ମମଂ ତଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ, ଅହଂ ଏୱରୂପୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଥେରେନ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଚ ପରିସୋଧିତା ହୋତି। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଆୱୁସୋ, ଯସ୍ସ ନ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ନ ଆଚରିଯୋ, କିଂ ସୋ ଅନୁପଜ୍ଝାଯୋ ଅନାଚରିଯୋ ନ୍ହାପିତମୁଣ୍ଡକୋ ସଯଂଗହିତକାସାୱୋ ‘‘ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋ’’ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ ଏୱଂ ତିଗାୱୁତଂ ମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ ଲଭତି, ତୀହି ଓୱାଦେହି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ୱା ଉପସମ୍ପଦଂ ୱା ଲଭତି, କାଯେନ କାଯଂ ଚୀୱରପରିୱତ୍ତନଂ ଲଭତି? ପସ୍ସ ଯାୱ ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ୱଚନଂ ଥୁଲ୍ଲନନ୍ଦାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯାତି। ଏୱଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ସୋଧେତ୍ୱା ଇଦାନି ଛହି ଅଭିଞ୍ଞାହି ସୀହନାଦଂ ନଦିତୁଂ ଅହଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ସେସଂ ପୁରିମନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ପରଂମରଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୫। ଦ୍ୱାଦସମେ ତଥାଗତୋତି ସତ୍ତୋ। ନ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ, ଅତ୍ଥସଂହିତନ୍ତି, ଆୱୁସୋ, ଏତଂ ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଅତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସିତଂ ନ ହୋତି। ନାଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକନ୍ତି ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦାପି ନ ହୋତି। ଏତଞ୍ହି, ଆୱୁସୋ, ଅତ୍ଥସଂହିତନ୍ତି, ଆୱୁସୋ, ଏତଂ ଚତୁସଚ୍ଚକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ଥସନ୍ନିସ୍ସିତଂ। ଏତଂ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକନ୍ତି ଏତଂ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଆଦି ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦା। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ସଦ୍ଧମ୍ମପ୍ପତିରୂପକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୬। ତେରସମେ ଅଞ୍ଞାଯ ସଣ୍ଠହିଂସୁତି ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ସଦ୍ଧମ୍ମପତିରୂପକନ୍ତି ଦ୍ୱେ ସଦ୍ଧମ୍ମପତିରୂପକାନି ଅଧିଗମସଦ୍ଧମ୍ମପତିରୂପକଞ୍ଚ ପରିଯତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମପତିରୂପକଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ –

''ଓଭାସେ ଚେୱ ଞାଣେ ଚ, ପୀତିଯା ଚ ୱିକମ୍ପତି;

ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ସୁଖେ ଚେୱ, ଯେହି ଚିତ୍ତଂ ପୱେଧତି।

''ଅଧିମୋକ୍ଖେ ଚ ପଗ୍ଗାହେ, ଉପଟ୍ଠାନେ ଚ କମ୍ପତି;

ଉପେକ୍ଖାୱଜ୍ଜନାଯ ଚେୱ, ଉପେକ୍ଖାଯ ଚ ନିକନ୍ତିଯା।

''ଇମାନି ଦସ ଠାନାନି, ପଞ୍ଞା ଯସ୍ସ ପରିଚିତା;

ଧମ୍ମୁଦ୍ଧଚ୍ଚକୁସଲୋ ହୋତି, ନ ଚ ସମ୍ମୋହ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। (ପଟି। ମ। ୨।୭); –

ଇଦଂ ୱିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସଜାତଂ ଅଧିଗମସଦ୍ଧମ୍ମପତିରୂପକଂ ନାମ। ତିସ୍ସୋ ପନ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଅନାରୁଳ୍ହଂ ଧାତୁକଥା ଆରମ୍ମଣକଥା ଅସୁଭକଥା ଞାଣୱତ୍ଥୁକଥା ୱିଜ୍ଜାକରଣ୍ଡକୋତି ଇମେହି ପଞ୍ଚହି କଥାୱତ୍ଥୂହି ପରିବାହିରଂ ଗୁଳ୍ହୱିନଯଂ ଗୁଳ୍ହୱେସ୍ସନ୍ତରଂ ଗୁଳ୍ହମହୋସଧଂ ୱଣ୍ଣପିଟକଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲପିଟକଂ ରଟ୍ଠପାଲଗଜ୍ଜିତଂ ଆଳୱକଗଜ୍ଜିତଂ ୱେଦଲ୍ଲପିଟକନ୍ତି ଅବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ପରିଯତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମପତିରୂପକଂ ନାମ।

ଜାତରୂପପତିରୂପକନ୍ତି ସୁୱଣ୍ଣରସୱିଧାନଂ ଆରକୂଟମଯଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ଆଭରଣଜାତଂ। ଛଣକାଲେସୁ ହି ମନୁସ୍ସା ''ଆଭରଣଭଣ୍ଡକଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମା''ତି ଆପଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଥ ନେ ଆପଣିକା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି, ''ସଚେ ତୁମ୍ହେ ଆଭରଣତ୍ଥିକା, ଇମାନି ଗଣ୍ହଥ। ଇମାନି ହି ଘନାନି ଚେୱ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତାନି ଚ ଅପ୍ପଗ୍ଘାନି ଚା''ତି। ତେ ତେସଂ ସୁତ୍ୱା, ''କାରଣଂ ଇମେ ୱଦନ୍ତି, ଇମାନି ପିଳନ୍ଧିତ୍ୱା ସକ୍କା ନକ୍ଖତ୍ତଂ କୀଳିତୁଂ, ସୋଭନ୍ତି ଚେୱ ଅପ୍ପଗ୍ଘାନି ଚା''ତି ତାନି ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୁୱଣ୍ଣଭଣ୍ଡଂ ଅୱିକ୍କିଯମାନଂ ନିଦହିତ୍ୱା ଠପେତବ୍ବଂ ହୋତି। ଏୱଂ ତଂ ଜାତରୂପପତିରୂପକେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଅନ୍ତରଧାଯତି ନାମ।

ଅଥ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତୀତି ଅଧିଗମସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ପଟିପତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ପରିଯତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସାତି ତିୱିଧସ୍ସାପି ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ହୋତି। ପଠମବୋଧିଯଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂ ପଟିସମ୍ଭିଦପ୍ପତ୍ତା ଅହେସୁଂ। ଅଥ କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ପଟିସମ୍ଭିଦା ପାପୁଣିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିଂସୁ, ଛଳଭିଞ୍ଞା ଅହେସୁଂ। ତତୋ ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ପାପୁଣିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ପାପୁଣିଂସୁ। ଇଦାନି କାଲେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ପାପୁଣିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଆସୱକ୍ଖଯମତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି। ତମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଅନାଗାମିଫଲଂ, ତମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତା ସକଦାଗାମିଫଲଂ, ତମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତା ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ସୋତାପତ୍ତିଫଲମ୍ପି ପତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ଅଥ ନେସଂ ଯଦା ୱିପସ୍ସନା ଇମେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠା ଆରଦ୍ଧମତ୍ତାୱ ଠସ୍ସତି, ତଦା ଅଧିଗମସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଅନ୍ତରହିତୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସତି।

ପଠମବୋଧିଯଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୂ ଚତୁନ୍ନଂ ପଟିସମ୍ଭିଦାନଂ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରଯିଂସୁ। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ କାଲେ ତଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଛନ୍ନଂ ଅଭିଞ୍ଞାନଂ, ତମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତା ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱିଜ୍ଜାନଂ, ତମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଅରହତ୍ତଫଲମତ୍ତସ୍ସ। ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ପନ କାଲେ ଅରହତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଅନାଗାମିଫଲସ୍ସ ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେସ୍ସନ୍ତି , ତମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତା ସକଦାଗାମିଫଲସ୍ସ, ତମ୍ପି ଅସକ୍କୋନ୍ତା ସୋତାପତ୍ତିଫଲସ୍ସ। ଯଦା ପନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସ୍ସପି ଅନୁଚ୍ଛୱିକଂ ପଟିପଦଂ ପୂରେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ସୀଲପାରିସୁଦ୍ଧିମତ୍ତେୱ ଠସ୍ସନ୍ତି, ତଦା ପଟିପତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଅନ୍ତରହିତୋ ନାମ ଭୱିସ୍ସତି।

ଯାୱ ପନ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ୱତ୍ତତି, ନ ତାୱ ସାସନଂ ଅନ୍ତରହିତନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତିଟ୍ଠନ୍ତୁ ତୀଣି ୱା, ଅଭିଧମ୍ମପିଟକେ ଅନ୍ତରହିତେ ଇତରେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ତିଟ୍ଠନ୍ତେସୁପି ଅନ୍ତରହିତନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ। ଦ୍ୱୀସୁ ଅନ୍ତରହିତେସୁ ୱିନଯପିଟକମତ୍ତେ ଠିତେପି, ତତ୍ରାପି ଖନ୍ଧକପରିୱାରେସୁ ଅନ୍ତରହିତେସୁ ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗମତ୍ତେ, ମହାୱିନଯେ ଅନ୍ତରହିତେ ଦ୍ୱୀସୁ ପାତିମୋକ୍ଖେସୁ ୱତ୍ତମାନେସୁପି ସାସନଂ ଅନନ୍ତରହିତମେୱ। ଯଦା ପନ ଦ୍ୱେ ପାତିମୋକ୍ଖା ଅନ୍ତରଧାଯିସ୍ସନ୍ତି, ଅଥ ପରିଯତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ଭୱିସ୍ସତି। ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରହିତେ ସାସନଂ ଅନ୍ତରହିତଂ ନାମ ହୋତି। ପରିଯତ୍ତିଯା ହି ଅନ୍ତରହିତାଯ ପଟିପତ୍ତି ଅନ୍ତରଧାଯତି, ପଟିପତ୍ତିଯା ଅନ୍ତରହିତାଯ ଅଧିଗମୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି। କିଂ କାରଣା? ଅଯଞ୍ହି ପରିଯତ୍ତି ପଟିପତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, ପଟିପତ୍ତି ଅଧିଗମସ୍ସ। ଇତି ପଟିପତ୍ତିତୋପି ପରିଯତ୍ତିମେୱ ପମାଣଂ।

ନନୁ ଚ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ କପିଲୋ ନାମ ଅନାରାଧକଭିକ୍ଖୁ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ବୀଜନିଂ ଗହେତ୍ୱା ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ‘‘ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ ୱଦନ୍ତା’’ତି ପୁଚ୍ଛି, ଅଥ ତସ୍ସ ଭଯେନ ଯେସମ୍ପି ପାତିମୋକ୍ଖୋ ୱତ୍ତତି, ତେପି ‘‘ମଯଂ ୱତ୍ତାମା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ନ ୱତ୍ତାମା’’ତି ୱଦିଂସୁ, ସୋ ବୀଜନିଂ ଠପେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଗତୋ, ତଦା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସାସନଂ ଓସକ୍କିତନ୍ତି? କିଞ୍ଚାପି ଓସକ୍କିତଂ, ପରିଯତ୍ତି ପନ ଏକନ୍ତେନେୱ ପମାଣଂ। ଯଥା ହି ମହତୋ ତଳାକସ୍ସ ପାଳିଯା ଥିରାଯ ଉଦକଂ ନ ଠସ୍ସତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଉଦକେ ସତି ପଦୁମାଦୀନି ପୁପ୍ଫାନି ନ ପୁପ୍ଫିସ୍ସନ୍ତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଏୱମେୱ ମହାତଳାକସ୍ସ ଥିରପାଳିସଦିସେ ତେପିଟକେ ବୁଦ୍ଧୱଚନେ ସତି ମହାତଳାକେ ଉଦକସଦିସା ପଟିପତ୍ତିପୂରକା କୁଲପୁତ୍ତା ନତ୍ଥୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା, ତେସୁ ସତି ମହାତଳାକେ ପଦୁମାଦୀନି ପୁପ୍ଫାନି ୱିଯ ସୋତାପନ୍ନାଦଯୋ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ନତ୍ଥୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବାତି ଏୱଂ ଏକନ୍ତତୋ ପରିଯତ୍ତିଯେୱ ପମାଣଂ।

ପଥୱୀଧାତୂତି ଦ୍ୱେ ସତସହସ୍ସାନି ଚତ୍ତାରି ଚ ନହୁତାନି ବହଲା ମହାପଥୱୀ। ଆପୋଧାତୂତି ପଥୱିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ସୁଭକିଣ୍ହବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଉଗ୍ଗତଂ କପ୍ପୱିନାସକଂ ଉଦକଂ। ତେଜୋଧାତୂତି ପଥୱିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଆଭସ୍ସରବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଉଗ୍ଗତୋ କପ୍ପୱିନାସକୋ ଅଗ୍ଗି। ୱାଯୋଧାତୂତି ପଥୱିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ୱେହପ୍ଫଲବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଉଗ୍ଗତୋ କପ୍ପୱିନାସକୋ ୱାଯୁ। ଏତେସୁ ହି ଏକଧମ୍ମୋପି ସତ୍ଥୁ ସାସନଂ ଅନ୍ତରଧାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଇଧେୱ ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଲୋହତୋ ଲୋହଖାଦକଂ ମଲଂ ୱିଯ ଇମସ୍ମିଂ ମଯ୍ହଂଯେୱ ସାସନେ ତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ମୋଘପୁରିସାତି ତୁଚ୍ଛପୁରିସା।

ଆଦିକେନେୱ ଓପିଲୱତୀତି ଏତ୍ଥ ଆଦିକେନାତି ଆଦାନେନ ଗହଣେନ। ଓପିଲୱତୀତି ନିମୁଜ୍ଜତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଯଥା ଉଦକଚରା ନାୱା ଭଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ ନିମୁଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ପରିଯତ୍ତିଆଦୀନଂ ପୂରଣେନ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଂ ନ ହୋତି। ପରିଯତ୍ତିଯା ହି ହାଯମାନାଯ ପଟିପତ୍ତି ହାଯତି, ପଟିପତ୍ତିଯା ହାଯମାନାଯ ଅଧିଗମୋ ହାଯତି। ପରିଯତ୍ତିଯା ପୂରଯମାନାଯ ପରିଯତ୍ତିଧରା ପୁଗ୍ଗଲା ପଟିପତ୍ତିଂ ପୂରେନ୍ତି, ପଟିପତ୍ତିପୂରକା ଅଧିଗମଂ ପୂରେନ୍ତି। ଇତି ନୱଚନ୍ଦୋ ୱିଯ ପରିଯତ୍ତିଯାଦୀସୁ ୱଡ୍ଢମାନାସୁ ମଯ୍ହଂ ସାସନଂ ୱଡ୍ଢତି ଯେୱାତି ଦସ୍ସେତି।

ଇଦାନି ଯେହି ଧମ୍ମେହି ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନଞ୍ଚେୱ ଠିତି ଚ ହୋତି, ତେ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ଖୋତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଓକ୍କମନୀଯାତି ଅୱକ୍କମନୀଯା, ହେଟ୍ଠାଗମନୀଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ସତ୍ଥରି ଅଗାରୱାତିଆଦୀସୁ ଅଗାରୱାତି ଗାରୱରହିତା। ଅପ୍ପତିସ୍ସାତି ଅପ୍ପତିସ୍ସଯା ଅନୀଚୱୁତ୍ତିକା। ତତ୍ଥ ଯୋ ଚେତିଯଙ୍ଗଣଂ ଆରୋହନ୍ତୋ ଛତ୍ତଂ ଧାରେତି, ଉପାହନଂ ଧାରେତି, ଅଞ୍ଞତୋ ଓଲୋକେତ୍ୱା କଥଂ କଥେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ସତ୍ଥରି ଅଗାରୱୋ ନାମ।

ଯୋ ଧମ୍ମସ୍ସୱନସ୍ସ କାଲେ ସଙ୍ଘୁଟ୍ଠେ ଦହରସାମଣେରେହି ପରିୱାରିତୋ ନିସୀଦତି, ଅଞ୍ଞାନି ୱା ନୱକମ୍ମାଦୀନି କରୋତି, ଧମ୍ମସ୍ସୱନଗ୍ଗେ ନିସିନ୍ନୋ ନିଦ୍ଦାଯତି, ୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା ଅଞ୍ଞଂ କଥେନ୍ତୋ ନିସୀଦତି, ଅଯଂ ଧମ୍ମେ ଅଗାରୱୋ ନାମ।

ଯୋ ଥେରୁପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦତି, ହତ୍ଥପଲ୍ଲତ୍ଥିକଂ ଦୁସ୍ସପଲ୍ଲତ୍ଥିକଂ କରୋତି, ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପନ ହତ୍ଥପାଦକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ କରୋତି, ୱୁଡ୍ଢାନଂ ସନ୍ତିକେ ଅନଜ୍ଝିଟ୍ଠୋ କଥେତି, ଅଯଂ ସଙ୍ଘେ ଅଗାରୱୋ ନାମ।

ତିସ୍ସୋ ପନ ସିକ୍ଖା ଅପୂରେନ୍ତୋୱ ସିକ୍ଖାଯ ଅଗାରୱୋ ନାମ ହୋତି। ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ଅନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ତାସଂ ୱା ପନ ନିବ୍ବତ୍ତନତ୍ଥାଯ ପଯୋଗଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଗାରୱୋ ନାମ। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ ୱୁତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋତି। ତେରସମଂ।

କସ୍ସପସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୬। ଲାଭସକ୍କାରସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଦାରୁଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୬। ଲାଭସକ୍କାରସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ଦାରୁଣୋତି ଥଦ୍ଧୋ। ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋତି ଏତ୍ଥ ଲାଭୋ ନାମ ଚତୁପଚ୍ଚଯଲାଭୋ। ସକ୍କାରୋତି ତେସଂଯେୱ ସୁକତାନଂ ସୁସଙ୍ଖତାନଂ ଲାଭୋ। ସିଲୋକୋତି ୱଣ୍ଣଘୋସୋ। କଟୁକୋତି ତିଖିଣୋ। ଫରୁସୋତି ଖରୋ। ଅନ୍ତରାଯିକୋତି ଅନ୍ତରାଯକରୋ। ପଠମଂ।

୨। ବଳିସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୮। ଦୁତିଯେ ବାଳିସିକୋତି ବଳିସଂ ଗହେତ୍ୱା ଚରମାନୋ ମଚ୍ଛଘାତକୋ। ଆମିସଗତନ୍ତି ଆମିସମକ୍ଖିତଂ। ଆମିସଚକ୍ଖୂତି ଆମିସେ ଚକ୍ଖୁ ଦସ୍ସନଂ ଅସ୍ସାତି ଆମିସଚକ୍ଖୁ। ଗିଲବଳିସୋତି ଗିଲିତବଳିସୋ। ଅନଯଂ ଆପନ୍ନୋତି ଦୁକ୍ଖଂ ପତ୍ତୋ। ବ୍ୟସନଂ ଆପନ୍ନୋତି ୱିନାସଂ ପତ୍ତୋ। ଯଥାକାମକରଣୀଯୋତି ଯଥାକାମେନ ଯଥାରୁଚିଯା ଯଥେୱ ନଂ ବାଳିସିକୋ ଇଚ୍ଛତି, ତଥେୱସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାକାମକରଣୀଯୋ ପାପିମତୋତି ଯଥା କିଲେସମାରସ୍ସ କାମୋ, ଏୱଂ କତ୍ତବ୍ବୋ, ନିରଯଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା ପେତ୍ତିୱିସଯଂ ୱା ପାପେତବ୍ବୋ। ଦୁତିଯଂ।

୩-୪। କୁମ୍ମସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୫୯-୧୬୦। ତତିଯେ ମହାକୁମ୍ମକୁଲନ୍ତି ମହନ୍ତଂ ଅଟ୍ଟିକଚ୍ଛପକୁଲଂ। ଅଗମାସୀତି ‘‘ଏତ୍ଥ ଅଦ୍ଧା କିଞ୍ଚି ଖାଦିତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ତଂ ମଚ୍ଛରାଯନ୍ତୋ ମଂ ଏସ ନିୱାରେତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଅଗମାସି। ପପତାଯାତି ପପତା ୱୁଚ୍ଚତି ଦୀଘରଜ୍ଜୁକବଦ୍ଧୋ ଅଯକନ୍ତକୋସକେ ଦଣ୍ଡକଂ ପୱେସେତ୍ୱା ଗହିତୋ କଣ୍ଣିକସଲ୍ଲସଣ୍ଠାନୋ, ଅଯକଣ୍ଟକୋ, ଯସ୍ମିଂ ୱେଗେନ ପତିତ୍ୱା କଟାହେ ଲଗ୍ଗମତ୍ତେ ଦଣ୍ଡକୋ ନିକ୍ଖମତି, ରଜ୍ଜୁକୋ ଏକାବଦ୍ଧୋ ଗଚ୍ଛତେୱ। ସୋ କୁମ୍ମୋତି ସୋ ୱିଦ୍ଧକୁମ୍ମୋ। ଯେନ ସୋ କୁମ୍ମୋତି ଉଦକସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ସାସଙ୍କଟ୍ଠାନଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଯେନ ସୋ ଅତ୍ଥକାମୋ କୁମ୍ମୋ। ନ ଦାନି ତ୍ୱଂ ଅମ୍ହାକନ୍ତି ଇଦାନି ତ୍ୱଂ ଅମିତ୍ତହତ୍ଥଂ ଗତୋ, ନ ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସଲ୍ଲପନ୍ତାନଂଯେୱ ଚ ନେସଂ ନାୱାଯ ଠିତୋ ଲୁଦ୍ଦୋ ରଜ୍ଜୁକଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା କୁମ୍ମଂ ଗହେତ୍ୱା ଯଥାକାମଂ ଅକାସି। ସେସମେତ୍ଥ ଇତୋ ଅନନ୍ତରସୁତ୍ତେ ଚ ଉତ୍ତାନମେୱ। ତତିଯଚତୁତ୍ଥାନି।

୫। ମୀଳ୍ହକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୧। ପଞ୍ଚମେ ମୀଳ୍ହକାତି ଗୂଥପାଣକା। ଗୂଥାଦୀତି ଗୂଥଭକ୍ଖା। ଗୂଥପୂରାତି ଅନ୍ତୋ ଗୂଥେନ ଭରିତା। ପୁଣ୍ଣା ଗୂଥସ୍ସାତି ଇଦଂ ପୁରିମସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥଦୀପନଂ। ଅତିମଞ୍ଞେଯ୍ଯାତି ପଚ୍ଛିମପାଦେ ଭୂମିଯଂ ଠପେତ୍ୱା ପୁରିମପାଦେ ଗୂଥସ୍ସ ଉପରି ଆରୋପେତ୍ୱା ଠିତା ‘‘ଅହମ୍ହି ଗୂଥାଦୀ’’ତି ଭଣନ୍ତୀ ଅତିମଞ୍ଞେଯ୍ଯ। ପିଣ୍ଡପାତୋ ଚସ୍ସ ପୂରୋତି ଅପରୋପିସ୍ସ ପତ୍ତପୂରୋ ପଣୀତପିଣ୍ଡପାତୋ ଭୱେଯ୍ଯ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅସନିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୨। ଛଟ୍ଠେ କଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସନିୱିଚକ୍କନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, କଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ମତ୍ଥକେ ପତିତ୍ୱା ମଦ୍ଦମାନଂ ସୁକ୍ଖାସନିଚକ୍କଂ ଆଗଚ୍ଛତୁ । ଅପ୍ପତ୍ତମାନସନ୍ତି ଅନଧିଗତାରହତ୍ତଂ। ଇତି ଭଗୱା ନ ସତ୍ତାନଂ ଦୁକ୍ଖକାମତାଯ, ଆଦୀନୱଂ ପନ ଦସ୍ସେତୁଂ ଏୱମାହ। ଅସନିଚକ୍କଞ୍ହି ମତ୍ଥକେ ପତିତଂ ଏକମେୱ ଅତ୍ତଭାୱଂ ନାସେତି, ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକେନ ପରିଯାଦିଣ୍ଣଚିତ୍ତୋ ନିରଯାଦୀସୁ ଅନନ୍ତଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭୋତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦିଦ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୩। ସତ୍ତମେ ଦିଦ୍ଧଗତେନାତି ଗତଦିଦ୍ଧେନ। ୱିସଲ୍ଲେନାତି ୱିସମକ୍ଖିତେନ। ସଲ୍ଲେନାତି ସତ୍ତିଯା। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସିଙ୍ଗାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୪। ଅଟ୍ଠମେ ସିଙ୍ଗାଲୋତି ଜରସିଙ୍ଗାଲୋ। ଯଥା ହି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋପି କାୟୋ ପୂତିକାୟୋ ତ୍ୱେୱ, ତଂଖଣଂ ଗଳିତମ୍ପି ଚ ମୁତ୍ତଂ ପୂତିମୁତ୍ତନ୍ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ତଦହୁଜାତୋପି ସିଙ୍ଗାଲୋ ଜରସିଙ୍ଗାଲୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଉକ୍କଣ୍ଣକେନ ନାମାତି ଏୱଂନାମକେନ ରୋଗେନ। ସୋ କିର ସୀତକାଲେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ସକଲସରୀରତୋ ଲୋମାନି ପତନ୍ତି, ସକଲସରୀରଂ ନିଲ୍ଲୋମଂ ହୁତ୍ୱା, ସମନ୍ତତୋ ଫୁଟତି, ୱାତବ୍ଭାହତା ୱଣା ରୁଜ୍ଜନ୍ତି। ଯଥା ଉମ୍ମତ୍ତକସୁନଖେନ ଦଟ୍ଠୋ ପୁରିସୋ ଅନୱଟ୍ଠିତୋୱ ଭମତି, ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଭମିତବ୍ବୋ ହୋତି, ଅସୁକଟ୍ଠାନେ ସୋତ୍ଥି ଭୱିସ୍ସତୀତି ନ ପଞ୍ଞାୟତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱେରମ୍ଭସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୫। ନୱମେ ୱେରମ୍ଭୱାତାତି ଏୱଂନାମକା ମହାୱାତା। କୀଦିସେ ପନ ଠାନେ ତେ ୱାତା ୱାୟନ୍ତୀତି? ଯତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ଦୀପା ଉପ୍ପଲିନିପତ୍ତମତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି। ଯୋ ପକ୍ଖୀ ଗଚ୍ଛତୀତି ନୱୱୁଟ୍ଠେ ଦେୱେ ୱିରୱନ୍ତୋ ୱାତସକୁଣୋ ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅରକ୍ଖିତେନେୱ କାୟେନାତିଆଦୀସୁ ହତ୍ଥପାଦେ କୀଳାପେନ୍ତୋ ଖନ୍ଧଟ୍ଠିଂ ୱା ନାମେନ୍ତୋ କାୟଂ ନ ରକ୍ଖତି ନାମ, ନାନାୱିଧଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ୱାଚଂ ନ ରକ୍ଖତି ନାମ, କାମୱିତକ୍କାଦୟୋ ୱିତକ୍କେନ୍ତୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ରକ୍ଖତି ନାମ। ଅନୁପଟ୍ଠିତାୟ ସତିଯାତି କାୟଗତାସତିଂ ଅନୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ନୱମଂ।

୧୦। ସଗାଥକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୬। ଦସମେ ଅସକ୍କାରେନ ଚୂଭୟନ୍ତି ଅସକ୍କାରେନ ଚ ଉଭୟେନ। ସମାଧୀତି ଅରହତ୍ତଫଲସମାଧି। ସୋ ହି ତେନ ନ ୱିକମ୍ପତି। ଅପ୍ପମାଣୱିହାରିନୋତି ଅପ୍ପମାଣେନ ଫଲସମାଧିନା ୱିହରନ୍ତସ୍ସ। ସାତତିକନ୍ତି ସତତକାରିଂ। ସୁଖୁମଂଦିଟ୍ଠିୱିପସ୍ସକନ୍ତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଦିଟ୍ଠିୟା ସୁଖୁମଦିଟ୍ଠିଫଲସମାପତ୍ତିଅତ୍ଥାୟ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଆଗତତ୍ତା ୱିପସ୍ସକଂ। ଉପାଦାନକ୍ଖୟାରାମନ୍ତି ଉପାଦାନକ୍ଖୟସଙ୍ଖାତେ ନିବ୍ବାନେ ରତଂ। ଆହୁ ସପ୍ପୁରିସୋ ଇତୀତି ସପ୍ପୁରିସୋତି କଥେନ୍ତୀତି। ଦସମଂ।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୨। ଦୁତିୟୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ସୁୱଣ୍ଣପାତିସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୬୭-୧୬୮। ଦୁତିୟୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସନ୍ତି ଅପ୍ପମତ୍ତକେନପି କାରଣେନ ସମ୍ପଜାନମେୱ ମୁସା ଭାସନ୍ତଂ। ''ସୀଲଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ''ତି ସଂୱିହିତଭିକ୍ଖୁଂ ସିନେରୁମତ୍ତୋପି ପଚ୍ଚୟରାସି ଚାଲେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଯଦା ପନ ସୀଲଂ ପହାୟ ସକ୍କାରନିସ୍ସିତୋ ହୋତି, ତଦା କୁଣ୍ଡକମୁଟ୍ଠିହେତୁପି ମୁସା ଭାସତି, ଅଜ୍ଝଞ୍ଞଂ ୱା ଅକିଚ୍ଚଂ କରୋତି। ଦୁତିୟଂ ଉତ୍ତାନମେୱାତି। ପଠମଦୁତିୟାନି।

୩-୧୦। ସୁୱଣ୍ଣନିକ୍ଖସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୬୯। ତତିୟାଦୀସୁ ସୁୱଣ୍ଣନିକ୍ଖସ୍ସାତି ଏକସ୍ସ କଞ୍ଚନନିକ୍ଖସ୍ସ। ସିଙ୍ଗୀନିକ୍ଖସ୍ସାତି ସିଙ୍ଗୀସୁୱଣ୍ଣନିକ୍ଖସ୍ସ। ପଥୱିୟାତି ଚକ୍କୱାଳବ୍ଭନ୍ତରାୟ ମହାପଥୱିୟା। ଆମିସକିଞ୍ଚିକ୍ଖହେତୂତି କସ୍ସଚିଦେୱ ଆମିସସ୍ସ ହେତୁ ଅନ୍ତମସୋ କୁଣ୍ଡକମୁଟ୍ଠିନୋପି। ଜୀୱିତହେତୂତି ଅଟୱିୟଂ ଚୋରେହି ଗହେତ୍ୱା ଜୀୱିତେ ୱୋରୋପିୟମାନେ ତସ୍ସପି ହେତୁ। ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିୟାତି ଜନପଦେ ଉତ୍ତମିତ୍ଥିୟା। ତତିୟାଦୀନି।

ଦୁତିୟୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୩। ତତିୟୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ମାତୁଗାମସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୭୦-୧୭୧। ତତିଯଵଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ନ ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମାତୁଗାମୋତି ନ ତସ୍ସ ରହୋ ଏକକସ୍ସ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ତେନ ଧମ୍ମେନ ଅଦ୍ଧିକୋପି ମାତୁଗାମୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଯସ୍ସ ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାତୁଂ ସକ୍କୋତୀତି, ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯଂ ଉତ୍ତାନମେଵାତି। ପଠମଦୁତିଯାନି।

୩-୬। ଏକପୁତ୍ତକସୁତ୍ତାଦିଵଣ୍ଣନା

୧୭୨-୧୭୫। ତତିଯେ ସଦ୍ଧାତି ସୋତାପନ୍ନା। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେଵ। ତଥା ଚତୁତ୍ଥେ ପଞ୍ଚମେ ଛଟ୍ଠେ ଚ। ତତିଯାଦୀନି।

୭। ତତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୭୬। ସତ୍ତମେ ସମୁଦଯନ୍ତିଆଦୀସୁ ସହ ପୁବ୍ବକମ୍ମେନ ଅତ୍ତଭାଵୋ କୋଲପୁତ୍ତିଯଂ ଵଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତା କଲ୍ଯାଣଵାକ୍କରଣତା ଧୁତଗୁଣାଵୀକରଣଂ ଚୀଵରଧାରଣଂ ପରିଵାରସମ୍ପତ୍ତୀତି ଏଵମାଦି ଲାଭସକ୍କାରସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ନାମ, ତଂ ସମୁଦଯସଚ୍ଚଵସେନ ନପ୍ପଜାନାତି, ନିରୋଧୋ ଚ ପଟିପଦା ଚ ନିରୋଧସଚ୍ଚମଗ୍ଗସଚ୍ଚଵସେନେଵ ଵେଦିତବ୍ବା। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଛଵିସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୭୭। ଅଟ୍ଠମେ ଯସ୍ମା ଲାଭସକ୍କାରସିଲୋକୋ ନରକାଦୀସୁ, ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତୋ ସକଲମ୍ପି ଇମଂ ଅତ୍ତଭାଵଂ ନାସେତି, ଇଧାପି ମରଣମ୍ପି ମରଣମତ୍ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଆଵହତି, ତସ୍ମା ଛଵିଂ ଛିନ୍ଦତୀତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ରଜ୍ଜୁସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୭୮। ନଵମେ ଵାଳରଜ୍ଜୁଯାତି ସୁତ୍ତାଦିମଯା ରଜ୍ଜୁ ମୁଦୁକା ହୋତି ଵାଳରଜ୍ଜୁ ଖରା ଫରୁସା, ତସ୍ମା ଅଯମେଵ ଗହିତା। ନଵମଂ।

୧୦। ଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୭୯। ଦସମେ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖଵିହାରାତି ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖଵିହାରା। ତେସାହମସ୍ସାତି ତେସଂ ଅହଂ ଅସ୍ସ । ଖୀଣାସଵୋ ହି ଲାଭୀ ପୁଞ୍ଞସମ୍ପନ୍ନୋ ଯାଗୁଖଜ୍ଜକାଦୀନି ଗହେତ୍ଵା ଆଗତାଗତାନଂ ଅନୁମୋଦନଂ କରୋନ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ପଞ୍ହଂ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ଵା ନିସୀଦିତୁଂ ଓକାସଂ ନ ଲଭତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତନ୍ତି। ଦସମଂ।

ତତିଯୋ ଵଗ୍ଗୋ।

୪। ଚତୁତ୍ଥଵଗ୍ଗୋ

୧-୪। ଭିନ୍ଦିସୁତ୍ତାଦିଵଣ୍ଣନା

୧୮୦-୧୮୩। ଚତୁତ୍ଥଵଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମଂ ଉତ୍ତାନମେଵ। ଦୁତିଯାଦୀସୁ କୁସଲମୂଲନ୍ତି ଅଲୋଭାଦିତିଵିଧକୁସଲଧମ୍ମୋ। ସୁକ୍କୋ ଧମ୍ମୋତି ତସ୍ସେଵ ପରିଯାଯଦେସନା । ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ଯସ୍ସ କୁସଲମୂଲାଦିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅନଵଜ୍ଜଧମ୍ମସ୍ସ ଅସମୁଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ଦେଵଦତ୍ତୋ ସଗ୍ଗେ ଵା ନିବ୍ବତ୍ତେଯ୍ଯ, ମଗ୍ଗଫଲାନି ଵା ଅଧିଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ସ୍ଵାସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛେଦମଗମା ସବ୍ବସୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଵିନଟ୍ଠୋ। ପଠମାଦୀନି।

୫। ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୮୪। ପଞ୍ଚମେ ପରାଭଵାଯାତି ଅଵଡ୍ଢିଯା ଵିନାସାଯ। ଅସ୍ସତରୀତି ଵଳଵାଯ କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଗଦ୍ରଭସ୍ସ ଜାତା। ଅତ୍ତଵଧାଯ ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାତୀତି ତଂ ଅସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଯୋଜେନ୍ତି, ସା ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହିତ୍ଵା କାଲେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଵିଜାଯିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ପାଦେହି ଭୂମିଯଂ ପହରନ୍ତୀ ତିଟ୍ଠତି, ଅଥସ୍ସା ଚତ୍ତାରୋ ପାଦେ ଚତୂସୁ ଖାଣୁକେସୁ ବନ୍ଧିତ୍ଵା କୁଚ୍ଛିଂ ଫାଲେତ୍ଵା ପୋତଂ ନୀହରନ୍ତି, ସା ତତ୍ଥେଵ ମରତି। ତେନେତଂ ଵୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଞ୍ଚରଥସତସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୮୫। ଛଟ୍ଟେ ଭତ୍ତାଭିହାରୋତି ଅଭିହରିତଙ୍କଂ ଭତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ପନ ପମାଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ପଞ୍ଚ ଚ ଥାଲିପାକସତାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଏକୋ ଥାଲିପାକୋ ଦସନ୍ନଂ ପୁରିସାନଂ ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି। ନାସାଯ ପିତ୍ତଂ ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଅଚ୍ଛପିତ୍ତଂ ୱା ମଚ୍ଛପିତ୍ତଂ ୱାସ୍ସ ନାସପୁଟେ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟୁଂ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭-୧୩। ମାତୁସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୮୬-୧୮୭। ସତ୍ତମେ ମାତୁପି ହେତୁତି ''ସଚେ ମୁସା ଭଣସି, ମାତରଂ ତେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମ। ନୋ ଚେ ଭଣସି, ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମା''ତି ଏୱଂ ଚୋରେହି ଅଟୱିଯଂ ପୁଚ୍ଛମାନୋ ତସ୍ସା ଚୋରହତ୍ଥଗତାଯ ମାତୁଯାପି ହେତୁ ସମ୍ପଜାନମୁସା ନ ଭାସେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତୋ ପରେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋତି। ସତ୍ତମାଦୀନି।

ଲାଭସକ୍କାରସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୭। ରାହୁଲସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧-୮। ଚକ୍ଖୁସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୮୮-୧୯୫। ରାହୁଲସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ଏକୋତି ଚତୂସୁ ଇରିଯାପଥେସୁ ଏକୱିହାରୀ। ୱୂପକଟ୍ଠୋତି ୱିୱେକଟ୍ଠୋ ନିସ୍ସଦ୍ଦୋ। ଅପ୍ପମତ୍ତୋତି ସତିଯା ଅୱିପ୍ପୱସନ୍ତୋ। ଆତାପୀତି ୱୀରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ। ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟନ୍ତି ୱିସେସାଧିଗମତ୍ଥାଯ ପେସିତତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିହରେଯ୍ୟଂ। ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱାକାରେନ ଅନିଚ୍ଚଂ। ଅଥ ୱା ଉପ୍ପାଦୱଯଣ୍ଣଥତାଯ ତାୱକାଲିକତାଯ ୱିପରିଣାମକୋଟିଯା ନିଚ୍ଚପଟିକ୍ଖେପତୋତି ଇମେହିପି କାରଣେହି ଅନିଚ୍ଚଂ। ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଚତୂହି କାରଣେହି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୁକ୍ଖମନଟ୍ଠେନ ଦୁକ୍ଖୱତ୍ଥୁକଟ୍ଠେନ ସତତସମ୍ପୀଳନଟ୍ଠେନ ସୁଖପଟିକ୍ଖେପେନାତି। କଲ୍ଲନ୍ତି ଯୁତ୍ତଂ। ଏତଂ ମମାତି ତଣ୍ହାଗାହୋ। ଏସୋହମସ୍ମୀତି ମାନଗାହୋ। ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ଦିଟ୍ଠିଗାହୋ। ତଣ୍ହାଗାହୋ ଚେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତୱସେନ, ମାନଗାହୋ ନୱୱିଧମାନୱସେନ, ଦିଟ୍ଠିଗାହୋ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନିବ୍ବିନ୍ଦଂ ୱିରଜ୍ଜତୀତି ଏତ୍ଥ ୱିରାଗୱସେନ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା କଥିତା, ୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ଏତ୍ଥ ୱିମୁତ୍ତିୱସେନ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି।

ଏତ୍ଥ ଚ ପଞ୍ଚସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ପସାଦାୱ ଗହିତା, ମନୋତି ଇମିନା ତେଭୂମକଂ ସମ୍ମସନଚାରଚିତ୍ତଂ। ଦୁତିଯେ ପଞ୍ଚସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଆରମ୍ମଣମେୱ। ତତିଯେ ପଞ୍ଚସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ପସାଦୱତ୍ଥୁକଚିତ୍ତମେୱ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେନ ତେଭୂମକଂ ସମ୍ମସନଚାରଚିତ୍ତଂ ଗହିତଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ଛଟ୍ଠେ ତେଭୂମକଧମ୍ମା। ଅଟ୍ଠମେ ପନ ତଣ୍ହାତି ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଦ୍ୱାରେ ଜୱନପ୍ପୱତ୍ତାୱ ଲବ୍ଭତି। ପଠମାଦୀନି।

୯। ଧାତୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୬। ନୱମେ ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୱସେନ ନାମଂ, ସେସାହି ରୂପନ୍ତି ନାମରୂପଂ କଥିତଂ। ନୱମଂ।

୧୦। ଖନ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୯୭। ଦସମେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ କାମାୱଚରୋ, ସେସା ଚତ୍ତାରୋ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକପରିଚ୍ଛେଦେନ ଚତୁଭୂମକା। ଇଧ ପନ ତେଭୂମକାତି ଗହେତବ୍ବା। ଦସମଂ।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଚକ୍ଖୁସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୯୮-୧୯୯। ଦୁତିଯେ ଦସ ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ। ପଠମାଦୀନି।

୧୧। ଅନୁସଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୦। ଏକାଦସମେ ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୱିଞ୍ଞାଣକେ କାଯେତି ଅତ୍ତନୋ ସୱିଞ୍ଞାଣକକାଯଂ ଦସ୍ସେତି, ବହିଦ୍ଧା ଚାତି ପରସ୍ସ ସୱିଞ୍ଞାଣକଂ ୱା ଅୱିଞ୍ଞାଣକଂ ୱା। ପୁରିମେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରସ୍ସ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣମେୱ ଦସ୍ସେତି, ପଚ୍ଛିମେନ ବହିଦ୍ଧା ଅନିନ୍ଦ୍ରିଯବଦ୍ଧରୂପଂ। ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାନୁସଯାତି ଅହଂକାରଦିଟ୍ଠି ଚ ମମଂକାରତଣ୍ହା ଚ ମାନାନୁସଯା ଚ। ନ ହୋନ୍ତୀତି ଏତେ କିଲେସା କଥଂ ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଏତେସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ନ ହୋନ୍ତୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୀତି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ସୁଟ୍ଠୁ ପସ୍ସତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଅପଗତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୧। ଦ୍ୱାଦସମେ ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରମାନାପଗତନ୍ତି ଅହଂକାରତୋ ଚ ମମଂକାରତୋ ଚ ମାନତୋ ଚ ଅପଗତଂ। ୱିଧା ସମତିକ୍କନ୍ତନ୍ତି ମାନକୋଟ୍ଠାସେ ସୁଟ୍ଠୁ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ। ସନ୍ତଂ ସୁୱିମୁତ୍ତନ୍ତି କିଲେସୱୂପସମେନ ସନ୍ତଂ, କିଲେସେହେୱ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିମୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନମେୱାତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଦୁତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ଦ୍ୱୀସୁପି ଅସେକ୍ଖଭୂମି କଥିତା। ପଠମୋ ପନେତ୍ଥ ଆଯାଚନ୍ତସ୍ସ ଦେସିତୋ, ଦୁତିଯୋ ଅନାଯାଚନ୍ତସ୍ସ। ସକଲେପି ପନ ରାହୁଲସଂଯୁତ୍ତେ ଥେରସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନୀଯଧମ୍ମାୱ କଥିତାତି।

ରାହୁଲସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୮। ଲକ୍ଖଣସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଟ୍ଠିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୨। ଲକ୍ଖଣସଂଯୁତ୍ତେ ଯ୍ୱାଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ଲକ୍ଖଣୋତି ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଏସ ଜଟିଲସହସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ଏହିଭିକ୍ଖୁପସମ୍ପଦାଯ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଆଦିତ୍ତପରିଯାଯାୱସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଏକୋ ମହାସାୱକୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଯସ୍ମା ପନେସ ଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନେନ ସବ୍ବାକାରପରିପୂରେନ ବ୍ରହ୍ମସମେନ ଅତ୍ତଭାୱେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ତସ୍ମା ''ଲକ୍ଖଣୋ''ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ। ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ପନ ପବ୍ବଜିତଦିୱସତୋ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋ ଦୁତିଯୋ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ।

ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସୀତି ମନ୍ଦହସିତଂ ପାତୁଅକାସି, ପକାସଯି ଦସ୍ସେସୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିଂ ପନ ଦିସ୍ୱା ଥେରୋ ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସୀତି? ଉପରି ପାଳିଯଂ ଆଗତଂ ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକଂ ଏକଂ ପେତଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ସତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା, ନ ପସାଦଚକ୍ଖୁନା। ପସାଦଚକ୍ଖୁସ୍ସ ହି ଏତେ ଅତ୍ତଭାୱା ନ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱରୂପଂ ପନ ଅତ୍ତଭାୱଂ ଦିସ୍ୱା କାରୁଞ୍ଞେ କତ୍ତବ୍ବେ କସ୍ମା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସୀତି? ଅତ୍ତନୋ ଚ ବୁଦ୍ଧଞାଣସ୍ସ ଚ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ସମନୁସ୍ସରଣତୋ। ତଞ୍ହି ଦିସ୍ୱା ଥେରୋ ''ଅଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚେନ ନାମ ପୁଗ୍ଗଲେନ ପଟିଲଭିତବ୍ବା ଏୱରୂପା ଅତ୍ତଭାୱା ମୁତ୍ତୋ ଅହଂ, ଲାଭା ୱତ ମେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ୱତ ମେ''ତି ଅତ୍ତନୋ ଚ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା – ''ଅହୋ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଞାଣସମ୍ପତ୍ତି, 'ଯୋ କମ୍ମୱିପାକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟୋ ନ ଚିନ୍ତେତବ୍ବୋ'ତି ଦେସେସି, ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ ୱତ କତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧା ଦେସେନ୍ତି, ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଧମ୍ମଧାତୂ''ତି ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧଞାଣସମ୍ପତ୍ତିଞ୍ଚ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ସିତଂ ପାତ୍ୱାକାସୀତି।

ଅଥ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରୋ କସ୍ମା ନ ଅଦ୍ଦସ, କିମସ୍ସ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ନତ୍ଥୀତି? ନୋ ନତ୍ଥି, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ପନ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସ, ଇତରୋ ପନ ଅନାୱଜ୍ଜନେନ ନ ଅଦ୍ଦସ। ଯସ୍ମା ପନ ଖୀଣାସୱା ନାମ ନ ଅକାରଣା ସିତଂ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତଂ ଲକ୍ଖଣତ୍ଥେରୋ ପୁଚ୍ଛି କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ସିତସ୍ସ ପାତୁକମ୍ମାଯାତି? ଥେରୋ ପନ ଯସ୍ମା ଯେହି ଅଯଂ ଉପପତ୍ତି ସାମଂ ଅଦିଟ୍ଠା, ତେ ଦୁସ୍ସଦ୍ଧାପଯା ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଭଗୱନ୍ତଂ ସକ୍ଖିଂ କତ୍ୱା ବ୍ୟାକାତୁକାମତାଯ ଅକାଲୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋତିଆଦିମାହ। ତତୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପୁଟ୍ଠୋ ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋତିଆଦିନା ନଯେନ ବ୍ୟାକାସି।

ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକନ୍ତି ସେତଂ ନିମ୍ମଂସଲୋହିତଂ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଘାତଂ। ଗିଜ୍ଝାପି କାକାପି କୁଲଲାପୀତି ଏତେପି ଯକ୍ଖଗିଜ୍ଝା ଚେୱ ଯକ୍ଖକାକା ଚ ଯକ୍ଖକୁଲଲା ଚ ପଚ୍ଚେତବ୍ବା। ପାକତିକାନଂ ପନ ଗିଜ୍ଝାଦୀନଂ ଆପାଥମ୍ପି ଏତଂ ରୂପଂ ନାଗଚ୍ଛତି। ଅନୁପତିତ୍ୱା ଅନୁପତିତ୍ୱାତି ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅନୁବନ୍ଧିତ୍ୱା। ୱିତୁଦେନ୍ତୀତି ଅସିଧାରୂପମେହି ତିଖିଣେହି ଲୋହତୁଣ୍ଡକେହି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଚରନ୍ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସା ସୁଦଂ ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ କରୋତୀତି ଏତ୍ଥ ସୁଦନ୍ତି ନିପାତୋ, ସା ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକା ଅଟ୍ଟସ୍ସରଂ ଆତୁରସ୍ସରଂ କରୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକୁସଲୱିପାକାନୁଭୱନତ୍ଥଂ କିର ଯୋଜନପ୍ପମାଣାପି ତାଦିସା ଅତ୍ତଭାୱା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି, ପସାଦୁସ୍ସଦା ଚ ହୋନ୍ତି ପକ୍କଗଣ୍ଡସଦିସା। ତସ୍ମା ସା ଅଟ୍ଠିକସଙ୍ଖଲିକା ବଲୱୱେଦନାତୁରା ତାଦିସଂ ସଦ୍ଦମକାସୀତି।

ଏୱଞ୍ଚ ପନ ୱତ୍ୱା ପୁନ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ''ୱଟ୍ଟଗାମିସତ୍ତା ନାମ ଏୱରୂପା ଅତ୍ତଭାୱା ନ ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି ସତ୍ତେସୁ କାରୁଞ୍ଞଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଧମ୍ମସଂୱେଗଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଆୱୁସୋ, ଏତଦହୋସି ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ ଭୋତିଆଦିମାହ। ତତୋ ଭଗୱା ଥେରସ୍ସ ଆନୁଭାୱଂ ପକାସେନ୍ତୋ ଚକ୍ଖୁଭୂତା ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାୱକା ୱିହରନ୍ତୀତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଭୂତଂ ଜାତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଏତେସନ୍ତି ଚକ୍ଖୁଭୂତା, ଭୂତଚକ୍ଖୁକା ଉପ୍ପନ୍ନଚକ୍ଖୁକା ଚକ୍ଖୁଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯପଦେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଯତ୍ର ହି ନାମାତି ଏତ୍ଥ ଯତ୍ରାତି କାରଣୱଚନଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅତ୍ଥଯୋଜନା – ଯସ୍ମା ନାମ ସାୱକୋପି ଏୱରୂପଂ ଞସ୍ସତି ୱା ଦକ୍ଖତି ୱା ସକ୍ଖିଂ ୱା କରିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଅୱୋଚୁମ୍ହ – ''ଚକ୍ଖୁଭୂତା ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାୱକା ୱିହରନ୍ତି, ଞାଣଭୂତା ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାୱକା ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ପୁବ୍ବେୱ ମେ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋତି ବୋଧିମଣ୍ଡେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣପଟିୱେଧେନ ଅପ୍ପମାଣେସୁ ଚକ୍କୱାଳେସୁ ଅପ୍ପମାଣେ ସତ୍ତନିକାଯେ ଭୱଗତିଯୋନିଠିତିନିୱାସେ ଚ ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କରୋନ୍ତେନ ମଯା ପୁବ୍ବେୱ ସୋ ସତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠୋତି ୱଦତି।

ଗୋଘାତକୋତି ଗାୱୋ ୱଧିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠିତୋ ମଂସଂ ମୋଚେତ୍ୱା ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଜୀୱିକଂ କପ୍ପନକସତ୍ତୋ। ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନାତି ତସ୍ସ ନାନାଚେତନାହି ଆଯୂହିତସ୍ସ ଅପରାପରିଯକମ୍ମସ୍ସ। ତତ୍ର ହି ଯାଯ ଚେତନାଯ ନରକେ ପଟିସନ୍ଧି ଜନିତା, ତସ୍ସା ୱିପାକେ ପରିକ୍ଖୀଣେ ଅୱସେସକମ୍ମଂ

ୱା କମ୍ମନିମିତ୍ତଂ ୱା ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୁନ ପେତାଦୀସୁ ପଟିସନ୍ଧି ନିବ୍ବତ୍ତି, ତସ୍ମା ସା ପଟିସନ୍ଧି କମ୍ମସଭାଗତାୟ ଆରମ୍ମଣସଭାଗତାୟ ୱା ‘‘ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅୟଞ୍ଚ ସତ୍ତୋ ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନୋ। ତେନାହ – ‘‘ତସ୍ସେୱ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକାୱସେସେନା’’ତି। ତସ୍ସ କିର ନରକା ଚୱନକାଲେ ନିମ୍ମଂସକତାନଂ ଗୁନ୍ନଂ ଅଟ୍ଠିରାସିଯେୱ ନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସି। ସୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନମ୍ପି ତଂ କମ୍ମଂ ୱିଞ୍ଞୂନଂ ପାକଟଂ ୱିଯ କରୋନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠିସଙ୍ଖଲିକପେତୋ ଜାତୋ। ପଠମଂ।

୨। ପେସିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୩। ମଂସପେସିୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଗୋଘାତକୋତି ଗୋମଂସପେସିୟୋ କତ୍ୱା ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ୱଲ୍ଲୂରୱିକ୍କୟେନ ଅନେକାନି ୱସ୍ସାନି ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି, ତେନସ୍ସ ନରକା ଚୱନକାଲେ ମଂସପେସିଯେୱ ନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସି। ସୋ ମଂସପେସିପେତୋ ଜାତୋ। ଦୁତିୟଂ।

୩। ପିଣ୍ଡସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୪। ମଂସପିଣ୍ଡୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସାକୁଣିକୋତି ସକୁଣେ ଗହେତ୍ୱା ୱିକ୍କିଣନକାଲେ ନିପ୍ପକ୍ଖଚମ୍ମେ ମଂସପିଣ୍ଡମତ୍ତେ କତ୍ୱା ୱିକ୍କିଣନ୍ତୋ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି, ତେନସ୍ସ ନରକା ଚୱନକାଲେ ମଂସପିଣ୍ଡୋୱ ନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସି। ସୋ ମଂସପିଣ୍ଡପେତୋ ଜାତୋ। ତତିୟଂ।

୪। ନିଚ୍ଛୱିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୫। ନିଚ୍ଛୱିୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ତସ୍ସ ଓରବ୍ଭିକସ୍ସ ଏଳକେ ୱଧିତ୍ୱା ୱଧିତ୍ୱା ନିଚ୍ଚମ୍ମେ କତ୍ୱା କପ୍ପିତଜୀୱିକସ୍ସ ପୁରିମନୟେନେୱ ନିଚ୍ଚମ୍ମଂ ଏଳକସରୀରଂ ନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସି। ସୋ ନିଚ୍ଛୱିପେତୋ ଜାତୋ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅସିଲୋମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୬। ଅସିଲୋମୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସୋ ସୂକରିକୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ନିୱାପପୁଟ୍ଠେ ସୂକରେ ଅସିନା ୱଧିତ୍ୱା ୱଧିତ୍ୱା ଦୀଘରତ୍ତଂ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେସି, ତସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକଭାୱୋୱ ନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ଅସିଲୋମପେତୋ ଜାତୋ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସତ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୭। ସତ୍ତିଲୋମୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସୋ ମାଗୱିକୋ ଏକଂ ମିଗଞ୍ଚ ସତ୍ତିଞ୍ଚ ଗହେତ୍ୱା ୱନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତସ୍ସ ମିଗସ୍ସ ସମୀପଂ ଆଗତାଗତେ ମିଗେ ସତ୍ତିୟା ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମାରେସି, ତସ୍ସ ସତ୍ତିୟା ୱିଜ୍ଝନକଭାୱୋଯେୱ ନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ସତ୍ତିଲୋମପେତୋ ଜାତୋ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଉସୁଲୋମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୮। ଉସୁଲୋମୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ କାରଣିକୋତି ରାଜାପରାଧିକେ ଅନେକାହି କାରଣାହି ପୀଳେତ୍ୱା ଅୱସାନେ କଣ୍ଡେନ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମାରଣକପୁରିସୋ। ସୋ କିର ‘‘ଅମୁକସ୍ମିଂ ପଦେସେ ୱିଦ୍ଧୋ ମରତୀ’’ତି ଞତ୍ୱାୱ ୱିଜ୍ଝତି। ତସ୍ସେୱଂ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ନରକେ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ତତୋ ପକ୍କାୱସେସେନ ଇଧୂପପତ୍ତିକାଲେ ଉସୁନା ୱିଜ୍ଝନଭାୱୋଯେୱ ନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ଉସୁଲୋମପେତୋ ଜାତୋ। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସୂଚିଲୋମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୯। ସୂଚିଲୋମୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସୂତୋତି ଅସ୍ସଦମକୋ। ଗୋଦମକୋତିପି ୱଦନ୍ତିଯେୱ। ତସ୍ସ ପତୋଦସୂଚିୟା ୱିଜ୍ଝନଭାୱୋଯେୱ ନିମିତ୍ତଂ ଅହୋସି। ତସ୍ମା ସୂଚିଲୋମପେତୋ ଜାତୋ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିୟସୂଚିଲୋମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୦। ଦୁତିୟେ ସୂଚିଲୋମୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସୂଚକୋତି ପେସୁଞ୍ଞକାରକୋ। ସୋ କିର ମନୁସ୍ସେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭିନ୍ଦି, ରାଜକୁଲେ ଚ ‘‘ଇମସ୍ସ ଇମଂ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଇମିନା ଇଦଂ ନାମ କତ’’ନ୍ତି ସୂଚେତ୍ୱା ସୂଚେତ୍ୱା ଅନୟବ୍ୟସନଂ ପାପେସି। ତସ୍ମା ଯଥା ତେନ ସୂଚେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସା ଭିନ୍ନା, ତଥା ସୂଚୀହି

ଭେଦନଦୁକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତୁଂ କମ୍ମମେୱ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସୂଚିଲୋମପେତୋ ଜାତୋ। ନୱମଂ।

୧୦। କୁମ୍ଭଣ୍ଡସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୧। ଅଣ୍ଡଭାରିୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଗାମକୂଟକୋତି ୱିନିଚ୍ଛୟାମଚ୍ଚୋ। ତସ୍ସ କମ୍ମସଭାଗତାୟ କୁମ୍ଭମତ୍ତା ମହାଘଟପ୍ପମାଣା ଅଣ୍ଡା ଅହେସୁଂ। ସୋ ହି ୟସ୍ମା ରହୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଠାନେ ଲଞ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା କୂଟୱିନିଚ୍ଛୟେନ ପାକଟଂ ଦୋସଂ କରୋନ୍ତୋ ସାମିକେ ଅସ୍ସାମିକେ ଅକାସି, ତସ୍ମାସ୍ସ ରହସ୍ସଂ ଅଙ୍ଗଂ ପାକଟଂ ନିବ୍ବତ୍ତଂ। ୟସ୍ମା ଦଣ୍ଡଂ ପଟ୍ଟପେନ୍ତୋ ପରେସଂ ଅସୟ୍ହଂ ଭାରଂ ଆରୋପେସି, ତସ୍ମାସ୍ସ ରହସ୍ସଂ ଅଙ୍ଗଂ ଅସୟ୍ହଭାରୋ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତଂ। ୟସ୍ମା ୟସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠିତେନ ସମେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ଠତ୍ୱା ୱିସମୋ ଅହୋସି, ତସ୍ମାସ୍ସ ରହସ୍ସଙ୍ଗେ ୱିସମା ନିସଜ୍ଜାୱ ଅହୋସୀତି। ଦସମଂ।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୨। ଦୁତିୟୱଗ୍ଗୋ

୧। ସସୀସକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୨। ପାରଦାରିକୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସୋ ସତ୍ତୋ ପରସ୍ସ ରକ୍ଖିତଗୋପିତଂ ସସ୍ସାମିକଂ ଫସ୍ସଂ ଫୁସନ୍ତୋ ମୀଳ୍ହସୁଖେନ କାମସୁଖେନ ଚିତ୍ତଂ ରମୟିତ୍ୱା କମ୍ମସଭାଗତାୟ ଗୂଥଫସ୍ସଂ ଫୁସନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖମନୁଭୱିତୁଂ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତୋ। ପଠମଂ।

୨। ଗୂଥଖାଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୩। ଦୁଟ୍ଠବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁ ପାକଟମେୱ। ଦୁତିୟଂ।

୩। ନିଚ୍ଛୱିତ୍ଥିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୪। ନିଚ୍ଛୱିତ୍ଥିୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୟସ୍ମା ମାତୁଗାମୋ ନାମ ଅତ୍ତନୋ ଫସ୍ସେ ଅନିସ୍ସରୋ, ସା ଚ ତଂ ସାମିକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଫସ୍ସଂ ଥେନେତ୍ୱା ପରେସଂ ଅଭିରତିଂ ଉପ୍ପାଦେସି, ତସ୍ମା କମ୍ମସଭାଗତାୟ ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସା ୱଚିତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସମ୍ଫସ୍ସଂ ଅନୁଭୱିତୁଂ ନିଚ୍ଛୱିତ୍ଥୀ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନା। ତତିୟଂ।

୪। ମଙ୍ଗୁଳିତ୍ଥିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୫। ମଙ୍ଗୁଳିତ୍ଥିୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ମଙ୍ଗୁଲିନ୍ତି ୱିରୂପଂ ଦୁଦ୍ଦସିକଂ ବୀଭଚ୍ଛଂ। ସା କିର ୟକ୍ଖଦାସିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୀ "ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ ଏୱଂ ବଲିକମ୍ମେ କତେ ଅୟଂ ନାମ ତୁମ୍ହାକଂ ୱଡ୍ଢି ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ମହାଜନସ୍ସ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀନି ୱଞ୍ଚନାୟ ଗହେତ୍ୱା ମହାଜନଂ ଦୁଦ୍ଦିଟ୍ଠିଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ଗଣ୍ହାପେସି, ତସ୍ମା ତାୟ କମ୍ମସଭାଗତାୟ ଗନ୍ଧପୁପ୍ଫାଦୀନଂ ଥେନିତତ୍ତା ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧା, ଦୁଦ୍ଦସ୍ସନସ୍ସ ଗାହିତତ୍ତା ଦୁଦ୍ଦସିକା ୱିରୂପା ବୀଭଚ୍ଛା ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତା। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଓକିଲିନୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୬। ଓକିଲିନୀୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଉପ୍ପକ୍କଂ ଓକିଲିନିଂ ଓକିରିନିନ୍ତି ସା କିର ଅଙ୍ଗାରଚିତକେ ନିପନ୍ନା ୱିପ୍ଫନ୍ଦମାନା ୱିପରିୱତ୍ତମାନା ପଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଉପ୍ପକ୍କା ଚେୱ ହୋତି ଉଣ୍ହେନ ଅଗ୍ଗିନା ପକ୍କସରୀରା, ଓକିଲିନୀ ଚ କିଲିନ୍ନସରୀରା, ବିନ୍ଦୂନିସ୍ସା ସରୀରତୋ ପଗ୍ଘରନ୍ତି, ଓକିରିନୀ ଚ ଅଙ୍ଗାରସମ୍ପରିକିଣ୍ଣା। ତସ୍ସା ହି ହେଟ୍ଠତୋପି କିଂସୁକପୁପ୍ଫୱଣ୍ଣା ଅଙ୍ଗାରା, ଉଭୟପସ୍ସେସୁପି, ଆକାସତୋପିସ୍ସା ଉପରି ପତନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – "ଉପ୍ପକ୍କଂ ଓକିଲିନିଂ ଓକିରିନି"ନ୍ତି। ସା ଇସ୍ସାପକତା ସପତ୍ତିଂ ଅଙ୍ଗାରକଟାହେନ ଓକିରୀତି ତସ୍ସ କିର ରଞ୍ଞୋ ଏକା ନାଟକିନୀ ଅଙ୍ଗାରକଟାହଂ ସମୀପେ ଠପେତ୍ୱା ଗତ୍ତତୋ ଉଦକଂ ପୁଞ୍ଛତି, ପାଣିନା ଚ ସେଦଂ କରୋତି। ରାଜାପି ତାୟ ସଦ୍ଧିଂ କଥଞ୍ଚ କରୋତି, ପରିତୁଟ୍ଠାକାରଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତି। ଅଗ୍ଗମହେସୀ ତଂ ଅସହମାନା ଇସ୍ସାପକତା ହୁତ୍ୱା ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ତଂ ଅଙ୍ଗାରକଟାହଂ ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଉପରି ଅଙ୍ଗାରେ ଓକିରି। ସା ତଂ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ତାଦିସଂୟେୱ ୱିପାକଂ ପଚ୍ଚନୁଭୱିତୁଂ ପେତଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତା। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅସୀସକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୭। ଚୋରଘାତୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସୋ ରଞ୍ଞୋ ଆଣାଯ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଚୋରାନଂ ସୀସାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପେତଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଅସୀସକଂ କବନ୍ଧଂ ହୁତ୍ୱା ନିବ୍ବତ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭-୧୧। ପାପଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୧୮-୨୨୨। ଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପାପଭିକ୍ଖୂତି ଲାମକଭିକ୍ଖୁ। ସୋ କିର ଲୋକସ୍ସ ସଦ୍ଧାଦେୟ୍ୟେ ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା କାଯୱଚୀଦ୍ୱାରେହି ଅସଂଯତୋ ଭିନ୍ନାଜୀୱୋ ଚିତ୍ତକେଳିଂ କୀଳନ୍ତୋ ୱିଚରି। ତତୋ ଏକଂ ବୁଦ୍ଧନ୍ତରଂ ନିରଯେ ପଚ୍ଚିତ୍ୱା ପେତଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଦିସେନେୱ ଅତ୍ତଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁନୀସିକ୍ଖମାନାସାମଣେରସାମଣେରୀୱତ୍ଥୂସୁପି ଅଯମେୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ। ସତ୍ତମାଦୀନି।

ଲକ୍ଖଣସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୯। ଓପମ୍ମସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। କୂଟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨୩। ଓପମ୍ମସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ କୂଟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି କୂଟଙ୍ଗମା। କୂଟଂ ସମୋସରନ୍ତୀତି କୂଟସମୋସରଣା। କୂଟସମୁଗ୍ଘାତାତି କୂଟସ୍ସ ସମୁଗ୍ଘାତେନ। ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଗ୍ଘାତାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସମୁଗ୍ଘାତେନ। ଅପ୍ପମତ୍ତାତି ସତିଯା ଅୱିପ୍ପୱାସେ ଠିତା ହୁତ୍ୱା। ପଠମଂ।

୨। ନଖସିଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨୪। ଦୁତିଯେ ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତୀତି ଯେ ମନୁସ୍ସଲୋକତୋ ଚୁତା ମନୁସ୍ସେସୁ ଜାଯନ୍ତି, ତେ ଏୱଂ ଅପ୍ପକାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ମନୁସ୍ସେହୀତି ଯେ ପନ ମନୁସ୍ସଲୋକତୋ ଚୁତା ଠପେତ୍ୱା ମନୁସ୍ସଲୋକଂ ଚତୂସୁ ଅପାଯେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି, ତେ ମହାପଥୱିଯଂ ପଂସୁ ୱିଯ ବହୁତରା। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ସୁତ୍ତେ ଦେୱାପି ମନୁସ୍ସେହେୱ ସଙ୍ଗହିତା। ତସ୍ମା ଯଥା ମନୁସ୍ସେସୁ ଜାଯନ୍ତା ଅପ୍ପକା, ଏୱଂ ଦେୱେସୁପୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଦୁତିଯଂ।

୩। କୁଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨୫। ତତିଯେ ସୁପ୍ପଧଂସିଯାନୀତି ସୁୱିହେଠିଯାନି। କୁମ୍ଭତ୍ଥେନକେହୀତି ଯେ ପରଘରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଦୀପାଲୋକେନ ଓଲୋକେତ୍ୱା ପରଭଣ୍ଡଂ ହରିତୁକାମା ଘଟେ ଦୀପଂ କତ୍ୱା ପୱିସନ୍ତି, ତେ କୁମ୍ଭତ୍ଥେନକା ନାମ, ତେହି କୁମ୍ଭତ୍ଥେନକେହି। ସୁପ୍ପଧଂସିଯୋ ହୋତି ଅମନୁସ୍ସେହୀତି ମେତ୍ତାଭାୱନାରହିତଂ ପଂସୁପିସାଚକା ୱିଧଂସଯନ୍ତି, ପଗେୱ ଉଳାରା ଅମନୁସ୍ସା। ଭାୱିତାତି ୱଡ୍ଢିତା। ବହୁଲୀକତାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ କତା। ଯାନୀକତାତି ଯୁତ୍ତଯାନଂ ୱିଯ କତା। ୱତ୍ଥୁକତାତି ପତିଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ୱତ୍ଥୁ ୱିଯ କତା। ଅନୁଟ୍ଠିତାତି ଅଧିଟ୍ଠିତା । ପରିଚିତାତି ସମନ୍ତତୋ ଚିତା ସୁୱଡ୍ଢିତା। ସୁସମାରଦ୍ଧାତି ଚିତ୍ତେନ ସୁଟ୍ଠୁ ସମାରଦ୍ଧା। ତତିଯଂ।

୪। ଓକ୍ଖାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨୬। ଚତୁତ୍ଥେ ଓକ୍ଖାସତନ୍ତି ମହାମୁଖୌକ୍ଖଲୀନଂ ସତଂ। ଦାନଂ ଦଦେଯ୍ୟାତି ପଣୀତଭୋଜନଭରିତାନଂ ମହାଉକ୍ଖଲୀନଂ ସତଂ ଦାନଂ ଦଦେଯ୍ୟ। ‘‘ଉକ୍କାସତ’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ , ତସ୍ସ ଦଣ୍ଡଦୀପିକାସତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକାଯ ପନ ଦୀପିକାଯ ଯତ୍ତକେ ଠାନେ ଆଲୋକୋ ହୋତି, ତତୋ ସତଗୁଣଂ ଠାନଂ ସତ୍ତହି ରତନେହି ପୂରେତ୍ୱା ଦାନଂ ଦଦେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଗଦ୍ଦୁହନମତ୍ତନ୍ତି ଗୋଦୁହନମତ୍ତଂ, ଗାୱିଯା ଏକୱାରଂ ଅଗ୍ଗଥନାକଡ୍ଢନମତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଗନ୍ଧଊହନମତ୍ତଂ ୱା, ଦ୍ୱୀହି ଅଙ୍ଗୁଲୀହି ଗନ୍ଧପିଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକୱାରଂ ଘାଯନମତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ତକମ୍ପି ହି କାଲଂ ଯୋ ପନ ଗବ୍ଭପରିୱେଣୱିହାରୂପଚାର ପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା ଚକ୍କୱାଳପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱା ଅପରିମାଣାସୁ ଲୋକଧାତୂସୁ ୱା ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ ହିତଫରଣଂ ମେତ୍ତଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ଇଦଂ ତତୋ ଏକଦିୱସଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦିନ୍ନଦାନତୋ ମହପ୍ଫଲତରଂ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସତ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨୭। ପଞ୍ଚମେ ପଟିଲେଣିସ୍ସାମୀତିଆଦୀସୁ ଅଗ୍ଗେ ପହରିତ୍ୱା କପ୍ପାସୱଟ୍ଟିଂ ୱିଯ ନାମେନ୍ତୋ ନିମ୍ମାସୱଟ୍ଟିଂ ୱିଯ ଚ ଏକତୋ କତ୍ୱା ଅଲ୍ଲିଯାପେନ୍ତୋ ପଟିଲେଣେତି ନାମ। ମଜ୍ଝେ ପହରିତ୍ୱା ନାମେତ୍ୱା ଧାରାଯ ୱା ପହରିତ୍ୱା ଦ୍ୱେପି ଧାରା ଏକତୋ ଅଲ୍ଲିଯାପେନ୍ତୋ ପଟିକୋଟ୍ଟେତି ନାମ। କପ୍ପାସୱଟ୍ଟନକରଣୀଯଂ ୱିଯ ପୱତ୍ତେନ୍ତୋ ଚିରକାଲଂ ସଂୱେଲ୍ଲିତକିଲଞ୍ଜଂ ପସାରେତ୍ୱା ପୁନ ସଂୱେଲ୍ଲେନ୍ତୋ ୱିଯ ଚ ପଟିୱଟ୍ଟେତି ନାମ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଧନୁଗ୍ଗହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨୮। ଛଟ୍ଠେ ଦଳ୍ହଧମ୍ମା ଧନୁଗ୍ଗହାତି ଦଳ୍ହଧନୁନୋ ଇସ୍ସାସା। ଦଳ୍ହଧନୁ ନାମ ଦ୍ୱିସହସ୍ସଥାମଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଦ୍ୱିସହସ୍ସଥାମଂ ନାମ ଯସ୍ସ ଆରୋପିତସ୍ସ ଜିଯାବଦ୍ଧୋ ଲୋହସୀସାଦୀନଂ ଭାରୋ ଦଣ୍ଡେ ଗହେତ୍ୱା ଯାୱ କଣ୍ଡପ୍ପମାଣା ଉକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପଥୱିତୋ ମୁଚ୍ଚତି। ସୁସିକ୍ଖିତାତି ଦସଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସାନି ଆଚରିଯକୁଲେ ଉଗ୍ଗହିତସିପ୍ପା। କତହତ୍ଥାତି ଯୋ ସିପ୍ପମେୱ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ସୋ କତହତ୍ଥୋ ନ ହୋତି, ଇମେ ପନ କତହତ୍ଥା ଚିଣ୍ଣୱସୀଭାୱା। କତୂପାସନାତି ରାଜକୁଲାଦୀସୁ ଦସ୍ସିତସିପ୍ପା।

ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଜୱୋତି ଏୱରୂପୋ ଅଞ୍ଞୋ ପୁରିସୋ ନାମ ନ ଭୂତପୁବ୍ବୋ, ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ପନ ଜୱନହଂସକାଲେ ନାମ ଆସି। ତଦା ବୋଧିସତ୍ତୋ ଚତ୍ତାରି କଣ୍ଡାନି ଆହରି। ତଦା କିରସ୍ସ କନିଟ୍ଠଭାତରୋ ''ମଯଂ, ଭାତିକ, ସୂରିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଜୱିସ୍ସାମା''ତି ଆରୋଚେସୁଂ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ଆହ – ''ସୂରିଯୋ ସୀଘଜୱୋ, ନ ସକ୍ଖିସ୍ସଥ ତୁମ୍ହେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଜୱିତୁ''ନ୍ତି। ତେ ଦୁତିଯଂ ତତିଯମ୍ପି ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ଏକଦିୱସଂ ''ଗଚ୍ଛାମା''ତି ଯୁଗନ୍ଧରପବ୍ବତଂ ଆରୁହିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ବୋଧିସତ୍ତୋ ''କହଂ ମେ ଭାତରୋ''ତି? ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ''ସୂରିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଜୱିତୁଂ ଗତା''ତି ୱୁତ୍ତେ, ''ୱିନସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି ତପସ୍ସିନୋ''ତି ତେ ଅନୁକମ୍ପମାନୋ ସଯମ୍ପି ଗନ୍ତ୍ୱା ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ନିସୀଦି। ଅଥ ସୂରିଯେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଦ୍ୱେପି ଭାତରୋ ସୂରିଯେନ ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ତା, ବୋଧିସତ୍ତୋପି ତେହି ସଦ୍ଧିଂଯେୱ ପକ୍ଖନ୍ତୋ। ତେସୁ ଏକସ୍ସ ଅପତ୍ତେଯେୱ ଅନ୍ତରଭତ୍ତସମଯେ ପକ୍ଖନ୍ତରେସୁ ଅଗ୍ଗି ଉଟ୍ଠହି, ସୋ ଭାତରଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ''ନ ସକ୍କୋମୀ''ତି ଆହ। ତମେନଂ ବୋଧିସତ୍ତୋ ''ମା ଭାଯୀ''ତି ସମସ୍ସାସେତ୍ୱା ପକ୍ଖପଞ୍ଜରେନ ପଲିୱେଠେତ୍ୱା ଦରଥଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛା''ତି ପେସେସି।

ଦୁତିଯୋ ଯାୱ ଅନ୍ତରଭତ୍ତା ଜୱିତ୍ୱା ପକ୍ଖନ୍ତରେସୁ ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ଉଟ୍ଠହିତେ ତଥେୱାହ। ତମ୍ପି ସୋ ତଥେୱ କତ୍ୱା ''ଗଚ୍ଛା''ତି ପେସେସି। ସଯଂ ପନ ଯାୱ ମଜ୍ଝନ୍ହିକା ଜୱିତ୍ୱା, ''ଏତେ ବାଲାତି ମଯାପି ବାଲେନ ନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା – ''ଅଦିଟ୍ଠସହାଯକଂ ବାରାଣସିରାଜଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ବାରାଣସିଂ ଅଗମାସି। ତସ୍ମିଂ ନଗରମତ୍ଥକେ ପରିବ୍ଭମନ୍ତେ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନଂ ନଗରଂ ପତ୍ତକଟାହେନ ଓଟ୍ଠଟପତ୍ତୋ ୱିଯ ଅହୋସି। ଅଥ ପରିବ୍ଭମନ୍ତସ୍ସ ପରିବ୍ଭମନ୍ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଛିଦ୍ଦାନି ପଞ୍ଞାଯିଂସୁ। ସଯମ୍ପି ଅନେକହଂସସହସ୍ସସଦିସୋ ପଞ୍ଞାଯି। ସୋ ୱେଗଂ ପଟିସଂହରିତ୍ୱା ରାଜଗେହାଭିମୁଖୋ ଅହୋସି। ରାଜା ଓଲୋକେତ୍ୱା – ''ଆଗତୋ କିର ମେ ପିଯସହାଯୋ ଜୱନହଂସୋ''ତି ୱାତପାନଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ରତନପୀଠଂ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠାସି। ବୋଧିସତ୍ତୋ ରତନପୀଠେ ନିସୀଦି।

ଅଥସ୍ସ ରାଜା ସହସ୍ସପାକେନ ତେଲେନ ପକ୍ଖନ୍ତରାନି ମକ୍ଖେତ୍ୱା, ମଧୁଲାଜେ ଚେୱ ମଧୁରପାନକଞ୍ଚ ଅଦାସି। ତତୋ ନଂ କତପରିଭୋଗଂ ''ସମ୍ମ, କହଂ ଅଗମାସୀ''ତି? ପୁଚ୍ଛି। ସୋ ତଂ ପୱତ୍ତିଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ''ଅଥାହଂ, ମହାରାଜ, ଯାୱ ମଜ୍ଝନ୍ହିକା ଜୱିତ୍ୱା – 'ନତ୍ଥି ଜୱିତେନ ଅତ୍ଥୋ'ତି ନିୱତ୍ତୋ''ତି ଆଚିକ୍ଖି। ଅଥ ରାଜା ଆହ – ''ଅହଂ, ସାମି, ତୁମ୍ହାକଂ ସୂରିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଜୱନୱେଗଂ ପସ୍ସିତୁକାମୋ''ତି । ଦୁକ୍କରଂ, ମହାରାଜ, ନ ସକ୍କା ତଯା ପସ୍ସିତୁନ୍ତି। ତେନ ହି, ସାମି, ସରିକ୍ଖକମତ୍ତମ୍ପି ଦସ୍ସେହୀତି। ଆମ, ମହାରାଜ, ଧନୁଗ୍ଗହେ ସନ୍ନିପାତେହୀତି। ରାଜା ସନ୍ନିପାତେସି। ହଂସୋ ତତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଗହେତ୍ୱା ନଗରମଜ୍ଝେ ତୋରଣଂ କାରେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଗୀୱାଯ ଘଣ୍ଟଂ ପିଲନ୍ଧାପେତ୍ୱା ତୋରଣସ୍ସ ଉପରି ନିସୀଦିତ୍ୱା – ''ଚତ୍ତାରୋ ଜନା ତୋରଣଂ ନିସ୍ସାଯ ଚତୁଦିସାଭିମୁଖା ଏକେକଂ କଣ୍ଡଂ ଖିପନ୍ତୂ''ତି ୱତ୍ୱା, ସଯଂ ପଠମକଣ୍ଡେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା, ତଂ କଣ୍ଡଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱାୱ, ଦକ୍ଖିଣାଭିମୁଖଂ ଗତକଣ୍ଡଂ ଧନୁତୋ ରତନମତ୍ତାପଗତଂ ଗଣ୍ହି। ଦୁତିଯଂ ଦ୍ୱିରତନମତ୍ତାପଗତଂ, ତତିଯଂ ତିରତନମତ୍ତାପଗତଂ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଭୂମିଂ ଅପ୍ପତ୍ତମେୱ ଗଣ୍ହି। ଅଥ ନଂ ଚତ୍ତାରି କଣ୍ଡାନି ଗହେତ୍ୱା ତୋରଣେ ନିସିନ୍ନକାଲେଯେୱ ଅଦ୍ଦସଂସୁ। ସୋ ରାଜାନଂ ଆହ – ''ପସ୍ସ, ମହାରାଜ, ଏୱଂସୀଘୋ ଅମ୍ହାକଂ ଜୱୋ''ତି। ଏୱଂ ବୋଧିସତ୍ତେନେୱ ଜୱନହଂସକାଲେ ତାନି କଣ୍ଡାନି ଆହରିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ପୁରତୋ ଧାୱନ୍ତୀତି ଅଗ୍ଗତୋ ଜୱନ୍ତି। ନ ପନେତା ସବ୍ବକାଲଂ ପୁରତୋୱ ହୋନ୍ତି, କଦାଚି ପୁରତୋ, କଦାଚି ପଚ୍ଛତୋ ହୋନ୍ତି। ଆକାସଟ୍ଠକୱିମାନେସୁ ହି ଉଯ୍ୟାନାନିପି ହୋନ୍ତି ପୋକ୍ଖରଣିଯୋପି, ତା ତତ୍ଥ ନହାଯନ୍ତି, ଉଦକକୀଳଂ କୀଳମାନା ପଚ୍ଛତୋପି ହୋନ୍ତି, ୱେଗେନ ପନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପୁନ ପୁରତୋୱ ଧାୱନ୍ତି। ଆଯୁସଙ୍ଖାରାତି ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ତତୋ ସୀଘତରଂ ଖୀଯତି। ଅରୂପଧମ୍ମାନଂ ପନ ଭେଦୋ ନ ସକ୍କା ପଞ୍ଞାପେତୁଂ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଆଣିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨୯। ସତ୍ତମେ ଦସାରହାନନ୍ତି ଏୱଂନାମକାନଂ ଖତ୍ତିଯାନଂ। ତେ କିର ସତତୋ ଦସଭାଗଂ ଗଣ୍ହିଂସୁ, ତସ୍ମା ''ଦସାରହା''ତି ପଞ୍ଞାଯିଂସୁ। ଆନକୋତି ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମୋ ମୁଦିଙ୍ଗୋ। ହିମୱନ୍ତେ କିର ମହାକୁଳୀରଦହୋ ଅହୋସି। ତତ୍ଥ ମହନ୍ତୋ କୁଳୀରୋ ଓତିଣ୍ଣୋତିଣ୍ଣଂ ହତ୍ଥିଂ ଖାଦତି। ଅଥ ହତ୍ଥୀ ଉପଦ୍ଦୁତା ଏକଂ କରେଣୁଂ ସକ୍କରିଂସୁ ''ଇମିସ୍ସା ପୁତ୍ତଂ ନିସ୍ସାଯ ଅମ୍ହାକଂ ସୋତ୍ଥି ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି। ସାପି ମହେସକ୍ଖଂ ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯି। ତେ ତମ୍ପି ସକ୍କରିଂସୁ। ସୋ ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପତ୍ତୋ ମାତରଂ ପୁଚ୍ଛି, ''କସ୍ମା ମଂ ଏତେ ସକ୍କରୋନ୍ତୀ''ତି? ସା ତଂ ପୱତ୍ତିମାଚିକ୍ଖି। ସୋ ''କିଂ ମଯ୍ହଂ କୁଳୀରୋ ପହୋତି? ଏଥ ଗଚ୍ଛାମା''ତି ମହାହତ୍ଥିପରିୱାରୋ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଠମମେୱ ଓତରି। କୁଳୀରୋ ଉଦକସଦ୍ଦେନେୱ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ତଂ ଅଗ୍ଗହେସି। ମହନ୍ତୋ କୁଳୀରସ୍ସ ଅଳୋ, ସୋ ତଂ ଇତୋ ୱା ଏତ୍ତୋ ୱା ଚାଲେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ମୁଖେ ସୋଣ୍ଡଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିରୱି। ହତ୍ଥିନୋ ''ଯଂନିସ୍ସାଯ ମଯଂ 'ସୋତ୍ଥି ଭୱିସ୍ସତୀ'ତି ଅମଞ୍ଞିମ୍ହା, ସୋ ପଠମତରଂ ଗହିତୋ''ତି ତତୋ ତତୋ ପଲାଯିଂସୁ।

ଅଥସ୍ସ ମାତା ଅଵିଦୂରେ ଠତ୍ୱା ‘‘ମଯଂ ଥଲନାଗା, ତୁମ୍ହେ ଉଦକନାଗା ନାମ, ନାଗେହି ନାଗୋ ନ ୱିହେଠେତବ୍ବୋ’’ତି କୁଳୀରଂ ପିଯଵଚନେନ ଵତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥମାହ –

‘‘ଯେ କୁଳୀରା ସମୁଦ୍ଦସ୍ମିଂ, ଗଙ୍ଗାଯ ଯମୁନାଯ ଚ;

ତେସଂ ତ୍ୱଂ ୱାରିଜୋ ସେଟ୍ଠୋ, ମୁଞ୍ଚ ରୋଦନ୍ତିଯା ପଜ’’ନ୍ତି।

ମାତୁଗାମସଦ୍ଦୋ ନାମ ପୁରିସେ ଖୋଭେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା ସୋ ଗହଣଂ ସିଥିଲମକାସି। ହତ୍ଥିପୋତୋ ୱେଗେନ ଉଭୋ ପାଦେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଂ ପିଟ୍ଠିଯଂ ଅକ୍କମି। ସହ ଅକ୍କମନା ପିଟ୍ଠି ମତ୍ତିକଭାଜନଂ ୱିଯ ଭିଜ୍ଜି। ଅଥ ନଂ ଦନ୍ତେହି ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଥଲେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ତୁଟ୍ଟରୱଂ ରୱି। ଅଥ ନଂ ହତ୍ଥୀ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ମଦ୍ଦିଂସୁ। ତସ୍ସ ଏକୋ ଅଳୋ ପଟିକ୍କମିତ୍ୱା ପତି, ତଂ ସକ୍କୋ ଦେୱରାଜା ଗହେତ୍ୱା ଗତୋ।

ଇତରୋ ପନ ଅଳୋ ୱାତାତପେନ ସୁକ୍ଖିତ୍ୱା ପଙ୍କଲାଖାରସୱଣ୍ଣୋ ଅହୋସି, ସୋ ଦେୱେ ୱୁଟ୍ଠେ ଉଦକୋଘେନ ୱୁଯ୍ହନ୍ତୋ ଦସଭାତିକାନଂ ରାଜୂନଂ ଉପରିସୋତେ ଜାଲଂ ପସାରାପେତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାଯ କୀଳନ୍ତାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଜାଲେ ଲଗ୍ଗି। ତେ କୀଳାପରିଯୋସାନେ ଜାଲମ୍ହି ଉକ୍ଖିପିଯମାନେ ତଂ ଦିସ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିଂସୁ ‘‘କିଂ ଏତ’’ନ୍ତି? ‘‘କୁଳୀରଅଳୋ ସାମୀ’’ତି। ‘‘ନ ସକ୍କା ଏସ ଆଭରଣତ୍ଥାଯ ଉପନେତୁଂ, ପରିଯୋନନ୍ଧାପେତ୍ୱା ଭେରିଂ କରିସ୍ସାମା’’ତି? ପରିଯୋନନ୍ଧାପେତ୍ୱା ପହରିଂସୁ। ସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନଂ ନଗରଂ ଅୱତ୍ଥରି। ତତୋ ଆହଂସୁ – ‘‘ନ ସକ୍କା ଇଦଂ ଦିୱସେ ଦିୱସେ ୱାଦେତୁଂ, ଛଣଦିୱସତ୍ଥାଯ ମଙ୍ଗଲଭେରୀ ହୋତୂ’’ତି ମଙ୍ଗଲଭେରିଂ ଅକଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ୱାଦିତେ ମହାଜନୋ ଅନ୍ୱାଯିତ୍ୱା ଅପିଳନ୍ଧିତ୍ୱା ହତ୍ଥିଯାନାଦୀନି ଆରୁଯ୍ହ ସୀଘଂ ସନ୍ନିପତନ୍ତି। ଇତି ମହାଜନଂ ପକ୍କୋସିତ୍ୱା ୱିଯ ଆନେତୀତି ଆନକୋ ତ୍ୱେୱସ୍ସ ନାମଂ ଅହୋସି।

ଅଞ୍ଞଂଆଣିଂ ଓଦହିଂସୂତି ଅଞ୍ଞଂ ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିମଯଂ ଆଣିଂ ଘଟଯିଂସୁ। ଆଣିସଙ୍ଘାଟୋୱ ଅୱସିସ୍ସୀତି ସୁୱଣ୍ଣାଦିମଯାନଂ ଆଣୀନଂ ସଙ୍ଘାଟମତ୍ତମେୱ ଅୱସେସଂ ଅହୋସି। ଅଥସ୍ସ ଦ୍ୱାଦସଯୋଜନପ୍ପମାଣୋ ସଦ୍ଦୋ ଅନ୍ତୋସାଲାଯମ୍ପି ଦୁକ୍ଖେନ ସୁଯ୍ୟିତ୍ଥ।

ଗମ୍ଭୀରାତି ପାଳିୱସେନ ଗମ୍ଭୀରା ସଲ୍ଲସୁତ୍ତସଦିସା। ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥାତି ଅତ୍ଥୱସେନ ଗମ୍ଭୀରା ମହାୱେଦଲ୍ଲସୁତ୍ତସଦିସା (ମ। ନି। ୧।୪୪୯ ଆଦଯୋ)। ଲୋକୁତ୍ତରାତି ଲୋକୁତ୍ତରଅତ୍ଥଦୀପକା। ସୁଞ୍ଞତପ୍ପଟିସଂଯୁତ୍ତାତି ସତ୍ତସୁଞ୍ଞତଧମ୍ମମତ୍ତମେୱ ପକାସକା ସଂଖିତ୍ତସଂଯୁତ୍ତସଦିସା। ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବଂ ପରିଯାପୁଣିତବ୍ବନ୍ତି ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବେ ଚ ପରିଯାପୁଣିତବ୍ବେ ଚ। କୱିକତାତି କୱୀହି କତା। ଇତରଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଚିତ୍ତକ୍ଖରାତି ୱିଚିତ୍ରଅକ୍ଖରା। ଇତରଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ବାହିରକାତି ସାସନତୋ ବହିଭୂତା। ସାୱକଭାସିତାତି ତେସଂ ତେସଂ ସାୱକେହି ଭାସିତା। ସୁସ୍ସୂସିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅକ୍ଖରଚିତ୍ତତାଯ ଚେୱ ସୱନସମ୍ପତ୍ତିଯା ଚ ଅତ୍ତମନା ହୁତ୍ୱା ସାମଣେରଦହରଭିକ୍ଖୁମାତୁଗାମମହାଗହପତିକାଦଯୋ ‘‘ଏସ ଧମ୍ମକଥିକୋ’’ତି ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ସୋତୁକାମା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ତଥାଗତଭାସିତା ସୁତ୍ତନ୍ତା ଅନୁଗ୍ଗଯ୍ହମାନା ଅନ୍ତରଧାଯନ୍ତି, ତସ୍ମା। ସତ୍ତମଂ।

୮। କଲିଙ୍ଗରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୦। ଅଟ୍ଟମେ କଲିଙ୍ଗରୂପଧାନାତି କଲିଙ୍ଗରଘଟିକଂ ସୀସୂପଧାନଞ୍ଚେୱ ପାଦୂପଧାନଞ୍ଚ କତ୍ୱା। ଅପ୍ପମତ୍ତାତି ସିପ୍ପୁଗ୍ଗହଣେ ଅପ୍ପମତ୍ତା। ଆତାପିନୋତି ଉଟ୍ଠାନୱୀରିଯାତାପେନ ଯୁତ୍ତା। ଉପାସନସ୍ମିନ୍ତି ସିପ୍ପାନଂ ଅଭିଯୋଗେ ଆଚରିଯାନଞ୍ଚ ପଯିରୁପାସନେ। ତେ କିର ତଦା ପାତୋୱ ଉଟ୍ଠାଯ ସିପ୍ପସାଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତତ୍ଥ ସିପ୍ପଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯାଦୀହି ଅଭିଯୋଗଂ କତ୍ୱା ମୁଖଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଯାଗୁପାନାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯାଗୁଂ ପିୱିତ୍ୱା ପୁନ ସିପ୍ପସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତା ପାତରାସାଯ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। କତପାତରାସା ସମାନା ‘‘ମା ପମାଦେନ ଚିରଂ ନିଦ୍ଦୋକ୍କମନଂ ଅହୋସୀ’’ତି ଖଦିରଘଟିକାସୁ ସୀସେ ଚ ପାଦେ ଚ ଉପଦହିତ୍ୱା ଥୋକଂ ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁନ ସିପ୍ପସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସିପ୍ପଂ ଗହେତ୍ୱା ସଜ୍ଝାଯନ୍ତି। ସାଯଂ ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋନ୍ତା ଚ ଗେହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଭୁତ୍ତସାଯମାସା ପଠମଯାମଂ ସଜ୍ଝାଯଂ କତ୍ୱା ସଯନକାଲେ ତଥେୱ କଲିଙ୍ଗରଂ ଉପଧାନଂ କତ୍ୱା ସଯନ୍ତି। ଏୱଂ ତେ ଅକ୍ଖଣୱେଧିନୋ ୱାଲୱେଧିନୋ ଚ ଅହେସୁଂ। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଓତାରନ୍ତି ୱିୱରଂ। ଆରମ୍ମଣନ୍ତି ପଚ୍ଚଯଂ। ପଧାନସ୍ମିନ୍ତି ପଧାନଭୂମିଯଂ ୱୀରିଯଂ କୁରୁମାନା। ପଠମବୋଧିଯଂ କିର ଭିକ୍ଖୂ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱାୱ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ମନସି କରୋନ୍ତି। ତେସଂ ମନସିକରୋନ୍ତାନଂଯେୱ ସୂରିଯୋ ଅତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛତି। ତେ ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ପୁନ ଚଙ୍କମଂ ଓତରିତ୍ୱା ପଠମଯାମଂ ଚଙ୍କମନ୍ତି। ତତୋ ‘‘ମା ଚିରଂ ନିଦ୍ଦାଯିମ୍ହା’’ତି ସରୀରଦରଥୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ନିପଜ୍ଜନ୍ତା କଟ୍ଠଖଣ୍ଡଂ ଉପଦହିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ପୁନ ପଚ୍ଛିମଯାମେ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଚଙ୍କମଂ ଓତରନ୍ତି। ତେ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯମ୍ପି ଦୀପୋ ତିଣ୍ଣଂ ରାଜୂନଂ କାଲେ ଏକଘଣ୍ଡିନିଗ୍ଘୋସୋ ଏକପଧାନଭୂମି ଅହୋସି। ନାନାମୁଖେ ପହଟଘଣ୍ଡି ପିଲିଚ୍ଛିକୋଳିଯଂ ଓସରତି, କଲ୍ୟାଣିଯଂ ପହଟଘଣ୍ଡି ନାଗଦୀପେ ଓସରତି । ‘‘ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ଅଯଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ’’ତି ଅଙ୍ଗୁଲିଂ ପସାରେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତବ୍ବୋ

ଅହୋସି। ଏକଦିୱସଂ ସଦ୍ଧେ ଅରହନ୍ତୋୱ ଅହେସୁଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା କଲିଙ୍ଗରୂପଧାନାନଂ ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ ନ ଲଭତି, ତସ୍ମା। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ନାଗସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୧। ନୱମେ ଅତିୱେଲନ୍ତି ଅତିକ୍କନ୍ତୱେଲଂ କାଲଂ ଅତିକ୍କନ୍ତପ୍ପମାଣଂ କାଲଂ। କିମଙ୍ଗଂ ପନାହନ୍ତି ଅହଂ ପନ କିଂକାରଣା ନ ଉପସଙ୍କମିସ୍ସାମି? ଭିସମୁଳାଲନ୍ତି ଭିସଞ୍ଚେୱ ମୁଳାଲଞ୍ଚ। ଅବ୍ବୁହେତ୍ୱାତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା। ଭିଙ୍କଚ୍ଛାପାତି ହତ୍ଥିପୋତକା। ତେ କିର ଅଭିଣ୍ହଂ ଭିଙ୍କାରସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଭିଙ୍କଚ୍ଛାପାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ପସନାକାରଂ କରୋନ୍ତୀତି ପସନ୍ନେହି କତ୍ତବ୍ବାକାରଂ କରୋନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋ ପଚ୍ଚଯେ ଦେନ୍ତି। ଧମ୍ମଂ ଭାସନ୍ତୀତି ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଜାତକାନି ୱା ସୁତ୍ତନ୍ତେ ୱା ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଅସମ୍ଭିନ୍ନେନ ସରେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି। ପସନାକାରଂ କରୋନ୍ତୀତି ତେସଂ ତାଯ ଦେସନାଯ ପସନ୍ନା ଗିହୀ ପଚ୍ଚଯେ ଦେନ୍ତି। ନେୱ ୱଣ୍ଣାଯ ହୋତି ନ ବଲାଯାତି ନେୱ ଗୁଣୱଣ୍ଣାଯ, ନ ଞାଣବଲାଯ ହୋତି, ଗୁଣୱଣ୍ଣେ ପନ ପରିହାଯନ୍ତେ ସରୀରୱଣ୍ଣୋପି ସରୀରବଲମ୍ପି ପରିହାଯତି, ତସ୍ମା ସରୀରସ୍ସ ନେୱ ୱଣ୍ଣାଯ ନ ବଲାଯ ହୋତି। ନୱମଂ।

୧୦। ବିଳାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୨। ଦସମେ ସନ୍ଧିସମଲସଂକଟୀରେତି ଏତ୍ଥ ସନ୍ଧୀତି ଭିନ୍ନଘରାନଂ ସନ୍ଧି, ସମଲୋତି ଗାମତୋ ଗୂଥନିକ୍ଖମନମଗ୍ଗୋ, ସଂକଟୀରନ୍ତି ସଙ୍କାରଟ୍ଠାନଂ। ମୁଦୁମୂସିନ୍ତି ମୁଦୁକଂ ମୂସିକଂ। ୱୁଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଦେସନା ପଞ୍ଞାଯତି। ଦସମଂ।

୧୧। ସିଙ୍ଗାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୩। ଏକାଦସମେ ଯେନ ଯେନ ଇଚ୍ଛତୀତି ସୋ ଜରସିଙ୍ଗାଲୋ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନେ ଇରିଯାପଥକପ୍ପନେନ ସୀତୱାତୂପୱାଯନେନ ଚ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଚିତ୍ତସ୍ସାଦମ୍ପି ଲଭତୀତି ଦସ୍ସେତି। ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯପଟିଞ୍ଞୋତି ଇଦଂ ଦେୱଦତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ହି ଏତ୍ତକମ୍ପି ଚିତ୍ତସ୍ସାଦଂ ଅନାଗତେ ଅତ୍ତଭାୱେ ନ ଲଭିସ୍ସତୀତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ଦୁତିଯସିଙ୍ଗାଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୪। ଦ୍ୱାଦସମେ କତଞ୍ଞୁତାତି କତଜାନନଂ। କତୱେଦିତାତି କତୱିସେସଜାନନଂ। ତତ୍ରିଦଂ ଜରସିଙ୍ଗାଲସ୍ସ କତଞ୍ଞୁତାଯ ୱତ୍ଥୁ – ସତ୍ତ କିର ଭାତରୋ ଖେତ୍ତଂ କସନ୍ତି। ତେସଂ ସବ୍ବକନିଟ୍ଠୋ ଖେତ୍ତପରିଯନ୍ତେ ଠତ୍ୱା ଗାୱୋ ରକ୍ଖତି। ଅଥେକଂ ଜରସିଙ୍ଗାଲଂ ଅଜଗରୋ ଗଣ୍ହି, ସୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା ଯଟ୍ଠିଯା ପୋଥେତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେସି। ଅଜଗରୋ ସିଙ୍ଗାଲଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ତମେୱ ଗଣ୍ହି। ସିଙ୍ଗାଲୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯ୍ହଂ ଇମିନା ଜୀୱିତଂ ଦିନ୍ନଂ, ଅହମ୍ପି ଇମସ୍ସ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଯାଗୁଘଟସ୍ସ ଉପରି ଠପିତଂ ୱାସିଂ ମୁଖେନ ଡଂସିତ୍ୱା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି। ଇତରେ ଭାତରୋ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ସିଙ୍ଗାଲୋ ୱାସିଂ ହରତୀ’’ତି ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ସୋ ତେହି ଦିଟ୍ଠଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ୱାସିଂ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପଲାଯି। ଇତରେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କନିଟ୍ଠଂ ଅଜଗରେନ ଗହିତଂ ଦିସ୍ୱା ୱାସିଯା ଅଜଗରଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଗମଂସୁ। ଏୱଂ ଜରସିଙ୍ଗାଲେ ସିଯା ଯା କାଚି କତଞ୍ଞୁତା କତୱେଦିତା। ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯପଟିଞ୍ଞେତି ଇଦମ୍ପି ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଆଚାରମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଓପମ୍ମସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୦। ଭିକ୍ଖୁସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। କୋଲିତସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୩୫। ଭିକ୍ଖୁସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ, ଆଵୁସୋତି ସାଵକାନଂ ଆଲାପୋ। ବୁଦ୍ଧା ହି ଭଗଵନ୍ତୋ ସାଵକେ ଆଲପନ୍ତା, ‘‘ଭିକ୍ଖଵେ’’ତି ଆଲପନ୍ତି, ସାଵକା ପନ ‘‘ବୁଦ୍ଧେହି ସଦିସା ମା ହୋମା’’ତି, ‘‘ଆଵୁସୋ’’ତି ପଠମଂ ଵତ୍ଵା ପଚ୍ଛା, ‘‘ଭିକ୍ଖଵେ’’ତି ଭଣନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧେହି ଚ ଆଲପିତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ’’ତି ପଟିଵଚନଂ ଦେତି ସାଵକେହି, ‘‘ଆଵୁସୋ’’ତି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତୀତି ଯସ୍ମା ଦୁତିଯଜ୍ଝାନେ ଵିତକ୍କଵିଚାରା ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଯେସଂ ନିରୋଧା ସଦ୍ଦାଯତନଂ ଅପ୍ପଵତ୍ତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ଯଦେତଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ନାମ, ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ‘‘ଅରିଯାନଂ ତୁଣ୍ହୀଭାଵୋ’’ତି। ଅଯମେତ୍ଥ ଯୋଜନା। ‘‘ଧମ୍ମୀ ଵା କଥା ଅରିଯୋ ଵା ତୁଣ୍ହୀଭାଵୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରୋପି ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନିପି ଅରିଯୋ ତୁଣ୍ହୀଭାଵୋତ୍ଵେଵ ସଙ୍ଖଂ ଗତାନି।

ଵିତକ୍କସହଗତାତି ଵିତକ୍କାରମ୍ମଣା। ସଞ୍ଞାମନସିକାରାତି ସଞ୍ଞା ଚ ମନସିକାରୋ ଚ। ସମୁଦାଚରନ୍ତୀତି ପଵତ୍ତନ୍ତି। ଥେରସ୍ସ କିର ଦୁତିଯଜ୍ଝାନଂ ନ ପଗୁଣଂ। ଅଥସ୍ସ ତତୋ ଵୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଵିତକ୍କଵିଚାରା ନ ସନ୍ତତୋ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ଇଚ୍ଚସ୍ସ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନମ୍ପି ସଞ୍ଞାମନସିକାରାପି ହାନଭାଗିଯାଵ ଅହେସୁଂ, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏଵମାହ। ସଣ୍ଠପେହୀତି ସମ୍ମା ଠପେହି। ଏକୋଦିଭାଵଂ କରୋହୀତି ଏକଗ୍ଗଂ କରୋହି। ସମାଦହାତି ସମ୍ମା ଆଦହ ଆରୋପେହି। ମହାଭିଞ୍ଞତନ୍ତି ଛଳଭିଞ୍ଞତଂ। ସତ୍ଥା କିର ଇମିନା ଉପାଯେନ ସତ୍ତ ଦିଵସେ ଥେରସ୍ସ ହାନଭାଗିଯଂ ସମାଧିଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ଥେରଂ ଛଳଭିଞ୍ଞତଂ ପାପେସି। ପଠମଂ।

୨। ଉପତିସ୍ସସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୩୬। ଦୁତିଯେ ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ତଂ କିଞ୍ଚି ଲୋକସ୍ମିନ୍ତି ଇଦଂ ଅତିଉଳାରମ୍ପି ସତ୍ତଂ ଵା ସଙ୍ଖାରଂ ଵା ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ସତ୍ଥୁପି ଖୋତି ଇଦଂ ଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ସତ୍ଥରି ଅଧିମତ୍ତୋ ଛନ୍ଦୋ ଚ ପେମଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ଵିପରିଣାମେନପି ସୋକାଦଯୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ଜାନନତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛତି? ଦୀଘରତ୍ତନ୍ତି ସୂକରଖତଲେଣଦ୍ଵାରେ ଦୀଘନଖପରିବ୍ବାଜକସ୍ସ ଵେଦନାପରିଗ୍ଗହସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଦେସିତଦିଵସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ଦିଵସେ ଥେରସ୍ସ ଇମେ ଵଟ୍ଟାନୁଗତକିଲେସା ସମୂହତାତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଘଟସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୨୩୭। ତତିଯେ ଏକଵିହାରେତି ଏକସ୍ମିଂ ଗବ୍ଭେ। ତଦା କିର ବହୂ ଆଗନ୍ତୁକା ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ତସ୍ମିଂ ପରିଵେଣଗ୍ଗେନ ଵା ଵିହାରଗ୍ଗେନ ଵା ସେନାସନେସୁ ଅପାପୁଣନ୍ତେସୁ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଥେରାନଂ ଏକୋ ଗବ୍ଭୋ ସମ୍ପତ୍ତୋ। ତେ ଦିଵା ପାଟିଯେକ୍କେସୁ ଠାନେସୁ ନିସୀଦନ୍ତି, ରତ୍ତିଂ ପନ ନେସଂ ଅନ୍ତରେ ଚୀଵରସାଣିଂ ପସାରେନ୍ତି। ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତପତ୍ତଟ୍ଠାନେଯେଵ ନିସୀଦନ୍ତି। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକଵିହାରେ’’ତି। ଓଳାରିକେନାତି ଇଦଂ ଓଳାରିକାରମ୍ମଣତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଦିବ୍ବସୋତଧାତୁଵିହାରେନ ହି ସୋ ଵିହାସି, ତେସଞ୍ଚ ରୂପାଯତନସଦ୍ଦାଯତନସଙ୍ଖାତଂ ଓଳାରିକଂ ଆରମ୍ମଣଂ। ଇତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ରୂପସ୍ସ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଦିବ୍ବାଯ ଚ ସୋତଧାତୁଯା ସଦ୍ଦସ୍ସ ସୁତତ୍ତା ସୋ ଵିହାରୋ ଓଳାରିକୋ ନାମ ଜାତୋ। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ଵିସୁଜ୍ଝୀତି ଭଗଵତୋ ରୂପଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଵିସୁଦ୍ଧଂ ଅହୋସି। ଦିବ୍ବା ଚ ସୋତଧାତୂତି ସାପି ଭଗଵତୋ ସଦ୍ଦସୁଣନତ୍ଥଂ ଵିସୁଜ୍ଝି । ଭଗଵତୋପି ଥେରସ୍ସ ରୂପଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚେଵ ସଦ୍ଦସୁଣନତ୍ଥଞ୍ଚ ତଦୁଭଯଂ ଵିସୁଜ୍ଝି। ତଦା କିର ଥେରୋ ‘‘କଥଂ ନୁ ଖୋ ଏତରହି ସତ୍ଥା ଵିହରତୀ’’ତି ଆଲୋକଂ ଵଡ୍ଢେତ୍ଵା ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ସତ୍ଥାରଂ ଜେତଵନେ ଵିହାରେ ଗନ୍ଧକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ଵା ତସ୍ସ ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା ସଦ୍ଦଂ ସୁଣି। ସତ୍ଥାପି ତଥେଵ ଅକାସି। ଏଵଂ ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସିଂସୁ ଚେଵ, ସଦ୍ଦଞ୍ଚ ଅସ୍ସୋସୁଂ।

ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯୋତି ପରିପୁଣ୍ଣଵୀରିଯୋ ପଗ୍ଗହିତଵୀରିଯୋ। ଯାଵଦେଵ ଉପନିକ୍ଖେପନମତ୍ତାଯାତି ତିଯୋଜନସହସ୍ସଵିତ୍ଥାରସ୍ସ ହିମଵତୋ ସନ୍ତିକେ ଠପିତା ସାସପମତ୍ତା ପାସାଣସକ୍ଖରା ‘‘ହିମଵା ନୁ ଖୋ ମହା, ଅଯଂ ନୁ ଖୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା’’ତି ଏଵଂ ଯାଵ ଉପନିକ୍ଖେପନମତ୍ତସ୍ସେଵ ଅତ୍ଥାଯ ଭଵେଯ୍ୟାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପରତୋପି ଏସେଵ ନଯୋ। କପ୍ପନ୍ତି ଆଯୁକପ୍ପଂ। ଲୋଣଘଟାଯାତି ଚକ୍କଵାଳମୁଖଵଟ୍ଟିଯା ଆଧାରକଂ କତ୍ଵା ମୁଖଵଟ୍ଟିଯା ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଆହଚ୍ଚ ଠିତାଯ ଲୋଣଚାଟିଯାତି ଦସ୍ସେତି।

ଇମେ ପନ ଥେରା ଉପମଂ ଆହରନ୍ତା ସରିକ୍ଖକେନେଵ ଚ ଵିଜ୍ଜମାନଗୁଣେନ ଚ ଆହରିଂସୁ। କଥଂ? ଅଯଞ୍ହି ଇଦ୍ଧି ନାମ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତଟ୍ଠେନ ଚେଵ

ୱିପୁଲଟ୍ଟେନ ଚ ହିମୱନ୍ତସଦିସା, ପଞ୍ଞା ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମେ ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ଠିତଟ୍ଟେନ ସଙ୍ଖନ୍ତଞ୍ଜନେସୁ ଅନୁପୱିଟ୍ଠଲୋଣରସସଦିସା। ଏୱଂ ତାୱ ସରିକ୍ଖକଟ୍ଟେନ ଆହରିଂସୁ। ସମାଧିଲକ୍ଖଣଂ ପନ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଭୂତଂ ପାକଟଂ। କିଞ୍ଚାପି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜମାନୈଦ୍ଧି ନାମ ନତ୍ଥି, ଭଗୱତା ପନ ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଇଦ୍ଧିମନ୍ତାନଂ ଯଦିଦଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ''ତି ଅଯମେୱ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ୱିପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣଂ ପନ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିଭୂତଂ ପାକଟଂ। କିଞ୍ଚାପି ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସାପି ପଞ୍ଞା ଅତ୍ଥି, ଭଗୱତା ପନ ''ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ମହାପଞ୍ଞାନଂ ଯଦିଦଂ ସାରିପୁତ୍ତୋ''ତି (ଅ। ନି। ୧।୧୮୯) ଅଯମେୱ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପିତୋ। ତସ୍ମା ଯଥା ଏତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଧୁରଂ ନ ପାପୁଣନ୍ତି, ଏୱଂ ୱିଜ୍ଜମାନଗୁଣେନ ଆହରିଂସୁ। ସମାଧିଲକ୍ଖଣସ୍ମିଞ୍ହି ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଗତୋ, ୱିପସ୍ସନାଲକ୍ଖଣେ ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ, ଦ୍ୱୀସୁପି ଏତେସୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି। ତତିଯଂ।

୪। ନୱସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୮। ଚତୁତ୍ଥେ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋତି ନିରୁସ୍ସୁକ୍କୋ। ସଙ୍ଗସାଯତୀତି ୱିହରତି। ୱେଯ୍ୟାୱଚ୍ଚନ୍ତି ଚୀୱରେ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚଂ। ଆଭିଚେତସିକାନନ୍ତି ଅଭିଚିତ୍ତଂ ଉତ୍ତମଚିତ୍ତଂ ନିସ୍ସିତାନଂ। ନିକାମଲାଭୀତି ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ସମାପଜ୍ଜନସମତ୍ଥତାଯ ନିକାମଲାଭୀ। ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀତି ଝାନପାରିପନ୍ଥିକେ ସୁଖେନ ୱିକ୍ଖମ୍ଭେତ୍ୱା ସମାପଜ୍ଜନସମତ୍ଥତାଯ ଅଦୁକ୍ଖଲାଭୀ। ଅକସିରଲାଭୀତି ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱୁଟ୍ଠାନସମତ୍ଥତାଯ ୱିପୁଲଲାଭୀ, ପଗୁଣଜ୍ଝାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସିଥିଲମାରବ୍ଭାତି ସିଥିଲୱୀରିଯଂ ପୱତ୍ତେତ୍ୱା। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସୁଜାତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩୯। ପଞ୍ଚମେ ଅଭିରୂପୋତି ଅଞ୍ଞାନି ରୂପାନି ଅତିକ୍କନ୍ତରୂପୋ। ଦସ୍ସନୀଯୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଯୁତ୍ତୋ। ପାସାଦିକୋତି ଦସ୍ସନେନ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ। ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାଯାତି ଛୱିୱଣ୍ଣସୁନ୍ଦରତାଯ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଲକୁଣ୍ଡକଭଦ୍ଦିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୦। ଛଟ୍ଠେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣନ୍ତି ୱିରୂପସରୀରୱଣ୍ଣଂ। ଓକୋଟିମକନ୍ତି ରସ୍ସଂ। ପରିଭୂତରୂପନ୍ତି ପମାଣୱସେନ ପରିଭୂତଜାତିକଂ। ତଂ କିର ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ, ''ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦିଯ, ଆୱୁସୋ, ଭଦ୍ଦିଯା''ତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପରାମସିତ୍ୱା ନାନପ୍ପକାରଂ କୀଳନ୍ତି ଆକଡ୍ଢନ୍ତି ପରିକଡ୍ଢନ୍ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ପରିଭୂତରୂପ''ନ୍ତି। କସ୍ମା ପନେସ ଏୱରୂପୋ ଜାତୋ? ଅଯଂ କିର ଅତୀତେ ଏକୋ ମହାରାଜା ଅହୋସି, ତସ୍ସ ମହଲ୍ଲକା ଚ ମହଲ୍ଲକିତ୍ଥିଯୋ ଚ ପଟିକୂଲା ହୋନ୍ତି। ସୋ ସଚେ ମହଲ୍ଲକେ ପସ୍ସତି, ତେସଂ ଚୂଳଂ ଠପାପେତ୍ୱା କଚ୍ଛଂ ବନ୍ଧାପେତ୍ୱା ଯଥାରୁଚି କୀଳାପେତି। ମହଲ୍ଲକିତ୍ଥିଯୋପି ଦିସ୍ୱା ତାସମ୍ପି ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତଂ ୱିପ୍ପକାରଂ କତ୍ୱା ଯଥାରୁଚି କୀଳାପେତି। ତେସଂ ପୁତ୍ତଧୀତାଦୀନଂ ସନ୍ତିକେ ମହାସାରଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ପାପକିରିଯା ପଥୱିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଛଦେୱଲୋକେ ଏକକୋଲାହଲଂ ଅକାସି।

ଅଥ ସକ୍କୋ ଚିନ୍ତେସି – ''ଅଯଂ ଅନ୍ଧବାଲୋ ମହାଜନଂ ୱିହେଠେତି, କରିସ୍ସାମିସ୍ସ ନିଗ୍ଗହ''ନ୍ତି। ସୋ ମହଲ୍ଲକଗାମିଯୱଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଯାନକେ ଏକଂ ତକ୍କଚାଟିଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଯାନଂ ପେସେନ୍ତୋ ନଗରଂ ପୱିସତି। ରାଜାପି ହତ୍ଥିଂ ଆରୁଯ୍ହ ନଗରତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ତଂ ଦିସ୍ୱା – ''ଅଯଂ ମହଲ୍ଲକୋ ତକ୍କଯାନକେନ ଅମ୍ହାକଂ ଅଭିମୁଖୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ୱାରେଥ ୱାରେଥା''ତି ଆହ। ମନୁସ୍ସା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତାପି ନ ପସ୍ସନ୍ତି। ସକ୍କୋ ହି ''ରାଜାୱ ମଂ ପସ୍ସତୁ, ମା ଅଞ୍ଞେ''ତି ଏୱଂ ଅଧିଟ୍ଠହି। ଅଥ ତେସୁ ମନୁସ୍ସେସୁ ''କହଂ, ଦେୱ, କହଂ ଦେୱା''ତି ୱଦନ୍ତେସୁ ଏୱ ରାଜା ସହ ହତ୍ଥିନା ୱଚ୍ଛୋ ୱିଯ ଧେନୁଯା ଯାନସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ପାୱିସି। ସକ୍କୋ ତକ୍କଚାଟିଂ ଭିନ୍ଦି।

ରାଜା ସୀସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତକ୍କେନ କିଲିନ୍ନସରୀରୋ ଅହୋସି। ସୋ ସରୀରଂ ଉଦ୍ଦଚାପେତ୍ୱା ଉଯ୍ୟାନପୋକ୍ଖରଣିଯଂ ନ୍ହତ୍ୱା ଅଲଙ୍କତସରୀରୋ ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତୋ ପୁନ ତଂ ଅଦ୍ଦସ। ଦିସ୍ୱା ''ଅଯଂ ସୋ ଅମ୍ହେହି ଦିଟ୍ଠମହଲ୍ଲକୋ ପୁନ ଦିସ୍ସତି। ୱାରେଥ ୱାରେଥ ନ''ନ୍ତି ଆହ। ମନୁସ୍ସା ''କହଂ, ଦେୱ, କହଂ, ଦେୱା''ତି ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଧାୱିଂସୁ। ସୋ ପଠମୱିପ୍ପକାରମେୱ ପୁନ ପାପୁଣି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସକ୍କୋ ଗୋଣେ ଚ ଯାନଞ୍ଚ ଅନ୍ତରଧାପେତ୍ୱା ଆକାସେ ଠତ୍ୱା ଆହ, ''ଅନ୍ଧବାଲ, ତ୍ୱଂ ମଯି ତକ୍କୱାଣିଜକୋ ଏସୋ''ତି ସଞ୍ଞଂ କରୋସି, ସକ୍କୋହଂ ଦେୱରାଜା, ''ତୱେତଂ ପାପକିରିଯଂ ନିୱାରେସ୍ସାମୀ''ତି ଆଗତୋ, ''ମା ପୁନ ଏୱରୂପଂ ଅକାସୀ''ତି ସନ୍ତଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଗମାସି। ଇମିନା କମ୍ମେନ ସୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣୋ ଅହୋସି।

ୱିପସ୍ସୀସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ପନେସ ଚିତ୍ତପତ୍ତକୋକିଲୋ ନାମ ହୁତ୍ୱା ଖେମେ ମିଗଦାଯେ ୱସନ୍ତୋ ଏକଦିୱସଂ ହିମୱନ୍ତଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମଧୁରଂ ଅମ୍ବଫଲଂ ତୁଣ୍ଡେନ ଗହେତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରଂ ସତ୍ଥାରଂ ଦିସ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅହଂ ଅଞ୍ଞେସୁ ଦିୱସେସୁ ରିତ୍ତକୋ ତଥାଗତଂ ପସ୍ସାମି। ଅଜ୍ଜ ପନ

ମେ ଇମଂ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ଅତ୍ଥି, ଦସବଲସ୍ସ ତଂ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ଓତରିତ୍ୱା ଆକାସେ ଚରତି। ସତ୍ଥା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକଂ ଓଲୋକେସି। ସୋ ପତ୍ତଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ହତ୍ଥେ ଠପେସି। କୋକିଲୋ ଦସବଲସ୍ସ ପତ୍ତେ ଅମ୍ବପକ୍କଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି। ସତ୍ଥା ତତ୍ଥେୱ ନିସୀଦିତ୍ୱା ତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜି। କୋକିଲୋ ପସନ୍ନଚିତ୍ତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଦସବଲସ୍ସ ଗୁଣେ ଆୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କୁଲାୱକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ପୀତିସୁଖେନେୱ ୱୀତିନାମେସି। ଇମିନା କମ୍ମେନ ସରୋ ମଧୁରୋ ଅହୋସି।

କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧକାଲେ ପନ ଚେତିଯେ ଆରଦ୍ଧେ ‘‘କିଂପମାଣଂ କରୋମ? ସତ୍ତଯୋଜନପ୍ପମାଣଂ। ଅତିମହନ୍ତଂ ଏତଂ, ଛଯୋଜନପ୍ପମାଣଂ କରୋମ। ଇଦମ୍ପି ଅତିମହନ୍ତଂ, ପଞ୍ଚଯୋଜନଂ କରୋମ, ଚତୁଯୋଜନଂ, ତିଯୋଜନଂ, ଦ୍ୱିଯୋଜନ’’ନ୍ତି। ଅଯଂ ତଦା ଜେଟ୍ଠକୱଡ୍ଢକୀ ହୁତ୍ୱା, ‘‘ଏୱଂ, ଭୋ, ଅନାଗତେ ସୁଖପଟିଜଗ୍ଗିଯଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ରଜ୍ଜୁଂ ଆଦାଯ ପରିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଗାୱୁତମତ୍ତକେ ଠତ୍ୱା, ‘‘ଏକେକଂ ମୁଖଂ ଗାୱୁତଂ ହୋତୁ, ଚେତିଯଂ ଯୋଜନାୱଟ୍ଟଂ ଯୋଜନୁବ୍ବେଧଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆହ। ତେ ତସ୍ସ ୱଚନେ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଚେତିଯଂ ସତ୍ତଦିୱସସତ୍ତମାସାଧିକେହି ସତ୍ତହି ସଂୱଚ୍ଛରେହି ନିଟ୍ଠିତଂ। ଇତି ଅପ୍ପମାଣସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପମାଣଂ ଅକାସୀତି। ତେନ କମ୍ମେନ ଓକୋଟିମକୋ ଜାତୋ।

ହତ୍ଥଯୋ ପସଦା ମିଗାତି ହତ୍ଥିନୋ ଚ ପସଦମିଗା ଚ। ନତ୍ଥି କାଯସ୍ମିଂ ତୁଲ୍ୟତାତି କାଯସ୍ମିଂ ପମାଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅକାରଣଂ କାଯପମାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ୱିସାଖସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୧। ସତ୍ତମେ ପୋରିଯା ୱାଚାଯାତି ପୁରୱାସୀନଂ ନଗରମନୁସ୍ସାନଂ ୱାଚାସଦିସାଯ ଅପରିହୀନକ୍ଖରପଦାଯ ମଧୁରୱାଚାଯ। ୱିସ୍ସଟ୍ଠାଯାତି ଅସନ୍ଦିଦ୍ଧାଯ ଅପଲିବୁଦ୍ଧାଯ, ପିତ୍ତସେମ୍ହେହି ଅନୁପହତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନେଲଗଲାଯାତି ଯଥା ଦନ୍ଧମନୁସ୍ସା ମୁଖେନ ଖେଳଂ ଗଳନ୍ତେନ ୱାଚଂ ଭାସନ୍ତି, ନ ଏୱରୂପାଯ, ଅଥ ଖୋ ନିଦ୍ଦୋସାଯ ୱିସଦୱାଚାଯ। ପରିଯାପନ୍ନାଯାତି ଚତୁସଚ୍ଚପରିଯାପନ୍ନାଯ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଅମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ପୱତ୍ତାଯ। ଅନିସ୍ସିତାଯାତି ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ଅକଥିତାଯ। ଧମ୍ମୋ ହି ଇସିନଂ ଧଜୋତି ନୱୱିଧଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ଇସୀନଂ ଧଜୋ ନାମାତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନନ୍ଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୨। ଅଟ୍ଠମେ ଆକୋଟିତପଚ୍ଚାକୋଟିତାନୀତି ଏକସ୍ମିଂ ପସ୍ସେ ପାଣିନା ୱା ମୁଗ୍ଗରେନ ୱା ଆକୋଟନେନ ଆକୋଟିତାନି, ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଆକୋଟନେନ ପଚ୍ଚାକୋଟିତାନି। ଅଞ୍ଜେତ୍ୱାତି ଅଞ୍ଜନେନ ପୂରେତ୍ୱା। ଅଚ୍ଛଂ ପତ୍ତନ୍ତି ୱିପ୍ପସନ୍ନୱଣ୍ଣଂ ମତ୍ତିକାପତ୍ତଂ। କସ୍ମା ପନ ଥେରୋ ଏୱମକାସୀତି? ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଜାନନତ୍ଥଂ। ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି ‘‘ସଚେ ସତ୍ଥା ‘ସୋଭତି ୱତ ମେ ଅଯଂ କନିଟ୍ଠଭାତିକୋ’ତି ୱକ୍ଖତି, ଯାୱଜୀୱଂ ଇମିନା ୱାକାରେନ ଚରିସ୍ସାମି। ସଚେ ଏତ୍ଥ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେତି, ଇମଂ ଆକାରଂ ପହାଯ ସଙ୍କାରଚୋଳଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୀୱରଂ କତ୍ୱା ଧାରେନ୍ତୋ ପରିଯନ୍ତସେନାସନେ ୱସନ୍ତୋ ଚରିସ୍ସାମୀ’’ତି। ଅସ୍ସସୀତି ଭୱିସ୍ସସି।

ଅଞ୍ଞାତୁଞ୍ଛେନାତି ଅଭିଲକ୍ଖିତେସୁ ଇସ୍ସରଜନଗେହେସୁ କଟୁକଭଣ୍ଡସମ୍ଭାରଂ ସୁଗନ୍ଧଂ ଭୋଜନଂ ପରିଯେସନ୍ତସ୍ସ ଉଞ୍ଛୋ ଞାତୁଞ୍ଛୋ ନାମ। ଘରପଟିପାଟିଯା ପନ ଦ୍ୱାରେ ଠିତେନ ଲଦ୍ଧଂ ମିସ୍ସକଭୋଜନଂ ଅଞ୍ଞାତୁଞ୍ଛୋ ନାମ। ଅଯମିଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। କାମେସୁ ଅନପେକ୍ଖିନନ୍ତି ୱତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମେସୁ ନିରପେକ୍ଖଂ। ଆରଞ୍ଞିକୋ ଚାତିଆଦି ସବ୍ବଂ ସମାଦାନୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। କାମେସୁ ଚ ଅନପେକ୍ଖୋତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଦେୱଲୋକେ ଅଚ୍ଛରାଯୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଆଗତେନ ଅପରଭାଗେ କଥିତଂ। ଇମସ୍ସ କଥିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଥେରୋ ଘଟେନ୍ତୋ ୱାଯମନ୍ତୋ କତିପାହେନେୱ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାଯ ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗଦକ୍ଖିଣେଯ୍ୟୋ ଜାତୋ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ତିସ୍ସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୩। ନୱମେ ଦୁମ୍ମନୋତି ଉପ୍ପନ୍ନଦୋମନସ୍ସୋ। କସ୍ମା ପନାଯଂ ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ଜାତୋତି? ଖତ୍ତିଯପବ୍ବଜିତୋ ହେସ, ତେନ ନଂ ପବ୍ବଜେତ୍ୱା ଦୁପଟ୍ଟସାଟକଂ ନିୱାସାପେତ୍ୱା ୱରଚୀୱରଂ ପାରୁପେତ୍ୱା ଅକ୍ଖୀନି ଅଞ୍ଜେତ୍ୱା ମନୋସିଲାତେଲେନ ସୀସଂ ମକ୍ଖେସୁଂ। ସୋ ଭିକ୍ଖୂସୁ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଟ୍ଠାନଂ ଗତେସୁ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନା ନାମ ୱିୱିତ୍ତୋକାସେ ନିସୀଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅଜାନନ୍ତୋ ଭୋଜନସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ମହାପୀଠଂ ଆରୁହିତ୍ୱା ନିସୀଦି। ଦିସାୱଚରା ଆଗନ୍ତୁକା ପଂସୁକୂଲିକା ଭିକ୍ଖୂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ଇମିନାୱ ନୀହାରେନ ରଜୋକିଣ୍ଣେହି ଗତ୍ତେହି ନ ସକ୍କା ଦସବଲଂ ପସ୍ସିତୁଂ। ଭଣ୍ଡକଂ ତାୱ ଠପେସ୍ସାମା’’ତି ଭୋଜନସାଲଂ ଅଗମଂସୁ। ସୋ ତେସୁ ମହାଥେରେସୁ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ନିଚ୍ଚଲୋ ନିସୀଦିଯେୱ। ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ‘‘ପାଦୱତ୍ତଂ କରୋମ, ତାଲୱଣ୍ଟେନ ବୀଜାମା’’ତି ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଯଂ ପନ ନିସିନ୍ନକୋୱ ‘‘କତିୱସ୍ସତ୍ଥା’’ତି? ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ‘‘ମଯଂ ଅୱସ୍ସିକା। ତୁମ୍ହେ ପନ କତିୱସ୍ସତ୍ଥା’’ତି? ୱୁତ୍ତେ, ‘‘ମଯଂ ଅଜ୍ଜ

ପବ୍ବଜିତା’’ତି ଆହ। ଅଥ ନଂ ଭିକ୍ଖୂ, ‘‘ଆଵୁସୋ, ଅଧୁନା ଛିନ୍ନଚୂଳୋସି, ଅଜ୍ଜାପି ତେ ସୀସମୂଲେ ଉଦକଗନ୍ଧୋ ଵାଯତିଯେଵ, ତ୍ଵଂ ନାମ ଏତ୍ତକେସୁ ଵୁଦ୍ଧତରେସୁ ଏଵଂ ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ନିସ୍ସଦ୍ଦୋ ନିଚ୍ଚଲୋ ନିସିନ୍ନୋ, ଅପଚିତିମତ୍ତମ୍ପି ତେ ନତ୍ଥି, କସ୍ସ ସାସନେ ପବ୍ବଜିତୋସୀ’’ତି? ପରିଵାରେତ୍ଵା ତଂ ଵାଚାସତ୍ତୀହି ପହରନ୍ତା ‘‘କିଂ ତ୍ଵଂ ଇଣଟ୍ଟୋ ଵା ଭଯଟ୍ଟୋ ଵା ଜୀଵିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି? ଆହଂସୁ। ସୋ ଏକମ୍ପି ଥେରଂ ଓଲୋକେସି, ତେନ ‘‘କିଂ ମଂ ଓଲୋକେସି ମହଲ୍ଲକା’’ତି? ଵୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞଂ ଓଲୋକେସି, ତେନପି ତଥେଵ ଵୁତ୍ତେ ଅଥସ୍ସ ‘‘ଇମେ ମଂ ପରିଵାରେତ୍ଵା ଵାଚାସତ୍ତୀହି ଵିଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି ଖତ୍ତିଯମାନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ଅକ୍ଖୀସୁ ମଣିଵଣ୍ଣାନି ଅସ୍ସୂନି ସଞ୍ଚରିଂସୁ। ତତୋ ନେ ଆହ – ‘‘କସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି। ତେ ‘‘କିଂ ପନ ତ୍ଵଂ ‘ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତା’ତି? ଅମ୍ହେ ମଞ୍ଞସି ଗିହିବ୍ୟଞ୍ଜନଭଟ୍ଟକା’’ତି ଵତ୍ଵା, ‘‘ସଦେଵକେ ଲୋକେ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଆଗତମ୍ହା’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ‘‘ମଯ୍ହଂ ଭାତୁ ସନ୍ତିକେ ଆଗତା ତୁମ୍ହେ, ଯଦି ଏଵଂ ଇଦାନି ଵୋ ଆଗତମଗ୍ଗେନେଵ ଗମନଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତି କୁଜ୍ଝିତ୍ଵା ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ମଯି ଇମିନାଵ ନୀହାରେନ ଗତେ ସତ୍ଥା ଏତେ ନ ନୀହରାପେସ୍ସତୀ’’ତି ଦୁକ୍ଖୀ ଦୁମ୍ମନୋ ଅସ୍ସୂନି ପଵତ୍ତଯମାନୋ ଅଗମାସି। ଇମିନା କାରଣେନ ଏସ ଏଵଂ ଜାତୋତି।

ଵାଚାସନ୍ନିତୋଦକେନାତି ଵଚନପତୋଦେନ। ସଞ୍ଜମ୍ଭରିମକଂସୂତି ସଞ୍ଜମ୍ଭରିତଂ ନିରନ୍ତରଂ ଫୁଟଂ ଅକଂସୁ, ଉପରି ଵିଜ୍ଝିଂସୂତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଵତ୍ତାତି ପରେ ଯଦିଚ୍ଛକଂ ଵଦତିଯେଵ। ନୋ ଚ ଵଚନକ୍ଖମୋତି ପରେସଂ ଵଚନଂ ଖମିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଇଦାନି ତାଵ ତ୍ଵଂ ଇମିନା କୋପେନ ଇମିନା ଵୁତ୍ତଵାଚାସନ୍ନିତୋଦକେନ ଵିଦ୍ଧୋ। ଅତୀତେ ପନ ରଟ୍ଠତୋ ଚ ପବ୍ବାଜିତୋତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ‘‘କତରସ୍ମିଂ କାଲେ ଭଗଵା’’ତି? ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଯାଚିଂସୁ।

ସତ୍ଥା ଆହ – ଅତୀତେ ବାରାଣସିଯଂ ବାରାଣସିରାଜା ରଜ୍ଜଂ କାରେସି। ଅଥେକୋ ଜାତିମା, ଏକୋ ମାତଙ୍ଗୋତି ଦ୍ଵେ ଇସଯୋ ବାରାଣସିଂ ଅଗମଂସୁ। ତେସୁ ଜାତିମା ପୁରେତରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା କୁମ୍ଭକାରସାଲାଯଂ ନିସୀଦି। ମାତଙ୍ଗୋ ତାପସୋ ପଚ୍ଛା ଗନ୍ତ୍ଵା ତତ୍ଥ ଓକାସଂ ଯାଚି କୁମ୍ଭକାରୋ ‘‘ଅତ୍ଥେତ୍ଥ ପଠମତରଂ ପଵିଟ୍ଠୋ ପବ୍ବଜିତୋ, ତଂ ପୁଚ୍ଛା’’ତି ଆହ। ସୋ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ଗହେତ୍ଵା ସାଲାଯ ଦ୍ଵାରମୂଲେ ଠତ୍ଵା, ‘‘ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଆଚରିଯ ଏକରତ୍ତିଵାସାଯ ଓକାସଂ ଦେଥା’’ତି ଆହ। ‘‘ପଵିସ, ଭୋ’’ତି। ପଵିସିତ୍ଵା ନିସିନ୍ନଂ, ‘‘ଭୋ, କିଂ ଗୋତ୍ତୋସୀ’’ତି? ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଚଣ୍ଡାଲଗୋତ୍ତୋମ୍ହୀ’’ତି। ‘‘ନ ସକ୍କା ତଯା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ନିସୀଦିତୁଂ, ଏକମନ୍ତଂ ଗଚ୍ଛା’’ତି। ସୋ ଚ ତତ୍ଥେଵ ତିଣସନ୍ଥାରକଂ ପତ୍ଥରିତ୍ଵା ନିପଜ୍ଜି, ଜାତିମା ଦ୍ଵାରଂ ନିସ୍ସାଯ ନିପଜ୍ଜି। ଇତରୋ ପସ୍ସାଵତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ ତଂ ଉରସ୍ମିଂ ଅକ୍କମି। ‘‘କୋ ଏସୋ’’ତି ଚ ଵୁତ୍ତେ? ‘‘ଅହଂ ଆଚରିଯା’’ତି ଆହ। ‘‘ରେ ଚଣ୍ଡାଲ, କିଂ ଅଞ୍ଞତୋ ମଗ୍ଗଂ ନ ପସ୍ସସି? ଅଥ ମେ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଅକ୍କମସୀ’’ତି। ‘‘ଆଚରିଯ, ଅଦିସ୍ଵା ମେ ଅକ୍କନ୍ତୋସି, ଖମ ମଯ୍ହ’’ନ୍ତି। ସୋ ମହାପୁରିସେ ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତେ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯଂ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ଇତୋଵ ଆଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ପରିଵତ୍ତେତ୍ଵା ନିପଜ୍ଜି। ମହାପୁରିସୋପି ‘‘ଆଚରିଯୋ ଇତୋ ସୀସଂ କତ୍ଵା ନିପନ୍ନୋ, ପାଦସମୀପେନ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ପଵିସନ୍ତୋ ପୁନ ଉରସ୍ମିଂଯେଵ ଅକ୍କମି। ‘‘କୋ ଏସୋ’’ତି ଚ ଵୁତ୍ତେ? ‘‘ଅହଂ ଆଚରିଯା’’ତି ଆହ। ‘‘ପଠମଂ ତାଵ ତେ ଅଜାନନ୍ତେନ କତଂ, ଇଦାନି ମଂ ଘଟେନ୍ତୋଵ ଅକାସି, ସୂରିଯେ ତେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ସତ୍ତଧା ମୁଦ୍ଧା ଫଲତୂ’’ତି ସପି। ମହାପୁରିସୋ କିଞ୍ଚି ଅଵତ୍ଵା ପୁରେଅରୁଣେଯେଵ ସୂରିଯଂ ଗଣ୍ହି, ନାସ୍ସ ଉଗ୍ଗନ୍ତୁଂ ଅଦାସି। ମନୁସ୍ସା ଚ ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦଯୋ ଚ ପବୁଜ୍ଝିଂସୁ।

ମନୁସ୍ସା ରାଜକୁଲଂ ଗନ୍ତ୍ଵା, ‘‘ଦେଵ, ସକଲନଗରେ ଅପ୍ପବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ନ ଚ ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ ପଞ୍ଞାଯତି, କିନ୍ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି? ତେନ ହି ନଗରଂ ପରିଵୀମଂସଥାତି। ତେ ପରିଵୀମଂସନ୍ତା କୁମ୍ଭକାରସାଲାଯଂ ଦ୍ଵେ ତାପସେ ଦିସ୍ଵା, ‘‘ଇମେସଂ ଏତଂ କମ୍ମଂ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ଗନ୍ତ୍ଵା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରଞ୍ଞା ଚ ‘‘ପୁଚ୍ଛଥ ନେ’’ତି ଵୁତ୍ତା ଆଗନ୍ତ୍ଵା ଜାତିମନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ତୁମ୍ହେହି ଅନ୍ଧକାରଂ କତ’’ନ୍ତି। ‘‘ନ ମଯା କତଂ, ଏସ ପନ କୂଟଜଟିଲୋ ଛଵୋ ଅନନ୍ତମାଯୋ, ତଂ ପୁଚ୍ଛଥା’’ତି। ତେ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ମହାପୁରିସଂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ – ‘‘ତୁମ୍ହେହି, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ଧକାରଂ କତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଆମ ଅଯଂ ଆଚରିଯୋ ମଂ ଅଭିସପି, ତସ୍ମା ମଯା କତ’’ନ୍ତି। ତେ ଗନ୍ତ୍ଵା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚେସୁଂ। ରାଜାପି ଆଗନ୍ତ୍ଵା ମହାପୁରିସଂ ‘‘ତୁମ୍ହେହି କତଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଆମ, ମହାରାଜା’’ତି। ‘‘କସ୍ମା ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ଇମିନା ଅଭିସପିତୋମ୍ହି, ସଚେ ମଂ ଏସୋ ଖମାପେସ୍ସତି, ସୂରିଯଂ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମୀ’’ତି। ରାଜା ‘‘ଖମାପେଥ, ଭନ୍ତେ, ଏତ’’ନ୍ତି ଆହ। ଇତରୋ ‘‘ମାଦିସୋ ଜାତିମା କିଂ ଏଵରୂପଂ ଚଣ୍ଡାଲଂ ଖମାପେସ୍ସତି? ନ ଖମାପେମୀ’’ତି।

ଅଥ ନଂ ମନୁସ୍ସା ‘‘ନ କିଂ ତ୍ଵଂ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଖମାପେସ୍ସସୀ’’ତି? ଵତ୍ଵା ହତ୍ଥେସୁ ଚ ପାଦେସୁ ଚ ଗହେତ୍ଵା ପାଦମୂଲେ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ଵା ‘‘ଖମାପେହୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ସୋ ନିସ୍ସଦ୍ଦୋ ନିପଜ୍ଜି। ପୁନପି ନଂ ‘‘ଖମାପେହୀ’’ତି ଆହଂସୁ। ତତୋ ‘‘ଖମ ମଯ୍ହଂ, ଆଚରିଯା’’ତି ଆହ। ମହାପୁରିସୋ ‘‘ଅହଂ ତାଵ ତୁଯ୍ହଂ ଖମିତ୍ଵା ସୂରିଯଂ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେସ୍ସାମି, ସୂରିଯେ ପନ ଉଗ୍ଗତେ ତଵ ସୀସଂ ସତ୍ତଧା ଫଲିସ୍ସତୀ’’ତି ଵତ୍ଵା, ‘‘ଇମସ୍ସ ସୀସପ୍ପମାଣଂ ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡଂ ମତ୍ଥକେ ଠପେତ୍ଵା ଏତଂ ନଦିଯା ଗଲପ୍ପମାଣେ ଉଦକେ ଠପେଥା’’ତି ଆହ। ମନୁସ୍ସା ତଥା ଅକଂସୁ। ଏତ୍ତାଵତା ସରଟ୍ଠକଂ ରାଜବଲଂ ସନ୍ନିପତି। ମହାପୁରିସୋ ସୂରିଯଂ ମୁଞ୍ଚି। ସୂରିଯରସ୍ମି ଆଗନ୍ତ୍ଵା ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡଂ ପହରି। ସୋ ସତ୍ତଧା ଭିଜ୍ଜି। ତାଵଦେଵ ସୋ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ଵା ଏକେନ ତିତ୍ଥେନ ଉତ୍ତରିତ୍ଵା ପଲାଯି। ସତ୍ଥା ଇମଂ ଵତ୍ଥୁଂ ଆହରିତ୍ଵା, ‘‘ଇଦାନି ତାଵ ତ୍ଵଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ପରିଭାସଂ ଲଭସି, ପୁବ୍ବେପି ଇମଂ କୋଧଂ ନିସ୍ସାଯ

ରଟ୍ଠତୋ ପବ୍ବଜିତୋ’’ତି ଅନୁସନ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଅଥ ନଂ ଓୱଦନ୍ତୋ ନ ଖୋ ତେ ତଂ ତିସ୍ସ ପତିରୂପନ୍ତିଆଦିମାହ। ନୱମଂ।

୧୦। ଥେରନାମକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୪। ଦସମେ ୱଣ୍ଣୱାଦୀତି ଆନିସଂସୱାଦୀ। ଯଂ ଅତୀତଂ ତଂ ପହୀନନ୍ତି ଅତୀତେ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକେ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନେନ ତଂ ପହୀନଂ ନାମ ହୋତି। ଅନାଗତନ୍ତି ଅନାଗତମ୍ପି ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗେନ ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ନାମ ହୋତି । ସବ୍ବାଭିଭୁନ୍ତି ସବ୍ବା ଖନ୍ଧାଯତନଧାତୁଯୋ ଚ ତଯୋ ଭୱେ ଚ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଠିତଂ। ସବ୍ବୱିଦୁନ୍ତି ତଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ସବ୍ବଂ ୱିଦିତଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ଠିତଂ। ସବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁତି ତେସ୍ୱେୱ ଧମ୍ମେସୁ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଲେପେହି ଅନୁପଲିତ୍ତଂ। ସବ୍ବଞ୍ଜହନ୍ତି ତଦେୱ ସବ୍ବଂ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନେନ ଜହିତ୍ୱା ଠିତଂ। ତଣ୍ହକ୍ଖଯେ ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ତଣ୍ହକ୍ଖଯସଙ୍ଖାତେ ନିବ୍ବାନେ ତଦାରମ୍ମଣାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା ୱିମୁତ୍ତଂ। ଦସମଂ।

୧୧। ମହାକପ୍ପିନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୫। ଏକାଦସମେ ମହାକପ୍ପିନୋତି ଏୱଂନାମକୋ ଅଭିଞ୍ଞାବଲପ୍ପତ୍ତୋ ଅସୀତିମହାସାୱକାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ମହାଥେରୋ। ସୋ କିର ଗିହିକାଲେ କୁକ୍କୁଟୱତୀନଗରେ ତିଯୋଜନସତିକଂ ରଜ୍ଜଂ ଅକାସି। ପଚ୍ଛିମଭୱିକତ୍ତା ପନ ତଥାରୂପଂ ସାସନଂ ସୋତୁଂ ଓହିତସୋତୋ ୱିଚରତି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସପରିୱୁତୋ ଉଯ୍ୟାନକୀଳିକଂ ଅଗମାସି। ତଦା ଚ ମଜ୍ଝିମଦେସତୋ ଜଙ୍ଘୱାଣିଜା ତଂ ନଗରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଭଣ୍ଡଂ ପଟିସାମେତ୍ୱା, ‘‘ରାଜାନଂ ପସ୍ସିସ୍ସାମା’’ତି ପଣ୍ଣାକାରହତ୍ଥା ରାଜକୁଲଦ୍ୱାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ରାଜା ଉଯ୍ୟାନଂ ଗତୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା, ଉଯ୍ୟାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଦ୍ୱାରେ ଠିତା, ପଟିହାରସ୍ସ ଆରୋଚଯିଂସୁ। ଅଥ ରଞ୍ଞୋ ନିୱେଦିତେ ରାଜା ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା ନିଯ୍ୟାତିତପଣ୍ଣାକାରେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତେ, ‘‘ତାତା, କୁତୋ ଆଗତତ୍ଥା’’ତି? ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସାୱତ୍ଥିତୋ ଦେୱା’’ତି। ‘‘କଚ୍ଚି ୱୋ ରଟ୍ଠଂ ସୁଭିକ୍ଖଂ, ଧମ୍ମିକୋ ରାଜା’’ତି? ‘‘ଆମ, ଦେୱା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ପନ ତୁମ୍ହାକଂ ଦେସେ କିଞ୍ଚି ସାସନ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି, ଦେୱ, ନ ପନ ସକ୍କା ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠମୁଖେହି କଥେତୁ’’ନ୍ତି। ରାଜା ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରେନ ଉଦକଂ ଦାପେସି। ତେ ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ଦସବଲାଭିମୁଖା ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା, ‘‘ଦେୱ, ଅମ୍ହାକଂ ଦେସେ ବୁଦ୍ଧରତନଂ ନାମ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ଆହଂସୁ। ରଞ୍ଞୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱଚନେ ସୁତମତ୍ତେ ସକଲସରୀରଂ ଫରମାନା ପୀତି ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତତୋ ‘‘ବୁଦ୍ଧୋତି, ତାତା, ୱଦଥା’’ତି? ଆହ। ‘‘ବୁଦ୍ଧୋତି ଦେୱ ୱଦାମା’’ତି। ଏୱଂ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱଦାପେତ୍ୱା, ‘‘ବୁଦ୍ଧୋତି ପଦଂ ଅପରିମାଣଂ, ନାସ୍ସ ସକ୍କା ପରିମାଣଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ପସନ୍ନୋ ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ କିଂ ସାସନ’’ନ୍ତି? ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଦେୱ ଧମ୍ମରତନଂ ନାମ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି। ତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ତଥେୱ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପରମ୍ପି ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ କିଂ ସାସନ’’ନ୍ତି? ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ସଙ୍ଘରତନଂ ଦେୱ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି। ତମ୍ପି ସୁତ୍ୱା ତଥେୱ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ଅପରମ୍ପି ସତସହସ୍ସଂ ଦତ୍ୱା ଦିନ୍ନଭାୱଂ ପଣ୍ଣେ ଲିଖିତ୍ୱା, ‘‘ତାତା, ଦେୱିଯା ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ପେସେସି। ତେସୁ ଗତେସୁ ଅମଚ୍ଚେ ପୁଚ୍ଛି, ‘‘ତାତା, ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତୁମ୍ହେ କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ଦେୱ ତୁମ୍ହେ କିଂ କତ୍ତୁକାମା’’ତି? ‘‘ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ମଯମ୍ପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି। ତେ ସବ୍ବେପି ଘରଂ ୱା କୁଟୁମ୍ବଂ ୱା ଅନପଲୋକେତ୍ୱା ଯେ ଅସ୍ସେ ଆରୁଯ୍ହ ଗତା, ତେହେୱ ନିକ୍ଖମିଂସୁ।

ୱାଣିଜା ଅନୋଜାଦେୱିଯା ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଣ୍ଣଂ ଦସ୍ସେସୁଂ। ସା ୱାଚେତ୍ୱା ‘‘ରଞ୍ଞା ତୁମ୍ହାକଂ ବହୂ କହାପଣା ଦିନ୍ନା, କିଂ ତୁମ୍ହେହି କତଂ, ତାତା’’ତି? ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ପିଯସାସନଂ ଦେୱି ଆନୀତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଅମ୍ହେପି ସକ୍କା, ତାତା, ସୁଣାପେତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ସକ୍କା ଦେୱି, ଉଚ୍ଛିଟ୍ଠମୁଖେହି ପନ ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି। ସା ସୁୱଣ୍ଣଭିଙ୍ଗାରେନ ଉଦକଂ ଦାପେସି। ତେ ମୁଖଂ ୱିକ୍ଖାଲେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଆରୋଚିତନଯେନେୱ ଆରୋଚେସୁଂ। ସାପି ସୁତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନପାମୋଜ୍ଜା ତେନେୱ ନଯେନ ଏକେକସ୍ମିଂ ପଦେ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ଗହେତ୍ୱା ପଟିଞ୍ଞାଗଣନାଯ ତୀଣି ତୀଣି କତ୍ୱା ନୱସତସହସ୍ସାନି ଅଦାସି। ୱାଣିଜା ସବ୍ବାନିପି ଦ୍ୱାଦସସତସହସ୍ସାନି ଲଭିଂସୁ। ଅଥ ନେ ‘‘ରାଜା କହଂ, ତାତା’’ତି, ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ପବ୍ବଜିସ୍ସାମୀତି ନିକ୍ଖନ୍ତୋ ଦେୱୀ’’ତି। ‘‘ତେନ ହି, ତାତା, ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥା’’ତି ତେ ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ଗତାନଂ ଅମଚ୍ଚାନଂ ମାତୁଗାମେ ପକ୍କୋସାପେତ୍ୱା, ‘‘ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ତନୋ ସାମିକାନଂ ଗତଟ୍ଠାନଂ ଜାନାଥ ଅମ୍ମା’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଜାନାମ ଅଯ୍ୟେ, ରଞ୍ଞା ସଦ୍ଧିଂ ଉଯ୍ୟାନକୀଳିକଂ ଗତା’’ତି। ଆମ ଗତା, ତତ୍ଥ ପନ ଗନ୍ତ୍ୱା, ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ସଙ୍ଘୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ସୁତ୍ୱା, ‘‘ଦସବଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି ଗତା। ‘‘ତୁମ୍ହେ କିଂ କରିସ୍ସଥା’’ତି? ‘‘ତୁମ୍ହେ ପନ ଅଯ୍ୟେ କିଂ କତ୍ତୁକାମା’’ତି? ‘‘ଅହଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସାମି, ନ ତେହି ୱନ୍ତୱମନଂ ଜିୱ୍ହଗ୍ଗେ ଠପେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି। ‘‘ଯଦି ଏୱଂ, ମଯମ୍ପି ପବ୍ବଜିସ୍ସାମା’’ତି ସବ୍ବା ରଥେ ଯୋଜାପେତ୍ୱା ନିକ୍ଖମିଂସୁ।

ରାଜାପି ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରଂ ପାପୁଣି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସମଯେ ଗଙ୍ଗା ପୂରା ହୋତି। ଅଥ ନଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଅଯଂ ଗଙ୍ଗା ପୂରା ଚଣ୍ଡମଚ୍ଛାକିଣ୍ଣା, ଅମ୍ହେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତା ଦାସା ୱା ମନୁସ୍ସା ୱା ନତ୍ଥି, ଯେ ନୋ ନାୱଂ ୱା ଉଳୁମ୍ପଂ ୱା କତ୍ୱା ଦଦେଯ୍ଯୁଂ, ଏତସ୍ସ ପନ ସତ୍ଥୁ ଗୁଣା ନାମ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିତୋ ଉପରି ଯାୱ ଭୱଗ୍ଗା ପତ୍ଥଟା, ସଚେ ଏସ ସତ୍ଥା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଇମେସଂ ଅସ୍ସାନଂ ଖୁରପିଟ୍ଠାନି ମା ତେମେନ୍ତୂ’’ତି ଉଦକପିଟ୍ଠେନ ଅସ୍ସେ ପକ୍ଖନ୍ଦାପେସୁଂ । ଏକଅସ୍ସସ୍ସାପି ଖୁରପିଟ୍ଠମତ୍ତଂ ନ ତେମି, ରାଜମଗ୍ଗେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ୱିଯ ପରତୀରଂ ପତ୍ୱା ପୁରତୋ ଅଞ୍ଞଂ ମହାନଦିଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ତତ୍ଥ

ଅଞ୍ଞା ସଚ୍ଚକିରିଯା ନତ୍ଥି, ତାଯ ଏୱ ସଚ୍ଚକିରିଯାଯ ତମ୍ପି ଅଦ୍ଧୟୋଜନୱିତ୍ଥାରଂ ନଦିଂ ଅତିକ୍କମିଂସୁ। ଅଥ ତତିଯଂ ଚନ୍ଦଭାଗଂ ନାମ ମହାନଦିଂ ପତ୍ୱା ତମ୍ପି ତାଯ ଏୱ ସଚ୍ଚକିରିଯାଯ ଅତିକ୍କମିଂସୁ।

ସତ୍ଥାପି ତଂଦିୱସଂ ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ଲୋକଂ ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ‘‘ଅଜ୍ଜ ମହାକପ୍ପିନୋ ତିଯୋଜନସତିକଂ ରଜ୍ଜଂ ପହାଯ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସପରିୱାରୋ ମମ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତୁଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଦିସ୍ୱା, ‘‘ମଯା ତେସଂ ପଚ୍ଚୁଗ୍ଗମନଂ କାତୁଂ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ସଯମେୱ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା, ଆକାସେ ଉପ୍ପତିତ୍ୱା ଚନ୍ଦଭାଗାଯ ନଦିଯା ତୀରେ ତେସଂ ଉତ୍ତରଣତିତ୍ଥସ୍ସ ଅଭିମୁଖେ ଠାନେ ମହାନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖୋ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଛବ୍ବଣ୍ଣବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି। ତେ ତେନ ତିତ୍ଥେନ ଉତ୍ତରନ୍ତା ଚ ଛବ୍ବଣ୍ଣବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଧାୱନ୍ତିଯୋ ଓଲୋକେନ୍ତା ଦସବଲସ୍ସ ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦସସ୍ସିରିକଂ ମୁଖଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଯଂ ସତ୍ଥାରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ମଯଂ ପବ୍ବଜିତା, ଅଦ୍ଧା ସୋ ଏସୋ’’ତି ଦସ୍ସନେନେୱ ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଓନତା ୱନ୍ଦମାନା ଆଗମ୍ମ ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିଂସୁ। ରାଜା ଗୋପ୍ଫକେସୁ ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି ସଦ୍ଧିଂ ଅମଚ୍ଚସହସ୍ସେନ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ଧମ୍ମଂ କଥେସି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସବ୍ବେ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାଯ ସତ୍ଥାରଂ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ପୁବ୍ବେ ଇମେ ଚୀୱରଦାନସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଚୀୱରାନି ଗହେତ୍ୱାୱ ଆଗତା’’ତି ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ହତ୍ଥଂ ପସାରେତ୍ୱା, ‘‘ଏଥ ଭିକ୍ଖୱୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ, ଚରଥ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯାଯା’’ତି ଆହ। ସାୱ ତେସଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତାନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଚ ଉପସମ୍ପଦା ଚ ଅହୋସି, ୱସ୍ସସଟ୍ଠିକତ୍ଥେରା ୱିଯ ସତ୍ଥାରଂ ପରିୱାରଯିଂସୁ।

ଅନୋଜାପି ଦେୱୀ ରଥସହସ୍ସପରିୱାରା ଗଙ୍ଗାତୀରଂ ପତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଅତ୍ଥାଯ ଆଭତଂ ନାୱଂ ୱା ଉଳୁମ୍ପଂ ୱା ଅଦିସ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ବ୍ୟତ୍ତତାଯ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ରାଜା ସଚ୍ଚକିରିଯଂ କତ୍ୱା ଗତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ସୋ ପନ ସତ୍ଥା ନ କେୱଲଂ ତେସଂଯେୱ ଅତ୍ଥାଯ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ସଚେ ସୋ ସତ୍ଥା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଅମ୍ହାକଂ ରଥା ମା ଉଦକେ ନିମୁଜ୍ଜିଂସୂ’’ତି ଉଦକପିଟ୍ଠେ ରଥେ ପକ୍ଖନ୍ଦାପେସି। ରଥାନଂ ନେମିୱଟ୍ଟିମତ୍ତମ୍ପି ନ ତେମି। ଦୁତିଯତତିଯନଦୀପି ତେନେୱ ସଚ୍ଚକାରେନ ଉତ୍ତରମାନାଯେୱ ନିଗ୍ରୋଧରୁକ୍ଖମୂଲେ ସତ୍ଥାରଂ ଅଦ୍ଦସ। ସତ୍ଥା ‘‘ଇମାସଂ ଅତ୍ତନୋ ସାମିକେ ପସ୍ସନ୍ତୀନଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଫଲାନଂ ଅନ୍ତରାଯଂ କରେଯ୍ଯ, ସୋ ଏୱଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି ଯଥା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ତଥା ଅକାସି। ତା ସବ୍ବାପି ତିତ୍ଥତୋ ଉତ୍ତରିତ୍ୱା ଦସବଲଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତାସଂ ଧମ୍ମଂ କଥେସି, ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ସବ୍ବାପି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞେ ପସ୍ସିଂସୁ। ସତ୍ଥା ‘‘ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣା ଆଗଚ୍ଛତୂ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। ଥେରୀ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବା ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ଆଦାଯ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉପସ୍ସଯଂ ଗତା। ସତ୍ଥା ଭିକ୍ଖୁସହସ୍ସଂ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସେନ ଜେତୱନଂ ଅଗମାସି। ଇମଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ମହାକପ୍ପିନୋତି ଏୱଂ ନାମକୋ ଅଭିଞ୍ଞାବଲପ୍ପତ୍ତୋ ଅସୀତିମହାସାୱକାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରୋ ମହାଥେରୋ’’ତି।

ଜନେତସ୍ମିନ୍ତି ଜନିତେ ପଜାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ଗୋତ୍ତପଟିସାରିନୋତି ଯେ ‘‘ମଯଂ ୱାସେଟ୍ଠା ଗୋତମା’’ତି ଗୋତ୍ତଂ ପଟିସରନ୍ତି ପଟିଜାନନ୍ତି, ତେସଂ ଖତ୍ତିଯୋ ସେଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋତି ଅଟ୍ଠହି ୱିଜ୍ଜାହି ଚେୱ ପନ୍ନରସଧମ୍ମଭେଦେନ ଚରଣେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ। ତପତୀତି ୱିରୋଚତି। ଝାଯୀ ତପତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଖୀଣାସୱବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଦୁୱିଧେନ ଝାନେନ ଝାଯମାନୋ ତପତି ୱିରୋଚତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ଖଣେ କାଳୁଦାଯିତ୍ଥେରୋ ଦୁୱିଧେନ ଝାନେନ ଝାଯମାନୋ ଅୱିଦୂରେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧୋ ତପତୀତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁବୁଦ୍ଧୋ ୱିରୋଚତି। ସବ୍ବମଙ୍ଗଲଗାଥା କିରେସା। ଭାତିକରାଜା କିର ଏକଂ ପୂଜଂ କାରେତ୍ୱା ଆଚରିଯକଂ ଆହ – ‘‘ତୀହି ରତନେହି ଅମୁତ୍ତଂ ଏକଂ ଜଯମଙ୍ଗଲଂ ୱଦଥା’’ତି। ସୋ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ସମ୍ମସିତ୍ୱା ଇମଂ ଗାଥଂ ୱଦନ୍ତୋ ‘‘ଦିୱା ତପତି ଆଦିଚ୍ଚୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗମେନ୍ତସ୍ସ ସୂରିଯସ୍ସ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହି। ‘‘ରତ୍ତିମାଭାତି ଚନ୍ଦିମା’’ତି, ଉଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ଚନ୍ଦସ୍ସ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହି। ‘‘ସନ୍ନଦ୍ଧୋ ଖତ୍ତିଯୋ ତପତୀ’’ତି ରଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହି। ‘‘ଝାଯୀ ତପତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋ’’ତି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହି। ‘‘ବୁଦ୍ଧୋ ତପତି ତେଜସା’’ତି ୱତ୍ୱା ପନ ମହାଚେତିଯସ୍ସ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହି। ଅଥ ନଂ ରାଜା ‘‘ମା ହତ୍ଥଂ ଓତାରେହୀ’’ତି ଉକ୍ଖିତ୍ତସ୍ମିଂଯେୱ ହତ୍ଥେ ସହସ୍ସଂ ଠପେସି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ସହାଯକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪୬। ଦ୍ୱାଦସମେ ଚିରରତ୍ତଂସମେତିକାତି ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ସମେତ୍ୱା ଠିତଲଦ୍ଧିକା। ତେ କିର ପଞ୍ଚଜାତିସତାନି ଏକତୋୱ ୱିଚରିଂସୁ। ସମେତି ନେସଂ ସଦ୍ଧମ୍ମୋତି ଇଦାନି ଇମେସଂ ଅଯଂ ସାସନଧମ୍ମୋ ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି। ଧମ୍ମେ ବୁଦ୍ଧପ୍ପୱେଦିତେତି ବୁଦ୍ଧେନ ପୱେଦିତେ ଧମ୍ମେ ଏତେସଂ ସାସନଧମ୍ମୋ ସୋଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁୱିନୀତା କପ୍ପିନେନାତି ଅତ୍ତନୋ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଅରିଯପ୍ପୱେଦିତେ ଧମ୍ମେ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିନୀତା। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଭିକ୍ଖୁସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ସାରତ୍ଥପ୍ପକାସିନିଯା ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ନିଦାନୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।